गम
वीप्र
६१

नि: क्रमात्रिमिभ्यकरणादिति किन विरेत्यनेनयसोवानिवेदः साद्यवोग्रायनिरूपदेशार्थः ब्रह्मा॰
येनेदमृदिर्पवेनयमोधमेवनेनवानिग्रानोयकु चित्ता कृतो नाविनियुक्तग्रामनतिउ परिशातिनोयपाद्
येतिकेनविलोवाग्राम्नायः वीणि प्रत्येकमसृदायेनचवेदस्य ३ यथीध्मंइति ॥ त्रयीवरूपमाणा॰
नयाविधिविधीयमानोयत्तादि त्रयीधमः ॥ इक्तंच विधानमग्यज सामाम्रत्रयीधर्मेविदुर्वेधाइति
समासेन णीभूतसंख्याविवयीशब्दस्य वहूविवत्तावशान नक्कृहनेपरामर्शः यथाग्रयशब्दानुशास॰
नेकेयालोकिकानांवैदिकानांचेतिमहाभाष्यै भोगिभोगासनासीनं दृष्ट्वास्तौदेवोकसः इत्युक्ता
मेरलोटशिरोमणिघोतिनानविगृहेइतिरघुः पके १ स्त्रिपांइति ॥ मुच्यतेदेवायनपाशकवोभाग्रव
त्तलोकिपषीवसाने स्पतिपाप्सातिभ्यामनिनसाणानांचितिमतिनसामद्रुतेनेनयनः यतिव
पियतिननिधनिनयोभ्योनिविदृमि॥ देदनाश्रयगेकैकं १ इतीति ॥ इति विविसमर्दितवा॰
वीयतेवेदास्त्रयस्त्रयीशब्देनोच्यते सम्यच्च: सामलत्तणास्त्रयोवयवायस्या सवयवेनयपृहिति
भ्यानपस्यायजेर्निम्रयचुजिह्वाणनिम्यादिनाजीपवेदत्रयमस्ति नियके १ शिवेति ॥ स्तनेर्वे
दस्य शिरस्त्वाय्यंग ग्रयतेसायत्तेनेनेतिकृत्वाग्रादिनाकल्पादिग्रहः नद्रक्ते शितोकल्पोव्याकरण
निरुक्तोस्यातिषामानि: क्षन्दसांविचितिः बहुवचभ्यातवेदउच्यते इतिसकनाद्रियणांनोव्यानकर॰
णाशमन्त्रकोपिकाशक्रहविसर्जनीयानांवकं दन्यादिकल्पशिक्तामिन्दतेनिन्दविणीपादानागोग्र
त्याकारः पाराकियाणामुपदेशः कल्पः साधुशब्दान्वाख्यानं व्याकरणंभवर्गानामोवर्गोविपर्यस्ये ६१

तिपाणः कृणः नीलस्यापि पावेक्षोः नीलीवभवानीलीरो प्रथीवासेनायोनीलीनोलाकवलयदल
नीलाकोकिलाइति प्रपपाठ उनिवामनः ॥ तानपरस्मारेनाव एणेजीष शेलन्नावामिलिपदेत र
प्रोलीशोनाधिशोगाङ्गपसंख्यानेपिशोभीप्रमरोकटकल्माषकमयानेभसरउ वउनिरावेनदर्शी
नात्कल्माष इति दावेन मपि शावलेपिदावेनमपिशवलेपिदावेनमसाधुमिवनभट्टः श्रशोषा
घचिनदापि स्नाधी वराहिणीरोहिनेतिनाव: कचिद्भवनेनद्याख्यानुन्मीलनमीतिगमयोगा
द्वक्ननप्रायमिनिक्रियते ॥ श्रीशर्मा विवरणे समाप्तम् ॥ श्रीकोणइति ॥ श्रामणइयंश्रालीक
कोणभ्रमानाविनिरोलोपेदिनमटनानाद्दिनाजीपभरेतेनेराव्वनारिवानभावनीशेषणभाष्येनेभ
णागुणोभ्रम्रमय: रुणातिनागशहेसपदास्त्रिनाक्रिय द्रपधायादीर्घः गी: रफोनाभागीरमते
मिरापिद्युवालीवचनेवाचात्रस्मिनगदिनेगिरेनिशाद्याणव: मुनाणीनिद्युत्स्माणोद्युवाणादि र
तिनिरुक्तादेववस्यभाव: वाक्कोनाकिमुवीत्याहिनाक्रिपदीर्घः संप्रसारणंचवाणीवणगभ
रोनिद्देरक: यनिगोणादिजीसरोस्याश्राश्रयणेनालिमत्रापिसरस्वती इयंत्रअनोकेवहसम: म
मात्रिपापाद्वरीभ्रमाभूलोकमवनीणीश्रवणाकिंपाकिमनोरभेवाह्वनमपिसरस्वतीशाह
वाच्यभावजनिश्राहार: वचे: क्तिन इकि: लोपेनभावेक: एवंभाषितमपिवचेल्युट् वचनम् श्र
सनिवचसाजत्रयोदशवचनस्य १८ श्रथश्रोत्रइति ॥ श्रोत्रनिशाह्वानशासनंश्रि द्याज्ञावीगो
णीस्माहिनापभ्रंशनइतिम्न्यत्र: श्रश्रुह: माह्व: प्रपयाह्व: ॥ स्फतिरिति ॥ स्फुयनेपशीनयाक्र

मु. चिं. टी. १४

तेइति चन्द्रसंक्रमः सायनसंक्रांतिः सम्मुखसंक्रांतेः पविद्यामितम्यानसानादिकं विषयमादेव कृता। मेषेषु विक्रमदादिशुभकर्मसु संक्रांतसमोपीकाले शुभाशुभपरिकथनवचनसानुपयोगादिति क्रम।
मपथाद्यः इदंचानेसम्यतत्यानिर्णीयते १ अथादिनरात्रोविभागेनसंक्रांतिशुभफलमनरायणादि
तायनसंज्ञा चमापरमतेतिलक्षणाद यैशेदिनमध्येवीमध्योमानदतिमध्योहिज्ञानीपविशेषपरके
वपूर्वान पूर्वातिपापप्रहरकपीपिशाचकादीजनंषभाच्चविप्रनदामपुपालकाश्च २ सर्योदय
मकालानिविभसनेनसोमयाम्यायनेमकरकर्कसंघोनिकक्षप्राकसंक्रमणामिममन्तेते दिनयमाणा
निभिभक्त सदाभाकलनीयाशोभदर्शितंतदिनमध्ययसंयोपेवेषणानक्षत्रेवेमर्दनयावैषं प्रस्तु
योमसमस्तवर्के संक्रमणे पूहान्तेतिप्रयगावित्रसंक्रांतिफलं तत्रराविप्रथमप्रहरंदेयपावकादी
नयादिपोहेनभूतादीन द्वितीयप्रहरेन कंवरानरातमानतृतीयप्रहरेनटान चतुर्थप्रहरेयशुपा।
लकान्नाभीयान सर्योदयसमकालादर्कसंक्रमाधमकलानिमिन्नानेपापाशादिकरसनीमयः पापाशाः सर्व
लिमानशंभुभिधानात यदास्तनीरवकरपपेक्षजीहेनपनीन्द्रांतविश्राम्यपोदेनोवाव: अपराह्णेवे
श्रसन्दोषवोपपावकान निसिपांचमजाद्याकमानपुसके गोयुग्नपासमिध्यापोनिलैनरोवस
क्रमेषतसंक्रांतःक्रूरसोमतनावपरेतनफलविशायमाह ज्ञीवमिह वेवरातुभमवानेसंक्रांतोदिन।
करस्मतस्मामपितकूफानिन्नमयानरपतिकलहस्तहादिशुवृषरसोमवेदाहसांतिसंको।

कोपासह: एवंलघुविधावोमनसेयं अनेनैवाश्रेणिमर्यापाभिर्विधीवंति कापि कप्रयोगोपयवसेय
लमविषमयोनयघयलघुनक्षत्रेविधिर्मिदेवारेवासयेसंक्रांतौदोषाभावेविधौवेपाकालवेषेत चरदे
वचनंनक्षत्रेभोमेमेगालवास्वासंक्रांतिर्मंदोदरसुतामहोदरीनाम्नीवोरान्नालेयेत तमेअबुधेमेममेसा
कनक्षत्रेवासंक्रांतिर्मंदाकिन्यास्नोत्तरधनात्रयाम: मावयेत स्थिरनक्षत्रे मरुवारे मेक्रांतिर्मंदानाम्नी।
विन्यासत्येत मिश्रनक्षत्रेभृगवारेवासंक्रांतिमिश्रानाम्नीपशुमगा: मावयेत् नीचाखनक्षत्रेअर्क
जेषानिमार्यासंक्रांति:स्वलनिर्गच्छनक्षत्रसौनाम्नीयमजोपुरालान्सवयनीमजमाके:स्यादि।
मर्यकं यथाहकश्यप: घोरार्धातीलनृभेचरभेमहोदरे मरुभे मंदास्मिनावरक्तेरमष्ठामे ध्रुवमा
लसौमेलामिश्रक्षत्रेभमान्त्याप: देंवराल मेघाभेवर्गाजित्तयास्यदोमक्षाकनीनया त्रिशे
पधौसौविजासीयारश्रेवोरामकोतिनो वरमहोदरीतेयाकुरेकदिष्मनसत्मसी मिश्रमावेवविज
यामिश्र:स्वदोस्तसंक्रमेइतिवर्ल्लभमालायां उग्रक्षिप्रचरैर्मेशुकेवामिश्रायत्दारुणा: इत्यौ:संक्रांति
रर्केसवैरयावक्रमणोभवेत नामकश्यप: पूरतस्करवैश्यदेवभूयगावोक्रमात नमत्क्रमानावसवि
सोशेबाधा: सपदम:स्वता: स्वामेवाङ्गालताः यनक्रम्वांडालादीनांनन्वकवसवमाणावायुभृप
भयकलयायनोश्संक्रांतिम: क्रमोविधायंरितिवन उक्ते मायनोयसंक्रांते: स्नानजपादावेवकार्य
नमवेत्र यदाहवृद्धलस्य: स्नानदानमपश्राद्धव्रतहोमादिकर्मस मक्रनेपत्लसंक्रांतावहत्रयंउपोषु

म· बोधकसंक्रमणमन्तरबोधिकृत्वानंशोत्तीविषयानन्तुविषयोवचनाद्वैभोमे बोधमध्ये ददर्शुतानन्वती।
वि·टी· तमेवमेवाकिनीमिरभोमतत्वयेनमेदा १ विषयोंमिसभभूगीतपक्षमस्मिन्नातीत्यार्थकेजमस्त
२३ स्वावलंतानमीव यद्केत्सम्प्रसंक्रमणानिरयुनीशासेकानिरूपमोवउपसंजकनसद्वशीववाचे
स्यानहावोरेतिनामनीसाप्रदानातुसन मावमपादयेत प्रथाकसंक्रमणमिति उपरवेनउभ्रमेजका
नत्त्वेपदापदानसामर्थ्यान्नयंसंक्रान्तेरर्थविचारनानिलप्रक्रमसंकोनितानितफलिनार्थः ननुच
वाविस्पष्टसमभ्येतद्देहममासोक्ति सोकामितरेतरयोगद्वंद्वःममाहारद्वंद्वोवानाद्यः इतरेतरयोगद्वं
स्योजुनावयवमाहुर्वचनांननास्यान्तमसमाहारस्याभिन्नमितत्वं उपान्त्याणानाकृमान्प्रत्यर्थे
वहुवचनानतास्यादितिकेचिदाहुः उभयथापिपदैकदेशभंगदोषप्राप्नोति नाद्वितीयः समाहारद्व
दमध्येनेदहाविभागैकवद्भवनीमकवद्वाव निधिनानमनप्रसक्तौमितिन प्रमकालिगतायामत्या मा
माहारमेकनादेकवचनं निमित्तभिन्नत्वस्कोविविभक्तार्तिनमागमेउभयविधानमात नाद
काइवैकदेशभंगापत्तिदूषणं तत्रसमाधिः इतरेतरयोगद्वंद्वोन्नकार्यः किंतुसमाहारद्वंद्वःका
र्यः तत्रक्लिन्नतुमाचुरिन्यरसेनैमतिनिनापकादामापासनस्यनिमतत्वमान्नेमभावश्चवे
विमोहेयानेचसिद्धमनरवच्चविति मथउक्तेः केश्च्चादितावविधितिपाककार्योवोकाकृतियागा।
तात्पर्यमथतत्तोपीनखरूपः समासमतःसमभेयकत्वचनेइतिएवंवांनहैमिष्ठं मतद्धेदोभंगाभा

निर्णयपीयूषधारासभिधेयायां व्याख्याने विधिनाम प्रकरणं समाप्तमथ्यगात । रंगश्रीविठ्ठलेन ज्ञमकस्य
संस्कारनीलकंठज्योतिर्विद्विरचितस्य मुहूर्तचिंतामणिटीकायां पीयूषधारासभिधायां मन्दिवारा।
तिथिनक्षत्रप्रकरणं समाप्तमगमत । मांत्यारोकानि द्वितीयं । श्रीगणेशायनमः । गोवीनेद।
नमिष्टासिद्धिमदनीविज्ञावलीभेदनूतनाज्योतिषिकाधारामरवित्तमोहर्षचिंतामणिः । गोविंदेन
धनीलकंठविधिवलन्नवः सतामग्रणी वहूर्थावलमेकप्रकरणावसानी विहन्तदे । अथ संक्रांति
प्रकरणमारभ्यते । तत्र प्रथमं तावत् ग्रहाणां राशिसंक्रमणं संक्रांतिरिति संक्रांतिल
क्षणं सावद्विविधा मध्यमा स्पष्टा च । तत्र मेषसंक्रान्तौ मध्यमग्रहेशा स्पष्टश्च यदा संक्रामति सा मध्य
मसंक्रांतिरुच्यते । यदा स्पष्टीकृतः स्वे विशिष्टो ग्रहो राशिं प्रविशति तदा स्पष्टसंक्रांतिरुच्यते तत्र
मध्यमानस्य स्पष्टीकरणार्थं तोत्रेन तत्र ज्ञानतमका मनुष्योपयोगानन्तरनामा स्पष्टसंक्रांतिरेव ग्राह्या । एव
मापि द्विविधा सायनानिरयनाभेदात् । तत्र सायनमार्गे नक्षत्रमार्गेन सायनाशा संक्रांतिरुच्यते
यदा सायनमार्गे कमतोत्कांतः स्पष्टः कस्मानिनिर्दिष्टा इति वर्ज्यं बद्धा ... वा प्रकरणान्त्रसंति
नव फलकते न्यासा संक्रांतौ नाम कः श्रुत्वायोगः । स्पष्टसंक्रांतौ नानानन्तरवार समयभेदेन षष्ठ।
भा शुभके घनयोगता पुण्यकालनाम संक्रांति विशेषवर्जितं वटी न नाधिकभाव ... तो वृद्धय
तत्वाम्न तत्र मेव सूर्य संक्रांति प्रकरणमारभ्य नक्षत्र भेदन फल नाव त्वार्थं व सन्निलयाह

शृं.
वि.टी.
१०१

गुरुणामिति सर्वयस्य कश्यपात्रिभरद्वाजो विश्वामित्रो यमो नमः जमदग्निर्वसिष्ठश्च सप्तैते ऋष
यः स्मृताः इति नयामि इत्यत्र मंत्रवर्तोऽनल्पेन नमित्र तत्र तेषां स्थापनं श्रीव्यासवाल्मीकि द्रोणादी
नां तव्यास मध्ये पितृभिन सह त्रयमाणानां काभेष ब्रह्मसवा गम्यः विप्राः पतिविद्वांसो गणाः यत्तो
देवयोनिः सर्पा वासुकादयः भूतो देवयोनिः विद्याधरा यक्षगंधर्वा रक्षांसि पिशाचा
गुह्यकाः सिद्धो भूतोऽसौ देवयोनयः इत्यभिधानात आदित्या हेमवात्तमामरप्रसरस्वती प्रभृतयोम
नोमता इतरेतरसमासः नागाः सर्पा ब्राह्मणाः द्विजा वापः स्युःयः उपलक्षितावेतन इत्यत्र
वर्णिताः लोकपाला वायवदिग्भ्यपालपते इति वर्णिता देवानां गुरवे तस्य स्थापन तु स्याद्भि
रूपैः पत्तदश्वमेरत्नमालया गजापदिव्यहरदोपदत्तस्य नामगजमथश्च महानिसरसत्याद्विकाः
नो चपा मे सर्वान्मन्मनास्मां मनवलोक चन्द्राभां निगादितम गकिन्नानो मध्याम नोहस्यर ब्रह्मइति
पतिहरः स्वामी वदोपमिहरः इति माधः गजायुविहरगणाः प्रमथा महादेवस्य पार्षदाः सर्वान्
यवाणत्रमणानोविहः सर्वजः मगतोवद्रोधर्मस्य जमया मतरमनः प्रियरथगोरिणो मनमा
इत्यर्थ इति शिवम ८१ अथन तत्र प्रकृतांगपुनायमेवरोमि इति देवजातेतममेदव नरामा
विरचितेमाहात्म्ये चिंतामणौ नत्वा प्रकरणाद्वंदपूर्वं वद्याख्यायम ज्योतिर्विद्वन्नीलकंठानुजः
श्रीचंद्रकान्तयाद्ग्रीगाङ्क्षिता वीप्रमा विवयिया माह निषितामयोः मोर्यवंदनाविनिर्मितेनय

ज्योप्यचवा वल्लीयान दोषानपेयान्निमित्तेतिसप: स्कंदोषयथा तान्कदेसचर्गोसीत शब्द: यथा
धिकजरेलश्रदोषमल्पतरयदि सुराणांस्थापनंतनुकवीरस्याथीमिहदानिति मंगेरत्तीविशेषंगो
सिंदलश्रुस्याष्य: दयाकीवाला शुभलग्नेव सपूर्वता कन्यालग्ने मिथोमहालग्नेदेवनपुष्मीमिथुनेलग्ने
वथुन:देवतनोमिथुनकन्यापन्नमीनतन्त्रपुरस्थोद्गगादीतानामत्सारस्य: एवमेषकर्कदेनलग्नं
कवलश्रेवलदरदेवप्रमनरुलशास्वप्रुत: पत्रियोगिनीप्रभृतय: सर्वेस्वश्रकामश्रकादेवाद्युत्थ
डकाश्रमहादेवादय: मनकार रास्यमीश्रवर्दिवषमित्रेन शिककंभत्युपुष्याख्या: एदामंशीप
ति: सिंहेदोदिनकरमिथुने मेषेवामत्सायममा श्रुवनौउदभविथातोदेवोहिमांविभवनेचानिवेप
नीया: तदाश्रुग्रेमिवराईनि सिरप्रसुरवा: पृष्यग्रहरानि गुरासंदोदयोसौपुष्यनदत्ते स्थाप
श्मर्थ: कवेरस्कंदयोश्च राधायोडरा ममृतोनामलेस्थापनमसमषीतास्वधिष्ठितनदत्तेव न
हमीयामवाल्मीकागम्यानक्षमपिसतर्क्षे तिथि तनदत्तेस्थापनमिमर्थ: उभयवल्लभालया गो
क्षिपञ्चरपालवेश्मवकारादित्याग्निनीवासना नृसर्पदवजीवभगुगादितिविप्रा: प्रोतशापने पुष्य
फालेभिजिम्दरेश्रवककयोर्विप्रा दिपस्कंदयामेरेतिगमकवेकरेन्द्रपतिभशीधिकानांशुभ कोव
लापुष्यकृतिसाभिजिच्चेमकर्माभिजिन्समदारे स्वलगात्स्थापनेकार्यमिमर्थ: तथासमर्थयो
पथयोनिधिल्पकायांप्रतिष्ठानन्तत्रनेषां श्रीवामवाल्मीकिवदोद्भवानांनयाम्स्तौवाकानिभे

मु० चिं० टी० २१

मन्नाथ्यप्रतिष्ठा पाशास्ममतिष्ठा यां चलग्नभाने विवाहार्थे देवप्रतिष्ठा यान्तु शाकाष्टरफः पापः
पानिः सर्वभौमगृहके नवः स्वभवोभासंस्थे स्मृतौ यर्थकादचास्थानस्थिते रुपलोत्तितलग्नेनथाम।
नवचैः सौमस्तुधमरुप्राईं श्रीयोग्येरुपमदादपस्याति प्रकाशिवलग्नमानमेयः मांद्रेदेवप्रतिष्ठातिथ
मा अकवत्स्मासायां केंद्रत्रिकोणभवमूर्तिपमत्तुहे पचंद्राके भौमगणा निधुत्रिषडायगेषु मा
त्रिषष्ठोंतीनियचेश्वतिमामदेयोरुतेः स्वातीश्रमनसंदशगणाचसौम्यलग्नापाश्विमासर्तिः एवं
भावाप्नीयेरुकदा वदयंति पक्षंहिताभावमैतो हिवबशस्तुपुर्णिके नेरुमादयंति पुनिगृह वा
हकेतोरथपुपलक्ष यदावदसिद्धः एवं शुभाभाकुंडिके तवस्वनशीघ्रलानयनदाशुभतेः सौम्यग्र
हालग्नगालमदेवतायुवलायोगफका श्रुत्वा सर्वस्य हानेयनदामज सौम्यमासौम्यमावलमः।
सम्यग्युत अथ पथंगात्र वर्णाविचारः तत्रोस्य गृहिमभावनवमपाणाभाः नवराशस्त्रांपि तन्नोभाः
माधोयान तदाहरवौपूकः पुत्रवएकजीवशुपंगा कमस्सौम्यास्यगृहः सोम्पनआपमक लग्नस्थिते।
वोभयराशापक लग्नस्थितेवोभयराशिपुकेनवांशके वोभयराशिस्थिवत्स्या उभयराशिस्वभावे वश
इयलग्नगतेनकार्यसम्पायनेनैववर्गेशके तं सोरोस्माद्यः मत्तलोपाकचसंदामस्तुवानलमनि
वेशोश्नीतमडवान नाश्चोपि शुभलग्नेशुभांशविकलेत्रिनियवोस्ये राशयः सकलाः प्रोक्ताः शुभग्रह
युतांतितइति अथ लग्नदोषास्था पमदो वंमिषनोकः पकापि जीवोवलवान्तमस्याः स्थिता पिसौ

समेस्थितिः द्वितीयाद्विद्वयोः पंचमात्सप्तमाष्टयुक्रमात् दशमादेकादशप्रवर्तीतमस्मांविधु
घनः मध्यतिथ्यसंभवे उक्तस्थितिसंभवेवक्ष्यतामध्यायनकार्यमिमर्थः अथवाज्ञानार्थ उक्तवीजि
तकारेषुकलेःस्यैवलग्रदे चंद्रलागात्क्लोपर्तेःएवांहुसोभनदिनमिति वांशिष्ठः कीर्तिप्रदस्येम।
करेकुद्यागार्भेयपदेवांसिकरंहहंव त्वत्तीमरंसाम्यदोहिनादिवारेषुभेप्यापनमम्ननीति भवना।
सात्रविवेकः वसिष्ठः इतनयेमिनहृतिनयेनपोलनुयादित्यसरेजभेषु नितोनयुष्मसपासांक
भेषुमनीमनयस्थापनमतमस्मात यत्रवोरुनभानिधवमदृदितिपलचंद्रयागावाकानिवनुप्रीथक
तीजलाशयाश्च मस्यस्वतिसामस्तुत्रागावहूयमूलस्ताद्धेनातिस्कानिकुवोणामभिदानिमस्य
तविवाघ्नवनभागवसीयानितनजलाशयामयामिमिम्पथीनतामहतः भागाभिहिताः देवता
यालयहतमनुपतिभेयाग्रनदीपिका। ७ वधुदलयुवगीवारुणावि सद्देवमरुदादिविधानेषाय
वेवासोव दिदृष्टासदनमस्मेकोटसोपीतरपमाविवुधकृत्यभीमाविदितहुसीन साद्दीनस्त्रा।
पिकेनाभिकादिनदशमि ८ प्रथदेवतापीनिष्टयोमामाम्पतालयसुहिदवताविष्णुपर्या
लग्नविपस्तत्रविरोधवपदितोपजातिकाव्यामाह विष्णुदेवदिवमतिपत्तापाशंकपा
मित्राकमध्येः अथलगेःसमववदमर्गटेस्थितेव्युटकोयुवतोवविप्तः ९। पाकेनयुक्ति
तेविदेवःतत्राशुभमर्देरमेष्यदौ पुष्पोत्राहतिनयपदसर्वेभूतादयोमभावोजिनस्त्र १२

मु.
चिं-टी.
१००

नामस्तु तिदेवप्रतिष्ठापीतविधानमत्रवसिष्ठः अथ प्रतिष्ठाकथयामिसम्यक् शिवस्य विष्णोर्ब्रह्मणश्च
पद्मजः सैन्यापने देवगृहेषु कुर्यात् दक्षिणायनेपारेवाह्नकामां शिवविष्णुग्रहाणांपाधान्यस्यापनार्थेन
वसिष्ठ पक्षप्रकृतीनां देवानाम् आयाम्यापनमके इत्यप्रकृतीनां दक्षिणायनेऽपि कार्यं लङ्क.
वेशाविमतिस्तया मातृभैरववराहनारसिंहत्रिविक्रमः महिषासुरघ्नी स्थाप्या दक्षिणायने
नैव कार्या गौर्युक्त देवसिद्धान्तावबधृगुवासरे प्रतिष्ठाद्युदयने सौम्ये मित्रं दक्षिणे तु समस्त
मातृमण्डलमसहायिदिग्गजक अथ दक्षिणेन समस्तानामपि नभैरवमत्दिपवनयाम्यमस्या
प्रतिपदंमासमृगाणांतावीमपादिषु अपूज्यते यदाहवसिष्ठः मासेनयमतथामृगशिराधवायुना
वायुकरौ चक्रेतः वृत्रमहाकभयदावपट्टमसमाधवेपुनर्धनप्रदासप्त नाभदोषि विविधेषु
मासेषु मनुर्यदेवपषम्म वसिष्ठः आषाढमासादिवनपद्यपक्षत्रमनानविकारादास्यात
कौचकर्मनिधनप्रहात्रयोमिमपौषोत्सिलदः स्वदास्यानवनलपदः शुभदः समस्तः सदेवत
नायदिनंविशाय अमरीपाणंपरिहत्यकृत्यपदाफाल्गुनः स्वन्तदयाम् ितत्रामास्यकदिने
पूर्वांगयोग्यपनापाकवर्जितपूर्वदिने मदास्यषद्विधाजिमवपापाकमाववलसंयुगेच वेनाङ्कुक्तेन
तत्र्वाणानस्तोक्ताति नवभास्थमंकमिमंजानदंत्रवायपाम्रहारशोभामृदायत्रया विशाविना
राधं मानमंपवंवपाहेनावसग्रशुभमपुरुषार्थातिथीराज नारदः यदिनंयमदेवस्थापनतदिनता

विष्णुपापलक्षानिमिकेकाले इत्यर्थः गर्गः देवतानामनाथादिप्रतिष्ठामुत्तरायणे माघादिपूर्वमासे
पुक्लेसेवापक्षेमदिने देवतानामयनेत्र्यो मन्नफलमवाप्नुयात् श्रवणवसुपूर्वाजलजलाषाढ्यास्याः
सोमसौम्यानिश्चितेनिषधः मम्मषपाणि देवत्रवापानाम्नायापित्र्य एवासाधवापि वा मात्रेवासर्वेदेवता
प्रतिष्ठाभेस्वदाभवेत प्राप्तयदेशुभेशुक्लं मितीमेवामयायुता देवानामिमयनस्तानितेनदेवमपि
वाप्यादिप्रतिष्ठाशुभेदेत्यर्थः मनरमेकमअगाषामपदेनोपलक्षते पतोमकरमेकमीनस्थका।
लः शुभदायी अन्यथामवादिपंचकेमासादिहिते उत्तरायणानिकर्णादिदिवानायनमपक्षे ऽनिसर्वे
कालमेयदेववर्ज्याभावः कालोपदेशाननिकामायने उपलक्षणातेवर्धनेष्यतीलिसंपूर्णमतीतेयो
नयपापाद्यन्तत्पयन यदानुदेति आयन एव जलस्थितिसंभवलक्ष्मानक्षत्रानामयमन्नपूर्णमासिमालि
ले ऽनयत्रानिभविष्यन्नगाणाकेः नक्षत्रायेन्तिके मासे शुभफलदे स्वकालो वा शुभतिथौ मेषपक्षः मि
दवर्जितमन्नश्रवणपीकृष्यमाशकादिप्रतिष्ठाप्रमिति निषेधः उक्तेव भानेव्यस्तुगाणां वाप्यमात्समर्पणी।
कार्तिकवृत्तिपायतः नक्षत्रकर्मविधिःकार्यः स्थिरमालक्षयोर्युतः मत्स्यपुराणे संक्रांतिभेदेनकाल
भेदमप्याह वापीकूपतडाकानां नाकालविधिः स्मृतः सादिने शुभमनदेवप्रतिष्ठा शुभदास्था
कर्कटे पुत्रलाभःस्यात्सिंहमकरमेव च मीनपार्थलाभःस्यात्कुंभे वसावरोदके वृषवमिथुनेदा
हिवाश्चिके वननंभवेत् पितृविष्णुकन्यायांतुलायोषाधतेनाति: मिंदमधपनलेभ्यनलदीपदि

स.
चिं.टी.
४४

वलिनिभंमकुरभंपरं कृष्णकेसविविभमामस्पर्शपाण्यामनाभंपवेत्तम्यहोतिविलासववलितमव
श्रृंगास्फालित विक्रमाभंचमदंगाङ्गंहततनोमयमलहयाभंपर्यंकरूपमसजान्तकारमितेवम।
ण्यादिभिमकरूपमिति ४१ यथजलापायायामदेवप्रतिष्ठामहर्तसपादोपजातिकेयाद्जलपाय
गममनसप्रतिष्ठामाप्यायनजीवणाणांकथुक्ते हर्षमद्रातिपञ्चरफ वेषामसेमितेसर्वेतिपितॄता
वा ४० विकारवजेंदिवसेषिपास्ताजलापायामर्गेयावामामगच्छदेवानांविसादीनांप्रतिष्ठावद
मात्पप्रकारांवोधमात तत्रतथायाप्यमापिमामान्यतोदितप्रसिद्धिरर्यविवार्थ यथामोमपायनेतनवायो
भकरादिषांयतेसर्वमति नम्रश्चीणवषाणांकर्मकृष्टपलानेवमम यथायस्मामात्दिष्ठ
तावदग्गामएवंमसताकित्यथयथावाभोसः यमानजेयिवाम्यतेयिपुरुमम्बावेष्टयुवंदकसेष्टद
नेष्टजस्राधायमन्नप्रकार्येस्त्रामसप्तनप्रमसादेवाः तेषाप्रतिष्ठाकर्मसेतोकमोहतोपश्रीरपतस।
जायोगपनहपातिथास्ताविविदिनामिष्पहदोतामायनमावेतमपकामनवहामानांसामान्यतः पु
भकार्येपुनिषेधात्मोरतोयनोगरूपरूववेदोदयेवनायण्यनिषाप्सनिहतिगायनोनिषेधाखेम
बद्मले तत्रजलप्रतिष्ठादीपिकायां मार्गेरहेर्विस्त्रमनगंजितपायनेमावषष्टुपमुङ्केमलाषा
दोलरापिसबवागगकरेरोरपपाकाजवोद्गु मेशवासिचपपामदनरंविनियासहिताघाल्तीय
कार्यतोप्रतिष्ठाजगाकमिनदिनेकालस्पृहेमलग्रइति मवाजहिलसप्तमायपनेपायनाभाव

पर्वेत्रासुगोश्रयिनारकामानक्षिवसैजे नक्षत्रमण्डलेषु भवन्ति तत्र यावत्प्रमाणं तन्नक्षत्र
भेदेष्वेव मण्डलेषु तारकाविमानानि तिष्ठन्तीति । शेषनक्षत्रमण्डलेषु विशेष
नक्षत्रवशाभेदेनावस्थितिर्नक्षत्रमः ५७ यथाश्विन्यादीनां नामाकृतिमनुजानि शेषाणामप्यम
ह अश्वादिरूपं तस्मात्सर्वेषां नक्षत्राणां तारामण्डलं च एवं प्रत्येकं भवनेऽवस्थितिः तास्ताः कोणे
किंचित्तुमेव ५८ तारतारावलिनिभेव क्रमेण तत्र संस्थानानि तन्मण्डलकाः पश्चिमदिशि यामभमण्डलो
दक्षिणोत्तरायणभमण्डलाः ५९ अश्विन्यादीनां नक्षत्राणां यथाक्रमेण रूप्यते यथाश्विन्यास्तावत्
स्रमालरूपमश्वमुखसदृशं भरण्यायोनिभगाकारं कृत्तिकायाः क्षुरधाराकृति रोहिण्याः शकटरूपं मृगास्य
शिरसो मृगशिरोवत्सदृशं एवं ज्ञात्वा प्रत्येकं विहगादिकाकारं च आर्द्रायाः मणिसदृशं पुनर्व
सोर्हलवत् पुष्यस्य वर्धमानकाकारं आश्लेषायाः पताकाकारं मघायाः भवनशृङ्गसदृशी उत्तराषाढा
यामेवकुमसदृशं अभिजितस्त्रिकोणाकारं श्रवणस्य त्रिविक्रमवच्चरणत्रयवत्सदृशं धनिष्ठा
याः मर्दलपणववन्मदृशं शतभिषजः वृत्तवल्ली एवं भाद्रपदायामेकमदृशं उत्तरभाद्रपदायाः
यमलाक्षयुगलसदृशं रेवत्या मृदङ्गाकारं समरूपमित्यर्थः उत्तरत्नमालायां नवगमत्वसदृशं
योनिरूपेत्तराभूपाकटसमयेनान्यान्नमानमनेकोमीनानमयावकाश्वानिपालोपमंभ्रमपयान्यस
रूपामस्यावाच्यर्थेकतत्समत्वाकारमतस्तुमोकिंकममवान्यस्ववालायमेधिस्पंतोरणावस्थितेव

मु.
चिं.टी.
१८

मृ ॥ पू २ ३ २ उ ३ पु २ भ ४ ष ४ पा ९ पू २ उ ३ रे ३१ एतावती भिन्नराशिस्थिस्यादीनां नक्षत्रमसक्ताश उक्तं च
रत्नमालायां वह्नेर्निरूढनिपुणकोद्ग्रकुनाशग्रिभूतेष्वपरस्मिन्नपरभनयुगादिवाभेः कृत्तादिगाभग
ताव्रचतानादियुग्म संनावृद्धेर्निगदिताः उत्तराभनागतेति ननत्रमेमतिवाकोरमनिविषातिभानिश
मीयेते ग्रंथकृतानोऽपि स्पर्शविंशतिर्गितिग्रथकोदिगपः सुक्ष्ममापि उत्तमर्थेकृदाश्रीतयसावयसा
नक्षत्राणामः एतेषाष्ठानगणादयानक्षत्रेद्वयोर्याद्यायावक्षपादायायास्मर्थः एवमष्टाविंशतिनक्ष
त्राणां नावदोषि द्वयोराधाहयोर्हितनानानमक्षपणातमाभ्रिन्ननमानानामप्रभवेदाग्रपारोक्षनः नेनेना
द्वचाचेहयमपुणावेद्याभ्रिषाकृताः वाहेनुनाग्राभ्यापानेवाहनेनेरद्धाःक्रमात् अवशामवेनदेवाववजये
तरामप्वमस्वलासिनमाध्दिन अश्विविषातिनन्तत्राणामकाभिकयुनानासमभिविषातिनन्तत्राणामवा
मामकेविनिपूर्वो यदशाकावनावकमानोक्तिप्रयोजने विचारेनन्तत्रनाम्कानन्तेविषकृकमदम
मत्नावसिरिमादि उक्तवकाशेन नक्तन्मनद्देफलम्भ्येनारशकामितमदमन दिवसेरत्मनाथेन
वाधेस्यमक्वाम्बचसित तयथा एतेनकेनविवाहेप्रभेकेनक्तनफलानामिहितानिनत्र प्रजापतेःसभया
भोगसक्तानिभ्रियाभर्नः पुत्रपनानिननभतमाकल्पागवमवधेइतिरोहिणाः फलमस्त्रफलमक
तर्हाहिपाःपेव तावाद्विवेर्यभवति महोत्पात्रवियेमाहृष्टामानिभूत्नमेमनोम मक्षमजामि
कृतक्रमपरायातिरामनामिति विनापायसमनलेनविज्ञालारकानएकेनवषेगाभवति

तत्रोपेमतावेत्स्यात्त्रयेवास्तृतोयूर्व मानाधिनुः कल्पस्योपितदाविर्द्धमहजवेन ओधनायापन्नमूर्धकः
त्वेवसमहर्ज्जवेन नत्रपातनिमकृत्वी नविन्नसा दाविर्वर्जयन जानमेष्कादपाश्वेनहाम्वप्ताद्भभृत्त्विन था
कार्यसंमिततोवांविग्रहस्यजः परस्परे मस्त्वाग्रहयजः स्यापयाष्तिजातमारितः बलिनिवस्तुमहेहागाप
प्रतिमासयानः क्रमात् एतत्पेहान्यग्राधिस्यकशांय्यरिपानिन पंचमेष्कलेषाकर्द्धरजयद्वइसेमात्
या कदम्मरकामिपातिनिवसमुक्त न्यान्यानिमर्वयः द्विजाकां नयुद्धांमकान्नेयौवः समाहितः आवाषी
जद्भुयान्नमामिवाज्यतिलांश्चक मधेवनमहस्रवाशतेवाविंशतिवा देवावाजवतर्धकादम्यायां
नयश्यारे बलाद्दिमेवैरिस्यणाद्द्भयामहे ततः विदृत्वेतकत्वावलिंपापाद्यतिंवनः वमिषकेज
देभयाकत्वावांधयपृसन हिरण्यपंचकावृत्तिनिभावदितागानतः प्रतिमागरुवेद्याउप्यकारा
समन्विमः कोश्यवावीत्यगारस्नाशांतिपांदवकारयेत ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्यादीनानाथांश्चता
पिवत एवंचांतिविधानेनसर्वारिष्टप्रसमये शांतीमवाप्नोति: आलोक्याक्षांसुरुषाश्रयश्यामस्तनाग्र
मुत्ताद्दिपातयः नीलकंठतनुजेनरंगाविद्वित्तादितामुमत ५८ ग्रथनरत्नप्रसेमादेवाषमासीनाभा
नोतानिकामानस्पपजातिकथयार जिर्मगणवांग्निकवेदबहुयः पारपुनेयम्भिपावंश्चभुक्ता बदाग्नि
शनिश्चयमागिवहुयोव्ययःपातेद्दिहिस्यामभावस्का: ५२ ग्रश्वसादीनांभावानेतावक्ताः कमतोशयः य
या अश्विमालिसः भ३ कृ२ रो५ म३ आ१ पु४ पु३ श्ले५ म५ पू३ उ३ ह५ चि२ स्वा१ वि४ अ४ ज्ये३

म॰
वि॰ सं॰
९७

नष्टानामिषवेनेदृग्यं सर्वैर्गोनप्रकल्पयेत् सर्वे ग्रहे सर्वे दृग्यं स्ववानिसर्वोर्वैतः वांदवेस्तुरुपोमा
ग्रवस्वमंसशाभने नयामांचेव दृपानांम्यापानिमकारयेत नमलेवकृतांपुत्र यज्ञपुष्पाकृता।
र्थाव दत्वानतत्रजनाथ्याय सत्पतांपानुनेयन संपमसनसंद्रीशानाहंस्मोर्वनिसेवनः कुरगुहेच।
पात्नामोः सोमदिवे ह्रयानवः ह्वीभिर्नह्रयाही मानराहुमस्त्रीराजनायच सोमांद्रवेनिवत्ता
स्मार्भेषाय्यजुहूयाद्ध्रुवः अथायतत्वापिपतय सम्पनकृताग्रावेतां नम्रजनहूयानतः पेव
मयुः पंचरत्नं पंचनवावपत्नवैः जलराष्ट्रधिकल्पसंस्थिते कलशायुक्तेः औषधिकल्पैः
सर्वौषधिकल्कैः अभिषेकं प्रकुर्वीत यजमानं प्रयत्नतः मेधवा स्नापादसनायाहिरण्यादिभि।
स्तिभिः इममेगंगेवपितरः नमायामितिमंत्रकैः अभिषेकांतेवनेनयजमानः समाहितः
आचार्यायदत्तायेवचात्यशान्त्या जितेंद्रियः ततैदत्वाच्यप्रत्नेन दयात्स्वीन कांतिश्च दीक्षणा
भिश्चसंयुतं यथाशक्त्यानुसारतः ब्राह्मणास्तोषितानमपायपसतमापयेत ततोपटीहि
तादवाच्यजमानः समाहितः अनेनविधिनाशांतिकृतामस्याविशेषतः अकालमृत्युरो
केवल्याधिपीडानयास्यात सोमसोमननेनिमसौभाग्यतलभतेनरः इत्यग्रहणजातानाम
वांरसिविनाशनं कथितं भर्गवेणोदयपेनकायममासेन उतिप्रोक्तानकिं विहितिः सर्वेषां
दुग्रहाणांसमसजननपात्निविधिः अथजातवतस्मृत्यनेमावषांतेः सर्वेसमिद्दिना स

प्रथमयोरेकनक्षत्रजननेनिषेधःस्यात् ततश्चमातापुत्रयोः नृक्षमासमाचापिमासपितृतोपिमासभे
मेकपक्षेपितृपुत्रयोःनिर्दिष्टेदेमातापित्रोः पुत्रस्यचऐकनक्षत्रजननेनिषेधःस्यात्
यतःप्रथमपद्येपितृपुत्राणामिलितिनक्षत्रबन्धनेनवायत्पदस्यात् द्वितीयपदेनमदोषोस्यत्
परंतुपयसौख्यमौलिक्तलंतीतयथामातापुत्रयोरेवोपदिष्टोरस्मादेवपित्रपुत्रयोरप्यूतेका
नयोर्निषेधपरस्मात्नेवदृष्टेनेनिर्णीयपदवीमवगाहनेमत् गर्गवाराहमतमतेनावानेत्यर्थः पु
रेवनक्षत्रेमनुष्यादिषुरेषुयोगमेरहितोभवति यदाहवसिष्ठः पित्रोर्जन्मर्क्षेकर्मक्षे
जातमत्रपितृमातलभ्रात् जन्मलोपावतलग्नेजाताः मरणार्हत्पदम् इति देवकीर्तिः यदिकस्मि
पिस्त्रनायलडेषिनगेयवापुत्रः पितरेकक्षकरान्तेतगदपरिपीडितवतन्यामाद इति ग
र्गोपिदेहिनायामपि यस्यैवजन्मनक्षत्रेजायतेऽनासमोपिवा मृत्युनायुःसजातोयासोग्रमा
णान्ध्यसादृश्यदिति यस्यैतिप्रक्षमविवादिन ततमावरोपिनिषेधाच्च स्याप्तकासरमात
प्रथमस्तलक्षणकेद्दर्शनिभिन्नमप्येपवनलगालेनव्याख्यानास्यपंचदशदृढमामसमयजनतुनयोः।
निवृत्तिपितुरुपाते ग्रहणाम्यद्वस्यप्रसूतिर्याद्जायते सायधिःपीडालदातीणामस्तानस्य
दर्शन इत्यसंसायनेयम्भतस्यमस्त्रनेमत्पयः आधिपीडावदोषिपाभक्षवकलश्राभव
वेत शांतिनेपाभवसाभिनशान्तिशितकाम्यया यस्मिन्नृक्षेविधोस्यात्मग्रहांसेप्रजायते

स॰
सि॰ टी॰
९९

तस्य पातित्वस्य साम्यं स्वीकार्यमनेनेत् शुभेतिशुभवांश्चवद्गतास्तत्रानित्य विकारपरीतिवर्जितं
प्राबेभविष्यमसुधीः प्राकार्यत्वरयेन वृत्ततराथाद्गतागमान प्राणास्त्वावयेन तत्शालिकमेम
मात्रवेत प्रश्नोत्पन्नादभावानस्य प्रतिमाततः तत्प्रतोत्समंगतावादयेमल्लप्राणवि
बलवमासामहावस्तुपुगमनत्वष्य मणावोकनआगमाकपीदात्मस्वतत्तः प्रतनेवतमं
नगाहुतेनहृणानरपात प्रमत्कर्मानिदनाजेः प्रायश्चितमानमेव शुभिस्कृततत्कार्यास्तावर्गी
पितृप्रयोः तस्मात्कारणादानेनाचार्यप्रनयेऽस्तुनः सर्वत्वमादर्शनाददापाम्न मुख्यम
वर्गाके स्वतावग्निसमादानपात्रत्वमात्रिभिः सह यानुपश्यामनादीश्वदयान्तरापयानता
भोजयद्वानाम्नसर्वानिमसगर्वोविवर्जयेत इति तत्तोमेक्तेनस्त्रजः नतशेतिविधिः प्रत
कन्मिनवूनतत्रश्रीशोदीपितृपश्यामिलिमार्गवानकश्रोबोदितिपदे किंधात्वयमसाच्चभात
तोमसदेहितभ्यामिसकृशोपः इतभ्रातावधातावभ्रातयेमद्यानामेकृपावपकर्मिभकोः
मकृपायः तम्पप्रथमपदत्वमादश्यावाभ्रानमेत्रात्यारस्वयकत्तदाङ्गनतन्तानुषथः स्यात तत्रतु
भाजे: द्वितीयपदलावमादश्याः पुत्रात्रावेवनिषेधः स्यात तत्त्रभ्रातृभगिन्योः इत्यनेनहृद्यो
पिभ्रात्रोर्निषेधः नवभ्रातयोवभ्रातयेोवति हदम तो कृशोवतामिहेरिनिवत्यै तत्रापरत्निमे
तोव्रतभ्रातृणामितिपार्वोस्यात एवंवोपतृप्रव्यापरिन्यसायोपामावपरस्त्रीनिहृद्येपताप

कंवगुरुणज्ञोवकारेण स्नाकमैत्रीनिवेदितोमंकरोदिधानतः ग्रहसेपानादिमारोकेरेक
योदिधानतः विस्तयपामानेवप्रविहृपमंपुने कंकंकरयुग्मजप्रमेमादयुल्लिकमात मे
रवलम्बायविस्तारवदामिहंगलकमात पांशुमेपाधिभागातयोमिकरोदिधानतः समि
दाभ्यधकेवैवानिलमायोब्रमपेषैः ग्रपुष्पजातपालाश्रमर्मोद्धिःवादिदेःशुभैः श्रेणमरम
स्नेनाशुप्राप्तमरामनतरा मसा[illegible]विशातिसवैश्रद्धामकर्योत्सयवकृत्यक मेघंवकेममं[illegible]
लव्याहृतिभिःक्रमात ग्रसागवंचसेतयासम्यङ्‌दिविदानतः पवेकमणहातकरोमतायम
सुप्रयेन सर्वालंकारप्युक्तानांमयाणामभिषहत वलभिःकलपरोदिदमंकुप्रमान्वितु
पानवस्मात[illegible]लाथकेशाद्युस्यन्वलाकुने एमि[illegible]तिवजहृदयापनमभनःसमाहितः मत्सवप
ययाभक्तााईश्वरायनिवेदयेत सर्वालंकारसमयुक्तामवसांगोपयोसिनी प्रतिमावत्सयुक्ता
वत्सभवयायनिवेदयेत अप्ययोवेवसवेषांकर्योद्धानतःभोजने तस्मादनेनविधिनाविन
यासमाविवर्जितः एवंयःकुरुतेभक्त्यासमर्दयायेःप्रमवाने सर्वान्कामानवाप्नोतिविष्णुलोकं
सर्वेभवेत मगूनमयारणोकावन्द्वेहंगोभिषार्तिः यथाकेतनताजलनपातिस्थाने एकस्मिन्
वनेतवेधात्रोवोविषवयग्यो: दृष्टतिमेनयोस्नेमभवेदेकस्मानिश्चयात नदोमतायापलम
स्नान्मताशातिंत्रकुर्याद्दमिदेहदेव मेपस्यकेसपर्णिमानदयेरानेवकर्यादिभवास्त्रृहृणं

म॰ लिनिपिरुद्याने मेदस्यंमनासीजेगंगीमानिवंधेभे ममकृतायवद्यहुर्गानकोमानिपंगानः शालिक
वि॰टी॰ मीनामर्दानितजीजानाम्यदंपग धपनाञ्जीमंमिक्काभिकृत्स्यपद्वावत्रदेवी दिवाबापदेवारावाप्रम
९५ तेर्म्भिफलतृद गर्भाववाव कृमफ्लेतवलतदगणा॰ेतोयंपुकुथुफलं वतदेगीवषड्यागोकृयीदोदेशभे।
स्पत दिलोयपितरहोनितलीयेमातरेतथा वनर्थमातिलहृोतपंपमेवशानाशं तस्मात्सर्वेषुमार्गे
नशांतिकृयानिपानतः आवार्यवरयेदोमान्पुत्रदारसमन्वितं सुकुमेमिरनेशांतेस्त्रीयोवेदपारगं
सर्वालंकारसंयुक्तंसर्वलक्षणसंयुतं ज्ञानलणमार्जितमद्यज्ञसंस्त्रिवाहनपदके कदोद्विजवतान
स्मः कुष्माश्मवजातः नदपाधेन वाकुर्याद्विज्ञशाद्योविवर्जयेत प्रीतसाकारयेतशोभोः सकल
ताममेयुतं द्यपभवसमीपेन नवदाभयपाणिकं मध्यस्थारुदेकुमंकाणवेतसात्वानुसंस्थितं
नियवकनमनेनागजाकृपांदिधानतः स्थापयद्दमनः कुंभापुननिदेशयथाक्रम पुण्यतीथजलैः।
पतान्यासमपरिवेष्टयेत तस्यध्यायपकुंभगंथेद्रसमन्वितं पंचमरत्नवस्त्राभिपवलकाव
पल्लवान सर्वभाणवपुष्पाणिस्थापनिपरिवेष्टयेत सर्वैस्सम्स्द्गमृतिकसांधानिजलस्तानतः
नयोनियजमानस्यहविलसपकोनकाः पायश्यावाकृणोमेदेवद्रेनतोविधानतः इमेमवकणोस्यवा
तत्वायमीत्युखानथा वज्ञाप्रोइमनयः सवनइतिमेवलः शयुकुंभमावभापज्ञाकृतायगाक
मे प्रानोभद्राचममेनभद्राश्रोत्रमध्मककं मव्ञाप्रकथमलनकटुद्वतकमाजपेत इसवस्मभिव

पोतिं वस्त्राभिमारद पुष्पाद्येवार्चयित्वा शोकनेनैकल्पएकं केशं मेरुले गर्गप्रीन्हे होम्याप्ययेत्तुद्दे न
कं भीनिलियकृत्वि यद्धिलो गच्छिनादिकं शर्मायांतु देवा साध्यापते शांतं वलमल्लाभोनगार्त्रीपल्लिकास्त्या पे
वरत्वाविनिलिपयवमथुमिनवपयेन सर्वैममरारामांरतनाशीनिजन्मदानदः सापांतियकामा
नस्सडविनदृष्यकारकाः सपोन्हिसम्यचेन्सम्यकृयानश्चिरयत्स्व यत्किंचेदसमवाप्स्यसमत्रजेपश्च
ता अभिमंत्र्योदकंपत्रदशेध्वांग्रदेशके हंमदेयलकंपैव कृतस्यांनवनीलकं पतशानद्दलसेवम
वेलाभरमसवेन दशाग्रदेवमायात्र्मामसम्यमसयकः प्रतिमामर्गाज्जनिमराजनुमोपृजातया म
वेताभदमथानस्थापद्देवांदेवता ग्रहवर्णवमथुगमनदर्पागयपुष्पक श्राप्याययेतिमनेनामंविता
पञ्चामभेवच उपयाबः ममावाध्यनानेस्समममावरेत कृतावाङ्गिश्रलिपानेनसमेकल्पामीदशा मायुरा
रोगविद्याधंसमर्कोरिस्प्रशांतये प्रस्मदोषमनन्तदोषनिर्हरणायच मामापिकः कमारस्यसर्वाविर
प्रशांतये सपामपुः श्रियेवेनपांतिहोमकृत्वामपद् मभिदसवकदस्यांद्रमेमजयानहरौ हुतमभिर
मेवणासमथेनाचमंत्रतः पतमेशैप्रप्रमेकहुनेनशमरंपाना दर्पारद्वनाहोमममपांर्येनामिमल्ल
य सामसेवनकृतार्थविधाधार्याभिषवने श्रीसमकमायुष्याहर्तं समददृष्यमिनृष्प। पतमेश्वरभिषेकं
मातापित्राः पापोपमत्स्या ततः किष्टकृदादिःस्यादोमपार्थमभावयेत दिशपरजनैर्वकृत्स्यनञ्च
दक्षिणा बालनाभोजयेत्तत्कारयंतमप्रियवाचने इतिनावहोमसर्पांतविधिः यथकमसवदर्शाया।

स.
चि. टी.
२४

मन्योकपोतिः कर्तव्यापोत्रंदोषायपणतये रुद्राः शाकस्नपितरः प्रजाश्चेस्वनांकमात कर्पमध्यस्व
वर्णितनयावार्येनवापनः सप्तवावाकितः कर्पाद्विमपाद्यनकारयेत शांतसाकारयेत पांभोस्त्रा।
नर्भजमर्गातेवा त्रिमलावकूलवरसामयमस्नापथ्याकमात सनवर्तोषनपथ्यासनानुसहपांक्ता
त्रिपवेकतमसमृणमएजाकृणांपथार्थनपि । २ स्नातर्भजावम्रा कुशावापसमन्वितः मकवर्णामानारहता।
पनरदेतिमेभतः पितरः कुसमानांसवनरस्नाविमानसः यपांतसकमेतृत् श्री
त्रिमः पस्याइतिमेनमएजा कुर्यादनंतरं अश्वीटिपामारभ कुभकालोपुनिलिपेत नमथा
स्याप्यर्तु भपानांजिहस्ममन्ति नथवपवगयाशीनस्यु मे झानिलिपेत कल्माकपोतिः कर्तव्या
कपोतपोत्रंपपयत्वः गोदानेवमदानेबमस्वतांमागांनपुष्ठ इयादामानेवकास्तीरसमाज्येनहंता
या श्राज्ञवीतपामपापितमनमेप्रकारयेत समिदाज्यचरोनोमेतिलमाषसमपपेः प्रपस्त्य।
लतपाल्पारसमिधिःत्वाद्विकेशुभेः अष्टोत्तरशतंजम प्रत्येकंतुकुर्याद्विजः येयवकेनमेनापोत्तिलैमो
हितिभिःपुनः वनभिःकलशैपृकेसरल्कुम्भसमान्विते पोमिवल्कलपोकायेमा॥पंकपकारयेत
मामयित्पाफुल्नांचक्रमिशकेषुचारुणोः पोकरमामिर्पकुलकर्पाडालपामानने प्रमेपांकेवमर्वेषो
चुपलपानांचतपांतो नयापाकिनसमनणांकुमत्वावनएवेक इत्युनरागार्पकाचमिनीवालीकल
शांतिविधिः मयदर्पापांनिकयानेअयानारर्भजानानोमातापिपादेरिस्ता नहोषपविहारार्थे

सत्कालेकालीनरवामायमपुंसोप्या धिसमुभयादिकृत्तुहपोमोध्ययः तत्र कहत्ननवफलपोति
विंशया मत्र कहृयोगादिशयमाह सप्तजन्मापीपादि कहः स्वालग्नात्सप्तसमभयात जन्मलग्नेधनमो
पोमसुमोमवयोहृवोदीत पंचांककहपोमाकम्लेपादिजमनवोत्र्यहृदलराशामासमथसमुः यदि
जन्मलग्नात्सप्तमिकालेजन्मांशपात्रेदशेमुभपसेभवेमति मासवयेनमस्मृतिनिभावः अत एवोक्तं
सप्तमोसनेवसिद्धः यस्य जन्मसंगतं शेरादिमव्याकृतहृभवेत् प्रभिकाचेतोक्तिनमासेयमेवसतिष्ठी
ति यत्रोविवाहदिकालः एवंदपोपानुवादायाति एवमस्माभिः प्रकारज्यायामिनीवालीकहृदपोने
भेदत्रयमोदितत्र नूयस संप्रदायत्र नयेत्पलमतिमसंगनव्या तिः पात्सुमवाद् नुदवमापदानितए
योनोलकेदोषायादिटहनुमानकलवाप्येनो यच्यां ज्ञातिज्ञामामिनीवालीकहृपोतिलावंडपो
मितीवामुपास्तायमसआयौयमुक्तिशा गावकुमारिपोचेवपाकस्यापिश्रयवेत पवमेत
दिजातसंमप्रमादायजीवितः वजीयतालेपोषाम्नायपुर्णतमगाटिकाल क्रिजाः पादिताः कहश्र
मतनवायेमवेदापकरोन्हाना प्रसप्रसातिवस्यामानामपुर्वेननाभाने मवेगारमसस्तत्रसोपस्यपु
बलोभवेत नारीविनानवरापासापरिस्यासरोपवोयत सोमोहयादीनां मिनीवाली कहृप्रमवंतामा
स्यायोनतन्नायीपाद्तिभावः प्रतिपाल्लवचोमीतं उक्तोहीमानविवतप्पामनफलंजनलापर्येनपुन
वेवनिलीयते नमजेत पोटतामेवादर्थादमानसाधिकानयोगमायेमवतमयेनापाद्यत

मे.
वि.टी.
५३

येषांके तदनभः सदाकोविद्वत्वाश्रमतिनिजमानिधिवेषनामलत्वाप्रके ततएवेति
निजदर्शनाभावत्वत्तमामितिमयोके दर्शनाभावलक्षणं मतोदर्शनाभावत्वसामान्यमितिप
मावस्यामिमोव्यालीनामादर्शनत्वानवत्वमावमा कुहूनामलक्षणा द्वयमकोनामावस्याद
र्शनमावस्यामत्वाति यदाचलम्मावस्यामयदिवामाके यदिकाश्चयनप्रकाशतिपन्न
वसातदोमिनीवालीच यथानाहयपाजेवन्यनायामधिकाशामावस्यापोलदकूवुमम्भ।
नकेनवेरम्याहृष्यतमावतेसामावस्यामेष्णाकुहूनामवेदर्शनलक्षणसमादेवतत्रक
हूजननफलपांतिप्रादपपा यदातरपानेनवीकृयतीष्टयदीषुपतिकोनाक्षमावस्याप्र
तिसिनः एवंवतर्शपौर्णमासानेमपामपनेहकूमेवजष्टुद्धहष्टमावाम्दर्शनातया।
पममनस्याचेहदर्शमारपानलक्षणाको तनामामावमाश्यामेपौर्णदर्शनामनल्लदर्श
नकत्वपातिप्राविधोयते एवममावत्यामेदेनसिनीवालीकुहूदर्शनरूपंसंज्ञात्रयमवे।
कमति सेमनेषयमगमप्रकारणाभेदनयदूमः नवासिनीवालीसवेवांस्मिद्धासेक
हः पूकासंज्ञवत्वाविभागकी यदानवमेः नत्वप्रथममदर्शनाविषनातृयवेयदि
कुहूयागइति कोहाश्यामिमनुमयादिकृदिति प्रथमश्रः पक्षमत्वविषनाइअक्रात्त।
स्मिकालेयोदर्शमममांद्रिदर्शनाममाहीभवतं ततदतंयमप्रकृपमजन्मदोत।

घनर्द्धपाम पिवेद्दोदयममानुधिकरणा ममस्मायां सिनीवालीति भे तस्मात् इति षेध
संभवति सामानाधिकरण्येन यधिकरण्येन यधिकरणामस्मायन्तावद्दोदयममानाधिकरण
मावस्यायुक्ष्येव युक्तत्वात् किंवाणि सिनीवालीपदेन चन्द्रकलोच्यते मितपादः चतवासिना
वीतमावस्य [illegible] वर्णितो यथा दृष्टचन्द्रामावास्या इति दीपनकायां सिनीवालीनाव लुप्त मावास्या
नि सतर्द्द [illegible] तिवेदा श्रुत यामावास्यायानयु [illegible] मस्ति समानाभिधानं तिथाम
कमितभाषकाव मवतारादिति ममा हष्ट इन्दुः सिनीवाली माव [illegible] पीयत इति यमा
गतेतदेवन्यायः एवमेकस्यामेवामावस्यायां सिनीवाली कुहूर्दर्शन इष्टभेद एव मत्क. अथ
सिद्धान्तवेदोन्यथामावास्याः तत्रमा हष्टेन्दुः सिनीवाली नामन्ष्टेन्दुकला कुहूरिमादिश
दृष्टस्तत्र यश्चवात्स्यमेवस्यापादर्शात् [illegible] वत्तपादर्शनाद्यवर्त्तते नष्टाद्वेयास्थापिका इति
मादर्शनयोरपीतेमतिपूर्वविदिति तत्कां ति वत्तमेवं थवत्र यत्रादर्शनशास्त्रवाक्यं मेवाया
वर्णितद्दिशामी यदर्शन दृश्यवर्त्तते मावास्यावा इतिमाणामावा स्यादिवत्र अर्थोर्धमयपायो
व्यामालोतनेया [illegible] निरवनकूलः प्रतनभस्यवणापूर्व निर्जानिर्जोरपन्तश्च समकुमेमस्य
दर्शोपभवनमन्नभः मदनो मित्रया नेया [illegible] मादर्शना यो [illegible] विदिति जका [illegible] मेवं थवह
मदर्शनशास्त्रमतो यत्र भवति वासनादितत्रमम इमे प्रतिदिने सम यः प्रवस्तमहितभास्क

म.
वि.टी.
५२

यथैवस्वर्णेन हृहतत्वपेसंभवंत प्रवर्तके विभिनीवाल्लभ्यांनेवाश्रम हृ: वल्दृपीशेषसदोदयात्
न्याकवेदस्पीनेजातेसमितिपरोटितसामावस्थामिनीवाल्लोति तथावनामेश्यनेवोपायनेश्य
कारणेदेव मध्याहृममपेयात्रवतदेपञ्चवर्तितेमिनीवाल्लो मानेयापिलक मीमांसामनेइवि
धर्मपरामिनुमितादृशानिभूयोमवचनानिसेनितयामिदं प्रत्यक्षम्नायपाताय रिभाषकंस्य
मेवाल्लीत पुनर्जननादीनिकृतिविरोधान दृष्टेङः सिनीवाल्लीमाल्क्षिकाकोपुदपस्वराय।
सामामिनीवाल्लीसात तृपवेदामिनीवाल्लीत्येतावतेतम्मद्यान्मनोमामायदृष्टेइत्ति
नीवाल्लीवाल्लेमनव्यांनिकाकिरनर्थेकास्यात ननवर्वेदपस्वदोयस्याभिन्नमद्यदोर्णमनसो
मासीपिपरैतिवाव्यायते इतिचेन तन्मध्येपामाधारप्रवृत्तात मायसंभवविरोधाग्रहणा
युके प्रवन्नमात्मपवाधायः संभवमभावस्यादृपइतिगुरुनेषोनामाव्वायोदितोकार्थमप्रमय
र्थेतुम्यायात ननूदपसंदायस्यादेव वसंतोस्यपदार्थेवहृत्रीहेरमेवंपमाणेमलात पवव
कृष्ट्वजिनामासीपासंवधवान्: सप्रवेत्सपदार्थेवहृव्रीहिरयंभविष्यतीतिचेत उच्यते मार्ग
पार्णदस्यवंधमदर्थीय: प्रतियानेहवीहिवाग्नेकेरोपवेयाकरणोरिष्यात तदेतमदस्यास्मि
न्नितिमनसिमचमहाभाष्यकारेणप्रतिपादितमनुवयोपि तत्रहृ: सिनीवाल्लयेमवहृस्वेवेदे।
स्पवेदिवाचामितयेवदर्शनाविमादियाकोश्ववहृव्रीहिर्निदेशामतः निर्देशनानिमनकृते।

वज्ञामयः समममाहममौक्रत्याखमकालरूपेण प्रभावस्थानिवोधेमेघादासापयासेवटेप्रच्छत
मयः ज्योतिषाकविश्वसमार्थः पितृवरोवधिश्रितः देवाकारगतन्नाऽक्षुण्णः यस्मात्प्रयेति।
तद्वदेवोगोकापोमति सत्ये तत्रप्रत्याप्तिकालभिन्नकालयोर्वेदिवेणोपलंभः ज्येष्ठाद्वेवत्योपल।
वादेशकालभेदेसंभवतीतितस्यमत्रोविषयाविवकः पुरुषममानवस्थापेपुष्प्राग्न्यास्तनोवाचं।
इदपोनेवास्यात्किनोवास्तीमवेवान्दिविधा तत्रोपमस्पृष्टिनी वालीमवेवादेविधा तत्रमत्रस
मिनोमानीजननफलमदेपेमिनोमानीप्रभृतपारीतिव्यवधि। प्रथमस्यामभावस्यायाम्
नष्टकलानेमासाकहरिणेतन्नैकस्यसंइकलायाः किंचित्तयोमवाविलजायोवेतिस
देहविनिममतांविवराकृत्वनकलात्याविवतिनमात्वमान यदिकिंचिन्मामत्यपवीय।
मलमाशेयाः मासमात्ययामेस्यकाध्येमत्रमयरीतिमयात माध्यमेवरात्रोपक्रमेवक।
स्वत्यकालोमावस्यांतिमलापवतस्ववर्तितस्वमताइजेयत्वात्संकांतिकालवाद्विमा
वस्यापांसत्रमष्टमप्रहरात्मकः कालः ऊहापोहवाच्यमनोत्मनेमऊहजननफलतल।
पातिशास्त्रेपा पुनरस्यामेवामावस्यायां प्रथमप्रहरादनेदत्तरंममप्रहरात्संकोत्यहरपे
वकात्मकः कालोदपेलप्रहरात्ववतितत्रापरपोजननफलतनुपांति आहिस्था एव
मकस्यामेवामावस्यायांकल्पभेदेनतयमभवतियदातमावस्यायाविइदपोनाभावकाल

मं.
टि.टी.
४१

भावेऽप्युपात्तो नाशः शेषितत्वपक्षे उक्तदेवदोषः तस्मात्त्रयोर्मध्ये यदा यामद्वयोदयो भवतः
कलाप्राधान्यं तदा यामद्वयानुभूतासा मात्मन इत्यादिवचनानि सिद्धेयुः तदेतन्मतत्रयं गौणग्रंथ
देवेंद्रवारविलासेषु समस्तकृत्यनिर्णयदेवे तस्मात् कर्मसमकालव्यापीनचन्द्रदेयी शेषग्रासमे हेदयोदय
मेनैवप्रयोज्य एवं प्रातर्नामावमायामपि पक्षेऽदयन्तः प्रयुज्यते तस्मान्तदुक्तं स्माहूते ऽपिः सिनीवाली
मानसे शुक्लाकृशं तितिहस्तादिधामावस्या सिनीवाली चंद्रदर्शनप्रवेशकमहर्षितानि यप्रयो
योपि हि पूर्वामावस्यामात्रस्मा तस्मात् इदं युक्तमेवं यदा मावस्यायोदेशे प्रयुज्यते तत्तदामावस्या
सिनीवाली यस्यांदेशे मासानेऽप्ययाने कुहूरिति यचैवमिदम पृष्ठे यदुभयथापि समावस्यान्तरम
सम्भवत्वेन सम्भवात प्रथमसमाधिवैधिकामावदायुः प्रसिद्धकस्यापि विरूप्यान्तस्य यथा ग्रहोविभागेन
नाशयमविभागे वंदर्शनेन तदामावस्या सकलमुहूर्तपतोक्तुहवेति इत्युक्तकालः प्रानुकालरा
त्रि प्रवृत्त्यत इत्युक्तकालपर्यंतमासमक्षे प्रथमेषाक्षतदंशः तौली भवति वेदमाः प्रकार
स्यादेकभागे पुनः किलभवेदायुविति प्रयाहाया अमावस्यानन्याप्येष्ययदा भवेत किंचिदेव
पेत्तव्यं वेदवारविदोजनाः प्रबंधुयादे प्रथमे वांतिरावे चत्वर्थभागेन कलावसिष्टः तदत्र
वर्तयमतिकलत्रमेव हिज्योतिषुकाविदोवदंति इति आर्यामितिल्यप्रलोपपंचमी पंचम्यामा
स्यपक्षेऽप्यर्थे एवकालिकाश्चेत्तदापि कारणमावास्याने पक्षपाताम कश्चे इत्युक्तकालरति

मृत्सास्मन्नुदयकालेऽकोदिवाकरप्रेरणार्थाः कर्मसाद्गुण्यसिद्धिः इत्यादिना प्रकारेणाहि विध
दकर्मसंस्कारमस्कृतासु दारादेः गायत्र्युदयवृषभस्तिन्नदंशभेदेन विनिपतनात् कदाचिदभाव स्थाणोः स
पि सार्थे देशाभिषेचनेन वितरितसुदोष्ट पाञ्चनगाञ्चाभावेत । एवमेव कदाचिन्माऽदुपातीति नीति ।
यापमपि वेदाहमगोत्र मनभवति कदाचित्मो रुसान्तरिक्षितोऽद्वितीयायकर्मापवंदोषमर्दयोगोषेव
मरपूपतेक दाचिदल्पानि गोत्राद्या सपिप्रांनय सिद्धरूपते अतएव वागे ण प्रोनिपदुष्टितमवंदस्यक
स्त्रोवंशाशोभितः तथाचभामरु स्त्रिनाणो यदावेदः प्रतिपादि सप्रकरणतदुत्तरौ जन्मलक्षण
स्यात्किरपजातिमनोहरः इत्येसभिन्नमाराणं सर्वभेनषां नित्येदेशादिति अतएव भावप्रसाधि प्रमा
ममन वायसंस्थिते पतिपञ्चर्द्धामनप्रजानस्य शंतनि राजा जेनैयेषु के अथेतमथ टीकाकारः शंत
पत्रशोभन प्रतिपमरु यात्रितादिनीयवत्सतेपति पतिदेश देवरीन भावादिति वाचस्पतिः सर्वित्रिमा
कर्मप्रिया: नत्वप्रतिपादितविदोषस्यत्वमात् करपीनमयभक्तलमितिचेन्न गणितानुसंवादित्वा
पादेदेशनेगणितज्ञानाशकामवेकेनादिदर्शनेर्गणितज्ञानाशक्रमवेकमादिदर्शनं को मात्रः
तिनलदिना शगर्भमयावदोष्यस्थकदापिगणिता लेनन्वभिचक्रवलीतिप्रसक्तदपीनात प्रोक्त
इदितवेदस्य गर्भेण प्रशांत फलानिश्चानाञ्च नच सामानो समीचीन फलं कन्याप्रकं सभुज्यानि
मातानाहिसायवचनात । येनयेतिपदिवेदोदयवस्तामुसुचते येनचनदेपीणोषेपा तत्रवोदय

सं. पुराणेऽप्येवमेर्वं मामिमात्रोः पिशाचाद्या समवेतः स्थानहस्ताद्युपवेशनाद्विवर्धनं सर्वोऽकामनना
वि.टी. मानिमित्तं तेन वहिमानवः इति कृत्येतरगारो का कालो वाचनैतनिमंकालिपादि द्विः अथ
५. कहमिनीयनी श्यउभयानिलत्ताख्याति निकत्युति यमसेवि पामानमानिपान स्वनभिप्राय।
एतां प्रमानमानितम् स्वस्ति वा पेदवती त्याकान हृदवहि विषुप्यमासिनीवालीवदवतीनप्यवतः
हृतेति कथ्यपाकृत अमावस्यायाहि विपक्षमवावेवसीयतेयज्ञक चेतन इष्टवेदानेनैवं
सर्वेवामावस्यायां संभवति नपुनकम पाभावेन नलीयाकावस्येति नोलिदमणपुक य
रवेहोदयण शाविप्रकर्षं वेददशीनेकलीया नुयानीकः यवावभास्करः इस्तेदवः पौलभवश्च
कुकाकृदाः स्ववंशमित्र यथः क्रमेण वंशादिनः कालस्तु तिकलास शुक्रपार्वक रात्रीदि।
हीनाः इति शास्त्रामि तन वोतरागामावस्यालदगामात यनिष्यंति उक्तंच पौसहाते प
कोष्ठिनिः सतः प्राचीयपामहरः शाली नसोदमानमेषोमन्तेपादादशभिर्मिलायति प
वचकथंदष्टवेरामिनीवालीसमत्केकथ्यवनमेवहाकहूतिनिकयोचानयोभेदेर्शन किनाप्रयो
जनेनैवकस्यवस्त्रानेनकमंख्याकरणेनयमप्रीमितिचेत् उच्यते नाहकालाणांवर्णनगृह्याणामा
नादेशाकिंतर्हि कालेनहृणावर्यान नहकर्मयथिसहाते प्रकाटर्षामनान्मन्ताः इत्यप्यथा।
मोदयापुभिः विभज्यलक्ष्येतवापाशनैःशपाद्र्पनामेमेति नयावसपन्नाकालिकः प

येत् उपचारैः षोडशभिर्यथाप्राप्तोपचारकैः अर्चितं मंडपस्थैः फलैर्नैवेद्यमर्पयेत् मंत्रेजपेन
मंत्रेण प्रधानस्याग्निमाज्येन अग्नेरनंतरं मंत्रैः [illegible] तथा सुपाविपात्[illegible]
[illegible] सर्वेषां [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] अभिषेका [illegible] आचार्य [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

म॰ पातञ्जलेव्युत्थानः संस्कारनिरुद्धेत्यत्र ज्ञानादा दार्ढ्यकारकः दीर्घकालनैरन्तर्यसत्काराधिः पौनःपुन्य
वि॰ टी॰ स्यैव प्रतियोगित्वमुक्तमेव तदनाश्रयकार्यान्विधानस्य मोक्षाभावप्रसङ्गः तेन सर्वनाशकरं भवेत् चाके
८५ चोपक्रान्तं तस्मात्सर्वोपदेशानुक्रमेण योगाङ्गं यमनियमैर्निर्णीतमागां करणीयं यत्नतः अपरे हि वक्ष्य
थोर्थीपत्त्रप्रमाणेन च जगदाभिषेकादानसर्वे द्रोमात्रमभिविधिपतः ननु तस्मात्मकर्थीनममोटोपो
पदेशनये प्रथममेतावन्मात्रं सनातनः पातञ्जलसमयेन मुख्यपदं च विधानेनामलयेनानुलिपायव्य
लोकनपदेशवशीकारे संस्कारलयेन स्यादिवत्पराशान्तप्रयत्नशैथिल्यविदुषः प्राणायामादि
तानेत्र्यावाय्येतृत्वात् प्रावायैवर्यं प्रमेवकुलीनेवकुटाविन सेवते योगितनेशोधानिकाम
लोकोविदेः पवमानभूयसोत्पादासहदेवमात्रालीयकुः रागोप्रोतेनएते अभन्नामसमनोदरे तं शो
टकनमं भूतमसृशेषयिफलं च पवमानं पवलन्ते स्वयुम्नत्वे एयत. तस्मायोगस्य समासंभव
स्नेतामसंयुनेः पतिमासापाद्धेदीमान्सावियम्याधिष्ठना संदांश्चित्राकृतेन पसंसम् पवेभुविव
मेयेत एवमेतस्यवीपातस्योनामकसमाप्तवा भासाकृतम्बरकृतदेवप्रतिपादितपुताभ्येन विद्व
मतानावायैव पादे नाधिसयासिततः प्रतिमाकारयद्दीमां नवलावधात्मसिद्धि प्रतिमायज
नार्योयस्वसमसुप्रमनिवृटयेत प्रतिवन्नजमयं स्रंदः प्रत्यधिदेवतेन तत्रद्वारोनिपद्येनाभवममे
नाम्पतेयेत मयंस मंदिमनगमणुंपर्णमासमानेवत प्राणायामानिमेत्रापामस्य पणीसमाधा

स्वामिजन्मकालेविशेषतः गंडांतानांचनामानिमहादोषकराणिच दिनक्षयेव्यतीपातेव्या
घातेविष्टिवैधृतौ शूलेगंडेचपरिघेवज्रयमघंटके कालदंडेमृत्युयोगेदग्धयोगेचदारु
णे जन्मचेत्संभवेत्प्रसूतिर्यदिजायते अतिदोषकरीप्रोक्तानराणामशुभंभवेत् विधानेन
स्वदेवजः शांतिकर्यायथाविधि यजनंदेवतानांचग्रहाणांचैवपूजनं दीपदानंयथाशक्त्या
छिद्रेनयथाविद्यापयेत अभिषेकंप्रकारायथाक्रमं परिहृत्य प्रायुर्वेदिकुर्वीतसर्वविधिर्विना
शने ग्रहदेवताविशांतये मनसोभयवर्धने पुष्यार्कशमीपुष्पानसंभवेफलसिद्धये सर्वाणि
पापहराणिग्रहयज्ञेममाव्हये शिवाभ्योर्विधिवत्कारदीपदानंकरोमियः सर्वदेवोमृतेनैव
सर्वसम्मुखंजयेभवः विप्राणांतिमशस्त्राणां सर्वपापौकवेमहा प्रतिमाभिरेभक्ताव्रतानाममुखसंयुत
येन सर्वसंपन्नसर्वार्थेविनिकल्याणहृदयं अभीष्टफलसिद्ध्यर्थंकुर्याद्ब्राह्मणभोजनं अविश्व
कोपिवधोपिक्रिकुलाभ्यानिगतमः अकालमृत्युनिर्जितदीर्घायुपूर्जीतेनरः स्नानपंचंपुरुषस
र्वसौख्यमनुजयेशुभ शांतिजाप्यपुनश्रेयकुलाश्चपूजयेभवत मनोवांसर्वधाइंक्वाऊपरिदंतीन
यत्नतः आयुर्वेदिकत्राशौर्यांगंदोषप्रशांतये शांतिग्रहातेवक्रमार्गप्रोक्तसूत्रादिदृष्टयोगा
दिर्भवतिविधिः प्रयत्नसर्वेसंक्रांतिव्यतीपातवैधृतिविषाणांनोपदोनिरभिधीयते अथातःसर्वदा
मिजन्मकालेविशेषतः वैधृतौव्यतीपातेचमहादोषाभिजायते कुमारजन्मकालेतव्यती

मु॰ इदंभयोतव तिलान्याहर्तिभिक्षान्नमक्षतं भार्गवि पुमसीयतं यज्ञमर्त्येनिषेवतः अभिषेकं प्रकर्षी
वि॰ दी॰ तमकेवाकामर्षजितः ममदज्ञयायं मेयज्ञाममेवकर्मणयथा यैः श्वानीमार्दिधि मे जयभिषेकं ममाचा
३८ वत अभिषेकंनिवृत्तानयजमानः ममाह्वितः पुत्रान्वस्त्रादिवाचकर्यादानावलोकनं इत्येवे
तिमेश्चाविवेतवद्दत्वा स्वतात्पुत्रतः [illegible] पर्दीपान्निवदने कृपादाचमनेसमकोस्त्रलाक्षो।
तथैवच नमस्तुभ्यंमनायायनमस्तुभ्यंपावीप गृह्याणार्घ्यमथाष्टलं गोरदोषप्रपातये कार्येनम
मकादीनांकारितयकल्पे शुभे नम्यानतल्कल्पमेवदेवेदासममर्पयेत यात्तार्थीसचवादयन्।
लक्ष्मीन्नोचपर्यामिनी रुक्तवर्णाविस्तयुतामस्कोलेकाविभूषिता वस्त्रयुगमाद्विदानतयथाविभा
वमानतः यत्नगंधविसिदेपुष्पे जितामिपावीपन इत्येदानेनदेवेशा गोरदोषप्रपातये अशे
मरणतेमेख्याकुर्यादात्मभोजनं तेभ्योपिदोत्पत्तेदत्तापिमप्रवलमापयेत इमोकुलाश्च
एवानियथाविधुकमर्पितः गोरदोषविनिर्जित्य आयुष्मोजायतेनरः इत्युक्तेहस्तपीतापानन।
कार्यविधयतः जिहनलामंभवगोरदोषप्रपातये प्रमानादथवाजन्नोदेकल्त्वाहापनमच
यज्ञनामतिनिर्देवतलसंदेवोतसर्वेषि इतिहवगार्ग्यसंहितायां गोपानलपंगोतिविषः अथगु
लयोगस्यमहामानिलसाध्ययोर्वेतिघालीणपाताद्यपोःपातयोश्चविनायामासंतमेतावमानोचम
दापात्रवत्रयमलयमचेत्समरुमयोभाइत्यामायोश्रपोतितिपरिभिधीयते अथात्मः मेषव

मपादमातस्त्वपितः सम्यविनाशकः जायते नात्र संदेहो ह्यपास्येपं नेत्रं तेनमया ज्येष्ठी कन्यकाजा
ताहीनपंक्तिवधाशजे तन्वदोनिनमवदामिगाहदोषप्रणाशये मोदिनेपुभनतांवं रमासावलानि
ते एमकांमतथा कर्माग्र पूर्णातिविधानतः वंशो कुर्यात वरे देवपक्वान्नानि तु कुर्यात पावीपल
मिरदेवेरं मरनायके कर्ममाशासवर्णानिकं धर्मनाश्यपाहतः तद्विधानेप्रकरोबिविनयाद्येन।
कारयेत शान्तिं तु लमेपणांकुंभमोपरि विएजयेत ईशांयेशेमकुलं तं इतिमेनेणवाचपतः गंधपु
ष्पधूपदीपैर्नानाभक्ष्यनिवेदनैः एमयुक्तविधिनाविप्रान्नाकपालगणान्वित वतकवमन्त्रयोयितपूर्ण
येन्नरनायक तत्र स्थापयेन्नु भवत्वदितविधानतः तत्र स्थापयेत्नु भागशानृकिरसमानित पु
ष्पादकसमायुक्तान्वमयुगमननेवेष्टितान कुंभपंचवसहीमन्यजनाससमनकं ध्यावास्ततोजपयेत्व
मौतकाः पंचसंख्यकाः पंचपल्लवकावर्धायुपं वपलवकानका सुवर्णकृष्णदर्भाग्रपत्रोषधिभि
नितिपेत एमयदाकुर्तामंत्रैः कुंभार्घ्यमानापयत्ततः वंशावभनेपेदादोषमवृत्ता पिहितीयकान्
समरजोहमादि तिव भमगंगानततयैकं एजोदधमयममार्घश्रतरः कलशानाघि जयं कुर्यात् शुध्य।
तनमेवभिज्ञमानमः सानौभग्रजयेस्सादौभराग्नसोहितीयके पितम्रतंकरसमायमाप्यस्मं
जयेततः इन्द्रस एन्द्रस्त्वपवरुणकुंभमेस्थिते समकल्पविधानतदोमकर्मतनभरेत समिदि
र्वातोन्नुत्तमपातमपोतरंतथा सर्पिषा चरुणाधिवमूलमेनणावाप्यतः हुनेन्नप्येवतेनवयत

मू.
वि-टी.
८७

तानुमावतः नतत्रापि पतेद्धेकुनावमव्दयान्वितं वक्रणस्यार्चनंकार्यं स्वस्तिवाचनपूर्वकं शंभोवः
निमन्त्रोवज्रमपल्लवसंयुतं एव्यतेसमिथुजान्मेरीमंतिलभ्रवस्तथा ततःपूर्णाहुतिंदत्त्वाविप्रेभ्यःपायस
होविन उनजशयमेघादितिलपात्रतथैवच तिष्ठलगोमवमोच यथाशक्ति एवोविधानेनव्यपाकृते
षोडशकोकने यवांश्चदीक्षितमाधांत्रतिलमधोरुत्रापयेत यश्चाद्विधान्यसांगताकृतोहालमाभोज
ने पितवापुष्पाहवस्थाचपातिरवविधीयेत एवंयःकुरुतेमम्यक्वाणिकसंस्थितः नदोषोलिप्यतेनूनं
पापपत्नीभवभमा आयुष्यारोग्यमेघर्यसंपत्तीर्भविताहिनहिन पनधान्यसमम्त्रोहिवपूत्रपौत्रसमन्वित
न इतिगार्गीकाशिकल्पाहिगंडांतयोगिपि: प्रथमपादेतिविधिरुच्यते तत्रपुम्भकंभावरकाषङ्कूम
फलस्याह भारद्वाजः ज्येष्ठादौमातृजननीमातामहद्वितीयके तृतीयमातुलंहंतिवतुर्थेजननीतथा
आत्मानंपंचमीहंतिषष्ठगोत्रक्षयोभवेत सप्तमेकुलनाशःस्यादष्टमेअग्रजोदरः नवमेश्वशुरंहंति
सर्वभेदपीनतयाति शौनकउवाच सर्वासीनदेषिषु ज्येष्ठायांमातिगतानि कृत्वाजातोनदोषभु
नापप्रच्छकिलशौनकः ज्येष्ठनक्षत्रसंभूतनारीदोषविनाशाय तस्यशांतिविधानकंवदस्वमम
सतम एवमुक्तस्ततःकृत्वातस्मुवाचमहामतिः श्रृणुवक्ष्यामकृयत्नेनगोदोषविनाशाय तस्य
शांतिविधानंम्यपूथावक्ष्यामहं वहिकेकावमंत्रेतज्येष्ठादौवदिकाद्वयं तयोःसंधौवितीजयं
श्लोकमूर्गंडममोवित्ते प्रथमपादद्वितीयचज्येष्ठेतंमहतीपक पादत्रयेजातनरःचलीप्रजायते मृषी

मान् कोसपावृष्ठकृतीतपत्नेः बोडशभिर्युवंशप्रदाभिस्संचलन्मिश्रमाप्यं वस्त्रोभनेनतया तन्मयो
पायसेनापिनवनीतेनसंयुतेन राजवचंदवमेनिमितपुष्पमहमेकेः देवजः सौमवासमन्नमकमान्या
वरणांके समानमिलिते चित्रप्रजोकर्याइतद्वितः जयेमाश्चत्कमेचं प्रदपानः समाहितः प्राप्य
यसेतमेचगापजां कर्यात्समाहितः दशाहेदक्षिणामिसंरोडदोपश्यांतस्य मृत्कंवागीश्वरंचैव
तामवत्सममन्वितं डोडदोषंपर्णान्यंदचाहेदावेदांयः शीतनक्षत्रगांशीतपापमविनिः श्रया
नक्षत्रगोशेतनक्षत्रामसम्यमेनिभिरेवमके ओंपनीमहमलादीनिषट्कनक्षत्राडकाः रेवतीसप्त
भक्तानाडिकाहस्तयेत्तथा अश्विनीमवमलानां एवांपेक्षाध्यनेप्सता पोसाहिपूजा ज्ञार्थेन
मनीवाध्यनेषिणाः पितृदाम देवाजालोवांविनात्मनुष्यातृहा श्रामडूहसेप्ययोजामानाक्षिप्ता
डोनिगामयः सर्वेषांगेऽजानामापत्यागांविशीयते वनीयेदूषानेनावेनश्चमरमामिकेभुवेत
इति मयानिष्यिलभ्रांशेनशोनिर्विधिरुच्यते प्रभेकनवमातमस्यमकोमादिनयेवा पांति
मुभेष्टिवाकर्यानावस्थनेनलोकयेत तिथिगोश्चनवाहंनक्षत्रेभवकथ्यते कांचनंलग्नगंस्त
गोरदेषांविनयपेत सामिभागोपिनसौडेत्रयाणामभिषेचनं इन्द्रत्रयांपापेमोनरभिषेकेतकास्ये
त उत्तरोत्तनयज्ञस्यानिविघ्नेगादानमच्युत अनापदानेनाश्रयएवांपादेवकांचनं उत्कांतिस्य
विन्नासमवामाद्याङ्गवस्यव कर्यातपातिप्रयत्नेननदशाकारजेनृपः सर्वोत्तनदर्पनयपाविं

मं. नानिरुत्वम्यानदोषं सर्वे व्यपोहत । पंपोशत्याणिपणनामयपि देवायहस्यादिः सानायिवा अपणाश्रेव
वि.टी. शेतेनवव्यपोहत पितरः सर्वभूतानां दातापितगेतथा सर्पिनतत्रनातमपविनिज्ञातिनवाधनान्
८९ पवेकृतमभिषेकनमर्पयातिभवत्कुत्वं ततः शुक्लाम्बरधरो यजमानः सभूषितः दक्षिणाभिमुखो
विप्रान्मूलवनसुभतायपनभक्तवस्त्राविप्रभाः सीकृपंदाणिपणृही इत्युक्तेनविधानेनसर्वोवि
एंव्यपोहत सर्वकामाश्चसिद्धातिवेदोक्तायाभविष्यति इत्युक्तमपुपोत्यपंसाखयागमत्रोदित
मानवानांहिताथीय सनुनामनेकाम्यिके सर्वदेवनमस्कार्यनारायणोच गरुडायगोमया।
इमंसर्पादिशुषयोतुय अष्टौमंत्रः मन्ननदत्रवनुयोम्रपंगोरेसनामतः शांतिपोरानन्दसंज्ञा
पांश्रुष्यपादितविधिः पतसमलाञ्छपाणोतिद्युविद्वाद्वर्यास्यतेशुप्तस्यसुस्वात्मासमलात्।
त्रेणाप्रजयोरवहवस्योमन्नदरिदुनिवृत्तमर्थोगिपयत्रवननतासतात्तमेपाविशाविद्यानायबधावक
सलोपवेधकानिएवेपुपीयमानतय यदास्वसिद्ध्यः नेनन्पभोञ्जतमतः सततांदिशादवर्णयसु।
पुर्वनिहंति तदांनपादर्जनिनोनिर्द्वंनिनेसत् सताभिभवः क्रतुत्रे शत्रिरक्षेयापृस्भिभवति
पुष्वमांसवांतिनं तरेपालाभानितादवाघोदिदेवमारजोतिनालदेवयमिति नारदोपि मत
जापसुरर्हतेमिरत्वंतांहृदेवजा पाति कंपुष्कलावम्या मंदिराषानकृस्तन अथान्याःशांतयः।
स्नोककमोगोष्ठाने तत्रावनतत्रगंडांतपांतिविधिकाने गंडपातिश्चवस्तमिसोममंत्राभिक

तदिनोनमान विभवेपंचकुंभोन्दद्यंवानदलाभतः देवमाध्यायेचैकंपदेकदाभिमंत्रितो मल
दीनकलकलशेणकुंभलिलिप्तप्रजयेत सोमपालोपितदेपोधाना पेः पविषोभिल पंचकुंभकाश्यमन
वतविंशदलांबित नहलेः कृत्ये महारक्तपीतसिनांमने: कपीकाध्यान्वमहीहोध्यायेनव
कंभकं कालेवाधिनपाकलेध्यायनेत्रभे शमेरतिमंत्रशाएनमेगीर्थवामिताय कुंभं वरांधवस्त्रा
पैमनलनमेः प्रसजयेत पापालिनीतिति मवातिवरलो अष्टदिकान कुंभेएभिस्सपावेनलक्षो
पावतिमंघजन निकानिप्कार्थपासेवोकाथ्यताम शक्तिः दव्यवीमरमाहतेवदितोमन्त्रयोज
येत वेदादीपानमर्येल स्तरसोमाप्जयेत मन्त्रोकेनविधानेन कुंभयोरभिमंत्रणां कदाध्यकस्य
कोलापवेवहोमावरेज नमास्तमष्टप्रतिमानसहतोविनः मध्यचक्रे विनेत्रवक्त्रं द्विभुजः पीतव
... फलकाद्वयवसीतामोदिव्याभरणभूषितः पर्वेधाता दलोमचवहोमककेमसकावरेन कर्तेः
पालोकमागीमप्रावायेस्यायप्रावेत जावानंकर्मोनिमोयहविवध्यायपासनः इदेसर्वभोक्ता
हयात्मापियन्याधिदेनम मन्त्रोनपीतंमपयप्रपादिविपादिमेवचा मलनदेवनकेधंमेमेवोषम
आपयेन सर्वाकुरुपनकर्मोणि प्रामंपातकेवंया नभक्लेनप्रोक्तायप्रभिषेकमयावरेन वारा
प्रससमेनस्पटवेन प्रभिषेवेनपाकार्येहविभिःसहितनमया प्रभिमंत्रितनकुंभाद्वारभिषेच
नमाचरेत तयाप्रेणायमंत्रे प्रपलवेव भिषेचयेत प्रजेषाकस्त्जातस्पमानपिवोपेनस्पव श्रीरु

सं·
वि·टी·
८५

पिनाकी वृषवाहनः ॥ ज्ञेयमन्तर्गतोनदोषमाणुबाणोहत विश्वपाः तेब्रह्मेन्द्रलोकपालानवरा
सर्वदोषघ्न ते रुद्रैर्विपातैर्गताः ॥ तेषु मोरशिवकेनसर्वदोषघ्नणोक्तं सर्वकामप्रदेवंदेशमेनाला
मोक्षमंगलं बहुवोरुद्रेभ्यः गणस्ताममायायस्त्रुथः ततःपुरुकावरथगः पुरुमाल्यानुलेपनैः
यजमानावाद्दिनामशोपदेशलिगादिकान् पंतयपद्मनीरमटानायंप्यमवनमका निर्दिष्टा
प्रतिमोक्षके भेदो प्रवहापयेन श्रीरुद्रजातिनोदेयाःक्रमेणतनामयत्नतः ममकुंभवमप्रतिमा
मते पाश्रयपत्नतः इतिदेवश्च विशेभ्यः पकाद्दपानदातिणा ३कालाभस्तोदपादार्थदम
तिष्ठो ननम्र्लेशदानस्त्रेणाकालावाशदापयेत मानार्कस्यवयरतं महदगाय
स्तोत्रैरिति स्तुतदर्थके गन्धौषुनीभोग नागायाज्ञामायान्नमाददेत स्वदर्शनायसादि
बलान्नभोजयेद्रुत तत्तभस्तिप्रवापारपाकेतदभावतः तद्विपानस्वपठनेनवाणोधाषिरा
लश्रा स्त्रीदत्वाशविद्यानिवृत्तिःप्रयतमिति विधानेद्वारितेस्मिन्ननपात्निभैवेद्रव मोक्षं
नैष्यकेन्द्रेर्ग्पुष्पार्पितदेवत आसाद्यकेदारदर्शके पादाशांतिमवरत स्वकेमनेनामम
कर्तुमार्हमायव मानविचार्यस्याप्रिणोलोकायपापिनये इतिपीनकशोकमूलशांतिवि
धिः प्रथसप्तवाशांतिविधियते ॥ सुरापायांनुजातौयांशांतिवदामतःपरं कामपादादशा
हेदशांतिशेमसमावेन एतस्मतेजन्मतेश्रुप्यानवाप्रभेदेन ज्वालोभ्याशादिमिनमिवरये

पावोपयहृयष्ठ कि मेत्रुयः [illegible] नमेमेनकायसंमहुयामत्र योद्या [illegible] गृहीनकमेवयानेरु हौत
मंवतः मुपेरपाहुपासनां [illegible] दिभिः कमात इमाशिसकृतं [illegible] माहृमिहेनेत
मात [illegible] नेन हे मर्वेमेममायायरं [illegible] भादिमेव
तेरुमे [illegible] मिचयेत [illegible] यंवकेयाने [illegible]
मेमृयोजपत [illegible] निवदयेत [illegible] कायमहृयेत
पाषिकालेश [illegible] सर्वभिषकने [illegible]
मि [illegible] विधयनत [illegible]
विमेत्रकैः [illegible] मात्रेयजनाहनः म
[illegible] समापि [illegible]
[illegible]
[illegible] मायिः [illegible]
[illegible]
त [illegible]
[illegible]

मे·
वि·टी·
८५

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ अध्यायः ॥

मकरान्नवार्धकं वसामेदेपूयपलमर्ग्रं [illegible] वसर्पणालेपेन । जिपंवकंलेपनमप्पगाहोमरसरहसकं न
कलवेतनमजायीपानमामीरस्पराजपेन । मलमपर्णवकुं [illegible] लक्षनः [illegible] कंभभ्रम
वेसक्रानिताभ्रम समभ्रंगपेनमं कुं [illegible] वेतालैर्गुलं मतः प्रसवकांकुं [illegible] कंवतन्लवेनः
वसावगौटितकुथीतरपेगोयैन्ता [illegible] पंवरत्वसमपगुरू [illegible] गलकपरयकल्मो
कुसंगममृदपेकुलाम गजहाशवेशामृदमानोपनल्लिपेन । [illegible] लेन्तेदेहेषामदषोपकल्प
गल । गामपेलीपितेपाकटं । [illegible] समम [illegible] मस्वपर्यलं [illegible] सपाशानां । पाणिपाद
विपालीमंकुमापत्रांकमारभेत । ब्रह्म [illegible] नवपीनप्रयत्नतः । जिहुमालेन्तार्थे [illegible]
समर्पाकृतः । प्रजिकामलतमपे [illegible] कायोविलतम [illegible] मवती [illegible] मत्रम जपेत
सुवर्णमवेदेवल [illegible] वेदेवगमकामलः । सर्वदेवात्मकोविप्रः सर्वदेवमयोहरिः । [illegible]
मलमरवंतरकद्रलं [illegible] स्याभरणभूषितं । प्रतिमाप्रजनार्थाय [illegible] कल्पये
त । [illegible] वत [illegible] पतशक्तोदीक्षिकाकृतं नसोपमिस
सेनाद्रं [illegible] पापत्रमलं [illegible] मत्तालीतिवत्नमल्लाते
सरला । [illegible] सहवर्णाला [illegible] तावती । मत्ता [illegible] भविशेषतः
स्याथेक [illegible] कामध्ये [illegible] मजलोपमेकमौषधि [illegible] ध्रुवं [illegible]

मे·
वि·टी·
८३

यथनिद्राशोप्युक्तमेककनः पविदमिष्टां दृष्टिशोकयः सोम्यः नानिदिनायाः शुभपविद्राणमेसल्वदापि
मौणानां [illegible] पानन्यानवपवेकनसे [illegible] ली ली गुवांयावो माः स्पादित्यये: शुभुचकव्यानिमयाणिकानिलि
त्यमेतन्र शाकानिज्ञाता ममकेन् [illegible] मान्यकमेयापर [illegible] तस्लवणानिरलदृङकोल सीनककवा
स शयानःमेषव [illegible] तकजन्होतमाव मानापिवर्गनमापि तलेयणतिदिनायद मायोबामल
जामम्यमादेशाशान्[illegible] शभकमलजानानोपवि [illegible] विधीयते सदर्पीनर्सापीपतः दृनानिष
लसमाएकं पवेवङ कित्ताम् [illegible] लजानफल्नवुधः मृम्याकालेपवस्तामिषाणितिरोषम् [illegible] लः जा
मस्वादशारेतन [illegible] सुभेदेन समाप्तकुवामनिमान्कयोदृष्टा निमादरेत यदेवर्षातिकेक
यान्तरितवप्रचलत्मके समममुणदेशो [illegible] पुकाययेद्धुधः सोदणपिमातावमिष्टनोके [illegible]
वाशावामदीर्घादिधाकन्म [illegible] नेरणजुमिरैसत्तनभिवोममंतनः वलदीपमसायुलेतोरवाधिव
लेकने [illegible] कलोपमर्दलक्षणोमयसदले कुरेवनदृषिः कुपीडुरुपक्षोकममानतरोहिवमः पाना
कुः [illegible] नेत्रमोत्राने लोपेः [illegible] लेनाजलः तवोहकभं [illegible] नवकद्रार्णावविजितेत मकपम्
लोनिकंकस्तवपेतमन्ता [illegible] [illegible] सर्पोरुपयमीशुवाविला कधिकेसर [illegible] मकपवपल्लव
सेहतं सन्निकोणदिविलस [illegible] कम्मपएलवैः तेपाशीदीप्तुनिःतापापिवेदानिपयम् पक्ष
लानिदिनालिव [illegible] मोषधिसमाजेन शादितेमपद्माः श्रीकरेवतकविस्मन नजापोतिकोमकेण

कयामलग्रसेगाद्दृष्टे चोगेरोका द्विनिमिनेषु मन्तुजातस्याविष्टं सयवेद्वारेयम ईलविकीट्टिलेनाइ मे
शमेर्द्रभग्ग्लयानयोविवयास्ता मनेशक्रमेसंकौवित्यानपीवेत वेशेनिमिनोवालोक्त्वस्पीन नकेक
सचलदैवीपुयमवे देरवयोमस्तेनोविषांमोस्वभेननिनेपिमभेमास्मपुआयानिनः ५८ यतप
यदायैवुमत्तजनिः पिपोत्तः इयविनेपाम्ना इषकल्पदर्प्ते ज्ञानः संपिविषायः मर्जिनेयो नस्तत्र।
विधिलप्रभेदेन मसलत्ये मोक्षपापभेमाव्देनमसा तिमेपेपानलत्वे पूलेमूलालक्षुद्धयोगाः पानेप्र
ज्ञावविनसप्योवमोपानाक्षोवे पुलायेन्नुपविनावयासम्रोपइष्ट्योगाः आवसमेत यित्वयः सेको।
तिः सयेपरापयेतरसंक्रमपुराफकालः व्रयोपानवेएवीसमाहयामज्ञोविंषातिलमोइष्टयोगोमिनेमाली
दयेहरस्मावस्मादपर्शश्रदर्पानाद्दर्पनवोदमायावम्या पवुस्रा्ऽसम्बकानिपादयिष्यमेवज्ञइष्ट्योगो।
कूसेकूसपदैयनदेपाकूस्मवनदेपीबहुवचनमाह॥ भेप्रायेयमवेदेमयाविपासारस्तुकेइष्ट
योगोदवयोगसर्वपापवस्तुकेइष्टयोगोकेविमसपास्योगोवसपतेगेतिवदामागोइष्टयोगाः इति
सावदाप्तः सतेहीपानेयावर्तिद्दुनोकेमत्युयोगोविषेभइयांसोदत्तपभातभेदिमावानत्वप्रोपित
भमान्नवयिताचयितशेनयोभेमानभोपिनभव। एपुनिमिमेषुसनमपसताया जन्मवेस्पात्तदनिष्टकं।
स्यादित्यर्थः इष्टनिमित्तपलमनाम्नपेवेदजन्मज्ञीनजत्याणिनिष्टं समागोपापमजयपसवा।
नेनवविज्ञानेयान्यप्रसवसीवरः ह्वीदेवीनवेनिपत्वानिपत्रीनमावत्तीनवोपुमान्तिदयमेक्ताय॥ श्र

श्री.
मु. चिं.
टी.
८२

प्रभवेत् । यद्गते भ्रमासौ च निवासस्तत्र शेषनिवासं नैव स्यादित्यर्थः । केचित्पिप्पलीति
केऽभवेत् । नेतावता भागद्वये विषयः यत्ना भावसन्देकिं न यथा चोक्तिः तत्रापि पार्वतीके
शाकेनव सर्वे वैवविषयम् उक्तं च वृक्षमित्रमणिके मार्गफाल्गुनवैशाखज्येष्ठेम्बले
रसातले मार्गशीर्षनभस्ये भूमौ वै मूले स्वालये पौषमाघवैशाखेषु कार्तिके भूमि
संस्थितम् । भूमिष्ठेदोषबहुलं स्वल्पमन्यत्र संस्थितम् इति क्वचिन्मासे कालिपर्वतेनमू
लनिवासोभिहितः । मूलाक्षिविद्धे पुष्पे च मूले दिविस्थिते पुष्पमत्तो रानोत्ये पाताल
गे भेषभय च जलौरन्तके पुष्पसुनीतिः सेवेति । स्वर्गे मूले भवेद्राज्यं पाताले च धनागम
मः । मर्त्ये मूले च तदा शून्यं समादिशेत् । इति ज्योतिषरत्ने
ऽभिहितमत्र पाय ॥४॥ ८२

लं व विशेन तस्मै शुभि क्रियत् तनन्दं [illegible] मात स्या रिष्ट मूले विशाखे शुभ मध्ये द्विपादे पूर्वाषाढा
दिसप्यादे तस्मै मातुः पुत्रश्चानुराधे विदे ते माता पिता पूर्वाषाढा साहचर्य [illegible] मातुः
नाशाय [illegible] सा [illegible] पूर्वे चश्मा मिका पूर्वाषाढा [illegible] सानि विशाख [illegible] फल
लभिति [illegible] पूर्वाषाढा [illegible] चर्यातः [illegible] शुभि यथा
याति मूलवर्ष [illegible] विथ [illegible] रवत्र दे [illegible] भेदपवके चलं [illegible] मचम
स्या भिकला [illegible] देवा वर्ग [illegible] विधि [illegible] भिवेदप
ते [illegible] गेनाधूध अथ मूल फलं विचार [illegible] दमाह [illegible] पद
[illegible] भ कार्तिक [illegible] पूर्ले [illegible] सुम [illegible] भवत
[illegible] वैमाद्रुपदे [illegible] माघ [illegible] मूलं मूलनक्षत्र
[illegible] वा [illegible] भ [illegible] कार्तिके [illegible] मूले तिष्ठति [illegible]
[illegible] पाताले [illegible] तिष्ठति यत्र फलं च मूले [illegible]
[illegible] भूमि पाताले [illegible] भफले ददाति अथ [illegible] कृत्वा
[illegible] कार्तिके [illegible] सर्वा [illegible] मूल [illegible]

श्री.
मु. चिं.
टी.
८९

कुचसी विन्यासमन्त्रेण मन्त्रमचन्द्रिकानाम्नो भूपंचमपे भवेत्। मूलेसप्तम्मति: पित्रे: स्ते धेवाद:
महाबला: बाहुरेशाब्दी: पोरोहिता हन्यान्वितोभवेत्। हृदि लिख्य हृपमेशी माभोगोह्यविल
वेत: गृहेस्थानिक मपिताज्ञातमो मेंड्रहामति: पादयो: धमतिस्यमुक्रवान्कमलासनश्च
अथमूलोड्ताया: कन्याया: फलानोमूलाग विभाग मन्त्रेण घतस्थानादिका: वर्जितं वेति पश्च
नाशनमूलेमुत्ते पेंड्रानहानिकरेपेश्वयनाशम: कीदृशो हृदयेपेच बाहु विभागमेवतत्. वेद:
पादेपाकेश धर्मीवेश गृहेतिकामिनी पोषामातुलनाशा मे गयोधुगनेडिका: अपश्रष्टविना
मूलचतर्षिता मातृयुग्मेके: यारयोरेषा मोलपश्चुनेषव विषमादिशत् इति मूलमस्तथा: सफलमी
तिममिति: बाणाष्ट: पावेचतस्त्रे चन्द्रिका इत्यादि षष्टिघटिका भवेति पश्चा स्त्रियायोमातयो: पुत्र
कन्ययोराश्रविभागेन फलेन तेबोक्ते मृषिपेच सप्तशर्ष्टि: मूलेसप्त पितृस्तय: नेषेदेजननीना:
पोष्ठीवापोत्रीणि लमष्टः सर्वेदेवेश गुरोभक्तिं इं तेषोधबलीभवेत् हृदयेकादशाभिश्च द्वाविंशाली:
समायमेनय: श्रीणि नोभोअश्म: षष्टिः देनवतपोधन: पोदपेच धनेद्वेति सार्थ्यादेश्वर्वेलोकमात्।
इत्येषा मूलदोषितमेवोक्त: फलेपशपेधनेप्पालात् मूलाकेन्दपेवच सर्वावस्त्वाद्यदीर्दुस्वर
द्विकचार्षीशागर: नाडिकासंभवेर्वास्तपफलेशयथयथाक्रमम्, श्री: श्रीराक्रमयेवजानिमारपिञा
मा मेस्तयु इति कर्माव विभागेनत्दश्चषष्टि दिकात्मकातेजेय: न्यूनाधिकेनतस्येराशिकम्। ५१

मूलस्य फले [illegible] तृतीयचरणो [illegible] मूलस्य तृतीयचरणे धननाशः [illegible] तदृशेषा
द्वितीयचरणो [illegible] मूलस्य चतुर्थपादे शुभं [illegible] प्रथमचरणो [illegible]
[illegible] फलं [illegible] मूलस्य [illegible]
[illegible] विपरीतं [illegible] गौरीयमः [illegible] फलं [illegible]
[illegible] द्वितीय [illegible] गौरीय [illegible]
[illegible] भास्कर [illegible] द्वितीये [illegible]
[illegible] फलं [illegible] भवती [illegible]
[illegible] मूलस्य [illegible] शुभं [illegible]
[illegible] दिनम् तत्र मूल [illegible]
[illegible] मूल [illegible]
मूले [illegible] फलं [illegible] मूले
[illegible] ८ [illegible] १ [illegible] इति मूले [illegible]
[illegible]
[illegible] अथ मूल [illegible]

श्री.
मु.चि.
टी.
८०

दिमतः षीनलोदकस्थाने ध्यामके षष्ठमवामृतयोनेषब्धांतिः तत्राप्यशक्तौ तृतीयमासे धृतिः।
दीर्घरोगादिना तत्राप्यशक्तौ षष्ठे हि वर्षे समाप्ति द्विके सेव्यांतिः मातृगंडे तु विशेषसेने वोक्तः मातृ
गंडे सेनेजाते मूलके ति विवलताः अंबष्टोक्तमितद्देवातदोषस्यापनुत्तये इति मिथासम सर्वेव य
स्मिन्नक्षत्रे जातेषक्षत्रेण शांतिरिति विवादः रभि ननु मूलपादचतुष्टयेऽपि शांतिः किं स्यान्मुक्तं तत्र
चतुर्थचरणस्य शुभफलत्वात्कोपि पित्रोः शांतिर्युक्ते निवृत्तिभावितः सम्मितिकृतापि निर्मितः
कार्योपताप्यसेवतिस्मरणात् उच्यते यद्यपि चतुर्थचरणोधनागमस्तद्भ्रुभफलमभिहितं तथा
पिकचपेपनमहृदृष्टश्रुतरीयत्रइति सहृत्रामकूपसफलस्थानिचोक्तेस्तद्याकरणार्थमवर्षपकः
र्तव्यांतिः नहिकस्यचिद्धिरिनाशावनमात्मलाद्यनेकसहृत्राषाडषः किंच मूलह्रदविचारेपि
चतुर्थपादेस्तुस्यकन्ययोरशुभफलकथनाच्च मूलहृदस्तुसमनंतरमेवमयावदन्ते किंच
यदिमूलाश्लेषादिदोषसंभवेशांतिर्नक्रियते तदानिष्टभवत्वपिवेत्याहनारदः वत्सरोपितरेहंविना
मरेत्तुद्विवर्षतः युग्मवर्षद्वयेनेवम्यवस्नववर्षतः जातबालवत्सरेणवर्षैःपंचभिरग्रजम् बालके
नाशुभवर्षेनक्रात्मतिसप्तभिः तस्मात्क्तोपिभक्तोवीतप्रयत्नाद्धिविधिपूर्वकम् इति शुभंधने तस्माद
चतुर्थचरणचतुष्टयेऽपिशांतिर्विधेयेति मूलादिभविलोमपितिमूलयज्ञकफलपितृमात्रइत्यर्थः।
तत्र यदिभमुश्लेषायांमुक्तंमतकालमश्लेषाचतुर्थपादोत्पन्नस्यस्यात् मूलस्यद्वितीयेपादेमातृना ८०

लायं जातायफलकेपितृविपर्ययमेननन्यत्॥ यन्तत्वात्प्रत्येकेचततथैकेसुभावहः॥ इति॥ यत्रापि
सर्वेषु कालेषु समस्तेष्वेव नाशो वाच्योन सर्वेषु मातृ॥ तथाहकश्यपः॥ मूलादिपादजो हंति पितरं
तद्द्वितीयजः॥ मातरंस्तोतृतीयोर्थनाशंहन्ति चतुर्थजः॥ इति॥ यत्तो मातृशाकः स्याप्तन्नमातरि चाथमि
कःस्यवादृशो तम॥ पितृस्यवसर्वेमातरस्तजातो रोमातुलास्तदपत्यानि मातुलेयानि इति॥ अतः
सत्त्वाधिमेव कस्यवाक्यस्वमिमिपदे॥ पादानेऽत्र विशेषमाहविशिष्टसंहितायां॥ मूलादिपादेदि
वसेयदि स्यात्तज्जः पितृनाशनकारणे स्यात्॥ मूलादिपादे यदि रात्रिभागे जातो मातृविनाश
कः स्यात्॥ मूलाद्यपादे यदि रात्रिभागे तदा तेन नास्ति पितृविनाशः॥ द्वितीयपादे दिनगो यदि
स्यात्तन्मातृरत्नोपितृदापिदोषः इति॥ नारदसंहितायां॥ अथाऽनंतरदोषा मूलाद्युपरमोण्यापस्व
सुखितया सर्वेज्ञ चरणवतहंथपितृभमनिषफलमाप्यकांकस्याणो स्यात्॥ ऊर्ध्वमुखमिष्टम्॥ नैन्ट॥
त्वभावे त्वगभमनोतुष्टोधमिवाराचायमनुदयायनुते॥ पिवासहोमं तं वैरिणां शापि द्रवर्षिमलोकस्य
हितायसमस्यकः॥ सालोककरीव्याख्यास्यमानकोमे॥ माहेन्द्रमीयेष्यथवत्तरोते इति॥ नेन्टंमूलकादे
षः॥ मैतागमसंक्षिप्तदोषः॥ गोरेवदपमाणस्तदोषस्तदेहानेष्वयमाणश्चैकेसंवधते इतिन्या
यातः॥ मतस्तदोषात्पोनिवारणार्थं शमप्रवकपर्षेपनः॥ दोषस्यशमनार्थं हि पोतिक्रयीतास्थयत्नत
इति॥ सामान्यतउक्तेत्यत्र यत्र शिवनाक्येकालस्यकथनं सामवत्सामवत्कमेषेयं॥ तथाहि त्य

ति यपरे वैमुनिराति यथैवंघटीमृलादिकमवाभिधायिमोप्राग्जकवाक्यानां कागतिरितिचे-
त उच्यते दोषकाभावाल्पत्वसूचनसेवगति अथाभुक्तमूलसंज्ञाकाथमस्यश्रेयोत्कममाह मा
समिति तथाभुक्तमूलाख्येकाले जाते शिशुंबालकमुपलक्षणात्तत्रजातेकन्यां वा पिता परित्यजे
न्निष्कासयेत् त्यक्तस्तेन नभवेत्सतोचेति वसिष्ठोक्तेः यदित्याक्तो निष्कासनंस्यात्तदाकिंकथ
मित्यतआह देवेति वा अथवा पूर्वपत्न कतेकमासपर्यन्तंपिताभसन्निधौ कन्यायावास्तैकस्सम
मा अष्टौवर्षाणितावेतकालेनपश्येत् यदाह नारदः अभुक्तमूलजंपुत्रंपुत्रीमपिपरित्यजेत
अथवा अष्टकेतातस्तन्मुखंनविलोकयेत् इति च्यवनः अथमूलसंभवंपरित्याज्यस्य बाल
के समाष्टके पिता च्यवान तन्मुखं विलोकयेत् श्रीअंगतदोषस्य विवाहप्रकरणे वक्ष्यते इति
कालातिलोकः ॥ ४४ ॥ अथ प्रसंगात्मूलाश्लेषाजातस्य बालस्य चरणवशेनशुभाशुभफलमुपजात्याह
आद्ये पिता नाशमुपैति मूलपादे द्वितीये जननी तृतीये धनं चतुर्थोस्य शुभोथशांत्या सर्वत्रसत्पाद
हि भेविलोमम् ॥ ४५ ॥ मूलनक्षत्रस्याद्येपादे जन्म चेत्तदा बालकपिता तत्र जातस्य पिता मृतः क
न्यायाश्च पिता नाशं मरणामुपैति प्राप्नोति तथा मूलद्वितीयपादे जननी माता नाशमुपैति तथा तृ
तीयमूलपादे धनं द्रव्यं नाशमुपैति चतुर्थो मूलपादे स्यात् शिशोः शुभः शुभफलदः अत्र च चतुर्थच
रणे मूलाद्यपादे पितृनाशो द्वितीये मातृक्षयः तृतीये धननाशः आदिनापास्त्रपेयनागमः २ लक्ष्मी

न्याः पर्यायभेदः एक इति ज्येष्ठापूर्वकघटीमिते मूलादौ घटिकाद्वयमिते सर्वं मिलित्वा विघटि
काः सेः भुक्तमूलस्यादि निवसिष्ठो मुनिर्मेने यदाह वसिष्ठः ज्येष्ठान्त्यपादघटिकामिते मघके
विनाले ह्यभुक्तमपरे गुनरामगोरि मूलादिपादघटिकादिनयेन सार्धमिति समाः परिहरेदिति
सन्नभानामस्समाख्यायिनि पृथगन्यो भेदः एकेति ज्येष्ठान्त्यार्धघटिकां मूलाद्यर्धघटिकां मिलि
त्वा एकावटी प्रमाणमस्यत देवाघटिकाप्रमाणे शेषादिभावेनिकस्य नारदमतमभुक्तमूलमादि
ति वदस्वतिति यदाह गुरुः ज्येष्ठान्त्यघटिकार्धं च मूलादौ घटिकाद्वयम् सर्पर्क्षमगणानेकोश
भुक्तमूलमुच्यते इति अथात अपरो भेदः गुरोरिति यदाह पादपूरणे मूलनक्षत्रस्य प्रथमाः
आदिमाः प्रतीतघटिकाः शाकसप्तपञ्चाशान्तिमाः पञ्चनाडीघटिकाः एवमभयोः पञ्चमूलयोः
शेषकालमिति ज्येष्ठयोः घटिकाः पञ्चमूलाद्या वसुनाडी अभुक्तमूलमित्यत अत्र मातेश्वेयः
नेमइति स्मरणात् एवमभुक्तमूलस्यानेके भेदाः सम्भवेयुः कः सार्वो पान्ध इति चेत् इयोरनार
दौ भेदः एवमुपवसार्धमाना किमनवप्रमाणमिति चेत् उच्यते बहुमुनिसंवादपवात्प्रमाणमनन्तर
कथयः नेपालोभ्युमूलादौ मत्वा नव ... भुक्तमूलमनाभक्ष्यमापि त्रयमप्यइति
वसिष्ठेन भुक्तेरपि रत्नावलीमानोनवयभानां वयदेमरले अभुक्तमूलं प्रवप्रमाणमपि
तत्तेनत्रभयेनतानेरपि अनयवतु पूर्वेमन्येव मिश्रवार्त्तवे विमताभिप्रायेणाग्रत माहुः केचिदि

मु॰ चिं॰ टी॰ २८

दक्षिणायनमृक्कालादिमहादोषरहितेषु कालेषु शुभग्रहस्थितिमद्दाराः कार्यः ॥ ३ ॥ अर्कगवेष्णाः अथैवमे
वतत्रयात्रिं पतेत्कार्याभीक्ष्णैवीतत्वेष्टतत्रोत्तरायणमित्यादीनि मूलवाक्यानि शास्त्रसिद्धानि।
अतएवमूलपद्ये ह्यात्मनस्तोयामेत्र्ययने देवेत्यागकालके वा वृश्चिकमिरादेनकार्यमित्यर्था
स्थाये अथ मसेवेंघितनायंदोषः सर्वत्रापि गायाशेषवर्षालीथीयो आश्रये सतेरत्र्ये श्रुतिकृत्वात्त
दक्षिणायनादिमहादोषविषयः कोपिनास्ति महर्कज्योतिर्विदेषु शेषतत्र्येतेषां शेषकार्येषि
सर्वोगिभूतस्नानजपादिकम् यत्पेषु केज्यदोरर्कगयां गोदावरीविनेति मन्वानिमाना॥
गोदावरीविषयात्रिवर्गाविशुभ्रकानिरत्यलमतिप्रसंगेन ५५ अथनक्षत्रदोषे येमूढोमनु
कानक्षत्रप्रसंगात्तत्रविप्रोणेऽन्यत्रगयाभुक्तमूलदोषमनेकविधं सफलं उपजातयाध्याह
माह अभुक्तमूलेत्यादिकावृतम् येत्यष्टाभमूलादिभवेदिनारदः वसिष्ठपक्षद्विद्वीसिते
तदोह स्मृतिभिकवटीप्रमाणकम् ५६ अथोत्तरेषमाश्वदोषमूलसद्भाकोतिमध्ये
वर्नीयः जातेषितत्रपरियेनहामलापितापासम् समाप्यपेषत ५६ अभुक्तमूलस्थानेको
भेदाः तत्रैकस्तावदयंभेदः ज्येष्ठान्तेघटीनां मूलादौ मवेज्येषामुपपत्तेघटीचतष्टयं
मूलादिजातंघटीवतष्टयं मिलित्वा ऽष्टघटिकाः प्रहरइति यावन्नाचस्कालाभुक्तमूलाख्यइति
नारदवाक्ये ज्येष्ठमूलयोरत्रालनतः शिम्याभुक्तमूलमः सर्वप्रधानत्वेपारपेष्य

लोकश्च सिद्धिः नारद्यो दिने शावशुतिकृतिराहो विधेयः सर्वेषा दोषरहिते दिने भेतमण्डकसर्वेषुः
श्रयशुद्धिमरण स्वाणानेन राः योषदिनानां राशिके दे विकवाहा मित्र लाभ रूपपत्रिके ष्पाणि
तिक मेयाम भूमद प चोक्ष सप्तिन यमि विचारः तन्वराशिकटे विकोपद्रव संभावनायां सत्वेष
द्यपक्षीनेन न्नापोते अपदाद्यपरा चारः दुर्भिक्षादुसंपातकापदो वसमुद्रेक उपसर्गे सते वेवम
दः योगविधीयते इति यमवहस्पति षष्ठि भयसम्यणे प्रधानेभ्यो विनाशिते समयः योगेवम
आपत्तिको नायद्विः भवतीति आपीनमिति विवाहदु गयोज पुत्राचार्यालीक कर्मणि नतश्च
सतक्के वहुक्कमेयशाद्विकारयेन इति अलाभराल भायोगगया दियाशत्पोमाहत्यो यव्रवीर्यकः
भिणीतीर्थस्नानादिदानादिक मेषिताहम्ये विषय्यये योगदहः भावाद्विषावश्रुतिकृतिदास
भावः यदातत्राहुणाष्वलाभमत्तः योगपरिग्रहस्योद्वकाग्रेन सर्वीच दिनानेतत्रैव सुमयेष
दिनयोग नामये दोषावशुतिकृतिराहो विधेयः सर्वीच विनिद्दिष्टो येनतुनः सेविष्यते स्मृतः
सेयोष्येव दिने ग्राह्य मिति गर्गोलिवकाद सिद्धि दिनदिनपदोक्ते अयमर्थः अन्यापि भद्राभर
एीपियक्क दिदाष्क्रकालियत्र दिनव्यापी त्यात्पर्व मतनु कालादिकव तु कालव्यापितो यस्मी
दाः तडकै स्योति निर्विवे पित्रवेद्व भुक्कस्या लम्ने चैवदेवमस्यानयेयवक्रे शेतवनं यौश्च यश्च
वामेवमा चेष्विति पंचव षष्ठमयेपिता जिका दे विकाशुपद्रवः संपन्नतावर्वोपरे निरवधिके

धी.
मु. चिं.
टी.
६०

त्तिनिर्देशो दशाहे भोत्रुद्धिनिमयं॥ दशाहं दूषयेत्सर्वान्नोपोषितोपलक्षणं॥ षट्त्रिंशन्मतेपि॥ उभा
भौमपरिणामेसतर्कनेवदोषकृत्॥ एकैकमपिपरिणातो भौमेदोषमपाद्येत्॥ इति यदि च दशा.
हसप्तम्यामयाम ब्रहोप्यदेमिति दशाहे वसुति॥ उक्तं च मिताक्षरायो विरातेन विदेशस्थस्य ए
यायो सविदिशम्॥ यच्च वदनामस्मलावदेवानुविशेषेन इति दशाहसेत्युपलक्षणम्॥ तेषां
पत्नायायोव स्यापत्न्यावा स्पष्टोचकाल॥ उक्तं तन्नाथव विशेषयातमरणस्रवणेसदृशः॥ नौरोवा
विशिष्टेवादेभिविपृच्छ्यतीतये॥ प्रतएव जननेमरणेनित्यमशौचमस्तध्यावति॥ समिलंष्वृ वे
याम्युयनक्षत्रनगमकृति उत्पादये विपानिदेवलादिमुनिवाक्यानि॥ एवाणि निमित्तशौच्ययणि
याद्धियानि॥ तद्वर्णभेदेवदिनसंख्यामाह॥ दल॥ शूद्रे॥ द्विजेदशाहेन द्वादशाहेन भूमिपः॥ वैश्य॥
पंचदशाहेनशूद्रोमासेनशुद्ध्यतीति॥ तत्रयदा मरणादिनादारभ्यपक्षादिनात्रोचमध्येपवेव
नसरणस्यणुयातदा॥ वशिष्टशौचदिनमध्ये॥ अथवासरस्ववर्णोक्तशौचदिवसकसान्तेतरंप्रेत्नमर
णस्यश्रवणंतत्रथवदिनादारभ्यपुष्योक्तदिनाशौचमस्येश्रविमंस्कारश्रुविको विनतसदायथा समम
वदिनशुद्धिविवेचना॥ श्रुतएवोक्तं गर्भोण॥ दशौचमध्येक्रियतेशत्वादिभद्रामवर्णेयनिषिद्धयेवन
दिदोषराहित्यमयेति॥ तेनैवबहुकालस्थापिष्यकास्तादिदोषायेत्वाकालोपितिगरीवार्किं यथासंभ
वपदस्यार्थ॥ अवेयाव्हयोपदिनशुद्धेषुदोषतारतम्येनमहादोषत्यागोल्पदोषांगीकारोयथा॥ ६६

विंशत्याधिकशताभिर्घटीभिर्विंशतो: त्रिंशत्मातस्तरेपंचाशतेर्विाहृतपरेवपंचभिः पंचभिरंगु
लीन् सप्तत्या सप्तत्यापादोनैर्थवी गुलीरष्टाभिः षिसंख्यात्मकाभि र्दिवसमेकं मीवेवप्रिमातः
स्मिनेव पूर्ववदहदिति। स्पष्टार्थः। चत्वारिंशत्या पलात्मकाहमेमिपिरः से पादयद्याभिर्युविवोविं
शत्मोविंशात्मकमहरेपंचाशतेर्विाहृतपपवपंचभिरंगुलीमाप यासप्तत्यासप्तत्यापादद्वयहनं
पवपंचभिः पंचभिरंगुलीम् एवंपंचषष्टके: पादोष्मसप्ताः षष्ठाभिः षिसंख्याद्युषाभिर्दिवपाद
केष पवेवपपत्धिकविंशात्मपलात्महमेरेवपपवक लानेभवति। सोपूतिकमिनीप्रसमेवतकस्पा
मिनपवपूर्ववदिति पितस्मेया विधिनादहेदित्यर्थः। एतादृशोविषयेकालनियमः। एकादशाहे
विशादिनोक्तः। अतः। अथातः संवत्सरमिपलुनदेहनेन्द्राणं त्वादिनापदसमुदायेनकाल
मुद्दिश्य तीतविषयेकालमनुपादेनदहनलोषे। एतत्सर्वं विधिवत्कुर्यात्कृत्वा हेमतेदिति शमि।
कालपनिनकालातीतविषयेनाभिधामानः। तत्राधिकारीपुत्रो यस्मिन्नेवदहनोपिदादिमरणं
श्रुत्वापत्नीदिनमारभ्यैवपथोक्तमोधिकारीभवति। तथा यस्मिन्दिने त्रिपंचरेखेनरनोष्मा
शौचस्योपविपुत्रकः। कन्नातदिनमारभ्यदशाहमनकोभवेत्। इति। यन्यमानदेशांतरमरणं
विंशपमासद्वयविषयः। मासत्रयेमितिदशाहपरं नातपंदिनमीभवा। अदहनमवमासदशाहमुर्ध्वं
स्नानेनशुद्धामीति। पद्मिनीमार्धदिनमनवंशकाले नृकेमरणप्रवृत्तासेवा। सोविनिमित्तंभव।

श्री. सू. वि. टी. ७९

दिवादिमात्रि-षोधिः श्रसीतोनपुत्रमायेनकर्सांदिप्रमितिप्रयितः सोमाममसामग्रिभिः कर्त्वदेहेपु
पिवाचीणिशिः पानानेपलाशैर्हमानितेः कृष्णाजिनेनेः पुरुषाकृतिंकृत्वाममसामग्निभिर्देह
सुरितिवामसनेयकभिति अथयस्यहयंयथा अवासगतोयदिनप्रज्ञायेतप्रमीतइतितत्र अस्मि
नश्रौतमार्गेनिविष्टेयेसपासांदिविप्रवसितोभवेत्तदिविप्रवसितयः कश्चोः कृत्वेश्रुतिर्देशकालावा
स्येदेशामसपरकस्योणमाग्निभिस्तुसीदहेयुर्यथावान् पितृमेधविधिना अयमेककल्पः अपि
वा अश्मनाचीर्णायसूत्तरस्यानानि ३६ पलाशशाखानियलाशशाखानिघतिवेसमादयानि
हतानिपलाशहरीयस्त्रिपर्ण्यैकैतेकृष्णाजिनेनपुरुषाकृतिंकृत्वाताममाकृतिमग्निभिःपितृ
मेधविधिनादहेयुरितिबाजसनेयिनामतमितिद्वितीयः पराग्यीरणतकृषेः प्रतिकृतिः कार्याय
च्छुते कृष्णाजिनेनसमाछाद्यैकपीत्तपुरुषाकृतिमर्दितकृयादितिबोधः अथपलाशाहेतकेपर
विद्योवन्यतेरणानयानेश्रीदियवतल्बहुत्वात् मावप्रतिकृतिदाहानुष्ठानविधिस्त्वेनका
यत्रविप्राक्षेयःनाशप्रलुतालिख्यते अयेवपलाशवृन्तादिभिः प्रतिकृतिविधिरस्तु लाभे।
यदाप्रमृताथिलाभस्तदातैरेवप्रतिकृतिःकार्या नडकैः कदेोघ्यसेव अभ्यासःपुनर्दाहवि
धिरणाम्मासामो यदिशरीरंनप्रमेदस्यीत्यादया स्थीनिलौरोदकेनप्रक्षाल्याग्निभिः कृष्णाजि ७९
नेपुरुषाकृतिकृत्वापूर्ववद्देहत् तेषामलाभेपलाशहनेः कृष्णाजिनेनपुरुषाकृतिंकृत्वायना

तेषां हि मध्यमत्वमाप्नुवंतो मे [illegible] भगः पूर्वोफालात्मी [illegible] दिनिर्णयं विदि [illegible] हि॥ [illegible]
त्रिभेसरावितुधमिति॥ सुधर्षोशेषयाव प्रतिक्रलिपिहोमध्यमः मन्तुभफलदोनाप्यशुभफल
दः [illegible] फालग्गुणी [illegible] पुनर्वसु [illegible] विशाखा च भा
मिहि [illegible] नि [illegible] तानि किं [illegible] निवर्जये [illegible] मध्य [illegible] पूर्वहि [illegible] दिभिभा
फलं [illegible] लो [illegible] भावु [illegible] विषये [illegible] भावस्वर्हि [illegible] विषुवदिन मध्यमपदं
सोपीत मास [illegible] दुग्र [illegible] मित्रं [illegible] शा [illegible] कारेण [illegible] मिकरस्वात्पशिपीया
मिषिद्धल [illegible] मितं शुभं [illegible] तिक्रलेदोदः [illegible] मानः शुभफलदः श्र
यः [illegible] रतः [illegible] नच प्रतिक्रमिसे [illegible] किंनिमित्त [illegible] देवान [illegible]
[illegible] प्रधान्यतस्य विधिवत् [illegible] फलं [illegible] पदचापदं [illegible]
[illegible] रेवका [illegible] दे [illegible] किमा [illegible] मित्र [illegible] विषयः [illegible]
[illegible] अनादित [illegible] निमाहि [illegible] नं तदभावे फलं [illegible] यक्षैः कार्यः शुभ
[illegible] पिशेभ्र [illegible] तथापि [illegible] श्रेष्ठ [illegible] लोका [illegible] द [illegible] वर्षो [illegible]
विधुर्णि [illegible] विराजितम [illegible] इति तदभावे देहाभावे [illegible] प्रिया [illegible]
[illegible] देहाभावे [illegible] यक्षैः कार्यं [illegible] प्राहितायेऽग्निपक्षे [illegible] विधिमाहाय [illegible] ॥ य

श्री-
म-शि-
टी-
७५

केचित् तथाभिधेयपदेषु कुपदेषु च श्लेषिकलिकपदादेनकार्य ३ केचनादेनयाङ्कुशब्द
मात्रयोय न्यतरेणा तिथिनेदोभेदाषु कारणाभेदे भिनेमायोरत्नमयद्देत्रिभेविषमांत्रिभे ।
चक्षुःपदेषु संख्या पुनर्देहनमस्तमपिति मुख्याफि मेहामदन्नभूमानां यातवेच्छन्ति विशिष्ट
स्तत्वार्किंभौमयरिचफ्रव मिथो यमेजभे केतस्यदेषवेदो मेमनस्यपरितारके त्रिपादभेमित
तपदेषु नपामेकृतः परम सावग्रनिकतेटोहः मुकेन्यास्ताधिमासर्थि तेषोमध्येहियानैश्च
हीयादितिभमफवेइति तथापितत्राद्यधिकरणेकमस्यपरितारयोजन्नमारात्स्येतिन
दावेदपममेकोन्विंशेचेति सत्यरितात्र जन्मभावमेवतरेषां च यो विशेचेति मथाकेः
तदेतिसालात्येषु स्तनम्रामेः वृषमवतथ्यद्वादशामिवेदसनिराहोनसेत नवप्रमतःस
दूतैवरादेण चतर्थोचमरोभेदद्वादशोपविवर्जयेत मृतकन्येह्रतीयातोवेधतोयदिहोस
या करोतिविधिसतोमयानेषुरदिनेतथा [illegible]
माकरोभद्रा मध्यभावते नवमेणमर्धवीनयभिमातोभवेत्तरः लमोइयदयोः क्तायेतथा
येभेषिभारत दारुणोत्रवसेतु शत्यरोपविवर्जयेतइति सोपयदेषा पूर्वाभद्रपदोत्तराभा
द्रपदयो अथेभेकृतिकायां कालविशेषादिकनारदेनोक्तं द्विनामरायेतके नक्षेद्दनावात्व
लाम्बिते याषयइहवस्यपुनेषुकलयेषावजिते तस्यनंदहनश्चोक्तमिति [illegible]

७५

नाभिः चानपवाहकमथ [illegible] मघा [illegible] मूले त्रिकुरणानि [illegible] येन [illegible] निधनि कार्ये
[illegible] यथाचारवाक्यो [illegible] निषिद्धानि [illegible]
निरत्तनि [illegible] यत्र [illegible] नि [illegible] निषेधे [illegible]
[illegible] मासे [illegible] मासे [illegible] धिमासे [illegible] प्रति [illegible] कार्यं॥ उक्तं
च [illegible] निषेधे॥ नजन्मी गुरु [illegible] काले [illegible] विलसितमेव [illegible] कार्यं [illegible]
री [illegible] मासो [illegible] कार्यमित्य [illegible] मूले [illegible]
[illegible] निषिध॥ [illegible] अनेक [illegible]
ते [illegible] कार्यं [illegible] दिन [illegible] निषिद्ध [illegible]
[illegible] येन कार्यं [illegible]
त दिन [illegible] इति॥ [illegible] नजन्मी गुरु [illegible] मलिम्लुचे॥ [illegible]
[illegible] निषिद्ध [illegible]
[illegible] विषय [illegible] मपि [illegible] परि [illegible]
[illegible] महापात [illegible] इत्यपि केचित्॥ परि [illegible]
[illegible] मलमासे [illegible] महापाते [illegible]

स्वर तो दिवा यमपिलेनसपेयथा सेभवमिति यत हस्य सेवेवास्पेयाख्यमाने सवषिमघुदिष्यते।
षकोरपादेनाम्युक यसिद्धःचारोमेमल्यः श्वकिःपानि यायोरपमिष्ठतेरोहेमिति यायेनेसंक्षेप
तमादयोर मावस्या भूतेचतुर्दशी मदनेत्रयोदशी निदःप्रतिपत्तथेकादश्यः ख्यातिविषुवद्वादश
नकार्यः यदाहमरीचिः नेदायोभागिवप्रदेनवर्तक्षेण विषुवदे ऋषपाददिनकयीताष्टदीयुवधनः
लपात यस्कारसेवनेदायोसिनीवाल्यामयोस्तिने नमस्यवदष्टदशकोकणिकास्तिविषुवद्वेदिनी
यवाधमतिरपताकथनार्थे सिनीवाल्यामस्याच पर्योष्यकवासेरश्मिसेवेधोनाप्यो यःअस्या
हेनतर्वीतेरम्प्युपेरः आहमहेनमार्गेतक्षि पाविदिता तत्रनीयतेष्यमेस्तुलानिषदाहरोषाती
दानानि उग्राणिपूर्वात्रयभरणीमघा पौष्णोरवतीवाकरामेविषुवद्ध रहिने भद्राविष्टयः प्रयो
मशानिचाराः कृत्तिकापुनर्वसुतरा फाल्गुणीविषात्रयामाषाढ्यैर्वभाद्रपदाचतस्रितयसहिः
तहेपदिनेषुमिककृतिदाहेनकार्यः इतिकेचिद्याकुर्वते तत्रमस्तुवेपदेनिवनिषेधसिद्धत्वात्ने तु प्रत्यक्ष
स्तोमस्तनिषेधेनतत्रघनिककृतिदाहे अपवनन्द्रिसंमतिवाक्यान्यथाप्राप्तमसर्थं इतिक्रमः स्वश्रुक्कंयोगि
यदाशौरेणा साधारणःवो द्विमेश्वनेषस्यामेमलयाणाम शेतक्रियाकर्यविषुवद्ध्वेरयमत्याधिः
सेवेति यज्ञविषुवद्वरस्याद्भिम विशिष्टयोरो विवक्षितन इतिविमः अत्र शुभः विवरणामप्यवगोपेवः
विषुवद्वरमेदेनाथमततेताहो माहात्मापिकृतिकार्यमेव विवरणाभिभानि विषुवद्वरस्यादेन्याख्या। ७४

समर्दीयते ग्रंथकर्ता लक्षीपक्षि कि मेयस्मिन्नत्यमस्तु दिनाशाहेदोऽस्मुक्ते अथमिश्रकारस्वाक्ययोत्तम
मान्यमेताभिधानेवारसमावेशनि विषयविवेकः ४७ अथ धावशुभिकालेषु हि निषिद्धकाले यागेषु
लविकी क्रियामाह कर्कोयार्मिके शुद्धेयाभ्यमसदनेनेदासती दणोय्यं भेयोस्मि वारुणभिविशुद्धर
हिमेनूनाधिमासयोग्य आमेहान्यरतत्रुपातपमिहि देवेरपशुकालकेमद्रावेष्ट नवीमावश ति
कृतेदाहोनपदेसमिते ४८ जन्मनक्षत्रे ताराषोष्टि तिनाया वा शिष्ट्ये वकेतर्नेसम्म ध्यामे शुभगादिः
ति ध्रुव विषमाहे हिच्येपिव सोसोर्कं समियोर्ह्रिमेक तिक रसाम्य विशुष्टे तथा तामाना मार
तो विधायम [illegible] यथा सम्भवमः ४९ एव विधे दिने धाव स्मस्मसशनि कृति अथ शारा
विनासावयवनकल्पनेन समद्दाहेन कार्य अतोयुक्तमिद्धिविध भैंत संस्कारः अत्यल्पारीसेष्वे कः
भतिकृतेरन्यः तत्र शत्यल्पारीसंस्कृतोप्यशुभ शुभ दिने विचारामावः यद्याचार्यैः अत्यल्पे संस्कार
रदिनेनेव शोधयेदिति प्रतिकृति संस्कारस्य हि कालस्यापि अथवाच समयेन विसमयेन वर्गा नेन तेचैः
तिः तत्राप्यौव समये यदि प्रति संस्कार श्रिकी [illegible] तदाया समभवे दिनश्रुद्धि विचार्य बसम येव
वानेन तेवा प्रतिकृति संस्कारे बसेयकालम्यर्हि विचार्य एव तच्चाद्या सर्वं प्रचव अथ वा समये विज्ञेयो
पुनः संस्कारकर्मेवेतन शोधनीयं दिनेनतद्यथा विसमवमेव तत्र अतो व दिनं शुद्धो वेत्युनः संस्कृत्य
निमक्तः [illegible] वदिनं आरंभ ऊर्ध्वं संचनाराघ दि ग्रंथकार्याणि कुर्वीत ति [illegible] पर्योबारः

श्री॰
मु॰ चि॰
टी॰
३२

स्तगपत्ताग्निभानिभद्रातिथयः रविजभूतवधार्कवाराश्च आद्यापि विशिष्टयोगोऽस्ति द्विपुष्करनाम
योगो भवति. तत्फलं मृतविनाशादौ द्विगुणफलं. एतेन इष्टानिष्टयोर्द्विगुणतां करोतीत्यर्थः द्वि
गुणयमलोऽत्रिभे स्वजे. यजदत्तद्वितीयचरणक्षेत्राणि शिमसाप्रित्तयमलाख्यिभे. तत्स्वभगधिवाध
मित्याहुरमेव यद्यदेवात्रिपुष्करादिकेतिथिवारनक्षत्रात्मके विशिष्टयोगे सति कार्यविस्मरणसं
भवस्तदा तदोषशान्त्यर्थं दानं विधेयं. यदाहवसिष्ठः त्रितये गवां दिद्याद्दोषस्यापनुत्तये विद्वान्।
द्वितये द्विपुष्करे पि तिथिपिपे विप्रमुखेभ्यः द्वितयं गवामिति शेषः. अथ तिथिवारयोरभावे केवलं
विषमत्रिभवामरणं समवेदो दोषमतीतिषु अस्मात्मर्त्यमाह. नारदः. दद्यात्तद्दोषनाशाय
गोत्रयं मूल्यमेव वा द्विपुष्करे द्वयं दद्यान्न दोषं स्तमानृतः अत्र त्रिपुष्करयोगः केचिद्दुस्पति वार
युक्तः कथयः भद्रातिथिः ग्रामीणारवारवद्धिपमोत्रिभम् त्रिपुष्करे त्रिगुणं द्विगुणं द्विमे
स्मृतामिति अत्रमेवदग्रीपमितायुक्तम् विषमचरणापि समभद्रातिथिर्यदि स्यात्तिस्त्रानियुक्त
रवित्तापुष्करोकथ्यन्नवामेस्यनिभिरुदितः सो पयोगात्रिपुष्करः संतकस्त्रिगुणफलदो द्विदोम
इष्टतेषि स्तेपिवाइति अस्य पूर्वोक्तवाक्यस्यैकवाक्यतां देवा कर्तेनैद्वे कृपापवाकोऽस्ता
स्यपिपदोयायानाम्नरणपवाये विवारो तनद्वेष्टोचपडके अहोऽवम्रगणेपि पनिष्टपंचके
जीवेमरतेयदिकथ्यवन त्रिपुष्करेयास्यभेवञ्जलनान्नारयेद्रुवम् तदनिष्टविनाशार्थं विधानं ५३

ख्यातो नेकदाचित् अवलायनिशाप्रवेशे योरेतानिसमाचरेत् नतन्मालयनिशान्तरार्थोऽपिचके
तयाभरतभमलापो वासवोत्तरदलत्रयादिसमेतिवाक्यमुक्तम् काष्ठादीनामित्यजाविघ्नेनम
ह्रगोपनम् अनेनाहेतन्वापाः शापनोवनकुर्यादितिव्याख्यातम् ४८ अथविघ्नकरयोगमे
फल्लेवसेततिलकेयाह अन्नातिथीरविजभूतनयार्कवारेदीप्तार्थमामचरणादितिवह्निविष्टे
पुष्करोभवतिमन्तुविनाशहेतुर्द्वैगुण्यरोहिगुणकृत्पमतन्दसंबोः ४९ अन्नासेनाकातिथिर्द्वि
तीयासप्तमीद्वादश्यः अवरोरीतिरेफसलोपपूर्वस्यदीर्घःशपूर्वस्याणादीर्घः तथाचानिभौमस्य
येवासरे तथाद्वीपांविषाणाशार्थमुत्तराफाल्गुणी अनावरणः पूर्वभाद्रपदा पुनर्वसुकृत्तिका
उत्तराषाढाःएषषड्नक्षत्रेषु उक्ततिथिवारनक्षत्रयोगविशिष्टयोगेसति त्रिपुष्करःसपुष्करः अन्ता
दित्रपुष्करत्रयेणत्रिपुष्करनामयोगोभवतीत्यर्थः कीदृशःमन्तुविनाशहेतुर्द्वैगुणकृत् तद्दिने
यत्किञ्चित्हृतविनष्टतदोत्पन्नतत्त्रयनाशः तथाकिंचिद्धनलब्धंतद्विगुणमिदन्तलाभः
इत्यर्थः अत्रैववसिष्ठेन रविरविजभौमवारेभद्रायांविषमपादभेत्वचेन त्रिपुष्करयोगस्त्रिगु
णः फलोयमलभेद्विगुणम् नारदेन अर्को किंभौमवारेषुभद्रायांविषमाङ्घ्रिभम् त्रिपुष्करस्त्रिगु
णदोद्विगुणंयमभोद्विभे अत्रैकस्मिन्नक्षत्रेप्रथमपादौतेनतृतीयपादोतेवाराशिसमाप्तिमद्विष
मपदमस्तमुच्यते तदेवस्पष्टं द्वीशार्थमेत्यादिनोपनिबद्धम् अथयत्सर्वोधनिषणत्यविज्ञ बोद्ध

श्री.
मृ. थि.
दी.
७२

योदाहस्तविधिपूर्वकस् रेवतीपंतेसप्तसुरेवतीमध्यपोयदाहः कार्यउत्पर्थः यनिष्टोत्सर्गादिः
स्ततस्यदाहस्तुसपपञ्चपंचकस्यबहुकालव्यापित्वात्पर्युषितदाहनिषेधाच्चसद्यदाहः पंतिविः
धिपूर्वकः कार्यः सविधिरुक्तोगरुडपुराणे दाहदेशेशिवेनीताद्याप्येष्वप्यनन्तः पैवेवप्रति
माः कार्याः पंचोएनत्वरेरित्रिताः एवपित्रेनाः कुल्मिन्नाभिः सहवांदहेत् प्रेतवाहः प्रेतसत्वःप्रे
तपःप्रेतमभिमपः प्रेतदग्धोपंचकस्थानामान्येतानिषकमात् विशेषस्तत्रोष्टिषपद्यवादोद्रव्यः न
न्वत्रविगुणाफलदोहद्दोइतिवत् मरणनिषेधपवचवत्कव्येकिंपुनर्दाहनिषेधेनउक्तमिति दोषापिक
स्तवनार्थेऽपिपुनर्दाहनिषेधः अतएवपंचकेमृतस्यपुत्तलकविधानेकृताकार्यः ततः सूतकांते
पुत्रादिभिः पातिः कार्या पातिकंचविधेयाद्गरुडपुराणे ततोदाहः प्रकर्तव्यस्तेपुत्तलकैः स
ह सूतकांतेतद्पुत्रैः कार्यंपातिकपौष्टिकम् पंचकेतमृतोयोसौनगतिलभतेनरः तिलान्
पुत्रदिरण्यवत्तमुद्दिश्यघृतेसहदिति अतोनत्वगोत्रेमृतस्यपंचकेदाहप्राप्तोपुत्तलकविधिरेव
भवति नतसूतकांतेपातिकंच एवंपंचकांतमृतस्याग्निप्रोदाहप्राप्तोपुत्तलकविधिने किंत
सूतकांतेपातिकमेवविधेयमित्यलमतिप्रसंगेन तथाचदीपिकायाम् केदनेसंग्रहेवेकाश
दीनांनकारयेत् श्रवणादौवुधः पंकेनगच्छेद्दक्षिणांदिशामितियङ्क्तेतस्मिन् वाधमूलवाक्या
नुपलंभेर्वेशिष्टादिमुनिवाक्यविरोधाच्च अतएवमदीपिकाकृतास्तुतबाहेनापास्यक्ताकस्यथा. ७२

काश्चेयदेहं श्राध्यकार्यविस्मरणं च वर्जयेत् विधिकृतोपि मध्याविताने प्रेतादिक्रियांकाष्ठतृणादपूर्णे
यावद्दिनमनेकर्यां च वेदकेभमीनेशोभ्दति ननु प्रेतदाहे किंनक्षत्रे तेरेवतस्य धनिष्ठातरार्धादि पंच
केदाहः कार्य इति तत्पंचकधनिष्ठतस्य पंचकदाहेन कार्य इति अथ धनिष्ठादिपंचके सर्वेति तथा हि धनि
ष्ठायते तेनत्वाश्रे रेवतस्य पंचके दाहेन कार्य इति अत्र पंचके रेवतस्य दोषवर्जनस्याशोभनि तथा
युक्तम् यस्मादुक्तं ब्रह्मपुराणे कुंभमीनस्थिते चंद्रे मरणं यस्य जायते न तस्योर्ध्वगतिः तस्मात्
तत्तेनपुत्रभवेत इति अथ विलापयेत पंचके रेवतस्य पंचके एव दाहेन कार्य इति तदपि न श्रवणा
धनिष्ठा पूर्वार्धे वा रेवतस्य पंचके दाहनिषेधो न प्राप्नोति किं न दाहः कर्तव्य इत्येव प्राप्नोति अस्ये
वमिति चेन्न प्रेतस्य दाहेत्यत्रेदिति दाहस्यैव क्रियाकारकसंबंधेन प्राधान्येन निषेधात् किंच
त्रिगुणफलदोषदाहेन शेषेऽप्यस्तेपि का इति त्रिपुष्करयोगफलवत्पंचकमरणनिषेधे एव चक्र
ष्ये दाहनिषेधस्य पादानकमेतपने न स्माद्यमिन्कमित्र त्रेरेवतस्य पंचके दाहेन का
र्य इति पक्षः साधीयान् तथाप्यदाहस्यैव निषेधः उक्तं शाकलेन पंचकाद्याकरणदोषेना
स्ति तथा तत्रैव दाहोपि न दोषाय यदि क्रियाकरणं च पश्चात्कालातिक्रमे सति पंचकशांतिं
विधाय दाहः कार्यः पंचकेतद्वयमपि निषिद्धं मरणं दाहश्चेति उक्तं च ब्रह्मपुराणे न तस्य
दाहः कर्तव्यो विनाशः स्वेषु जायते पंचकानंतरे कार्यं कार्ये दाहादिके सति अथ यामद्विनेका

श्री. मु. चिं. टी. ७१

मोतेमनुष्याणां प्रेतक्रियानक्षत्राणि पूर्वोक्तेष्वमलधिष्ण्येष्वेति अथैतानि निषिद्धानि कृत्तिकावि
शाखारोहिणीपुनर्वसुश्रवणभरणीमृगशिरोनुराधारेवत्येष्वेवं पंचदशभानि तथापि पूर्वोक्तेषु त्रिपा
दनक्षत्रेषु तथान्येषु त्रिपुष्करादिदोषाणां अभिधानं हेत्वभावात् पुनर्वसुरव्याख्यात्: तथा यमलोपिशुद्धि
पादनक्षत्रेष्विति हेमाद्रि व्याख्याते तत्रमृगशिरोयोर्भिन्नत्वेपि तदभावादि निषेधयमलधिष्ण्यम
गच्छते धनिष्ठापंचकनिषेधस्यापुनैवं वत्स्यते एवमष्टादशभानि प्रेतक्रियायां निषिद्धानि॥ अ
थ विशेषनीमानि अश्विनी पुष्य हस्तानुराधामूलोत्तराश्रवणाद्यानि पुनर्वसु देवप्रेतक्रियायां
येत्वर्धाद्यानि भवत्यत एवैतानि ग्रंथकृत्रोपनिबद्धानि त्रिपादीत्यादिना अत एव कारस्यादिरु
द्रपुष्यस्वाति इंद्रमूलहस्तत्रिपुष्करस्तत्क्रियेषु निषिद्धानि वदन्ति मर्कटीकं अथ पंचकेऽनंगमीनकुंभरा
शिस्थिते चंद्रे सति धनिष्ठोत्तरार्धादिरेवत्यन्तानक्षत्राणि पंचकापेक्षादेवत्राभाद्रपदा रेवती सुप्रेतस्य
दाहं अस्थिसंचयं तत्र कुर्यात् तथा पुनर्यमदिग्गमनं दक्षिणदिशिगमनं पाशालजेत तथा शय्या
याः खट्वायावितानेवस्थानेनस्याग्रहणोपनेगृहस्थकादने अतादिप्रादनत्वणकाष्ठसंग्रहंत्यजेत।
यस्य ह वैशिष्ठः वसवपराधपंचकधिष्ण्येषु गृहस्यगोपनेनैवदक्षिणदिग्गमनेदाहः प्रेतस्यकाष्ठसं
ग्रहणमिति नारदः वस्वेत्यार्धादिपंचकेषु संग्रहेतृणकाष्ठयोः याम्यदिग्गमनेशय्यानकार्यं गृ
हगोपनमश्रुति श्रीपतिः वासवोत्तरदलादिपंचके याम्यदिग्गमनगेहगोपनम प्रेतदाहतृण ७१

रोगचेरेषाम्भवदः तत्रन्नलेभवेन्मृत्युः सुधासेमिकेदेहिनइति ४८ अथपक्षेरोगिमस्तेविशि
ष्टेयोगद्दित्तघेउपजातिकयाह रोहादिषाकान्सुपयामपूर्वोह्दिदेववस्वाधिष्ठपापवारे मिश्रा
दयस्कंधदिनेचयोगेपीडेभवेद्रोगिजनस्यमृत्युः ४७ रोहादीनिभानिविशिष्टानियापवारास
मेभोमभानवः मिश्राअमिहादरिदेदृषी स्कंधदिनेषष्ठी पतामियथ्यप्रवेविधेविशिष्टयोगे
यस्यरोगोत्पत्तिर्भवेत्तस्यरोगिजनस्यमृत्युर्भवेत् ॐकेचदेवत्तमनोहर उरगावकोलमहार
वासवेंदृविश्वासमद्दहनविष्णावापापवारेणयुक्ता तिथिषुनवमषष्ठीद्वादशीवाचतुर्थीस
हजामरुणयोगेरोगिणांकालहृतरिति चतुर्थीप्रहरणांचतदष्टपुफलदार्कमतामूलेरिक्ताम
हाणकृते ग्रन्थविस्तरः अश्लेषातद्दाविपूर्वोयमवरुणामरुत्पकृतारागनलाःसपुहादशपा
स्कंधरिक्तातिथिषुचरविजोकारवारेषुपंसाम् रोगःसंजायतेतस्यमसुरमविरामुञ्चत्येवदेहि
नमन्यथाएवेषुसूर्यभवनगतिमत्सुलयुचराचोइति ४७ अथप्रेतदाहमुहूर्तेप्रेतदाहादि
निषिद्धदिनेचेदृवेपाण्के दमाह त्रिपादिमूलेशहरीशावायुमेषेनक्रियास्यान्नपंचकेभेगविधो
प्रेतस्यदाहेयमदिङ्गमेत्यजेच्छयाविनानेरहसोपनाहिवं ४८ अश्विनीपुष्यहस्तासेषामूल
त्येष्ठाश्रवणाद्रास्वातीनक्षत्रेषुप्रेतक्रियाशाह्तेनोक्तेति सायदिकारागविपाकयदादसमयु
कृतीसत्येषुभेषुकार्यास्यात् ॐकेचदेवामाद्योज्योतिःपराशरेण साधारणफलवायमेवेषुनक्ष

वी.
म. चि.
टी.
७.

दा सर्पेमृतजरायणात्प्राणी रुद्रादित्यथानुभानिःसृष्टसिद्दानि पश्चपंचभेषुनगाः सप्तदिवसाः अथ
वैषम्यगोत्रापादायोत्पन्नयोः मोससंस्थितादिनानिरोगस्य पंचेततोरोगानिवृत्तिः यदाहवसिष्ठः कृ
ष्णक्षुर्दंष्ट्राणितिसिद्ध्योर्दाधिसोचमासान्कृपि विसधिसंघ रोगस्यमुक्तिः पित्तदेवधिस्यवा बु
भवेद्दिसातिभिषुनूनम् प्राणितिजोवर्तितव्यः यदाहरुद्रीधाकरेषुमूलाश्रिनाश्रितयेनवा
दात् तोयपाविजानकविसमेषुनेकृत्यमेकाद्याभिदिनेषु पुष्पेनदिषुधपुनर्वसोचत्रहार्थ
मद्येषुवसमुराञात् अथशीघ्रोरोगविमुक्तयेसंत्रिशांतिरप्यभिहिता वसिष्ठेन उल्लिगमेत्रेषु
सर्गंधयुक्तेषुपुष्पेषुवेसाद्ततेगुग्गुलधूपदीपैः नैवेद्यताम्बूलफलेषुसम्यक्गोवस्त्रमामधना
प्रानाय हिजायदद्यादनलशिवीय सामयोरोगः अनलमपविमितद्दव्यम् प्रत्येकेनदत्तप्रां
तिविंपातिनेन्दनशांत्यध्याये वसिष्ठेनोक्ता साम्भूलपवसम्यगवदायी अथसर्पदंशेनमृत्या
प्याह अथेति अथानंतरं यस्माद्दिमूलभेमरणंपुषाम्लेषुनक्षामिश्रेषुविप्रेषुनिकाविषा
दोहामघासपंचसप्तसुभेषुयस्यकस्यचिन्फणिदंशेनमृत्युर्मरणमिवभयेदित्यर्थः वसिष्ठः।
मघाविशाखानलयाम्यसार्पनेत्पूर्वाद्रेषुवसर्पदंष्ट्राः सरदितिविसरश्चनक्षोपिप्राश्नोतिकाः ७.
लसम्मुखेमनुष्यः विसरयोनशाक्तैन अथसर्पदंशे यासैतिषुनदत्तश्रगोव्वरावपोनवद्वलनभ
वति तस्यसर्पदंशो भवंपमरणंभवेत् उक्तंचदीपिकाटीकाकृयुतवधेन यथाश्चद्वलस्येव

नासग्रा होपद्रवभवेने भिषदेकादशाद्वादशमस्थाने लग्नगतेशुभग्रहे हेश्युते चन्द्र यात्वेदृष्टे विषदष्ट
सामाय घ्यैभलग्नगेतिघ्यर्येनधन मृदि सपुमेलग्ने ३ पचयगेपीनके रेभेगलकायीगि ॥ ५५ ॥ अ
थयेषु मदत्वे शुक्रचेरा पातासपात निरुद्ध दिनसाध्यादिके द्वितीयमासिक योगे रवलक्ष्मके दसा
दृ त्वातीद मूर्वी शिव सार्पभेक्षति त्वरेत्य मेने स्थिरताभेवद्रसः पाम्प्रश्र वोवारु एवमदत्तकेषि
नाधस्त्वभेद्रिपदेहृ धिपार्केवासवे ॥ ५५ ॥ मूलाग्निदास्रेनवपित्रभेनाका न्युधाय्यमेज्याद्दिनि
धात्रभेनगाः सामोत्तु वैशे पमाद्विमलभमिश्र पित्र्यफणीद्रमूलेस्मतिः ॥ ५६ ॥ स्वातीदे
ज्येष्ठापूर्वा त्रित्रः शिवयाद्रा सर्पभेश्रुषाया एषुभेषुज्वेतमुम शिवावान्वोत्पतोरुतिर
वस्यात उक्तं च वशिष्ठेन पूर्वात्रयस्वातीभुजंगरौद्र सार्पदेषु चयस्थरोगः स्यात् स्तिते
स चिकित्सकोपि तिता वशात् खलरोगिणांतम दैव चिकित्सकेदैववैद्यधान्वन्तरिः अथ
न्यैवनष्टगाद्ये ज्वरेष्वोरोगस्य स्थिरताभवेत बहुकालेनरोगनिवृत्तिः स्यादित्यर्थः नथाभ
रएणादिमन्त्रचनक्षे शिवाधफल्दशार्चस्ता दिवसाः रोगस्यैषसनदने तवरोगात्म क्रिविसवे
ज्याक्षियम सप्तो दिनाहनीवे [illegible] हृधियं विशिलाम्र कीहस्ते वासवोध निशापुपुषितुभेषु
पत्तः पंचदशाद्विवसाः रोगस्यैषसमन्तात् त्रिदास्रे मूलहतिकाश्चिमीनवदिवसाः पित्रभेम
हाया मासविंशा निद्दिवसाः नाभेकदेग्रो नामयुद्दश्च मितिस्मायोन [illegible] बृहस्पतिः अपर उत्तराभाद्रप

श्री.
मु.चि.
टी.
६५

वैः गुरुसहितरवौ सम्मासे ष्टमेन्दौ विशेषमासे मलाख्ये जन्मनि दिवसे जन्मतारासु वाप्य मासे
मत्स्यहीने सरगुरुजननीनाथ्यतारा विष्णुदेप्रातःकार्यमपरीत्या दिनत्रवरपदेशोप्य येषामस्य
प्रश्नति व्यवहारे शुष्ये अष्टमे वचनदेषोपाय शिष्येपरीक्षाणे नपरीक्षाधिवासस्वस्थानिभोमः
दिने भवेत् नेपाष्टवाण्दस्मास्त्रतथाभ्य: पुनर्वसुः तदुक्तमभिषाप्रोक्तमभियुक्तविचारणे
इति अभियुक्तः स्वगिरियादिपानकसंभावनावो वस्यविचारणोसुहाम्य दनिर्णयेनाडीनत्.
त्राणदीपिकायामुक्तानि नन्मायेकमेतत्तोदशमकं सांघातिकं षोडशं सामुदायमष्टादश
मेविनाशसंज्ञयोविंशं आदिनपेवविंशमानसमेवमहत्त्वः स्यात् नवनत्त्वत्राणिनरपतिभिः
स्वजातिदेशाभिषेकर्देरिति एतानिनक्षत्राणिमाडीनक्षत्राणीतिवाच्यपीयूषेप्रदीपिकाख्यानान.
भिहितः नातिकीलगदिकात्मनक्षत्राणि पूर्वाद्येषु सानलमग्नजानाभिलिखराहोक्तानि।
तदाकारचमयायाज्ञाप्रकरणेलिख्यते देशोगोलापुरादिकः नक्षत्राणिधातपदचक्रानुसार
देणज्ञेयानि तदाकारचनामकर्मप्रकरणेमयालिख्यते यस्मिन्नुष्यादिकेनदंशेभिषिक्तोरा
जानदभिषेकर्क्षे ४२ अथ सामान्यतः शुभकार्येषु लग्नशुद्धिमनुष्टुभाह त्र्यायाष्टषष्टोपचये
लग्नगेषु शुभस्मृते वेदेदिग्पदष्टायस्येसर्वारंभः प्रसिद्ध्यति ४४ त्र्यायोहादशस्थाने अष्टम
अष्टमस्थाने द्वयष्टदेशुभग्रहैः सहितं पापग्रहैरहितं यस्मिन् एताहशाः स्वजन्मराशेः स्वजन. ६५

रविविधुबलिपिभानिर्नीत्यः हेरोद्देशेन मुलवेषाशिमीचनाराष्ट्रद्वेकरादितिहेरीद्रकेपयरीक्षा अथ
श्रेष्ठत्रयमीभूतेषतद्देषीशानिंजीवारोषसिद्धेः विद्धिर्भेदाजनकेमासेजनन कालीनेन दः
त्रेककमासस्तावशममस्योनरविविधुजन्मराशेः सकाशात् श्रेष्ठमल्पर्थवेत्रवतेष्यानोत्पः
भाव्यापिनारीनद्वाराप्यपिरविविधुरपि ड्यत्रदेद्रिष्ठवचनेषगद्देभितिशगद्देसंज्ञायोक्तत
ग्रहशास्त्रवीक्षिशकृतिभावः एतावतपदार्थैकदेशेकत्वज्ञापरीक्षाकाये यरीक्षामात्रमस्तव
तिलेयादिप्रविरवविवेषतवकापूर्णमेषचयित्नमुपातः जन्मभस्यनाशेनत्वस्यस्यादेवनि
ष्टेधपुनस्तपादानमावरपकस्थोतयितुम्नक्तमासस्यनपुमर्निश्चियोमायागर्भविषयेपियथा
न्यादिलेखुमर्थ्यसामान्यावकमास्यगर्भविषयमेव एतच्छुयेनिर्णीयते एवंपरीक्षायानि
विद्धनिमित्तान्यभिधायविहितनिमित्तान्याह हेरोति तत्मूलवइतिप्रत्येकः संबंधः हेरादि
स्वभावेमिथुनकन्यायतुर्मीनरूपे तमोलग्ने श्रेष्ठोनवांशोपचचिस्वभावे तथामेषकर्कट
तुलामकरहूपेलग्नेनवांशेचनथ्याशिनीचतारास्त्रेष्ठोचैद्रमद्रौगुरुचद्रौतारास्त्रेष्ठोचस
त्वाद्यंशास्त्रेवभीचरप्रकारोभिधास्यते तथार्कस्येति तथाकरादितिदेवेदकपि करोऽ
हस्तः अदिति पुनर्वसु हस्ति स्वाति [illegible] कपोलकर्णालद्देशाननारकः पञ्चलेभु
परीक्षास्यादित्यर्थः यथानुक्तोपिपापाःकालोनिमुप्ताः इत्यंचदीपिकायो नोष्यकालेष्वमे

पी.
मु. चिं.
टी.
६८

स्वविचारंभः प्रशस्यते वसिष्ठेन नाशितमये ज्ञेविवाहे देवालयप्रवेशविलिनिधयोः स्त्रीणां तद्गुलग्ना
ते शिल्पारंभः प्रशस्यते सततमिति ४१ अथ संधानमुहूर्तमनुष्टुभाह मृदोत्र्यमैत्रभागेषु वाह
स्योत्तरोतिलौ शुक्रदेवगुरूनी सौम्यवारे संधानमिष्यते ४२ मृदोजपत्रिहाः प्रसिद्धाः भागेषु
वा फाल्गुणीयपूर्वभेषु तथाश्लेषांदौहा दशमी वा तेषु तिलकरणेवा तथा शुक्रदेवेज्यकयुगेतत्रपि
तु एवं नाडीपुतनोलग्नेतथा सौम्यग्रहाणां वारे संधानं प्रीतिरिष्यते उक्तं च रत्नमालायां अपि
मैत्रे शीतरश्मेः समपुषेहादशस्वाप्युकरदेवलग्ने ग्रहश्मो वा तैतिलाख्ये शदिशभूवीवार्येतज्ज
संधानसिद्धिः अञ्जनीवापवज्र्यवेते पुष्येणसहितेपुष्येभागेमैत्रेवपञ्चत्रयस्स्योसीतरश्मे
चंद्रेसति संधानेकार्ये अन्नभागमैत्रीपुष्याणामकं मदत्रयमुक्तं भवति यदाहवसिष्ठः मघ
गुरुमैत्रभागेषु हादश्युषा वापदमन्यतिथौ सितगुरुवीदितलग्नेतौतिलकरणेच संधिः स्यात् ।
कपपपापि भागपूर्वाश्विमैत्रेसलग्नेषुक्रेदितेपुक्ते करणेतौतिलेष्वाशुभदशासंधिरिष्यते ।
अतएवरत्नमालापद्याव्याख्यानेषुल्पाक्षसमभवति वाग्न्ययोराद्यैतात् मैत्रेभागेपुष्येहादश्वी
वासितेदितेलग्ने अष्टम्यांवातौतिलकरणेसंधानसिद्धिः स्यात् उक्तिभास्करभटोप्याह भागेमै
त्रेशीतरश्माविभिवज्ञाकावासायेतेषुक्षः पदेवमलपदेदेवेज्यामित्रभगेपुष्येवपधनीयम् ।
४२ अथपरीक्षामुहूर्तंवसंततिलकाच्छेदसाह सुपक्काश्वभतथानिचित्रिदुर्गांतनभेषुमैमज्जो

ष्वपि दिनमल्लिप्तके शुभेषु। ये ये याते नैव जयी लक्षणानि नैव स्थानैर्योगसुक्तमजेतेः पुष्पनक्षत्र
वके पोनिष्ठे नारदसंहितायाम् स्थिरस्याद्विसर्पास्ति स्थिरवारुणाभमूलं नर्मदाद्रौ गमुक्त
स्य स्थानेचौर नुरुपयोः इति अथ क्षौरमन्त्रसेवकार्यमिति अर्थः अथ लग्नाद्विसप्तदशमाद्यैः
तिः लग्नेवेरसर्वकेन्द्रे जन्मपारे रिक्ता तिथौ चन्द्रबलेसंहीने केन्द्रत्रिकोणाय गतेषु पापैः स्थानेनि
तेरोगविमुक्तकानाम् दीपिकायां भविष्यैः आदित्यभूमिसुतपुष्यकदिनक्षत्यमेषु वेदेश्वर
कराङ्केषु तिथानविहितेदिवसे तिटावपासे तिथौ केन्द्रस्थशुभेषु कामतिथिषु स्नानेनरायमु
क्तिदेश्यमेनासत्सेयम मां विधिभ्रोगदौनु सदासरहति पकामतिथिषुत्रयोदशीरहितासु
तिथिषु ४ अथ शिल्पविद्याभ्यासमुहूर्तं मंजुघोषाह मृदुध्रुवक्षिप्रचरेषु गुरौ वा लग्नस्थे विधे
ज्ञजीववर्गेषु शिल्पविद्याभ्यासः प्रशस्यते ॥१॥ मृदुगणध्रुवगणक्षिप्रगणचरगणेषु शिल्पका
शतक्षणापायाणादिघटननानावर्णनिर्मितमूल्यादिकं महद्वियाथास्यारंभाशस्यते अथ
लग्नशुद्धिः तत्र सौम्ये धवलग्रगेहे स्वामस्थिलग्नेस्य च वा अथवा गुरौ केन्द्रस्थे लग्ने देखा
सवेन लग्नेस्थितमतिः तथा विधे चन्द्रमाजीव वर्गेषु धनुरुपवर्गस्थ सतिशिल्पविद्याभ्या
सः स्यात् अथ रत्नमालायां लग्न केन्द्रगते सौम्ये जीवेवा सततदीपिते तथा वर्गस्थिते शिल्प
विद्यारंभः प्रशस्यते कश्यपेन लग्न धर्मगते सौम्ये जीवेवा सततदीपिते तथा वर्गस्थिते शि

पित्पमूगोसौम्पवरेतत्रैः सालेषुके ष्वेमेष्वदे सिद्धिर्वीराभिचारयोः ३९ मूलाद्रादिपंचनक्षत्रेतथा
वेदेतत्रैकेमलग्रेतत्रस्थिते सौम्येषुपेसति सथापुकेस्वाधिचतर्थे मेषवृषमेषुदेषुअर्थतस्मादा
ते साहसोलग्रेवीरमवीरसाधनाद्यहेभिचारसक्षमाराणांसिद्धिर्निषेध्यद्धि वधिहेन ग्रादिनैकस्त
यमपित्रेभषुवमणुद्दे भर्तृौमपातालेद्वटलग्रगते ग्राशिजे निखिलवितालसिद्धिस्यात् ग्राद्र्य
द्वन्द्वेतत्रमल्लायां पित्र्यशाफाम मूलेंद्र भेषुष्व दे घमेपित्र वेतालसिद्धिः पातालेभ ओतेद्वटलग्रगे
वेतालेनासचीरसाधना ३१ अथरोगमुक्तस्नानमुहूर्तमेवसंततिलकयाह अथादितिध्रुवमघा
नित्रसर्पधिसोपि क्रातियोध्वर त्तेवीचिकथीतृवारे स्नानंकताविरहितस्वनमयत्रासौहीनेविपोः
लखगेभेचकेंद्रकोणे ४- अथरेवती आदित्याश्वीनिभानिध्रुवसिद्धानियमानिनमधिमानि
विरानानियेस्रुतानिस्रवसिद्धानिसुवाटयामानि तथाविक्राशंताश्रुतिपिषुतथाकविःपुकः
केंद्रेषुरु स्वभोगरहितेषुवारेषु तथा वियोवेद्वहीनेनिषिद्धस्नानस्थितिनिषिद्धस्नानानिरोगदश
कारणोवदन्ति तथाभेवपकारणोकेंद्रेत्रयमचतर्थसप्तमदशमस्थानेकोणेनवपंचमेयषु
स्नानंशुभस्थितेः पापग्रहद्वयलग्नेतिमाल्लेग्रमतिरुकारोगणविरहितस्वनिर्मुक्तस्नानमसत्वा
मारोगपसत्तानेसास्त्रेशुभे अंकचक्रपपेम पित्र्यसाफलतासर्पालयाश्चिरोहेतुमिद्धमृकयोः नक्षत्रदा
रयोःरोगमुक्तस्नानेकदाचनेति मुमर्वस्वरपिनिषिद्धोरत्नमालायां इद्रादौदेवभागेवेषुफलेषु

दुमेराकहस्तयाभेशुलभ्यासेतनोसमीचीनस्त्रेशुभेश्येदेयेतेनवटेचेतवर्ष्यः परेतमेसापृमिपत्नशोका
टश्रीविषत्तवीविवाहश्चकरोणवदमाणं मधुचैत्रमासेपोषेतवाविष्णुनिभूमिके मंगलवारेए
मारिनामकेपितानयानभद्राणाशुभम् यदाहमनबलः मवात्रभोमनेमृणाणस्टूदिसवैः
शुभम् शुभेदिनशुभेलग्रेविषमार्गीविवर्जयेत् मवात्रेनवनेदायोमाशेपोषमपौतथाः ३७
मधुनोक्तावदनसुहूर्तमसशुभम् अयमयत्रयविष्णुवेदसार्थपिप्पेषुश्राभिजभे अपिवमार्कदि
नेमोक्तावदनेसंतमोक्षमम ३८ यामयपभरणीक्रमिकारोहिणः विपनस्तारेदोमेषासार्थ
मसेषापितृमघाश्रेषापादायतेवमिते रहिते अथविषेषुमघाद्यानलोत्रेषु तथापुकगुरुस्त
धिकारेसंतनोशागमाश्यामगृणाविषिशेनल्पेनैषकायदनेनिर्माणमम उक्तंचदीपिकायां तत
मदविवलग्नेषुकपिशदिदेवेशिमयन्तविधियाम्यदृढसर्पोन्यभेषु सकरणतिथियोगेःषु
कमीवार्केवोरतरणिवदनमित्रेषुदत्तावविषुद्दो नामेमिथुनकन्येहरिःसिंहः तरणित्रोका
मघावदनस्थानाश्रोक्ताकालेनमुहूर्तमघोच्यते मुहूर्तदीपिकायां शुभोदेविसयुगमेदमगामि
वापिपाणिषु कालेनेवदनस्थानामावःशुभतिथीदृश्च अथदीपिकायांमेषकयात्रासुहूर्तेनो
पि अपिविश्वेषमयानिधिपूर्वमित्रथनाथुतमेषुभलाः मावकयोगातिथीदृष्टिविपुद्दोनो
यामनेषुमदेषुभवारेऽति ४० अथवीरसाधमाभिवाद्योमुहूर्तमसुभाद मूलाद्रामघा

मु. चिं.
टी.
८८

शिलान्वदासेहोमाहुतिः पापस्तुखेनिषिद्धा ५७ भौमदेवोऽग्निरहमिदं अथ देवतात्कनमयवायग्रहसुले.
हवनस्मर्तोतिकता विसर्पमींशेरे कूरग्रहसुखेचवसेतामोहवनेषुभे सेनलिधिायगोदधाहा
हाणायकहुंचिले अथयंसीप्रतिसंहकलानिहितेवतामर्योमुखे सोमूत्रमधुगतोपेरविलंशतिमो
ततः सुभेलियायसंभूतपतत्रेहोमेविधीयते ५७ अथ यदिनेहोमसिद्धकीर्तितः तदिनेवासवशेन
सुभासुभतानमिंइकन्नयाह सैकातिथिवारयुताकृताप्राप्तोपेगुणेभुविवह्निवासः सौख्याय
सेमाशियुगमसेपेश्रायार्थेनाप्तोऽस्तिविभूतलेच ५८ शुक्लादिमासगणनयावर्तमानतिथिंगृहेकः
युतावर्तमानवारयुतावंतभेक्तयस्केयेतहूणमितेपूर्वमितेवतदावह्निवासोवसतिः स्थानभुवि
वर्तेसेफलमाह सौख्यायेति होमदिवसेवह्निवासःसौख्यजानकोभवतीत्यर्थः अथपशुशियुग्म
शेषकसेएकमितशेषेगिरिवासोदिविसखेफलंकरोतिः प्राणनाशोमरणेहिमितेशेषेअग्निवासः।
भूतलेपातालेतत्फले कौलंडकमनाप्तोऽधिमाथाः उक्तंच तिथिवारयुमासिकावेदभक्तावशेषद
कमे निवासोऽग्नेर्वौश्रिहृष्पद्भाभ्याताललयवच होमसनकर्तेश्चोविनुप्राणविनाशकः भूस्ये
गुणेसत्येलोकेपनसौभाग्यदः स्मृतः संस्कारेषुविवाहस्यनकार्योनापिवेसवे निमेनेमित्तिके
कार्येनवाह्निमुतिभिः स्मृतः ५९ अथ यतिवर्षोपनयनवात्रभदाणमुहूर्तमनुष्टुभाह नवान्नं
स्यात्पूरदिवसंभेसततोपभम विनानेदाविवेदीमधुपोषाकिभूमिताभे ६० वरवित्तिसम ८८

सूर्यमात्रिविकेवेद्देसर्वेविच्छकृर्पगवः चेद्दारेस्वगृहेभिश्रिमेनेमाहोमाहुनि लिखे॥ २४ सूर्येन्दु
कुमानेनयन्नद्देशलिनमात्रिविके चादितोभरूयंपके त्रिके पवेसप्तविषृतिभवनवत्रिकानि
भवेति नवसूर्येन तत्रात्प्रथमभथमद्वितीयादिविकस्येवदेसनिकमाद्यामुवि माहुनिः प
तेतिः यथाप्रथमविकेसूर्येण ततोबुधस्य ततः शुक्रस्य ततः शनेस्ततश्चंद्रस्यततोभौमस्य
ततोगुरोस्ततोराहोस्ततः केतोः पवंपयेति यदिनेयायपद्मवेदोमाहुनिः पततिमानेशोन
शुभदः सर्वोदेवशुभमदसके माहुनिः पातः शुभफलदाः उक्तं चकश्यपेन॥ नलादेयत्रभा
नुः स्यात्सलाल्लत्रिके विकामः इत्यशाशुकसोमानांद्रष्टौमहद्भयंति॥ राहुः केतोः पुनिर्दिष्टे
वस्तनोद्यशुभाशुभम् सोमाकेमापाः सर्वेस्यादिंदोर्मृत्युर्यदीकृषि॥ भौमेचाराद्युराहुस्य तु
येवुद्धिविवर्धनम् गुरोलक्ष्मीरभीष्टस्यात्स्यसौभाग्यनिर्दिनम् भार्गवेकार्यसंपत्तिरदिका
गुप्तिकाभवेत् मानेबुद्धाहुतोतस्यराज्यभंगोधनक्षयः राहोर्जलाहुमोतस्यखडभिन्नेदस्य
विप्लवम् मरणेप्राणिनोवेदराज्यभंगतथैवच॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनग्रहनक्षत्रसंगमेदृष्टे
नजयोद्वयनमित्याहुर्ज्ञानिगोचारश्रय इति तदयमत्र निष्कर्षः॥ पयोकानलनक्षत्रेषुहनक्ष
त्रस्यत्रिकत्रिकगणनयापापयुक्तिमाहुनिः नियाशुभमदृहम्मेलिसमीचीना मतवपवरिषक्षच
रोगेरपितत्त्वो पिवहदत्ताशिकमेकमेकं विरोधिनेर्ककत्तसिताकमामाम् मेहारमीयागु

वी.
मु. वि.
टी.
८५

कोमिगदित्तेगाणोदिभिर्निश्चयात् अथ पलप्रभृतिः मवार्के सर्वेष्वेदयामस्येसतिविधौ चेद्रेसख॰
गतेचनवथेस्येगुरोनगुगतेलग्नस्यसतिक्षोत्मादिकार्यं भूगोर्वेद्रेवेशगोर्के मवरस्येलग्नेगीर्वा
द्यतेवासेवत्रमीमत्वायुषिकार्याणीइति॰ तत्कालिकादि मौढ्यगुरुपुत्रक्योरस्तेतदादिकेवा॰
लवार्धकासिद्धस्यगुर्वादिरूपेद्दृष्टसमयेपिशुभदं तथाऽनिमित्तेकेवाधुमात्तदर्शनेसतिशुभ
उक्तेपदीपिकायाम् अथैतिकमेणिऊर्ध्वीसरोगानैमित्तिकेतथा गुरुभार्गवमौढ्येपिदोषस्त्वा॰
त्रनविद्यते युक्तंचैतत् यतोलीर्दष्टोत्तिकेनैमित्तिके अनिमित्तकृतावांनिर्निमित्तायोपत्ता॰
यतेश्निमावत्यात् अत्रनिमित्तेरोगकेतायुत्पात्तदर्शनरूपेचभवति नैमित्तिकेतस्तुवह्निदिन
व्यापकेगुरुपुत्रकालादिदोषप्रवर्षेपविधेयं यतोमनोतेरयउरस्ट्रष्टत्वकमिदंनिमित्तमुत्प॰
न्नेतस्यपोत्पानिरासादृष्टभावृष्टसत्वकंमिदंनिमित्तमुत्पन्नेतस्यपोत्पानिरासादृष्टभदृष्टस्पा॰
पिनिरासः वह्नदिनप्राप्ननिर्दृष्टाणोकालेकियमाणोपातिके किंचिदुरदृष्टपणमकेयग्यपिभवं॰
ति तथाचितावज्रिनैर्दृष्टादृष्टस्यप्रावल्यान्मुः स्वशाधिः यथालैपत्रिः अल्पेनैवज्रलेनसोतो
भवति तथासकलनेगरदाहकोमनुष्यैर्बहुभिर्युगपद्गृहीतनलपूर्णोदैरेकदेशानिर्वापि
तोपिसकलोप्यनिर्वार्यतेइत्यर्थः सर्वथामौढ्यादिदोषविनैवयथाकथंचित्कथितप्रकार
कादिनशुद्धिमंगीकृत्यपौत्तिकार्यवपपेविधेयम् २४ अथहोमाहूनिष्टेदमुहूर्तमनुष्टुभाह। ८५

मिते विद्यानाकमिकाउपेशर्वोत्रयेभरणीमद्यानैष्टयात्राभजेगोप्तेपाउंद्रोमेक्षपथेदपास्येविभि
त्रेषुम्येषुसमदचासभेषुनस्त्रेषु॥ नयाककायमोमेषःतोलिमलापतैर्विदीनतमोकरस्थित
द्दिस्वभावराशिलग्नेषु॥ नयात्राभोदं॥ वेदवुधगुरुशुक्रवासरे॥ यात्रायां स्थितिरेकत्रराशीकरा
नियादित॥ ॐ वदीपिकायां॥ यात्राशुक्रादिविशाखापूर्वामेदंडपिश्चेमारेभ॥ पुभाद्रि॥
यात्रादिसंपायनमेषुपानैसैरोपियरेभेगगंदोदयेषु॥ अत्र भवाणिश्रशिद्दानिरत्नः पुष्पः दी
यं विपणा॥ ३ ॥ जेष्टा दशोविनीचराणिश्रमिद्दानिपुष्पान्यद्दिः नेमन्यसेनावत्यान्यदि॥
ततोदंमासदयेननभ्यतद्दायेसपादे सार्धवाटास्वामीतेवेकृपावासभिगद्दिमा॥ ॐ वदीपि
कायां॥ प्रवणाश्वयविशाखाधनपुष्यपुनर्वसुनिवायुपु॥ श्रविन्यथ्यचनेपुष्यधनधाम्यादिव॥
धनेशामा॥ ३ ॥ तत्र आप्यपांमिकपोष्टिकादिलग्नेषुमुहूर्तेवसंततिलकेमाह॥ दिग्रकवाभ्यद
मित्रमघासपालेस्वाचक्राभिकेसदृजपोष्टिकमग्नाभ्याम्॥ दिर्केविधोवलगतेतनुगेगुरौ
नोमैधादिद्दण्समयेषुमदेनिमित्ते॥ ३४॥ दिप्तेशमिद्दे॥ तेषुपोष्टिकेषुशिकामकेमंगले॥
विनायकस्थाप्यादि॥ इत्फलदमूलनवाशघुत्यत्रयांपादिपांतिके॥ यमानिकमोनिकायां
ग॥ ॐ वदीपिकायां॥ मित्राद्दित्यमघोनरामानभिषकस्वातीविरिंच्यमुमवगाधीपरथ्यायो
स्तरविद्युस्पौतेतयात्रद्दिपि॥ दिर्कंपर्वेविदायमोरदिवेसपालेन्दशांमूलयेमर्वपानिकपोष्टि

वेद्धविधात्रमूलेमैत्रांत्यभेषुवादितेकाणमर्दनंसत्॥ ३२ भाग्यंपूर्वाफाल्गुणीअर्यमनक्षत्रंफा
ल्गुणीविधातारोहिणीअनयानिशुसिद्धानि॥ एतेषुनवनक्षत्रेषुकणाखुणकादयसेषांमर्द
नंयुष्टिवातादिनानिस्तुषीकरणंतत्समीचीनमित्यर्थः॥ उक्तंचवसिष्ठेनरोगाश्वये फाल्गुणीषाढ
वारुणेचैवमघामूलंतथानमतः॥ अनुराधातथाज्येष्ठारेवतीधान्यमर्दने केवलंसिंहलग्नेवागुरु
दृष्टेथवापुनः॥ एवमत्रापिभानुक्तानिरोहिणीमर्दनेकार्यादितिराजमार्तण्डोक्तेः॥ रोहिणीपादा
नेनहावयमिदं हस्तेथवापयेद्धीनेसहदेवेषदेवेन॥ रोहिणीमर्दनंकार्यंकार्त्तराम्रवपापेन॥ अ
त्रकर्मविशेषेषुकेकस्यनक्षत्रस्योपादानमितिमयमतासवचनात्॥ नन्वितरनिषेधार्थंकुतो
वाक्यांतराणावेयत्काप्नतेरिति॥ अथहीनंविशाखा॥ अमयापूर्वभाद्रपदानिरृतिर्मूलं या
तारोहिणीपूनतत्राअर्यमर्दे॥ उत्तराफाल्गुणीपुष्यहस्तभेषुसस्यस्यधान्यस्यारोपणंपूर्ववा
शितस्यमूलात्स्यमूलान्तरेस्थारोपणंसप्तकुंभ॥ अहासस्यारोपणोऽर्कभौमौपानिकृतोविनात्क्रान्य
वारेषुसस्यवेदकुपगुरुषुकवारेषुकार्यंसस्यरोपणं॥ उक्तंचराजमार्तण्डे पूर्वभाद्रपदामूलरो
हिणपुनरफाल्गुणी विशाखावरुणेचैवधान्यस्यारोपणोवराइति॥ ३२ अथधान्यस्थितिधा
न्याहेमहूर्तोवसंततिलकयाह॥ मिश्रेशुगोद्भजतोदृविभिन्नभेषुकर्कालतोलिरहितेचत
मोष्वभाद्यान्यस्थितिःशुभकरीगदितात्र्प्रजन्पदीपोद्दस्तचरेभेषुवधान्यहद्धिः॥ ३३ ॥ ८४

रविदिने अन्यत्तु क्रमिसरति प्रमाणादियोक्तानां धर्मकर्माणि गुरुकालश्च वर्गेश प्रारंभलग्ने
सति वर्द्धन्नामे विवाहप्रकरणे मेषपक्षे तैर्वक्ष्यति ३ अथ धान्यच्छेदनमुहूर्तं वसंततिल
कवृत्तेनाह तीक्ष्णाजपादकरवह्निवसुश्रुतींद्रस्वातीमघोत्तरवलानकमत्स्यपुष्ये भेदार
रिक्तरहितदिवसे तिथावामान्याच्छिदा मिरहिता स्थिरभे विलग्ने ३। तीक्ष्णसंज्ञानि मू
लज्येष्ठार्द्राश्लेषाः अजपादः पूर्वभाद्रपदा अन्यानि प्रसिद्धानि नक्षत्राणि प्रागुक्तानि एतेष्वेव
कोनविंशतिनक्षत्रेषु नवमेदाः अग्निः मासे मघा रिक्तातिथयः प्रसिद्धाः एते वा समस्त
हारो भेदार रिक्तेन रहिते विहीने दिवसे तथा स्थिरभे स्थिरराशौ लग्ने सति धान्यच्छिदा
च्छेदने कार्यमित्यर्थः यदाह राजमार्तंडः मैत्रे पौष्णे तथा सौम्ये हस्ते पुष्ये निले तथा संस्थ
च्छेदनं समि मूलश्च वाणवासवे दीपिकायां यस्या जपादिश्यनामूलमोघमाक विशोत्तरो
तथुक्तार्कजवारवर्जं पालिद्रभागकरणे प्रथितावरिक्ते धान्यच्छिदा स्थिरनवलग्नहार
येषु प्रश्नपूर्ववाक्येननवनक्षत्राण्युक्तानि द्वितीयवाक्येएकादशभानि एवं विंशतिभानि
आतानि वा कारुद्ध्येत धनिष्ठोपासनानन्तभोपर्कानविंशतिभान्येव संपद्येते तानिवनद्य
प्रमाणप्राक्कर्णैपनिबद्धानि व्यवहारोपयुक्तेतवारवर्जो धान्यानां लवणे करणीद्भरोपके
वसवेदेति ३। अथ कणमर्दनमसम्परोपणमुहूर्तौ वसंततिलकेनाह आर्यार्यमस्कृतिम

ची.
मु. वि.
टी.
८९

शोथः २९. अथ सिरामोक्षविरेकादिक्रियामुहूर्तं शार्दूलविक्रीडितेनाह मार्श्विमित्रकभाहुये-
ष्वपलघुपौत्रे सिरामोक्षणं भौमार्के भव्यदिने विरेकवमनाद्यं साहुधार्कीविना मित्रादित्यम-
फलेषु विष्णुमाहेन्द्रवैश्वविद्धेजीवत्साविश्वयोगपक्षनो निगदितानि धर्मक्रियाद्ये ले २९ मार्श्वि-
ये चित्राश्वये मित्रहुये अनुराधाज्येष्ठाकभाहुयेरोहिणीमृगो सौम्यपा शतताराकः लघूनि
अश्विनी पुष्यहस्ताभिजितः पौत्रेश्रवणपुनर्वसूत्तरेषु तथाभौमार्केज्यदिने मंगलेगुरुः
सौरेश्वसिरामोक्षणं रुधिरवाहिनीनाडीसिरा तस्यामोक्षणं सत्वशास्त्रयोगेनक्षिप्रणरक्त
मोक्षणं कुर्यात् इत्यर्थः उक्तं वसिष्ठेनः सारसंग्रहे विज्ञायुग्मविधि युग्मलग्नेषु वारुणेष्विष्वा
धर्मिति विरेचनवमनं शुभदिनतिथिवेदलग्नेष्वपि वारेसमावमभावः केन्द्रशुभार्के बुधार्कसिद्ध
शवपारमस्यापरेषु पूर्वोक्तनक्षत्रेषु विरेकवमनादिकर्मकार्यं उक्तं च अथ मित्रादित्यवरुष
वे पौष्णेयोदयानक्षत्रेषु तथास्योरविवारशुभाहे वेदशुधगुरुशुक्रवारेषु धर्मक्रियाकोटि
होमरुद्राभिषेचनादिवाकार्यं उक्तं दीपिकायां शुभग्रहाङ्केवरिमुमवट्टदित्यश्वत्यात्रेषु शुभ
राशिविलग्नेषु शुभग्रहाणिकप्रोक्तमिति मानिकेधर्मकृत्येषुकोटिहोमादौ अथविशेषस्तु यत्र
जीवसमगृहलग्नवेगो लग्नयस्मिन्कस्मिन्निश्चयोगुरुबुधयोः समुद्रसमवित्तलग्ने गुरौ च सप्तम
तेषुगुरुकेलग्नतिथर्मक्रियाहितानियदिता उक्तं रत्नमालायां दिशुकेकेगुरुलग्नेयर्भ्रमो ८९

स्यातः यच्चाम्यत्रितयेन त्वत्र वर्षेषु भे स्यात् सर्वेसमि हलचक्रम्यासः अनेन प्रकारेण योऽन्नि मही-
णि आदीनि नक्षत्राणि शुभाशुभानि तानि से भवेतीति चेत् तदेतद् विचारितमवगमणीयं इत्युक्ती
पति वाक्य प्राह्यद्युच्यते किं न मूलवाक्याद्दर्शनाद्बोधपरस्परस्वातन्त्र्य प्रकाशकः शाक्यम्
इत्येवं अर्कान्तगतानि तानि नक्षत्राणि भानि [illegible] स्पष्टं लघुक मध्यमभाग [illegible] ततस्ती
णीति हलदेशे समारोपितः पंचन [illegible] शुभानि फल [illegible] विके [illegible]
[illegible] नान्यत् पंचन [illegible] तेऽत्र तस्मात् देश गत इति तत्र [illegible] हलो
हृदेशे मूलार्थ देशे उच्यते तयोरेतद्गते मध्ये विद्यमाने पंचक पंचक [illegible] सर्व [illegible]
[illegible] मितियावत् यच्चान्यद्विजित [illegible] हलदेशे शुभाशुभफलदे [illegible] सर्वेसहषि वाक्ये स
[illegible] कार्येन संपद्यते [illegible] सर्वाधिप्रत्यभिविदन्ति [illegible] काश्चि [illegible] षाके [illegible]
[illegible] गानि भानि मुनिभिः [illegible] नि [illegible] साध्येत [illegible] वा [illegible] स्तदपि विलमे
व [illegible] वसेव दोषवानेदे अर्काक्रान्तादिपद्याख्याने [illegible] चरण [illegible] न तदपि सूक्ष्मार्थं वषि-
ष्ठात् षिवाक्य विशेषाद्दर्शनकृतेऽभिभाति विशेष वाक्यावस्थानेहि सामान्यवाक्यस्य विशे-
षपर्यवसाने [illegible] प्रसक्तानुप्रसक्तेन [illegible] विशेषवाक्ये [illegible] विहितनक्षत्राणां स्व
फल [illegible] स्थान [illegible] मृगमविरोधेन्यायः [illegible] त्यागः निषिद्धानां तु सर्वेषां त्यागः इति सिद्धं

श्री.
मु. वि.
टी.
८२

ष्तायमत्रयेषत्रयेसक्रमात् अथेष्टलत्रयेलग्नेसौम्यवर्गस्थपंचके मूलत्रयेपिनवकेमरणायाः
न्यपंचकम् मिश्रंपुष्कत्रयेश्रेष्ठमाद्येकेलांगलेपुभेइति अयमर्थः हलप्रवर्तनमभेयस्पृभ
क्रमनक्षत्रानक्षत्रत्रयेहलघनायायस्मात् तदग्रेनक्षत्रत्रयेलग्नेदैः स्यात् तदग्रेपार्श्वेनक्षत्रपंचके
सौख्यायस्यात् तदग्रेमूलत्रयगतेनक्षत्रनवकेमरणायस्यात् तदग्रे न्यांचार्श्वेपंचकेश्रियै
स्यात् तदग्रेपुष्कगतेनक्षत्रत्रयेश्रेष्ठशुभफलदमित्यर्थः अथैनाभिषकोरणस्यादीनि
तान्येवाशुभशुभानिभवंति तत्रफलचक्राकृतिर्लिख्यते कश्चयेपि त्रिषुषट्सुनवलेषुस
प्तसुकेविमुक्तभात् हानिर्वृद्धिः सर्वसस्यलेसीश्रीष्यप्रियेध्याक्रमम् हलनक्षत्रोभिनतरस्थिता
न् अधमाणुभैः सर्वविमुक्तिभात् त्रिषुभेषुहानिः ततोष्टसुभेषुवर्द्धनाख्यः ततः सप्तसुभेषुल
क्ष्मीप्राप्तिरिति हलचक्रम् अथफलमाकलनेये अत्रसप्तविंशतिनक्षत्रोणेरभिजिद्गणनाना १२२४२४२२
स्त्यपंचकद्रमुनिसेवोदसति इत्युक्तिमाश्रीपतिवाक्यजीवग्रीपुरागामणषुअशुभभावनानिक्रमात्
तोरणाविंशतिप्रकर्तव्यावेदवर्गमैत्रततेत्रलश्रिये स्रधिवाक्यमूलभावात् नक्षत्रकोणेरा
ताग्रामाप्यनुष्टुहारितश्रीपतिवाक्यालोचनेनोक्तं तथाहि श्वेर्कोजेत्यग्रागानाभिन्नाभिप्रमुटहो
इतिश्रीपतिवाक्यालोचनेनोक्तं तथाहि । तथाग्नेर्नाश्रायग्र तदग्रेभजितयेहेद् ततःमूल ८२
नांभिमनवकेलोकेशलभिबहूनायस्यात् मूलत्रयमध्यगतेपंचकेनक्षत्रहशकमित्यर्थः श्रिये

नेकमासवादीनि शुभवेभयेचफलानि भाद्दीनोंत्रिकालेस्फुटं इति । अत्र केचित् फणिभास्वर्येन दशादि
भिव्यावद्वस्तरयुक्तिः सूर्यभाद्गणाः स्याप्यशनिसरोटयवचने वार्केवस्वभावाः॥ तत्र लाटस्ता
केचमासाद्वादशभादिशुक्रमात् तद्गुणितसप्तमारभ्य धिष्ण्यशुभमनिष्टफलम् इति कश्यपोक्तेः ।
सूर्यभाद्गणाः स्याप्यशनिसरोटयवचने श्रीमव्वापनेलग्नकुद्रिमाह वसिष्ठः मघविशुम्भहेम
पापेष्विकोणकेंद्रस्थितेषु शुभैः कथितेषु वधिसेषु विषुभलेश्च बीजवापनेकार्यमिति । अ
यदन्तबवरपोचक्रमुच्यते हलेशनिदलवके सार्केभितामहर्यशुक्राजानुदत्तानक्रमणश्चीणि
नक्षत्राणि अशेषमित्यशुभफलदानि ततोष्टभानिसतत्तिशुभफलदानि ततोनवभान्यसमित
तोष्टभानिसंति यच्छास्त्रेयवादायो भुक्तिभम्दगः ततश्चाष्टभयदीनि स्मतोद्दशुभनवेसभान्य
शुभानि अतश्चाष्टभदीनि ततःशुभाशुभधामसर्वाशुभेवाफाल्गुन्यपुष्यराफाल्गुणीहस्तचित्रास्वाती
नक्षत्राणिशुभानि ततोविशाखानुराधाज्येष्ठामूलपूर्वाषाढोत्तराषाढाः श्रविष्ठावरुणधनि
ष्ठानक्षत्राणिशुभानि । गतागतसंस्थभद्वितयेनेष्टशुभयत्नविशेषोदयाभिसंभवकेशिष्टेश्च
निर्दिष्टवलागलवकेशति । सार्केगतागतेभुक्ते श्रगतेभोज्ये संस्थमाकोले यत्तद्वितयेनेष्टे ततउ
भयतः कोश्या विलासिष्टेयथास्वर्गशुभक्रमात् शाक्तनामवोभानिशुभमनिष्टमितिपुंसः मशिष्टमु
वेषिते अथागतेनदत्तनवकेभनिष्टमेवमत्रापुष्यविंशतिभानि । तावदोपिफलादोहघनात्

ज्यो. मु. वि. टी. ८१

उक्तं तात: नैवाक्रः पिहितशोभकारो वानुवर्तते तेनबीजोपि जन्नेत्यर्थः अत्र कालनिषेधो
रात्रमार्गेऽपि रवौ रोहिण्यादपुपादस्थभसे संज्ञायते रन: तस्मादिन त्रये तत्र बीजवापं परित्यजेत
इति अथ बीजोप्तिफलं चक्रमुखेन अशुभतो न विधेयतेयाबः किरणयस्माकेग्र: सूर्यस्य
नुपाभावसमस्कृतनलतरोकिरणसौभा तारकेणुः राहुस्तस्यभनक्षत्रं तस्मादित्यर्थः राहु
पिहितनक्षत्रादष्टौभानि मुखेति अमीचीनानि तन्मूर्ध्नि त्रीणि अशुभकराणि ततएकमशुभं तः
तत्त्रीणि अशुभकराणि ततोप्येकमशुभं ततस्त्रीणि अशुभानि ततश्च चत्वारि अशुभानि एवं बीजोप्ते
सप्तविंशतिनक्षत्राणां शुभाशुभत्वमुक्तम् उक्तं च नारदेन भवेद्बीजप्तिचक्रमुप्तिस्यात्तनापाशुराहु
भात् गलेत्रयं के जलाशहो द्वादशबोदरे निस्नेहलन्ते लांगुले मचतुष्टयमीरितम् नाभौ व
द्वि: पंचकेस्याद्बीजोप्ता विविधविनयेत् इति राहुर्यत्रभे तत्र तस्मात्तत्र त्रयं मूर्ध्नि मस्तके
स्याद्धान्यनाशकरं भवति तत्रत्रयं गले स्यात्तत्केज्जलाय स्वामिका समादकं स्यात् ततो द्वा
दशभानि बहिर्निन्तरं दृतानि उदरे स्थापनानि तानि धान्यबहुदौसु: ततोनन्तरं चतुष्टयं पुच्छे
निस्नेहलकरं स्यात् ततो विषिष्टे बहिर्निन्तरं पंचकं धान्यनाशकरं स्यात् यथा राहुर्विशाखा
यात तस्य पांक निचके लोहम बत्रमान्नायमपि मूर्ध्नि त्रीणि गले त्रयं वजवे निशा पुनि च द्वाद
शस्यात् पुच्छे मचतुष्टयं बहिरथोभानां स्थितेपंचकम् देवकंमलमत्र बहिरधिकानिस्नेहल: ८२

विनश्यति क्षिप्रं ॐ कंचनोति: सारसारे मेघस्थेपशुः निकर्कटे कललं जैमर्ये. सिंहे स
सभयं तेयेतस्ता पाकलसंस्त्रयः अकरे ससनापाः जातं ॐ भेवारभयंतथा द्वारश्मीबलीवे
वाजवमी ससघातिनी मघोवकीटजननीपशून्हृतिवनदिपी. वनयमिमपीदंफलं थयम
२८ मघवीजोऽपि गृहतेफणीव कहलचकासिपार्ह्नल विक्रीडितेनाह. यतेसुक्रमिवारुः
गारिति विपाकेन ऊनिभौ मेरिका बीजोऽपि गेदितांसुभातयुमतो शशीन्तुरोमन्दकः रामेः
न्तु श्रिसुणा नयसन्कु भकसाएवृत्रीहलेकोगुनिताऽग्द्रा माहनवात्क्षमानिमुनिभिः योक्तान्यसः
मतिहि २९ फलतिः सवलीवकणाः मातलारका मादिति: पुनवेसः विघवलास्वमिद्दा. पञ्चके
तमिन्नेस्वैतन्मुनेषुतेषुभौमवर्जितेषु पूर्वोक्तन्तदेष्वु मूलमघाफल्वम्हद्विश्यनिघस्ता
तीषु यंच दशानन्दे जेषु बीजोऽपि द्दीनवाप्यमपुष्णे ॐ कंचवन्नमालाया द्दतापिशुखोनररोः
दिनीशुकविशाघुवाधासरारेवजीषु स्वातौ धनिष्ठासमघासस्वर्गे बीजोऽपि रूत्तदफलायुदि
ह्रा वृतिशेनापि नाववैचवनहत्रारिउत्तरानि पात्त हुये केलायपैत्रसुखेद्दलवयेत्सुतरमिव
भेष योस्य धनिष्ठास्वश्चिवाश्विमी शुबीजोऽपि रूत्तदफलप्रदास्यादिति कौणपोमूले मघः
कः स्त्उफ्च दिपभे शुपितवापुवसतुष्ट. समूलेभषु बीजोऽपिरत्तुक्तद्फलप्रदा. कश्य
पेनापि मघसवापुजैनेन्द्रदिपभ्रवम्हूतष शीतांसरनाशवीकोऽपिरिति यवदास्तते

अर्कवल्लिश्चरविशाखामृदुभेषु च हलश्चाहं प्रथमे विदध्यान्मूलभेहयैः प्रीयतिः सद्धकवल्लि
प्रवेशमूलमघाविशाखासहितेषु भेषु हलप्रवाहं प्रथमं विदध्यान्नीरोगमृक्षाश्रितमोरभेयैः ।
नीरोगाः पीनरहितायेमृक्षाः हृषणास्तैरन्वितायुसोरभेयाः हृषास्तैर्विदध्यादित्यर्थः अत्रत्ता
दृषोहयैः कृतेकर्षणेसफलंस्यात् चूर्णितहृषणोहयैः कृतेकर्षणेनिष्फलमेवभवति अ
थार्कसर्यवारेपूर्नवारंच विनात्यक्त्वान्यवारेषु चंद्रमंगलबुधबृहस्पतिशुक्रवारेषुहलप्रवह
णंशुभे प्रथमंतेनानाभिरसतीयानात रम्यामिति विनायोगेहितीया उक्तंच व्यवहारतत्त्वे ।
पूर्वाह्णिप्रथमान्विभैक्यमयोरिक्तासनिहाकृषिरिति अथ सामान्यतोलग्नशुद्धिः तत्रपाप
ग्रहैर्हीनबलेक्षिबलेरूपलग्ने लग्नेविधौवाहृद्वे मासलेवलिनिपुष्टेरदितेरत्यर्थः त
त्रविधौवाहृदेजलगृहेजलराशिस्थितेसति एवगुरौलग्नस्थेचसतिहलप्रवहणंशुभम् उक्तंच
रत्नमालायाम् शाकिपाणिनिसितेथपीतगोऽबलेरक्षितमोमभास्करैः शालितेशाप्युनि
वारितोदयेलग्नवर्तिनिगुरौकृषिक्रिया कर्षणेपि गुरोलग्नगतेशुक्रेवलिन्यापवुधेविधौ ।
शालाकृषिक्रियातत्रेज्यबलैःकृरखिचरैः अथविशेषतोलग्नशुद्धिः तत्रसिंहादेककेऽजेमे
षेघेतमकरेरथटेतुलापापग्रहैलग्नेकृषिकर्मनशुभं यत्तुमत्रयकरेपीनकरं तथापि
तासवतथीनवमीचतदंपीशुषणोवलयकरं तथापाहोत्तृकमसमुच्चयार्थकेनाकृष्याम

तेषोष्पुदिनेवमयंचमस्थानयोः शुभग्रहसहितं नेपापग्रहराहित्येचाष्टमेभूभयसहित्यमित्व
ध्यः एवंरूपपाशुद्धासहिते नलग्नेकरणीदये ३ केचरल्लमालभ्या षडेशुधमोममतेनेषुनेषुब
रेविल्लेयद्रविणर्थयोगः इति अथारेमंगलवारकरणीनयाम तदुक्तं स्मृतिःप्रकाशे कुर
णभौमेनग्रहणीयात्तदेयंबुधवासेर करणांकेटकेनेग्रधालेखुपुसेसमनंदने अथतविशेष
संक्रमःसंक्रांतिःतद्दिवसेसहदोहद्योगकरके हि दस्तनतंतसहितेरविवारेहस्तदे इतियाव
त तवापिकरणानग्राह्यमिति सम्येकसंबंधः ननुकृतीनग्राह्यमित्यतन्नाह यदिति यद्यस्य
हेतोस्मरणो तद्वेषपञ्चरणगृहीतंकलेषुभवेतहणं तत्पुनयोगादिभिरपियपरिस्तंमस्यात्
कमित्यर्थः अथदेशुभौमसंक्रांत्यादिदिनेषु करणभवर्णपयद्विहंतव्यमितिनिष्कृष्टार्थो
तिःप्रकाशे हस्तेकेवारेसंक्रांतोपदणंस्यात्कुलेषुतत् हदयोगेतथाशेषुकरणकेदनको
रोधेत अथबुधेबुधवारेकदाचिदपिकरणनदेयं नदेयंबुधवासरेइत्यधुनेवोक्तत्वात् २०
अथहलप्रवाहमुहूर्तमाह लविकीर्तितेनाह मूलहीपामवाहुचरमहस्मइदिशेर्विना
केष्वनि यापिहीनबलेविधौजलग्रहेषुकेविधामासले लग्नेदेवगुरोहलप्रवहणंप्रा
क्तंनसिंहेघटेकर्कोजेनघटेतनेलयकरंसितासवसांतथा २१ मूलविशाखामघा
भिद्धरअवमइदिशेष्वयकोनविंशतिनदोरेहलप्रवहणंकार्यात् यद्योहनारदः स्वइ

द्वावपि मेषयोश्चैतांसत्योसेवाकार्या श्रीपतिः शुभे विलग्ने द्यूनमायगेषु वीक्ष्णे वाप्यवमैव योनेः
विद्यागुधाभ्यासरतेन भार्यासमाश्रय स्वामिनासेवकेन कश्यपोपि द्यूनमेकादशेसूर्येक
जेवाप्यभलग्नके विद्यागुधाभ्यासयुक्तेसेवाकार्याविसिद्धालि राशिमैत्री साद्वित्येन भेदरा
शोर्षेशानिभेद्वयिद्वेसाव्यक्तसेनावनरेच गोत्राद्यमध्योज समासिधिवेरन्नतायोगप
भूत्वयेशुभि वशिष्ठोक्तिमैत्रीकृत्यसल्पयायमादशापुत्रेश्रेष्ठकृता योनिमैत्रीराशिमैत्री
च विवाहप्रकरणेन्युक्तिना स्नुपयोरितिविद्यार्णामुमणेशितिचवक्ष्यति २८ अथद्रव्यप्रयोग
इरणग्रहणमुहूर्तेश्चार्द्धेविक्रीडितेनाह स्वात्यादित्यमृदुद्विदैवगुरुभेकर्णत्रयाश्वेचल
ग्रेधर्मसुताघशुद्धिसहितेद्रव्यप्रयोगःशुभः नारंपारकर्णेतसंक्रमदिनेवृद्धौकरेवोहिम
तद्वेशोधमंवरणोनवधूवयेद्वेयकरादिद्वलम २७ स्वातीपुनर्वसुस्त्रिष्वत्तराराधाम्रगाश्रवती
विशाखापुष्यश्रवणाथ निष्टाशततारकाश्विनीमेकादशानदत्रेषुद्रव्यप्रयोगःशुभःद्रव्यप
रोमेद्धरणेनने द्यो यदाहभीमपराक्रमः मृदुपुष्याश्विनीचैवविशाखाश्रवणात्रयम मुनर्वे
सोचर्षाख्यतिनाम्निधृतेनम धनप्रद्येणादिरूपेणदानम मिश्रनक्षत्राशिद्दाणोभ्ने
येथशाख्यकरणादानपवनिषेधः इतिविशेषः इतनश्चादोतनिषिद्वेव प्रथमलग्नेचरे मेषक
केदतलमकर्णामन्यतमेधर्मेनवमस्त पंचमाष्टमशाद्वेनलत्तयाष्टमस्थानशुद्धेत ४४

हिते: सेइभेजेष्टसहितेः सिंहार्केथवकवासवाम्बुपान्त्यपुष्ये मैत्रानलत्वेन्पत्यारंभः प्रभस्य
श्व: न्वोनतने वसिष्ठः निशानतराभिजगुरुपुष्यविशदखेस्त्रवागीश्वरयोसभेषु सेगीतन्दनम
दिससम्नकमेकार्यविभोमाकैमबासरेषु श्रीपतिनिपिह्रास्य: पुष्यावासवेचानुराधान्येष्टा
योसप्रेवारुणेचोत्तरास पूर्वाचार्यैः कीर्तितंचधवलितस्यारंभेभनोगृहमवर्गः अथपलय
प्रुतिः तत्रादिवकेलग्नवतुर्थस्थाने स्थितेः प्रभग्रहेर्बीर्जितेसरिन्द्रस्यारंभः कत्थपः लग्न
सस्थेबुधचेद्धेबुधराजानतरीक्तिमे शुभग्रहेसतर्थस्थेदेन्द्रारंभःप्रशस्यते शतपद्वरत्नमा
लायामपि बुधक्षितजेषु शिनिसनरापौरुषाद्भवीक्तितेहिबुकस्थेः शुभेरोन्प्रारंभः सद्गिरिणा
ते३ नयचपरोएवमबवालोपं २५ अथसेवकस्यस्वामिसेवामुहूर्तंतालिनारः तिश्रेभेव
विशिताकेन्पकारेसौमोमलग्रेर्कककजेवातालाभे योनेभेभोराशिपस्वामिसेवांसेवाकार्यास्वा
मिनोसेवकेन २६ त्रिशमेव अश्विनीपुष्यहस्तचित्रानुराधामृगरेवतीपुनर्वसुषु विशि
ताकेन्द्रवारे बुधगुरुशुक्रसोमवारे तथासौम्यग्रहेलग्नस्थिते शुक्रेकेन्द्रगेयवाशुभे
मे स्वामिसेवाकार्या दशपञ्चमस्य [illegible] सेवके मध्ये पिनस्वामिनोराज्ञाःसेवाकार्या रत्नादिष्टी
मेशाय [illegible] नन्यदशाकार्या [illegible] सेवाः स्मिन्मुहूर्तेकार्या नचापिस्वामिसेवक
योरेष्टत्रयोर्मैत्रांसतोचपुनःराशिपयोः सद्यसेवकयोराशिस्वामिनोःजन्मराशीयाश्चियो

श्री.
मु.चिं.
टी.
५८

न० दीपिकायांविशेषः पुष्याश्विहस्तरोत्तराश्रवणमघाहस्तावपि ... केषुभवास्यो
गातित्थिषुकरेषुवर्येषुच पुष्ये दौत्तरलग्नशीगदृशाभागेषु केषु भौमोदयेश्वारंभः सलिलाशय
स्वपशुभेदानांचेद्रपुत्रोदये अर्थेषुवापीकूपतडागानामकृतिभेदात्पृथक्केभिन्नान्निनत्वशा
एयुक्तानि तत्रवापीखननमाह हस्तः पुष्यावासवैवारुणीवमैत्रंपित्र्यंशीतांशुवोत्तराणिशाक्ता
पत्येचापिनत्वत्रमाहुः कूपारंभेश्वेष्टमाद्यामुनीद्राः तत्कूपारंभमाह वसिष्ठः मैत्रेंद्रपुष्योत्तर
रोहिणीपुदेवेज्यवागीश्वरवारभेषु प्रारंभनोसर्वजलाश्रयाणां कार्यंसितेन्दुपाकवाबलेश्च।
अत्रवापीकूपतडागानांनत्वशाणांपार्थक्येनाभिधानात्तदाकारंभार्थमिदंवचनमवसीयते वै
वृवचनमाष्टयाभिप्रायेणसर्वेषुपात्रोपादानं कर्देः परिभूशणार्थ तत्कूपतडागकनत्वशेषुसं
रक्षानत्वत्रमागदवशिष्टानामेवत्रयोदशानांनत्वशाणांभवेति तत्रसंदिग्धकोमेनन्यवहारतंत
कालीसर्वेजलाश्रयाणामारंभेभानामान्यत्तोजलाश्रयत्तमाधत्वात्दशानित्रयोदशभानिउक्तानि।
तान्येवग्रंथकर्त्रोक्तानि तत्रवापीकूपतडागानांभेदोलोकप्रसिद्धएव यत्तुपुनर्वसिष्ठेनोक्तं।
प्रागीकेतोयेपाकशर्यमित्रफणेवेन्दुपितृव्यवमेरेवतीषु उद्यानवाप्यादितडागकूपकार्याणिसि
द्धांतिजलंधनंवसान इतितत्प्रौगोहारविषयं प्राग्रक्तवाक्येशरंभेनोपदानन्नुतेनत्वननिषि
द्धमिति पुनरुक्तिपरिहारः अथनत्वारंभः तेषांग्रुक्तेसितेत्रैवमोमधेः पूर्वाषाढमघार्द्रा ५८

कटएवहि तस्यचौरैरिन्युक्तत्वात् चौरनिर्णयेनैनैव विचारः तच्चिह्नं च सिद्धवाक्ये चौरे हि तस्ये
ति साक्षात्संस्थापयदोपादानाद्येनकेनापि विचारः कर्तव्य इति युक्तमुत्पश्यामः एवं चौरनिर्णयेपि
स्वेच्छयाविचारः तत्रोभयेकोप्राप्तप्राप्तित्रिनिष्पत्त्यव अभयेक्यभावेतस्ययत्नेति २४ अथ जल
लाघायावनेनन्यत्वारभयोऽस्मह तेवाहल्लविक्रीडितेनाह मिश्राकेऽथवा वासवाम्बुपस्थानो
यानुपुष्पसंभिः पापैहीनवलेस्तनोमरगुरोनेवाम्भशोविधियो आप्येसवेजलाशयस्यात्तनुः
नेहमोः मवेः संदेहभेद्येतपवि क्रकेपभस्तमुरादेवोद्भूतोपपभम २५ मिश्रोन्नुराधः सर्के
हस्तः क्रवेऽतराचपरोहिणः वसपमिश्रा अस्मनुपः पातैतारका सद्यातोयेपूर्वाषाढा यमेरे
वती पुष्य रेइद्मगः पतेनेदेवेसस्योदयाभिः सर्वेषांजलाशयानां वापीकूपतडागानांस्थान
तोयधारणानां खननं सभमुक्तम उक्तं व्यवहारतत्त्वे अप्यानुपाप्यपित्र मित्रवसतराकेन्द्र
ज्यभेषुरवननेसलिलाशयानामइति अथ जलाशयखननेलग्नविचारः पापैः पापग्रहैर्वल
रहितैः सहितलोलग्नेसरगुरोर्वहस्यतोलोवुधेस्थितेसतीमर्थः लग्नांतिदद्मसम्बानस्ये ।
आप्येजलचरसर्वोविधियोस्तिजलाशयखनने हितम् चांपतिः लग्रेसीवे अथवाइर्वलेष्वकू
रेष्वकेवापिविधुरुपस्थ आप्येदृढसर्वतीयाश्रयाणामारम्भः स्तुभसिद्धयेनिर्विकल्पम कथ्ये
पेनाप्युक्तम् गुरौतिवालग्नगतेऽम्बुकेकसितातेविधौ आप्यभेजलकार्याणामारंभः सिद्धिदःसद

श्री.
म. षि.
टी.
५२

प्राप्तिर्भवेदिति मेरावनन्तरेषु विनष्टार्थस्य प्रयत्नतो लाभो भवति मध्येमध्यार्द्धेनन्तरेषु विनष्ट
स्य स्वदूरे नगरादन्तीव दूरे भ्रमणेन प्राप्तिः तन्नदीपद्रव्याय प्रभुर्वा नहृतमस्मिन् स्थलेतिष्ठति २
तिलोकेषु तिर्भवति तत्किंस्तनास्त्येव सलोचनेनन्तरेषु नष्टस्य गमपिनलब्धिरपि।
उक्तं च रत्नमालायां लाभोऽधके निकटप्वहृतस्य चौरैर्द्रव्यस्य लब्धिरिदंके करभेनयत्नात् दू
रेषु कृतिश्रुपिटभेन तत हना भिशाभ्भिवेनस्यनस्तलोचनेभे कदाचिदिति केकरभेमेदभेविपि
टनक्षत्रे नक्षत्रेमध्ये २३ अथ यन्नक्षत्रयोगे निषिद्धनक्षत्राण्यत्र प्रभाह तीक्ष्णामिश्रध्रुवोग्रैः
र्द्रव्यं दत्तं निवेशितं प्रयुक्तं च विनष्टं विनाशमपि तन्नाप्यते २४ तीक्ष्णामिश्रध्रुवोग्रसंज्ञ
के पूर्वोक्तैः सप्तदशभिर्नक्षत्रैः कालान्तरे निवेदितं नतस्वमनायत्विमं दत्तमित्युक्तं निवेशि
तं क्षेत्रे समीपे मन्याञ्चस्थापितं प्रयुक्तं कालान्तरेणीतिवृद्धिरोगमृणाधमर्णव्यवहारेणक
र्मविहितं विनष्टं चौरादिना हृतं स्वयमेव वा क्वापि विस्मृतं तद्द्रव्यं निश्चयेन कदाचिदपि नाप्यते
तथा विशाखद्वादशोपानेहूलीपातेसहापाते वाहृतेद्रव्यं न प्राप्यते चकाराद्गुहणोपिनदेयमिति
व्याख्येयं वसिष्ठवाक्यं चरसात् उक्तं च वसिष्ठेन ध्रुवोग्रसाधारणदारुणार्द्रेनिक्षिप्तमर्थं तथ्य
वाश्रणश्चमचौरहृतं दत्तंस्वपक्षे वा विशाखपाते च न लभ्यते तत्र उपप्लवे यद्भणो यतः केवि
दाकर्षते निश्चयेनचौरहृतस्य द्रव्यस्य प्राप्तिरप्राप्तिर्विचारोन्यकादिनक्षत्रैरेव लाभोन्यकेनि ५७

रवा अश्विरेवती अर्यमा उत्तराफाल्गुनी यमो भरणी नक्षत्राणि अथ मंदारविदेसः विश्वेउत्त
राषाढा मैत्रमनूराधा जलपः शततारा सर्पाश्लेषा वह्निः कृत्तिका शिवः एतानि मेदानि
अथ शिवमार्द्रा पितरो मघा अजैकपादजचरणः पूर्वभाद्रपदा नाड्विचारे त्रिषु धिः
धिरमिश्रित अजकेमरणीपदमिमधानैनक्षत्राणि अथ स्वाती अदितिः पुनर्वसुः पुष्य
वः स्वती दहनः कृत्तिका अहिर्बुध्न्यः उत्तराभाद्रपदा रवेौ मूले मघाः पूर्वफाल्गुनी एता
नि सत्ताववानि यदाहवसिष्ठः अथ कमध्यमेदात्मध्यसंज्ञामत्ता चनम येवाल्पया
येनगणेषु चनविधरत्राधिनातः धिसावाहः स्त्रीलिंगआर्थः अष्टाधिस्युः रोहिणी न
तस्नुतथापुनः पुनर्गणनेउक्तान्येवनक्षत्राणिभवति नतुलाद्ववार्थोयथोक्त संचेतव
निःश्वचनात्तनुपायेनैवतदर्थसिद्धेः अश्वेकेनक्षत्रगणनास्वयंगोस्वेर कलोकस्मेद तिथे
त्र यद्यपि लक्षणे लघृसक्तितथापि पुनः पुनर्ग्रहणयात्त्वमादावत्वप्राधिगणनापो
मेवादावदिनक्षत्राणि विपर्ययसिद्धोपि वमध्येताम्येव प्रसक्ते यद्यपि वाक्यवाक्यत
व्यापपथेस्पातिसंदेहोनिर्बधावातावत्तावत्मनीमध्ये सिन्धादिमहारोगः २२ अथ पंथा
दिनक्षत्राणिफलमनुष्ठकदसाह विनश्यत्यलाभोधेपीडमदेश यस्तनः स्पार्टे
अवरोमध्येकमाभीनेमलावने २२ अथ नक्षत्रेषु विनष्टेषु पहृतस्पार्थस्यमीक्षलाभः

उक्तं च स्मरसमुच्चये स्तुद्दवादिशयरेषु भेषु योगेषु सत्सु नित्वेद्दव्यं वरेत्निबोधूर्णान्यापाहुये
वमुद्राश्रमिश्रमभदानरागाम गुवेत्निधामितास्तितामुद्राधावदिनेकुर्मिते कुरयुदादो मालेथ्र
नकार्येभूतिमिष्कुमा श्रवकवसर्थेमिरा हयोधिनी दिनकस्यवक हस्तविशास्वामीविशाला
नुराधा श्रादित्यः पुनर्वसपुष्यःपतेषु नत्तेषु वद्राणां लालनेस्मतः पक्षोस्वयंदालनेकार्ये।
नोवेद्रनका यथावमार्थ्येष्यमित्यर्थः रिक्तेति रिक्ताप्रसिद्धा पर्वाणिशाद्धापाक्तानि मष्टीपि
त्यदिनममावस्या रविजनेषु पानिषुरवमुपदिवसेषु कदापि व सुधावनेनोकार्यमित्यर्थः उक्तं
च गोत्रापादेवेनन पोसादिनादिपंचापि मववसमु भवेद्दामसो दालनायुहिमापष्ठीवपुर्धा
जसतपानिदिने श्राद्दमन्तम भेस्यान श्रतिति मुनवेसः श्रादिप्तादित्यः कृत्तिकामशानिबारो
मेक्रोमादिकेवनिंद्य यदाहवेदेश्वरः पानोभूमिसतेतश्चोदयमामाभ्वपेयास्तथा वसुताल
नजोदोषादद्दन्यासप्तमेजलस कोतापवदपाव्हादपांवरविर्दिने वस्त्रनिष्पीस्येन्नैव
वैवेणापिनयोजयेदिति २. श्रेष्यावस्त्रादिधारणं मप्पाद्युपभोगे च वस्त्रगधरापकंदसाह सं.
धार्याः कंसवन्दसु स्मनग्रारकपाणामिपुष्पापिविरिक्तेषु कंज्याकेंद्रिमेजफवलसुमदिलादि
त्यषाकद्विदेवे सुलिशेहिवियारोमेपाशिनिवपुभहेष्यभेःकेंद्रगेः स्याज्ञोगःपुष्पासमा
देफवलसुमउदयेनकादिप्रदः ३. विरिक्तेरिक्तावर्जितेषुकहहस्पतिवविवारे तथा

तथामैत्रध्रुवलघुसंज्ञाकभसहितपुनर्वसुश्रेष्ठाविशाखान्तेषुक्रं तान्दयो [illegible] ःस्पुः क्रुंतः
मासः शामसत्कतउभमरः शारोबोणःक्रुपणःलघु : श्रसिपुत्रीष्कुरिकामखाहोपीतिकेचित्
तथाश्वियालोहवर्षितच्चिकुकुभानामन्यतमेरोपालप्रस्थितमैतिशुभिनिषसमीचीनस्या
नस्थितेषुभयदद्दृष्टेषुभेःकेंद्रेगःसद्भिःक्रुंतान्दयोधर्मा:स्पुः उक्तंचव्यवहारोच्चये पुष्पेचादि
तिचित्रपाश्मतनयेषाकोतरारेवतीवाचीहस्तविपणलर्मित्रसहितेभोमेगुरौभागवे क्रुंभेकी
टमटेद्वषेमस्यापते वेश्मेषुभेवी दितिसन्नाहेसारकेतलघुकुरिकाधायीन्दपाणाहिनेइति स्पु:
यधावमस्उलघुनत्तेत्रुहरोश्रवणीश्रेतकेभरणे श्रदितिपुनेर्वसःपपुष्याश्यासनादिःपाध्याल
ङ्कादिरूपा शासनेमोपीपीधसत्यानराह्दि शाप्रिशाहात्पाडकातेषामुपभोगाश्शेदितः उक्तंः
वदीपिकायाम मैत्रेंद्रपुष्पसमादितिवाजिचित्राहस्तोत्तरात्रयहरौप्पविधात्दभानि यतेः
पुतीप्रपायनासनपादुकानांसंभोगकार्यमुदित ------ पुभादे पुभादेषुमयहवासेर २१
अथकादिनत्तराणिशादुलविक्रीडितेनाह अथार्दैवसपुष्यधारजलभहीपोत्वम्यपेमा
भे मेदादेरविविसमेत्रजेलपानेषाविबोद्भवेत् मघार्देविवपित्रमेकवरणान्हीच्चलि
प्रेमके स्पार्देस्यान्दितिषवोदहनभाद्वेपूर्वत्सामराम २२ अथार्दत्मितिआत्पभिप्राये
गोकवचने पवेमेदात्मिति वसधनिष्ठाप्रधःधातारोहिणीमलभपूर्वाषाढाहीपैविषाः ५८

श्री· मु·चिं· टी· ५५

द्रः मघतीक्ष्णानिबलास्थिमानि उग्राणि पूर्वाभानि मूलमिश्रसिंहाद्रिदेवे विशाखा दहनः कृत्तिका प
भ्रमन्त्रे च शुद्धे दिने शस्तं शुभमशुभान् उक्तं बलयानि मघसार्पे कृत्तिका विशाखा समो मार्के वानि
वासरे न दिने शुचिते शास्त्र न्यायोग्नज चंद्रायक मिति दीपिकायां मूलेन्द्र पूर्वत्रययाम्यपित्र्य
मिश्राकृतानलस्मृतिनश्च खड्गादिसाधारणाकर्मकर्याणि शुभाविलग्ने शुभमाहुरेव इति साधार
णोद्रुदलो ज्वालका राणादिकं मघस्तव संस्थादिभाजनेषु भोजनमुह्यते पस माऊ ख्याते न
चौघाति शः लघुमैत्रुध्रुवमृदुश्च मिश्रेषु पुनर्जीववारेषु देवस्कमादिभाजनभोजनमारोग्य
मुस्तत्योगोश्च आरोग्यं नीरोगता भोजनं कर्तव्यं स्यादित्यर्थः ११ अथ मुद्रापातनमन्नप्राशनम्
हनेस्व सधरापक्वे द्रमाह मुद्रायाःपातने मध्रुवमृदुचरभैर्दिशभैर्वीदुसौरेच स्वे शुभांशान्यया
दिवानव शुक्र भगुरोपि विलग्नेषु भेः स्मात् वस्त्राणां ज्वालनं मद्रमदगदिन शुक्रेवकादिषु
घनेऽपि ज्ञातव्यंपीपितदिन रविजसेसुकार्यं कदापि २ ध्रुवमृदुचरदिशसप्तसंके नक्षत्रैः
कन्याराश्यामुद्रादिसर्वाणि सप्तादिनि बादने मुद्रायाः पातनं मुच्यते इष्टसालायश्च नियवनभाषः
प्राशाकृतनस्मृक मभिलक्ष्ये तथा वीदुरहितसौरेव दुष्पा निबंधितादिवसेनिनो थौसुणोजयाखे
पंचमीदशमीपूर्णिमाः स्त्रीयाद्रमीजयोः सपः यतनत्र कथयेदिवसेकार्याः यतसमित्ता
दृतिष्पिशुभं तथा गुरुशुक्रास्तयोर्मुद्रापातनं न कार्यं तथा विलग्ने शुभैः सहितं त्यर्थः। ५५

शिशुकाद्यधिनरलतामम् भद्रा महासिद्धिरविर्वित्सेमादिनावदयति एवंविधे शिशुकाद्यधिसेचरा-
दिश्चके सर्वालयनिषोधतमारकाद्यनवेसत्वानोमुख्या श्रीमोहनोदिग्युतराजयुक्तभद्र
श्रावणभोत्तववेसत सुदबलकेसमादिःसत् सदचलनसंयोगतुरादिः वोनकाम्रःशाधिवा-
तानिशुकः सर्वायुधावकसेनकान्तादिरिति नेट निशायांसेट निश्चितीयः एतदाहवसिंहः।
दिशावलवलादेवीक्तामावर्मितेषु निखिलेषु विकारेषु विशुक्रेषु धर्माधायो अथ तद्धा
हदनेराव पुत्रमातिरुक्रादेरकादिरत्नपुत्रे च श्रीकीर्तिते तदा तील्लायश्रभविहीनभेमलये
हमसेषापुत्रीत्रयमरणीमत्तानपभ्रा न्येषुणादशानदत्तेयुकार्यालया रविशिमेसवरेका-
यें तथासेवानुसिद्धाः सेषस्वीमुक्तसिद्धलोकेषुकार्ये तदुक्तंवसिष्ठेन सिरसाधारणेव
रभेलमुमेरेषुवंकमनवोरे तथामेव विलग्रमाणिक्यविभूषणकार्ये सामिकवग्रहणमुप
लक्षणरेनोदः अथचरभ्रचमहूर्दिशसत्ताके पुनदत्तेयुत द्रुमाचुदनेमुक्तासहितेमुभव
देति मुक्ताफलग्रहणेषेवाह्न नतोदरपिशुपलस्योः पत्रचक्रस्येकधार्यांविकल्पेरचयतला
लयेकार्येमित्यपिविशेषोधेयः उक्तंचवसिष्ठेन सिरसाधारणाचरभेलचुमेषु वर्कजनवा
रे तेषामेव विलग्रमस्थिप्रमरदधनवस्पेपाशिमितयेवासेयुतन्त्रे मुक्ताफलरक्ततम
येभूषिणामखिलेसवज्रकेकार्ये केचिदिनेत्रिफलतमेवाभरणकामिनेचमहूर्तेधार्यमित्या-

श्री.
मु.चिं.
टी.
५४

वद्दशमानिव पुष्के देयमापयेदास्तायुतम्भ्यादेवनत्वयम् उदरे विन्यसेन्तो वमुखे देनरगस्यव
मध्यसाभेमुखे समयग्वाजीनयुम्नि बोद्दरे वरुणास्येरग्णेभेगोपुष्के पत्नी विनष्पति अर्थेयमि
द्विभवेन्स्पेस्कंदेस्कंदपतिभेवेत् ग्रहमहारोदरोणेविवाध्येनग्रहेण तथा श्रीकारदिने वि
काश्रुतथौनवमी वा दैयपः चारोभौमः रिक्ताभेमान्त्वंजयिताम्पदिने चातिकृतनेप्रश्नास्तम
अर्थेति अथविहान् तात्ता स्त्रहस्तविशानुराधामृगरेवती दिशाणि अश्विनी पुनर्वसुहस्ताः
वराणिपूर्वाषाढ निशमृतमारेकाः पुनर्वसुस्वाती एवहादशानक्षत्रेषु हस्तिकार्यं ज्ञपोत
नदाहवसिष्ठः हस्तत्रयेसौम्यहरित्रयेचपौष्णाद्ध्येषु पुनर्वसौच मैत्रेवसवीएपिज्ञंमः
शाणकुमीणिशास्त्रानुपितलानियानीति अथहस्तिमुखकस्त्रापणमुहूर्तेमवहारोश्वये।
प्युभतारेप्युभेलग्नेशुभायोगेशुभनेतिथौ श्रेष्ठतमाः करिणायाज्यः षानिलेग्रघोमदिने इति।
अथ्याश्वगताद्वारोहणमुहूर्तेनोपितत्रैव पौसाश्विनीमस्तरतपीनशचिमविशादिति पाणिणसृ
देभ्यविते वोरशुमसुरशाश्विजोविसितेदनाना वारोहणांगजतरेगणेशुभामतम् इति पाणिणा
हस्तः विनेयनिशा १८ अथपशुभाववधेनादि मुहूर्ते पाहुलविशीर्षितनाह स्याद्घाघटनः
त्रिपुष्करवद्दिशत्रंविचरन्तपुञ्जतीक्ष्णोग्रविहीनभेरविकुजेमेषादितिसिहेतनो मन्नुकास ५४
हितेवरध्रुवमद्ददितिषुभसंतनोमीद्वोणयाश्चिमगोहिदेवदक्षेनेपार्श्वमेबदितम् ११

त्रा युग्मेभुरणीसमाहारदेहुःपशुमत्तेशुविक्रयःसक्तभोगेषु तङ्कंर्थीपतिना दृष्टामे
कादशालयविलग्नकेंद्रत्रिकोणगो। शुभैःपुण्यकर्मोकृतिविधायवेटोदयमिति केंद्रसु
ताहृदन्नातके केन्द्रकर्केंद्रवलक्षयरति अथविपणिःरिक्ता चतुर्थीनवमीचतुर्दशी
मेमेशलवारः वटक्रेभलग्नेयुतान्विवर्जयेदित्यर्थः अन्येषुनिधिवारलग्नेषुविपणिः
देहस्थिताकपविक्रयार्थकर्मतप्कुर्भ तथाभिरूपकुवलिप्राप्तिश्चान्यधाप्रसरारेवतीपादि
पशुमरवधाधिनीपुष्यादस्तौविपणिलग्नेचंद्रस्थितेमुहूर्तोचंद्रेशकेंद्रसतीत्यर्थः चपाश्चादि
तेःशुभग्रहैः उक्तंरत्नमालायां क्षेमरणिमपर्वायसाधुपुष्यदवकर्मभवमुनिवनिषु अ
थयेषुपुष्पसदाधिषुक्रमेभागोविपणिस्थिरसंस्तनुरिति अथाधरलिग्नमूलमिंद्रवक्रयादि।
विग्रान्यवस्विन्दमरुन्मलेशादित्येषु रिक्तारहितेनेषसंलग्न स्वामाजिकृतनथदृस्तिका
यांक्रयीनेंदत्रिषुवरेशुविद्वान् ए क्षिते अधिनीतिष्यःहस्तःअभ्रेवतीवरस्तधनिष्टा
दः स्वाःमकमवातीनक्षेत्राःश्रुततारकाः आदित्यपुनर्वसुःपशुभेषुवानिक्षत्यमसंबधि
क्रयविक्रयादिकृतंकार्यं उक्तंरत्नमालायां पुष्यश्वविशाखिनसोम्यभेषुपौष्णानिलाः
दित्यकराह्वयेषु सवारुणीभिःशुभैःस्वतानिसर्वाणिकार्याणितरंगमाणाम् अथाथवकः
देवतामनोहरः अथाकार्येलिविष्णुकेसाभिमिद्रानिविन्यसेत् स्केदेवसर्वभाग्येवचेष्टे

स्फुटपर्यायैः तत्राक्रियाणपूर्वमुहूर्तविचारः मन्वेवमपि क्रयविक्रयनक्षत्राणां पार्थक्येनाभिधा
नात्तयोः परस्परायातनिषेधोऽनयुज्यते यदा राज्ञदर्शनं विहितं नक्षत्रेभ्योऽन्यनक्षत्रैर्नृपराजदर्श
नेनिषिद्धमित्यर्थाद्गम्यते सर्ववाक्यंसाधारणं भवतीतिन्यायात उच्यते क्रयनक्षत्रेषु क्रयः का
र्यः तस्य क्रयविक्रयस्य स्वतन्त्रकर्मत्वात् तत्र क्रयर्क्षे निषेधाभावः एवं विक्रयर्क्षेऽपि क्रयनि
षेधाभावः तत्र निषेधस्य सत्त्वन्यदा तयोर्मध्यमत्वापत्तेः कदाचित्क्रयनक्षत्राणां मध्यमत्व
मंगीकृत्य मध्यमेऽपि क्रयमुहूर्ते ग्राह्यः स्यात्तदर्थमपि वाचनिकस्तन्निषेधः अत्र क्रयविक्र
यनक्षत्राभिन्ननक्षत्रेषु क्रयविक्रययोर्मध्यमत्वमनुमिमः निषेधस्य वाचनिकत्वमुक्तं
त्वदीपिकायाम् यस्माद्धि पूर्वाग्निहुताशपूर्वा नेष्टाः क्रये विक्रयणेतिशस्ताः पौष्णाश्विचित्रा
शतभिस्वात्यः शस्ताः क्रये विक्रयणे निषिद्धा इति अथ क्रयमुहूर्तमुच्यते तत्रैपासौर
वतीश्रवसुपःप्रातंतारका श्विनीवारुणस्वातिः श्रवणः पतानिभानि क्रयेषु भानि वि
क्रयेनिषिद्धानिःसमतिरशोकेव १८ अथ विक्रयविपण्योर्मुहूर्तौ शार्दूलविक्रीडितेनाह।
पूर्वोद्वीशाकृशानुसार्पयमभेकेंद्रद्विकोणेशुभैः यदा येषुशुभैरविनाष्टमेनेसद्धि
क्रयः सन्निधौ रिक्तार्कौमवर्जिताश्रीनाम विपणिमैत्रध्रुवं द्विप्रभैर्लग्नेचन्द्रसितेन्दुजाष्टर
हितेःसौम्यैः शुभैर्द्वाप्रमुवेदे १७ पूर्वाग्निस्वाती विशाखाः कृशानुःकृत्तिका सार्पमश्ले

पिक्रयोत् उक्तं वक्ष्यद्दारोऽपुष्ये अदितिवासवेन्द्राहीमैत्रमेस्त्ववानिनः सहीकमेतनुत्राणा
मेभिर्हते·प्रशस्यते तनुत्राणेकवचे अथ क्रयविक्रयनक्षत्रसुपरस्परनिषेधं वदन् १५।
क्रयनक्षत्राण्यनुष्टुभाह क्रयर्क्षे विक्रयो नेष्टो विक्रयर्क्षे क्रयोपि न पौष्णाम्बुपाश्विनीवातश्र
वणित्राःक्रयेप्रभाः १६ क्रयर्क्षे वर्तमाने क्रयनक्षत्रे विक्रयेन कार्यः तथा विक्रयनक्षत्रेक्र
येनकार्यः नन्विदमयुक्तं विक्रयो नाम मूल्यं गृहीत्वा वस्तुदानं क्रयो नाम मूल्यं दत्वा वस्तु
ग्रहणं यदा येक्रयः कर्तव्यस्तदान्येनापि विक्रयः कर्तव्यः तत्र क्रयविक्रयनक्षत्राणां मध्ये अ
दाङ्मयेविधमुहूर्तानुपपत्तिः अत्राह विक्रेता यदा मुहूर्ते विक्रयार्थं प्रवृत्तस्तदा क्रयिणो
नुकालत्वाया वद्वित्वस्तुस्वरदानस्थक्रियते तत्कर्म विक्रयशब्दवाच्यं यदा तु क्रयिणः
क्रयार्थं मुहूर्ते·प्राप्यते तदा विक्रेतामूल्यं गृह्णाति एवं यत्क्रियते सैव क्रयशब्दे तत्कर्म क्रः
यशब्दवाच्यमिति मनात्र समाधिः अथ क्रयविक्रेतोरन्यतरस्य क्रयिणः कदाचिन्मुहूर्तासं
भवोत्तेयोनावश्यकत्वात् आवश्यकत्वेन मुहूर्तगवेषणया कालविलंबनं निषेधतावन्येन
तृतीयेन मुहूर्तविचारमनंगीकृत्य समाद्येवस्तु शुश्रावस्तुग्रहणसिद्धिसम्भवात् तदावि
क्रेतैरेव मुहूर्तविचारः एवं विक्रेतरप्यवश्यविक्रेतव्यस्य वस्तुनो यदा ग्रहीता सम्भवेत्तदै
वहि मुहूर्तमनालोच्य वस्तुदानमवश्यके मुहूर्तविचारतः कालविलंबाभावात् इत्यथ

श्री.
मु. वि.
टी.
५२

थे: श्रीशनि: पौषमासे ह्येवादित्रिभिर्ह्येवरूसनत्रयेषु वा त्रयेषु मैत्रेषु मूलेषु मृगे वा शाले मे
मस्तके मेषवृष्टि रिसनः अस्तिपि इत्यत्रयेषु प्यपुनर्वसौ च विशाखा त्रयेषु च सिनयोमासे च मित्रे
तु मूले पुष्य सर्व वारे भेषस्य सक्तैस्तु भवा मरेवेति सर्वार्थं मलये द्विस समावराशि श्रितु मिथुनकः
नाघन्तु मीने पुलमृगतिषु सस्वपंडै द्वित्रिकिदिव मूर्के चेन्द्रद्रस्वाति वृश्चिक द्विसमा वलयः
रूपेष समस्त पुनरेतथा श्री हृद्वित्तनु धनानां वेष पुष्यश्विव सवार मक्षियो विक्रमारहि नेतदिनेव:
मेषस्य समस्त उक्तञ्च दीपिकायां श्रीशारदू येयस्तु पूर्वस्मिते उत्तेयोवारे रविश्च सप्तविधात्रिषो
न्दयोगे अश्वयुग्विद्भयुनमरनिर [illegible] आदमरदे स्त्रूयहे युष्मभपाप्य दरः
दिने तुष्मन्तो भेषश्चिमत तत्रवर्षफलप्रसादिना मसमापूर्णाय योगोऽश्वमपेसवन्ने तन्मिति वि
षोषोध्ययः थइउक्तश्रीपतिना पुनःफक्रमिथनसयस्पृष्टो मेषश्रेष्ठे सुनितरांवल्लवस्त श्रापुष:
स्मृति तकवि णियोगे कीर्तितानियतमो मयपसेका कमपण्यापि सह समप्राप्तान्यष्टौ सर्वव्लिनः
श्रमखिचराः श्रापुदीपकरे योगे कतरा लोकयधक्रियेति श्रष्यतेन भैत्रनमानन्दत्वेनो भेषस्य स
त उक्तञ्च दीपिकायाम तन्मनन्दत्रगञ्छ्रदःवपाराः सर्वकर्मसु दोरश्वेषस्वादादिकर्तनेषु
ववज्जेयेत अथसत्रीकर्मसुहूर्ताः श्रादितिश्रभताए मित्राश्विपित्र्युनर्वसूपानिश्च वि
त्रार्ज्ञराधाश्विनीषुसत्रीकर्म सन्नाः सम्वेपिचटनसेवेनादिसकलेकर्मश्रयिश्राशान्कवयम ५२

विवाहप्रकरणे अश्विन्यां तु पयोदयश्चादिनावहति श्रवणरेवत्योनक्षत्रेषु पुरस्य पशुनोवि:
येषां नीतेप्पपशुनोदमनंचरिमात्यपशुपोषणमिति भीमपराक्रमोक्तेः अथ्यमिका चतुर्थीन
वमीचतुर्दश्यः अष्टमी दर्शामावस्या क्रूरेभेषाल्लः श्रवः श्रवणाः कृत्तिका उत्तराजयरोहिण्यः
साष्टिवित्रा पूर्वाभेषु पशुनोध्यानेरहानदिनिःसायंस्थितिर्गोर्मुहूर्तोदेवानेनसमं सतफलजः
नकेनभवतीत्यर्थः उक्तंचवसिष्ठेन सापूर्वाश्चपीपतिभेषु विवाहदर्शनाधमीसीमस्थिनेपशु:
नाम यात्राप्रवेशनकरादिवत्कर्षणादिनेषामभिहस्तिकोक्ती यथाशास्त्रियतिमपिलक्ष्यार्:
तः ध्रुवदारमहेनचारायिकाशुक्ते स्यथोनिधिसंपविकृतेपशुनोकर्मादिकर्माद्बुधेरमेरे
यत्नेप्रवेशोवतिष्यावशीवेविशेतराविमुकमान्यभेषु अशेषे वलदेवीरहिते उपलब्धः
णामादमावस्यादिने अवहारोप्युप पूर्वोत्तरपेयनिष्टपोसिद्धोसपूविशालयाः सप्रेषाः
यामयाविन्यायाचारिवितबदारम एवं श्रवणोपयमयोर्मुहूर्तेमहाकोनकेदसाह भे
पशुमल्लसुस्उवेरमूलभेद्वगलप्रेषकेहिजेविधिपादिवसेवापितेपारवेश्म पदेरि
युनरस्तमिरदेसप्रियोमृत्युनेभेसावीकमीपादितिवर्षभेनापमित्राद्विधिसे एव लघुर
पुवरे अश्विनीपुष्पहस्तचित्रास्वात्यनुराधामृगदेसजिष्ठा रेवतीश्रवणधनिष्ठाशततार:
कास्वाती पुनर्वसुभेषुमूलेचभेषुस्पर्शमीपयधपारंसुभद्रितेवासत शुभकलदेभवतीत्यः

श्री· मु· चि· टी· ५१

ग्राशुभग्रहस्थानि ॥ मेशेषयुक्तानि नवेश्मणां विलोकने भानि शुभप्रदानि अथ मयारंभमुहू
र्त्तः न [illegible] यामस्तु पभेषु मयारंभः क्षितिं [illegible] पूर्वोत्तमघा [illegible] तमारका
[illegible] मयारंभ उदितः नवांशपोपतिः [illegible] नेतौ च
धिष्ण्या गुर्वादिषु [illegible] मयारंभाः कालविद्भिः प्रयोक्ताः अथ [illegible] विक्रय मुहू
र्त्तः तत्र दिवान्यत्र हीडयादित्य भाद्रा [illegible] वासवेषु अश्विनीपुष्य [illegible] विशाखा [illegible]
[illegible] ततारकमूल [illegible] मूलेन [illegible] विक्रयो [illegible] पूर्वं
[illegible] भमला [illegible] वासवकरे [illegible] वासवपुनर्वसुभेषु ।
[illegible] विक्रयो विधिः [illegible] एतानि नव भानि भीमपराक्रमे
[illegible] ब्रह्मचारी [illegible] निज [illegible] वि
[illegible] १३ [illegible] निवेशनं [illegible] लग्ने
शुभे [illegible] निमेष निमेषे [illegible] शुभे
[illegible] १४ शुभे [illegible] लग्ने [illegible] शुभे [illegible]
[illegible] यानि नक्षत्राणि [illegible] यत्र [illegible] शुभग्रहोद
[illegible] मुनिभिः स्मृता [illegible] ५१

मासेषु [illegible] गवो [illegible] कपोविशत्य ॥ २३ ॥ राधा [illegible] मूले [illegible] राधा [illegible]
[illegible] रवि [illegible] वरुण [illegible] मासकः [illegible] मधिनी [illegible] भिनीतः [illegible]
[illegible] याम [illegible] भवति इति [illegible] कृतः [illegible] मीपु [illegible] नौ [illegible]
[illegible] भिनि [illegible] [illegible] भानि [illegible]
[illegible] कार्यः [illegible] मूल [illegible]
[illegible] निदि [illegible] पाद [illegible] भानि [illegible] दिदेव [illegible]
मूल [illegible] नु [illegible] कानां [illegible]
[illegible] विषयम् [illegible] नक्षत्र [illegible]
[illegible] भानि ननु [illegible] मूले [illegible]
[illegible] भानि [illegible] पादि [illegible] नि [illegible]
[illegible] मादी [illegible] मूल [illegible]
[illegible] मसहूर्तः [illegible] वासवे
[illegible] वाय [illegible] भि [illegible]
[illegible] नेजयोग [illegible] सौम्या [illegible]

विषणर्वाणेषु सर्वेषां तेषु शोभने सौरव्यकौतुकस्य जन्मोत्सवस्त्रिभ श्रीवत्स सर्वतोभद्रलेखा
वर्तन्टहोय मा वर्धमानास्वस्तिकेन स्वराकूर्म प्रधानाकृतिः केदार्क मिदं तु भागो भ्राष्य पुरर्धे वदा
न्तानाम् स्वरोस्मिलोक काकादि सम्मुकस्य हकोपमा त्रिकोणस्य यन्त्रतयो देवभागो प्रशोभ
नाः नियं तेव सनेद्याद्धि जभ्यः स्वर्णास्य पुतम् वापिषो वाचनुक्रमान्न व्यवस्य यथा स्थित ११
अथ चक्रे विद्भुप्रदिले षि वस्त्र परिधानमनुष्ठ आह विशाखायां तथाद्रीदरा साम्रवा विलं वयत
निषेध पि धिश्व वाराश्चेव सं धार्यं जन गुरुप्रयाः १२ धिष्ण्यं न देशवारादेशवाति विवाहादौ नीया
तमहादि द्रष्टयोगेनिषेधि इ शेषि यह संज्ञा ज्ञानानुज्ञाया तथोहादि विवाहे राज्ञासेतो धार
यितं तह संधार्य इतिकु धान्यः ३ अर्कवस्त्र मालाद्यो विज्ञादेशा इ दोह्व्व्म्मा पालन श्रीत्या
दंते धिष्ण्यवारे निषेधा हूनं तं न वब वस्त्र धार्यम् कथयनापि श्रीत्या त्मा पालदत्तयो हि शाद
मुख्य करग्रहे निषेध्या सर पि स्त्रोष्य धारयेत नवाम्बरमुइति इदं वो पल्लवानां तत्स्वप्नाय तद्धा
नातथा वाह्याणादि भिः स्वप्ना विवाहादिषु भक्तो हस्त पट्ट्वादि कर्तदत्ते तद्वाद्वाद्विष्ठ प्रदि
नेषिधायम् १२ अथ लता पादयोर्पणं सजन्दशीन मध्यगाकर्पविक्रया सुहृत्तो कार्ट्टल
विक्रीदितनाह तथा मूलस्तु धवदेव रुणादि धैर्लता पाद पाणोपेयो म्य पहर्षा नेकुंव
स्वइ स्तिश्च वो वामदेवः नी नेत्रायाम्बुप भस्तु म्यमुदितेन विशोत्सवश्री इ भादि तेष्ठाम्बुय

रादिभिर्निरस्ते पंकेन कल्मषेनाभ्यादिसाहाय्यो मयादिभिरुपहते सति महर्वेन सत शुभफल
जनकं न भवतीत्यर्थः किं तमरणं विद्याति भ्रयन्सयोगायो रेवं वस्तु सदा हा दिके सति
भेकस्या सामान्य मनुष्यमित्रवाग्निः देवांशो भोगाग्निरित्यर्थः भवमरवांशुके गाले समनुष्य
देवांशोपयोगतः ग्रहभावोऽनुशुभफलजनकं यत्पुभम यत्नफलं यदापादानपाठकासवपिधे
यम उक्तंच श्रीपतिना कन्नलकर्दमगोमयलिप्तेवा समदगंधेतिरस्कृतेवा विलयमिदं न
यथा विदिते सितत्रिषमनिष्टफलेषु सुधीभिः निच मैत्र्यमराहिवस्तु कोणे मनुजाः पापादर्शी
तसयणयोस्र अपवेरपिचरात्तसोजयीपाः पोय्यनेवासनपाठकासचैवम् भोगाशाम्रिदेवलो
पानरोपोयुत्राम्निः साहाकसासेचमत्रः पाम्रेसवीपीप्त निष्टफलेस्यादेहवशेनतनेसाधु
साधु ग्रहराहसोपामृगश्रधजादिसर्वपिण्केदाकृतिः शुभफलेनापि विशेषो ज्ञेयः उक्तं
चतेनैव कवयजस्त्रसिकवर्धमानश्रीवत्सकेभानुनेमासणानाम केदाकृतिनेत्यतः
भागयापि सुसोविधतेन विरोगानन्दंशी केकल्पकोलूककपोतकाककन्यादयो साधु
एवरोषुसुयैः शुष्कद्रुमपेतसमानभ्राल्याम्केदाकृतिर्वेतभागयापि ग्रामएवकस्यपः।
नवांशके समंकमांदित्रयेषुशुभाशुभम वसतिदेवः कोणेषु चापमध्येषुयेनरः सर्वः
पापितयोदेवांशोवाप्यासनादिषुषि ग्रहांशाग्निदेवलोपोपयुत्रहदिनेरोषोके हानिःपीडा

सिद्धेः इति दैवज्ञवल्लभोक्तेश्च यद्यपि श्रीपतिविशेषः उक्तं श्रीपतिकायां पुष्येरोहसमये पुष्ये धव
लगाधार्यादितीर्थंगमनोत्सवं विभ्यात्प्रबालकमणिं शौलेभदंतैस्तथा करणविनिपातलग्न
नवत्रे श्रीपतिस्थानमपि निषिद्धं उक्तं च रोहिणीगुरुपुनर्वसुतरा या दिविभतिं नववस्त्रभूषण
म्. स्नानयोषिदखलसत्पतिस्थानमाचरति वारुणोपि या वैजेश्वरः स्नानेऽजर्क्षतियानायेषु
द्वेषातभिधान्विते सज्जनसवेधामाविपवाडभेशाभ्यां मघमादाश्लेषभस्नानेनारीणि
यदिकायुते पुजयेत्वमिनेतत्रमात्मनाद्यनेनचेति विशेषोराजमार्तंडे ग्रसेरातेभ्यः
स्नतेष्वार्यनेन विसोम मार्क्षिवाप्यपौरेदिनपेनरयाल् रक्षैंदुभानुदिवसे पाकवर्जितेन षो
खचरत्नकपरिपुवतिकषोवित विनपस्त्रपोः रक्तोभौमः १ अथवस्त्रस्य नवधाविभ
क्तस्य दग्धादिदोषेषु शुभाशुभफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह वस्त्राणेनवभागकेषुचचतुः
कोणेषु मार्गादलाश्रमध्यमेष्वागात्रास्त सहर्षीपाशेऽचमध्यापारोः दग्धेवास्फुटितेषु
रेनवतरेयं कादिलिप्तेनसदृक्लोरोन्नरागाधो भुमसत्ववीशाकेशोनरः १ वस्त्राणां
नवभागाः कार्याः कोणाश्चत्वारोभराः गाढमासमध्यभूतोपाशामार्गेयाः नरादकासदिशाः पा
----- पुनर्मध्यमौदैत्यायो स्थाप्याः एतडुपलक्षणं नाममनपाऽकासव्ययेविचारः ।
तथैवेदक्षेशानवतरेलिम्नूतने स्वर्वेव कांदेवादंभ्ये मध्येस्रोषे सकदितेपाथामदिधिर्या ५५

अथ प्रवालरत्नधारणं सुवर्णपरिधानमुहूर्तं च स्थिरविलग्नकयाह । पौष्णध्रुवाश्विकरपंचकवासु
वेज्यादितेयबालरत्नधारणं सुवर्णाच वस्त्राम । धार्यं विरिक्तशनिचंद्रकुजे त्रिकोणे भौमेऽथवादित्यपु
रोहभगान्त्यधाता ॥ ४ ॥ पौष्णरेवतीध्रुवाश्विनीदितिपुनर्वसु तिष्यः आश्विनीकरपंचकवसु हस्त चि
त्रा स्वाती विशाखाऽनुराधा वासवे धनिष्ठा इज्यः पुष्यः आदितिः पुनर्वसु अपेसमाहारहस्तन
क्षत्रालेविदशसंपवले इति महाराष्ट्रभाषया स्याः इति कान्यकुब्जः रत्नाहमित्येताः सुवर्णहलया
दि शंखवलयं सुवर्णाचवस्त्रं चेतेषु नानिवस्तूनि धार्याणि तानि रिक्तातिथि शनिचंद्रभौमव्य
तिरिक्तदिने धार्याणि यदा हस्तीपतिः रोहिणीपुकरपंचकेधिमेत्युमरे पिचपुनर्वसुहेये
रेवतीवचसदैवतचभे नव्यवस्त्रपरिधानमिष्यते प्रवालादीनां नविशेषतेनेवामः करा
दिपंचके धिमेमपौष्णवासवेसस्तः ४५ ति सुर्भ्लकोवनप्रवालरत्नवासयामःवारानणा
हसप्त जीर्णरत्नोसततमम्बुभिराद्रमिदो भौमेष्वबुधदिनेचभवेहृतायमानायमेवि
णिश्ययो विष्णुसेवामाधुर्मेटेमलाघवनवास्त्रधारणेस्यात् अतः पारिषोषान्तर्भौमशा
नयोनिषिद्धाः अथरक्तभौमस्वादिरोगेमाःक्तसंभौमेपार्ये सोनिएवतोसुमबपरायोषु
महीसुता केवनेमुषोणश्च इति नेवोक्तमात् मासप्यौएववस्त्रभेः करपंचकेनमाशेडुभौ
मगुरुदानबमेत्रिवारेः मुक्तासुवर्णमणिविद्रुमशंखदंतरक्तांबराणि विधृतानि भवंति

श्री.
मु. चिं.
टी.
५८

मृगाः सन्तः पशूनां नाभिषिंचेत् पशूनां वेधं च कारयेत् ऊर्ध्वमुखान्युक्तानि सर्वाण्येव का
रयेत् अथ मेषेऽश्विनी ... रेवती चित्रानुराधा करोद्दस्तः अनिलः स्वाति अदितिः पुनर्व
सुः ज्येष्ठा श्विनमश्विनी एतन्नक्षत्रनवके तिर्यङ्मुखं प्रयाणं भवेत् अथ पितादृ वामे
वस्त्रांचमूलोगद्रुपूर्वाणि रेवती वाश्विनी चित्रा हस्तो स्वाती हस्तः पुनर्वसुः अनुराधा ज्ये
ज्येष्ठायताः पार्श्वमुखाः सन्तः गजोष्ट्राश्वबलीवर्द्दमहिषाश्च बीजानां वपने कृ
षीकर्मनागमनादिकम् च कारयेत् रथ्यादीनां मार्गादीनां प्रवादणम् पार्श्वमुखानि कर्मा
णि कुर्यात् देशे च तान्यपि न तु सर्वेषां एवं कार्याणि पार्श्वकेनन्तु अभिधानादिदेसुनु कृतेः
किं सर्वं मुक्तमिति चेत् विशेष न तत्र विहितानां कर्मणां पार्श्वकेवनावषपक नकर्षे हन्त
सति कतिपयदिन मध्ये मुहूर्त लब्धा सत्यं कर्मणां प्रकरम योमुख दिक् विदिशा उत्तरन
क्षत्रेषूतानि कर्माणि कार्याणि यानि सर्वेषां विशेषतो न उक्तानि वद्धलिखवेषानि विधिवन्न
क्षत्रकरयेत्तथा फलमपरिस्फुटं तत्काले मेषवृषादि भरण्यादीनि तेषां मेषे वन्नक्षत्रे शुक्लतिथि ता।
एवमन्येषामपि [illegible] सिद्धो नाकर्माणि मिथ्युगलायाकरसानेमले पुनर्नक्षत्रे शुक्लतिथितो
विधात सामान्येन विशेषभावेन च सद्दिनं लब्धुं वृद्धिवृद्धे भवतीत्याद्यात्पूर्तमेव सत्या
नमलपदेन थिलोप्रशंसा मितिथिप्रमाके सु इतिवचनात् मुहूर्ते कार्यमिथ्यलमित्यलं ९। ५८

सर्वेषु सन्नतीक्ष्णसंज्ञभिर्वावः मारणशुभभयंकरकल्पमारणादिभेदाः ग्रन्थमिश्रयोः
कालहेत्वास्नादिपशुमोहत्यादीनंदमः शिलाप्रादिपाहः देयनादीनि मदाहवमिश्रः दा
रुणाभानिप्रवेदरकोणायमिवसर्पदेवानिदारुणाद्वेधनदाहनबकरणकर्माणिसिद्धिमा
यांति नारदः नपुसीसायसापमास्य विषपापासवान्यतम स्थिरकर्मादिवेषवनमेयवेद्माति
वासरे ॥ अवाधंमुलाधोमुखतिपद्मालनस्नाणिद्रवेषाकंदसाह मूलादिमिश्रो यमुधो
मुखेमवेदधोस्यमाइ स्पहरिनंपफवमे [illegible] वेमेजकरानिस्नादिति भ्राशाश्विनामीदशाः
कल्पमेषमेत ॥ मूले [illegible] मिश्रेकेनिकानिशाखे उग्रेपूर्वात्रयमघाभरणपृथानिन
वुनवनदनाणिग्रधोमुखानितपानि पशुपरपाकलंग्रधोमुखक्रत्येवापीकूपादितलमभी
वीमशुक्रम उक्तंचगारुडपुराणे भरणीकृत्तिकाश्लेषामघामूलविशाखिकाः तिस्रपूर्वाश्च
यार्थिवहृयोवक्राःप्रकीर्तिताः पशुवापीतडागानिकूपमर्मिवरणमिव देवागारस्यखनने
निधानखननेतथा यानिमनोनिधारस्य[illegible]नीबिलप्रवेशनम् कर्माद्योगातेनिषयकाः
योगिणुप्रमालज अग्रोहाइमःशुभः [illegible] वणाधनिष्ठाचकाः अथवमुक्तराभयमेहि
एवः [illegible] मुखेभवेत अनाप्तिता [illegible] पड
हेगारुडपुराणे रोहिण्याद्रा [illegible] ताविनराजयम वारुणंश्रवणंचैवनववोर्ध्वः

श्री-
मु-चि-
टी-
५७

न्तोदिकाः चादिपाश्चवनन्तोक्रमपि कुर्याम् यदाहवसिष्ठः सरस्विवादिमहस्तास्तुः
दिश्रमेमाकालम् तेषधपुण्यविभूषणशिल्पकलाज्ञानकर्मसिद्धिः स्यात्. चपिलोकस्थि
तान्यपिकार्याण्यखिलानिसद्गुणान्वितम् नारदोपि द्विधेसर्वापिपुष्यमिमाह अमभिजि
नोक्तः देवज्ञमनोहरे चार्द्रियापि उत्तरकायधिते लघुश्चित्रकरवितयोभिजिद्संज्ञकस्त्यपिमि
श्रवणचोक्तेचापितिना श्विनीगुरुमर्कदेवतेसाभिजिन्नुवत्तस्वयंमतमिति वसिष्ठादिभिः
स्तम्भेकंमत्तजकम्येश्रभिजितोज्वक्तेरिक्तातान्यशुक्तिः वारकृतेनारदः यशेपाह्निककमाम
त्यस्कंभरुत्वादिभूषणम् हस्तपुत्र्यसतायानकामदेवज्ञवासरे ८ अथमृदङ्गणमनुष्ठमाह
मृगोमचित्राभित्रदो मद्रुमैत्रेभगुरुलथा तद्गीतामृत्वरजीराभित्रकार्यविभूषणम् ७ रत्नगन्ध
ज्योरेवती चित्राभित्रदोमृगुराधास्तगुःश्रुकःस्तुसंज्ञाश्च तद्गीते श्रमृत्वरेवसु जीराविद्याम
इजीराभित्रवित्तस्यकार्यविभूषणमलंकारः पतत्तिद्धाति यदाहवसिष्ठः मृदङ्गन्भवतस्य
यमत्यनाप्राप्तसोम्यमित्रदोम् मंगलवनिताभूषणामिदिरगीतादिसिद्धानेतत्र नारदः न्यस्य
वाद्रिगीतंदिव्यांगजीरत्नभूषणम् रूपान्वितावयोगम्यकर्मभाजवासरे ७ अयुतीदस्य
गाणमनुष्ठमाह मृत्तिंद्राद्याहिभमैत्रीरतीश्चाद्हयामंगलकम् मत्राभिचारवातोग्रभेदःपर
सुर्दिमादिकम् ८ मलभेंदज्येष्ठा चाद्राश्चाहिभमत्र्याश्चासोरिश्चनेश्चरश्चतीदस्यसंज्ञादाकम्. ४७

सिद्धानि ४ पूर्वोत्तरेयेत्रीणिपूर्वाणितच्चाप्याम्येभरणीमघावत्तथा कृत्तेभौमघ्नइयमेताः क्रूरसं
ज्ञाश्च तस्मिन्नुप्तनष्टे वातोद्दनने अग्निरग्निदाहः पाथ्येसलमे विषविषभयनादि शस्त्र
शस्त्रमयाणादि श्रोदिशाह्वादन्यदपिक्षमिकत्य फलनष्टे क्षेत्रे सिद्धानि ३ उक्तं चवसिष्ठेन।
पूर्वात्रयेपरभमुत्थाप्यमिदं चपंचकेयाम्येभरणमेदनवेधनविमर्दनेपंचभेकार्यं यदाफणि
भो क्तं नक्रमनष्टोत्रमेकार्ये नारदः विषाग्निवेधनैत्ये संधिविग्रहणमपवत् धाम्ना करपथा
सम्बीकर्मभूमिजवासरे ४ अथमिश्रगणमनुष्टुभाह विशाखाग्नेयभेसौम्यमिश्रंसाधारणं
स्मृतम् तत्राग्निकार्यंमिश्रंचवृषोत्सर्गादि तद्दये ५ विशाखाकृत्तिके [illegible] सौम्योत्तुय
च्च एतद्वयेमिश्रसंज्ञेतसाधारणसंज्ञा तत्रमिश्रसंज्ञेषुनक्षत्रेषुअग्निकार्यमग्निहोत्रंमिश्रनव
ज्ञानेणोक्तकमिश्रपोत्सर्गः कामपः [illegible] भवति तदाहवसिष्ठः अ
ग्निकार्याणिसनमृदिसंज्ञाग्निभकेदिमिश्रसंज्ञेदि निखिलानिवैसाधारणकार्याणितत्र्याणि रु
श्रकार्याणि नारदः नृत्यशिल्पकलागीतलिपिभूरससद्गृहम् विवाहधान्यसद्ग्राहक
मिसौम्यस्यवासरे ५ अथलघुगणमनुष्टुभाह हस्ताश्विपुष्याभिजितः क्षिप्रंलघुगुरुस्तथा तस्मि
न्पण्यरतिज्ञानभूषाशिल्पकलादिकम् ६ पूर्वाभ्यस्य तस्मिन्लघुनक्षत्रे पण्यंविक्रेयवस्तु।
रतिः स्त्रीभोगः ज्ञानंपाठस्त्रानं शास्त्रादेज्ञानंभूषाभरणं शिल्पंचित्रादिकलागीतनृत्यादिकला:

श्री.
मु. दि.
टी.
४९

वसिष्ठोक्तेः पर्वभास्करोरविरपिस्थिरः यदाह वसिष्ठः सर्यैः स्थिरायां नक्षत्रान्माथ राजत
यः शशिजो विमिश्रः देवेंद्रसूर्यो लघुर्निर्दिष्टः कर्त्योमरुद्वस्वीत्युक्तम् गुरुवेधेदिः शशिसामा
न्यतः स्थिरकृत्यं कार्यं मूलेद्राकेकम यानप्यदिवासौ अंककर्मकार्याभिधानात् यदाहमा
रदः स्थाभिषेकमोरेस्य सेवायानाद्यकमियत् ओषधाद्यव्यानादिविधेयं भानुवासेर २
सम्यचरणाणि तद्भ्यं बाः गुरुराह स्नात्यादि पौष्टिकानि सर्वाणि वेद्धापि चरेबलम् तस्मिन्ना
आदिकारो होवादिकाराम नादिकम् ३ स्वाती आदित्ये अदितिदेवतायेति आदित्याप्त
नवपदोषः इति शः आदिहृदिः यस्यतिथेति कारलोपः शादिसंपुनर्वसुः कृतेः चव
मारभ्याणि नक्षत्राणि पुर्वाणि निशा चातनाख्ये सोमवारपुर्वसंज्ञा मूलसंज्ञा पुनितिरेयः न
क्षेत्रपुनर्वसुत्रोराजो हस्तीनदादयोषादयस्तेषाभ मारोहोपादयश्च मोषादो चादिका आ
रामयेंद्रं गमनेयात्रा आदिशाखान्नवनदत्तौजमधिककर्मसिद्धातीति मोषः यदाह वसिष्ठः अदि
तिपुष्कतिभोविनयं चरसंज्ञायेबकेमकद्रेव बादनकर्म विभूषणवरकार्ययानसंज्ञसिद्धोनतके
पितान्यपिलघुसंदेवरसेत्तानिकार्याणि सर्पामुक्ताफलदिमसद्मलत्रपुसीसकर्माणि नाम
वः मोक्षमकाम्बुरकालहस्तेलस्त्रीविभूषणाम् पुष्पमीतजेनस्त्रीरहाधिकर्मेडवासेर ३ अथोध
गणानमनुपाह पूर्वांत्रयेयाम्यमवेडयेकूरंजनमलधा तस्मिन्नान्याग्रिमाध्यादिविषशस्त्रादि ४९

त्वे ध्रुवेष्टमंगले वस्त्रभूषणवास्तुहेमैत्रभेसंधिविग्रहम्. श्रे कृत्तिकासु वाणिज्यगोमहिषा
न्दुकर्मच ३ दुर्भेन्त्तवादित्रशिल्पलोहाप्म्लेखनम् मै विवादकृषिवाणिज्यदारुणादवभ
षणम् निरुतिभेन्त्तशिल्पसंधिविग्रहलेखनम् मू धूमिशालोरसीमंतयोनापनयनोपयम
पुराणमन्दारंभविसभेपट्टबंधनम् था वस्त्रापनयनलोरधूमिशालायानभूषणम्. वस्त्रभेवा
स्तुसीमंतपेवणाद्विपुभूषणम् पे शेवपूस्यापनलोरसीमोद्वेयकभेषनम्. श्र. रोहणासी-
मंतवालकर्मनलेष्यभे था विवाहव्रतवधापप्रशिलायानभूषणम् प्रवेशावस्त्रसीमंतलो
रभेषज्यमंत्यभे रे ८ अथ फलवगोणलफसेवानुकूभाह उत्तरात्रयरोहिणीभास्करपुष्यफलं
स्थिरम्. तत्र स्थिरे बीजरोपणशालाभामादिसिद्धये २ उत्तराफलितस्वात्याः रोहिणीच एकानि न
क्षत्राणि फलसमानिचेति सेनाद्वेयएवसुमनाथपिवाणियम् तत्र फलवनलेत्रेषु स्थिरकर्म
कार्यं. तथा बीजवापादि गेहशनिरदंशम येतिःक्रियाय्यकर्माण्यादि चरमोनगरापकं
दिवर्तिवने शाद्विषाहाम्हदूनदतोक्षमपिकर्मसिद्धयेभवेति तत्र केवसिष्ठेन स्थिरसं
ज्ञेभवलस्यममुनदेसतराविजयम् नरपतिपतनसदनप्रवेशबीजादिसिद्धोयम् त
त्रमण्डहेदेक्ष्पितामपिस्थिरहेदेमानिकार्याणि श्रव्यसेलाहव्यप्रमाणसध्येते फलमय
लेक्षिप्रेलघुचरेचलमैत्रमण्डसंज्ञो साधा.णमिश्रमावेन्सूरोगयेनीदलदारुणेमृदुल्पमिति

गणिकनिर्दिष्टपापाप्यभेषुभाः ८ विषशस्त्रादिकार्येवहुघोक्तांतथैवच भेदमोक्षादनेवैव
नक्षत्रेष्वपि सेवते ८ शनिरोहादवसेषुवीनवापेभिषेधने प्रवेशोभुमकोपशुशांत्याप्रमा
दिरोहिणी रो स्वरोगीतास्वरश्रीअभिजकार्येतथैवच वास्तुकर्माप्रवेशेष्वविद्याशिल्पादिका
न्यपि ९ संधिविग्रहवेताशिरस्याद्याः सर्वेभेषुभाः शनिश्चयानसीमंतव्रतबंधप्रवेशनम् र
प्रभिषारेष्यातनेचभेदनेपशुकतेने १० वाटिकावल्कलकदेवेंद्रहस्त्यपगमनतथा दीक्षाभिषे
चनेवस्त्रकार्यपिहोस्पुनर्वसौ ११ शनिश्चयानसीमंतव्रतबंधप्रवेशनम् करग्रहेविनाकुमे
कनेदेवेज्यभेषुभम् १२ मन्तेहसनेयुतेथांसवादेषधावहम् विवादरसवाणिज्यकर्मक
द्रुमभेषुभे ३ कृषिवाणिज्यगोयानयोगाकराणदिकम् विषाहव्रतगीताद्ये निखिलकर्मप
दहभे ४ विवादविषशस्त्रादिदाकणोग्रहवादिके प्रवीत्येविलेकर्मकुंतेष्वमासविक्रयः ५
शनिरोहादसीमंताभिषेकव्रतबंधनम् प्रवेशस्थापनाश्वभवास्तुकर्मोतराश्चये ६ शनिरो
हादसीमंतयानवसोपनायनम् तोरवास्वभिषेकाश्वभूषणकर्मभानुभे ८ शनिहाव
सीमंतशनिशाव्रतबंधनम् नाशुभवास्तुविद्यास्वतोरभूषणाकर्मयत् १० शनिरोपनयो
हादवसीमंतभूषणे विवादाभिभवष्यादिदीक्षाकर्मसमीरभे ११ वस्त्रभूषणवाणिज्य
रसधान्यादिसंग्रहम् १२ दोग्निभिर्नवगीतिषील्पलेखनकर्मकृत १३ प्रवेशस्थापनोद्वादव.

ग: पूर्वफाल्गुण्य: उत्तरफाल्गुण्यार्यमा सवितृविशेष: हस्तस्तपरविसस्तु: चित्रायास्त्वष्टाधि
पकर्मा स्वात्याश्चपुरोवायु: विशाखाया: शक्राग्नी इंद्राग्नी अनुसमुदितयोर्देवताभि. मनुरा
धामित्र: ज्येष्ठायांइंद्र: मूलस्यराक्षस: पूर्वाषाढायादीरमुदकं उत्तराषाढायोर्विश्वेदेवा: ।
अभिजितोविधि: श्रवणस्यगोविंदोविष्णु: धनिष्ठायावसवोष्टौदेवताविशेष: शततारा
कायास्तोयपोवरुण: पूर्वभाद्रपदायाअजचरण: रुद्राविशेष: उत्तरभाद्रपदायामहिर्बुध्न
रुद्रविशेष: रेवत्या: पूषासूर्यविशेष: यत्राहनारद: नक्षत्राणांक्रमाद्देवयमवह्निपितामहा:
चंद्रेशादितिजीवाहिपितरोभगसंज्ञिता: अर्यमार्कत्वाष्ट्रमरुच्छक्राग्निमित्रवासवा: निऋत्युद
कविश्वेजगोविंदोवसवोहूप: तथैकपादहिर्बुध्न: पूषाचेतिप्रकीर्तिता: प्रयोजनंतुत
त्प्रकरणेशीघ्रमस्माभि: प्रदर्शयिष्यते बहुर्द्वचनोनुनादहूनामेवनामस्तपरस्मिन्देवताभि:
प्रतीयते धनिष्ठानक्षत्रेवसवोदेवतेतिफलतु केषु एवमन्तिकेविदिषिकाकारद्वयोबहु
नमविवक्षितमितिसदृशाह्वेयद्व्यवाचकमस्ता स्वपनेदष्टौवितमित्यादिशाह्वेयनिष्ठा
वाचकनक्षत्रेमन्यते नेविज्ञानप्रावेदितव्या: अथप्रसंगात्प्रत्येकनक्षत्रकृत्यानिग्रंथ:
रुद्रकाम्नयुपुर्यते तत्राहनारद: वस्त्रोपनयनक्षौरसीमंताभरणक्रिया स्थापनाश्वेभ
यानक्रीडाकृषिविद्यादयोत्रिषु वापीकूपतडागादिविषशास्त्रोपदारुण: बलिप्रवेश

१ वलिदेतत्प्रकरणंधकर्षीदिसमाप्तिश्चेत्यर्थः श्रीमच्छ्रोवाक्यालंकारे शुभेसिद्धयोगादिप्रश्न
मेसिद्धस्यादिनयाप्रकरणेननिरूपितंअन्यत्स्पष्टम्. ज्योतिर्विद्वरनीलकंठविद्वसःश्रीचंडिकाया
लब्धप्रसादःश्रीमगीरामात्मजःविधायमौहूर्तचिंतामणौ गोविंदेनविनिर्दितेनयविधौपीयूषधा
राभिधेव्याख्यानेद्विपभाष्यप्रकरणेसमपूर्णतामगमत् इतिश्रीविद्वद्वरदैवज्ञमुकुंदात्मज
कारनीलकंठज्योतिर्वित्पुत्रेणगोविंदज्योतिर्विद्विरचितायांमुहूर्तचिंतामणिटीकायांपीयूष
धाराभिधायांप्रभाष्यप्रकरणंसमाप्तिमगमत. ॐनमोविघ्नहर्त्रे अथप्रकरणे ॐमार्कोणी
ननयमचाक्षिदावमीषुनवाश्रीगुरुपदभक्तिसंलुब्धधीः गोविंदोविबुधवरश्रर्हिणेणांनक्ष
त्रप्रकरणटिप्पणीतनोति अथानंतरंप्रकरणंव्याख्यायते तत्रादौनक्षत्राणांस्वामिद्वारायत्र
कृतायोमिद्वार्यंतत्स्वामिनस्वाटैलप्रयक्षमदेल्लविक्रीडितेनाह नासत्यांतकवह्निधातृशशभृ
द्रुद्रादितीज्योरगास्तदेप्वाःपितरोभगार्यमरवीत्वष्टासमीरःक्रमात् शक्राग्नीचलमित्र
इन्द्रनिरृतिर्नीरंविश्वेविधिर्गोविंदोवसुतोयपाजचरणाहिर्बुध्न्यपूषाभिधाः १
एवंक्रमाद्देवतानक्षत्राधीपाःस्युः यथा अश्विन्यानासत्यावश्विनीकुमारौ भरण्यामंतको
यमः कृत्तिकायांवह्निरग्निः रोहिण्यांधाताब्रह्मा मृगशीर्षेशशभृच्चंद्रः आर्द्रायांरुद्रोमहादे
वः पुनर्वसोरदितिर्देवमाता पुष्यस्येज्योबृहस्पतिः अश्लेषायामुरगाःसर्पाः मघायाःपितरः भ

त्कालपदेनभस्येचरयोदृष्टी शुक्रादिमासाभिप्रायेणआहदृपतत्रयोदृष्टीशसिद्धा ग्रीवासूनेः
तरआदिन्यमावस्यावरहाते उटनः शयनेविवेचवेचपायनीबोधनीहरेः ग्रनथायेपत्रकौमः
मेघादीनायुगादिषु यातवल्लकामलग्रतिपातानकालिकानन्नध्यायानाह संध्यागर्जितनिर्घात
भूकंपोल्कानिपातने समाप्यवेदंपुनिशामारण्यकमधीत्यच पंचदश्यांचतुर्दश्यामष्टम्यां
राहुसूतके न्नतसंधिषुभूम्यौवधादिकेष्वनिध्याव पशुमंडूकनकुलश्वाहिमार्जारमूषकैः
कृतेन्तरेनहोरात्रेम्प्राकपातेमघोम्बुखे स्वरोष्ट्रगर्दभोलूकश्यामेचीत्तानिःस्वने श्वमेध्यशव
शूद्रान्त्यश्मशानपतितांतिके देशेष्ववावाश्मनिचविद्युत्स्तनितसंप्लवे भुक्त्वाद्र्पाणिरंभोऽ
भिरर्धरात्रेतिमारुते पांशुवर्षेदिशांदाहेसंध्यानीहारभीतिषु धावतःपूतिगंधेचशिष्टेचगृह
हमागते खरोष्ट्रयानहस्त्यश्वनौवृक्षगिरिरोहणे सप्तत्रिंशदनध्यायानेतांस्तात्कालिको
न्विदुः अन्यच्च न्यदेशेतेचनध्याये शिष्यान्गुरुकवेदधृक उपाकर्मणिचोत्सर्गेपक्षमात्रविरंगि
येस्मृते एवमादयोप्यन्येनध्यायाधर्मशास्त्रकारैरनुसंधेयाः नेच बलबधेविचारभेदः
न्तविसर्गालोनिलाध्ययनेतुप्रख्यापोगंपवृत्तिनीयाः सोपपादाननध्यायानगृध्येकहूतवध
प्रकरणेवक्ष्यतीतिश्रीवम् अथशुभाशुभप्रकरणगदितोनोपसंहरति १ इतिश्रीदैवज्ञा
नंतसुतदैवज्ञरामज्योतिर्विद्विरचितेमुहूर्तचिंतामणौशुभाशुभप्रकरणमितिसमाप्तम्

न्याष्टमीतद्दिनेनरभाविनी अमावस्याचराघ्यते तदाहनारदः द्वादश्यूर्जेशुक्लपक्षेनवम्येव
पुनर्मिते वैत्रेभाद्रपदेचैवतृतीयाशुक्लसंज्ञिता एकादशीतमाघेषिअमावास्यानवमीमिता।
माघेचसप्तमीमृत्यानमस्यनिमिताष्टमी श्रावणेमासस्यमावस्याफाल्गुनेमासिपूर्णिमा आ
षाढेकार्तिकीमासिचैत्रेज्येष्ठस्यपूर्णिमा मन्वादयःस्नानदानश्राद्धेष्वानेनसुपुण्यदाः मत्स्यपु
राणेपि माघशुक्लनवमीकार्तिकेद्वादशीतथा तृतीयाचैत्रमासस्यतथाभाद्रपदस्यच।
श्रावणस्यत्वमावस्यापौषस्यैकादशीतथा आषाढस्यापिदशमीमाघमासस्यसप्तमी श्राव॰
णस्याष्टमीकृष्णाआषाढस्यापिपूर्णिमा कार्तिकीफाल्गुनीचैत्रीज्येष्ठेपंचदशीसिता मन्वंतरा
दयश्चैतेदत्तस्याक्षयकारकाः अत्रनारदवाक्ये नभस्येपिसिताष्टमीतितत्कृष्णादिमासा
भिप्रायेणमत्स्यपुराणवचनेतुश्रावणस्याष्टमीकृष्णेति तच्छुक्लादिमासाभिप्रायेणेत्यस्मा
कमंतराभाविनीगद्यते अथयुगादि युगादयश्चहारीतोक्ताः वाहुलःकार्तिकः राधोवै॰
शाखः योग्रीनवमीत्तृतीयायथासंख्येनेयं सितशुक्लपक्षेकार्तिकेशुक्लपक्षेनवमीवैशा
खेशुक्लपक्षेतृतीयाभाद्रमासितेयथासंख्यंमदनदर्शीभाद्रपदकृष्णपक्षत्रयोदशीमाघ
कृष्णामावस्यायतेयुगादयश्चनारदः यदाहनारदः कार्तिकीशुक्लनवमीयादिःयुगस्मृता।
त्रेतादिमाधवेशुक्लतृतीयापुण्यसंमिता कृष्णपंचदशीमाघेद्वापरादिरुदीरिता कल्यादिःस्म ५४

शुभैः शुभांशैः इति शुभं चैतेन वर्षादीनामुदयादिनः शुद्धौ नो माहृद्दादेषणप्रवृद्धादेवग
णानीयाः अथ [illegible] शुभं कालाकर्मणामनुष्ठानं प्राशे प्रवादमाहृदधिसूपृक्षति यस्मि
नधिमेन लग्ने यत्कर्मविधानादि ग्रहेन [illegible] स्वामितिथ्यंशाके स्वा
मिमुहूर्तेकर्यात उक्तं च नारदेन यस्मिन्लग्ने यत्कर्मनिखिलं कथितं च तत् नेष्टेवनित
न्मुहूर्तेकार्यायादिकं तथेति मुहूर्तस्वामिनोयायायुक्तयोगवदुक्तं यथा [illegible] स्वामिति
[illegible]केस्वामिमुहूर्ते कुर्यात उक्तं च नारदेन इदमवसं [illegible] विचारणीयम् एवं परिघोदेः [illegible]
णाशूनेवोसूह्यः यदा [illegible] यत्कर्मकथितं [illegible] दिकंकु
लादिकमपि [illegible] विज्ञेयम [illegible] विचारणीयम दिक्कुलादिकेयो
[illegible] मन्वादी [illegible] मन्वाया
दितिथयो [illegible] सहः
[illegible] भाद्र [illegible] माघासिते [illegible] दर्शे भाद्र
माघासिते [illegible] तिथी तृतीया पूर्णिमा [illegible] कार्तिके [illegible]
[illegible] पौर्णिमा [illegible] आषाढमासे शुक्लपक्षे [illegible] भाद्रपदमा
से शुक्लपक्षे [illegible] तृतीयान भसः श्रावणस्य [illegible] अष्टमी [illegible]

श्री.
मु.चिं.
टी.
५१

वदेत्तिभिर्भक्तेहोरा भास्वच्छुक्रसोमजसौरेज्यभौमाख्यायेरनुरत्ताख्येनदीक्षाः अनयोर्विष
यविभागो वसिष्ठसंहितायाम् वारेशात्त्रिशतेनतद्गणवाराधिमेवदि अविलेषुन्यकार्येषु
दिनादिरुदयाद्भवेत् तद्गणवारः कालहोरारूपः तद्वशेवारप्रवृत्तिः अन्यकार्येषु दिक्शूला
दिषु तिथिवारयुक्ते पुनः दत्तवारास्य पृष्ठेषु योगेषु चसूर्योदयादेव वारा ग्राह्याः पर अथ
कालहोराश्रयोजननमम्पष्टकालिनाह वारेशात्कालहोरास्तत्स्य धिष्ण्येशात्स्वामितिथ्यथ
एकस्य क्रियादिक्कुलादिचिंतत्तत्णुनेवाख्यंप्रयायविश्वाषिदेशः पर यत्कर्मयस्मिन्वार
शोक्तं स्वामितिथ्यां कस्यतदिनस्य सदोषनादस्यावपएकत्वेन तस्य कालहोरायंकर्त्तव्यं यदा
हनारदः यस्य विदस्य यत्कर्मवारेशोक्तं विधीयते ग्रहस्य तद्गणवारेपि तस्य तत्कर्मसर्वदा अत्र
केचित् यस्य वारे कर्मशोक्तं तस्य बालिनो भवांशास्यय चद्दावा बन्निष्ठतं तदा तत्कर्मकार्यमित्या
हुः उक्तं च यस्य ग्रहदिने कर्म यत्किंचिद्विधीयते तस्यांशापिथते [illegible]देवात द्धिध्यते इति
केश्चित्प्रत्येकहोराफलान्युक्तानि यथा भानुहोरामृतक्रूर्योश्च [illegible] होराद्धियसमनम् काराबंधभे
महोरा बुधहोरावसुप्रदा [illegible] कारदा जीवहोरा [illegible] विवाहदा [illegible] होरासन्दे हो
राफलं हितम् यत्रकाले यदा होरा तदा तत्फलमाप्नुयात् उदयादारभ्य होरानयनप्रयोजनं । ५१
यादेरववेर्पवदलेसमासे दिनस्वकीयेवराणोनरूपम् स्वहोरामिति कालवीयमुक्तं दिहोरानि

मवर्जिता: १० सैका ११ नगैरलग्नः शेषं ४ दिनवाराक्रूणनयाग विवाके कमगणेनयावन्सौनु:
यत्तस्यहोरा अश्वाभिना तेत्रवमिश्राः वारश्चन्नेगद्दिनादिनेषान्कालात्प्रहोरापतयः कमेण
सोर्धेननाडी द्विनयेनषष्टः षष्ठ्यु षष्ठ्युरुन: पुन: स्यात् अत्रह्नेनअहोरात्रेचतुर्विंशतिः काल:
होराभवति अथानुपातः यद्विशतिकामोषष्टि ६० घुनविंशतिहोरा २४ लभ्यंते तदायकयाकि
मिति अत्रकेमगुणनेविशेषभावाचतुर्विंशतिः केदः अपवर्तितः उभयोद्वादशापवर्तनेन२०
नाडिकाद्विगुणाः पंचदशाभक्ताः कालहोरास्युरिति तथाचोक्तं रत्नमालायां वारप्रवृत्तेर्घटिका
द्विनिघ्नाइति एकयोगेषट् पंचमपक्षेविवेकमगणेनयाद्वितीयाकस्यकालहोराप्रवृत्ता अ
तउक्तंसैकाइति अवन्तेति भिन्नश्चीप्रष्ठः श्रुक्तत्त्वेवहोरात्रयं वस्तुकहोरापंचघटीपर्यंते स्व
मतेश्चउरिकाद्विनिघ्ना अत्रपंचभक्त्या पिंकाश्रनुचित मितिद्वितीयास्याने स्थापयितापंचभ
क्ताद्विघ्निघ्नात्रयेभिन्नाःपंचजाताः अनकुर्वंसालहरपेषवर्जिताश्रेतिएकयोगेषट्पंचसति:
पुनःसप्तहोरा एवमिश्रवलीभिःकालहोरानयनेसप्तमे वारारंभसदासप्तमांगतद्वापिक्रमेत
मिति गणेलग्नाज्जनुक्तकमगणेनाधिमतश्चयुक्तिः इयोर्होरास्वाभिनोरेतरंपंचमेभवति प
कयोगासवतिमानकालहोरानार्थअतएव क्रमगणेनयाभवद्विवदिनासेवहोराभवति
विवादस्वेदपनेन उदयमारभ्योक्ताःकालहोराःयथानकालार्कंमुनलग्नोमपिडेभक्तः पं०

श्री.
सू. सि.
टी.
५.

ति ११ २४ विवरे २४५ सूर्योदयाद्वारप्रवृत्तिः अथायमर्थो ग्रेषणलान्तालवायोपनिबद्धः रा
नमार्गस्तवसिद्धसंहितायां प्रभाकरसोद्गतनाम्नुरेखावारप्रवृत्तिदर्शकेयरस्य बरार्धदेशा
नरमाडिकाभिरूर्ध्वमधोपरतस्मात् श्रीपतिरपि बरार्धदेशान्तरयोर्वियोगयोगोद्गमा
नीयपलैश्च सम्यक् सूर्योदयादूर्ध्वमस्तोप्यनेयो वारप्रवृत्तिरुक्तावदंति तत्रचरसूत्रयोः
लवाप्पहनमस्तांचतत्रयोगोपृतिःस्यात् द्वयोः स्वयोर्वीयनयोयोरंतरयोगसिवयोगउत्
क्तेः ऋणयोर्देशांतरचरयोर्योगऊर्ध्ववारप्रवृत्तिः धनयोर्योगः सूर्योदयादधःयत्तुणयोर्धा
गेऽतरेकार्यंमधरणंयनेवतदासूर्योदयादूर्ध्वमधश्चवारप्रवृत्तिः यथैककालेनचरसंस्का
रोमध्याह्नस्यतद्धि शिष्टत्वात्तस्यकृतः देशान्तरसंस्कारोमध्याह्नेनस्यतद्विशिष्टत्वान्नकृतः दे
शान्तरसंस्कारोविशिष्यते अलेकदिनार्धपंचदशघटीमितकार्यं स्पष्टार्थे समयुद्भयोः
रेतरेमावत्सयोदयादूर्ध्वमधश्चवारप्रवृत्तिः ५१ अथवारप्रवृत्तिप्रयोजनमुपरस्वदोराम
तुद्भवाद वारादेवादिकोदिवाः सालहग्रेषवर्जिताः सैकाप्रस्थानेगोकालहोरास्याहिनपातक्रमा
त ५२ वारप्रवृत्तिकरणेयस्मिन्तोवारप्रवृत्तिसमा ततरप्रवृत्तेदाद्विगुणाःकार्यास्ततताःसाद्विः
द्रूसेषवर्जिताःसैकाप्रकसहितानेगोस्तस्थानेगोस्मप्रभिसप्ताभक्ताश्चवशिष्टाःकालहोराःसप्त
दिनपाद्दाराक्रमाद्गणनीयाः यथारविवारेप्रवृत्तिकाःघट्ट ६ द्विगुणाः१२ एष्यकपलाम्र २ मे ५०

न्याघ्यकोचीभितः पर्वतः पाटलीवत्सगुल्मम् मुरीचो थिन्वाहूयागीरादेक[illegible]मेरुभवे
मध्यरेखा इतिभास्कराचार्यैः उपलक्षणं चेत् लंकनगरादभ्यधामेरुपर्यंतंघटतं सुमेरुग
तेबुधैस्तदयोवर्तिनोयेदेशास्तेमध्यरेखागताउच्यंते उक्तंचतेनैव यल्लंकोदयनीपुरोपरिकुरु
देत्रादिदेशान्तरपरमाशैमेरुगतांबुधेर्निगदितामध्यरेखाभुवःइति यस्मिन्देशेवारप्रवृत्ति
श्रितकीर्तितामध्यरेखायांरात्रौ स्थितस्यायावेशिपोननानिभवेतितानिसवचतधोपीनानि
क्रमामावद्भिःपलैस्तिथ्यंचपंचदशापुतानाकार्याः यदिमध्यरेखातःपश्चिमानमानिमदा
युताः यदानुशारोजननानितदोनाःकार्याश्चमुत्तः अथयत्दिनेवारप्रवृत्तिरिष्टा तत्परपत्युः
तदीनानाडिकाःपंचदशाधिकदलंमध्यनिशायांप्राप्यतेमेषविलोमसंमितिभास्करोक्तरीत्यादिना
यैसाधितस्मादिनाधारंसंस्काराविशिष्टः पंचदशाऊनाधिकाश्चद्रवेति तदातद्दिवसोदवेः
पलेदिनार्धेस्वसंस्काराविशिष्टपंचदशानोचयदिवरमेतरेतस्मेवंपेनोक्तेरुप्यैः पलैरुर्ध्वेन
पायोदिनयस्यवारस्यप्रवेशानेवारप्रवृत्तिःस्यात् यदिदिनार्धंसंस्कारविशिष्टःपंचदशा
चेदूनाःस्युस्तदासूर्योदयाद्ध्र्वंवारप्रवेशानं यदाधिकास्तदासूर्योदयात्प्राक्वारप्रवेशानि
रिरूपः यथावाराणसीशाम्भुलेखाभिधाक्षदेशाविषयियोजनानि ८३ यादोनानि ६
४५ साम्यौनमादैतैःपलैः ५० ऊनाःपंचदशाजाताः १४ १३ दिनार्धे ११.२४ असमानन्यूनाइ
१५

श्री. मु. चिं. टी. ३९

तिवारेणायातिपूर्वराशिं चैनेति तदा नलग्नसंवत्सरदोषः यदाह गुरुः मेषे वृषे यथैकेऽभेय
यतीचारगो गुरुः नात्र काललोपः स्यादित्याह भगवान्यगः काललोपः कालदोषो यदि मद
ये काद्दशवमासान्ते ज्ञायमित्रसिद्धिदृष्यावतिचारेण गुरुः समयातिपूर्वराशिं चानुगः
प्रकृति तदा लग्नसंवत्सरएवनास्ति यदाह सुवनः मासान्द्वेकादशावाप्यपुत्रराशेर्यदारा
शिमुपैति जीवः भुक्तोनपूर्वे च पुनस्तथादिनलग्नसंवत्सरमाहुरार्याः अथपूर्वराशिभेदेनप
रिहारमुक्त्वेदानीं देशभेदेनपरिहारमाह सत्यग्रंथेवत्सरोरेवानर्मदातरनिम्नगागंगायाउत्तरे
योरंतरमध्येनिषिद्धः उक्तंच लग्नाब्ददोषोगिरिसुन्दनमध्येसोमोद्भवायाः सरनिम्नगायाः केषु
विद्वादिषु लग्नसंवत्सरोनेयाविवर्ज्यः सर्वकर्मसु अन्येविवाहादिनिषिद्धकं समसप्तकाख्यः
दोषांतरमप्युक्तं यदाह नारदः समसप्तगिरा शुक्रस्तन्मासेतत्प्रयत्नतः विवाहादिनकुर्वी
तनर्मदातीरउत्तरे गुरुरपि यदिजीवसितौवक्रौपरस्परनिरीक्षितौ सप्तमस्थौतदादोषो
मूढमात्रतिरिक्तेत वसिष्ठोपि समसप्तकयोर्जीवशुक्रयोश्चपरस्परम् तदामूढसमोदोषः
शुभकार्यविनाशनः इति ५ अथग्रहाणांदोषावस्थानिसाचवारग्रहपेक्षीनातदर्थंवारश्च
तिमुपजात्याह पादोनरेखापरपूर्वयोर्ज्ञेनैः पलैर्युतोनाडिकयोदिनार्धतः ऊनाधिकास्त
द्दिवसोद्भवैः पलैर्दोर्ज्ञैस्तथापोदिनपप्रवेशनम् ५१ रेखाभमध्यरेखा श्रीरामसीदवक्ष ३९

सिंधुदेशो अस्तकाश्मानगरात्पश्चात्सिंधुनामनदीप्लितत्वात्कुंभेषुपमकलेषुवर्ज्योनिषिद्धः।
उक्तंचदेवज्ञमनोहरे मागधेगौडदेशेचसिंधुदेशेचकोंकणे अत्रैवचविवाहंचवर्जयेन्मक
रेगुरौ अन्योन्यदेशेषुमंगलकार्यमेवतथ्यः सिद्धेः ह्यवदायवर्तेष्वेतेतदविशेषः नीचराशिग
तोजीवः प्रशस्तः सर्वकर्मसु नीचांशकगतस्यान्योपदस्यादेषुप्रशुनीचतइति अतएववाम
नपुराणे वापीकूपतडागादिनिषिद्धंसिंहगेगुरौ मकरस्थोपितत्कार्येनदोषः काकलालो
पतः काकालतोपोनामकालानिषिद्धः सप्तवनास्तिनिषेधवाक्यस्यदेशापरहादेशापरत्व
मेतिभावः गरुडपुराणेपि युद्धसिद्धगतोजीवोनैवकल्याणमावहेत् मकरस्थोपिकर्तव्य
नावकार्याविचारणा अत्रापिपूर्ववाक्यवत्पुराणः ५५ अथलग्नमेवतत्रदोषसापवादेवेषा
स्यहेतेनाह गोजांत्यकुंभेतरयेषुतिबारगोनाकुंभराशिगुरुहरमिचक्रितः सदाविलग्नाहच
हानिनिंदितः कुंभेषुरेवासरलिंत्रयगतरे ५ गौरवृषः अजोमेषः अंत्योमीनः कुंभः यास्मिक
सिंधुद्वासौसिध्यतोगुरुःराकांतराशेःसकाशादग्निराशौमहातिचारेणसमागतःसन्।
मध्याकिंप्रद्विर्दिनैर्वक्रितोयदापूर्वराशिंभुजराशिंनोपैतितदाविलग्नाहः इदंपुभकल्पे
षुअतिनिंदितःनिषिद्धइत्युर्थः यद्ययव्यवहाराष्ट्ये अतिचारगतोजीवस्ताराशिनैतिचेत्
पुनः लग्नसंवत्सरोज्ञेयोगर्हितःसर्वकर्मसु यदातगोनान्यकुंभेषुपूर्वराशोस्मकाणमहा

मु. चिं. टी. ३८

रेदेशेचसिंहस्थगुरुदोषोनास्ति यदाहवसिष्ठः भागीरथ्युत्तरेकूले गौतम्यादक्षिणेतथा वि
वाहोव्रतबंधोवासिंहस्थेज्येनदुष्यति स्मरोद्दसंस्थितेजीवेमघारेंद्रोकरग्रहे सत्सुयोगेष्वस्तु
दःस्यादमयत्नोःपंचवर्षतइति अत्रविवाहव्रतबंधावेवनिषिद्धौ अन्यान्यानिशुभकर्माणि
निषिद्धान्येव अपवादस्मसद्भावाश्रयतादृश्यलक्षणायोगात अत्रमूर्धराशिविषयेनद्वितीयः
परिहारउक्तः तपनेमेषसूर्येमेषराशौविद्यमानेसतिवासिंहस्थगुरोर्दोषोनास्ति मंगला
नीहक्रुवीतसिंहस्थोवाल्पतियदा भानौमेषगतेसम्यगित्याहशौनकादयःइति अयोनिर्नि
र्वेधोर्थेः अन्यत्रनैव सिंहस्थेगुरुमतेविवाहकन्यामिथगतेतपनेपरिणीता भूपणरत्नयु
ताचसाशीलासत्यवतीसुतकीर्तिसमेतेति ५८ अथमकरस्थितगुरोःप्रकारद्वयेनपरि
हारंशालिन्याह रेवापूर्वेपश्चिमेगौडकीचशोणास्योदक्षिणेचीचउव्यः वर्जोनायंकोऽ
कोणमागधेचगौडेसिंधौवर्जनीयःशुभेषु ५९ रेवानर्मदानदीतस्याःपूर्वेभागेगौडकीन
दीतस्याःपश्चिमेविभागेशोणनदस्यदक्षिणोविभागेमीनद्वयोर्मकरस्थगुरुर्न्नवः
द्यः देशएतेषुमकरस्थितगुरुदोषोनास्ति यद्वक्तंल्लेन नर्मदापूर्वभागेतुशोणस्योः
त्तरदक्षिणे गौडकाःपश्चिमेभागेमकरस्थोनदोषभाक् अर्थादन्येषुदेशेषुनिषिद्धएव त ३८
देवालानार्थेद्वितीयःपरिहारः अथमकरस्थितेगुरुः कोकणेदेशेमागधदेशेचगौडदेशे

तस्येगुरुर्दिनकरयोरेकराशिस्थयोश्चेति सिंहस्थगुरोरुपलक्षणात्तद्वर्जकालादावपिशुभमक
र्मेवमितिवर्णितद्विधारणेवर्ज्यमित्यर्थः ॥ अथसिंहस्थगुरोःप्रकारत्रयेणापवादमाहसिंहवज्र
याह सिंहेगुरौसिंहलवेविवाहोनेष्टोयमोदोत्तरतश्चयावत् भागीरथीयाम्यतटेचदोषो
नान्यत्रदेशेतपनेपिमेषे ॥६॥ अत्रप्रथमभेदेनपरिहारउच्यते गुरौसिंहस्थेसत्यपि
सिंहांशेसतीयांशासहितत्रयोदशांशाधिकेभोग्ये नेतरे १२ २ स्त्रीयांशासहितांशात्रये एव
मेनवांशाः सिंहांशा तत्रगुरौसतिविवाहोनेष्टोनिषिद्धः उक्तंचज्योतिर्निबंधेराजमार्तंडेन
सिंहराशौतुसिंहांशेयदाभवतिवाक्पतिः सर्वदेशेष्वयंत्याज्योदम्पत्योर्निधनप्रदः विशे
षमाहवसिष्ठः सिंहेसिंहांशकेजीवेकलिंगेगौडगुर्जरे कलमस्तुरयेयोगोदम्पत्योर्निध
नप्रदइति अतोवशिष्टेशेषविवाहादिशुभंभवेदित्यर्थः सिंहेपिभगदेवत्येगुरौचन्द्रतोमवे
त अत्यंतसंभवागाधावीयनुधान्यसमन्वितेति राजमार्तंडेके ॥ अथदेशभेदेनद्वितीयःप
रिहारउच्यते अथगोदावरीतस्याउत्तरतउत्तरदिग्विभागीरथीगंगातस्याः याम्यतटाद्
क्षिणकूलंयावत्पर्यादीकृत्यगोदावरीगंगामध्यवर्तीयोदेशस्तत्रसिंहस्थगुरुर्वर्ज्योना
न्यत्रदेशे ॥ अन्यदेशेपुनसिंहस्थगुरुदोषः नदाहलक्षः गोदावर्युत्तरतोभागीरथ्याः
नदेयाख्ये तत्रविवाहोनेष्टःसिंहस्थेदेवपतिपूज्ये यथागोदावरीदक्षिणेदेशेभागीरथ्युत्त

खी. मु. चिं. टी. ३०

देशेषु दृष्टेषु यद्दृष्टं बहुधादृष्टंयोतिह दिक्षु जाद्य दीनेदानिमल्पानामल्पायोरुक्षेसर्वेन फले
हत्ययेनेति हत्ययफलप्रकृपदापदीयाश्रवानिष्टफलप्रचणामेत्यात रूपसमस्यपदस्य
परमस्मिन्नवसरे दृष्टिं सांपंवांगे मयादृष्टमसावसांत्रयोद्दृष्टीप्रतिपत्तिर्थिमारभ्यत्रयोदशाहो
रात्रे तिथिद्वयह्रासो नाते कदाप्यमनुभूतानाहमभिज्ञोस्मीति महत्तमानां मयादृष्टो मुहा
निवर्तते निवाक्यतात्पर्यार्थः ननुप्रकृतेरल्पसमुत्पात्तल्लक्षणाकोनतमत्राप्तिमाराणि तत्ता
नसाध्यत्वात्पुक्तास्मादिवत नहि मुक्तास्मादिकत्वानः केनाप्यंगीक्रियते सत्यं यद्यपि पक्ष
हृदयमयेपतिथ्यां नोदयगामिनोसितिथिद्वयह्रासो दृश्यते बहूनामाणाम साध्यत्वात् तथाप्यस्मि
न्काले श्रूयमित्रैवैकपक्षे प्रतिपदारभ्यतिथिद्वयह्रासः संभवाद्दुर्भिक्षं भवेदावस्यात्रयोदशी
ज्ञातादृशा तादृशीत्वमयाकदापि नानुभूता इति महोत्पातरूपत्वमस्य पदस्य युक्तमेवसे
यत्रमिति स्योतिर्विज्ञीलकेदस्यगोविंदेनतनुभूता त्रयोदशाहरूपदस्यतत्त्वेसमस्यकृष्णकाशि
नाम श्रप्यत तेन प्रकारेणेतरत्वाश्विभूषोदत्तदाशिदेनसर्वेधिनीभूपारत्नसंवेधिमीचभू
यथाशास्त्र सर्वाणामपि संवेधिनीभूषामपि वर्जयेत् तु सर्वस्मिन्काले निषिद्ध रत्नमुक्तः यदा
राजमातीरः याशौचूर्णो विवादकृति विवरविधि पाकयाद्दश्वदेवेष्वाशासादौ ध्यानदंघ्रसरनर
भवनारंभविद्याभिधानम् मौंजीप्रतिष्ठामणिकनकरदाधारणं कुर्वतेयमस्तुःसेहस्य ३०

वाक्यार्थो वर्ण्यते एवं सति प्रतिपत्पंचदश्योर्युगपद्द्वयोर्दोषवत्त्वेनैव भवति किंतु द्वितीया
सारभ्य चतुर्दश्यंतेति विहितपक्षस्त्रयोदश्यादिनात्मकः पक्षो निर्दोषावहो भवति यद्येवं द्विती
यादिपंचदश्यंताः स्युरिति दोषवत्ता नस्यादिति चेत्तत्रापि समीचीनं हि इदमेव वक्तव्यं निर्णायकं किं
त्वत्रयोदश्यादिने पक्षस्त्यत्वेनैकवाक्यतामापन्नमत् समभवत्येकवाक्यत्वेवाक्यभेदो द्विभू
यणानिमित्तकेः कथ्यति विहितपक्षयेवाच्युयोदश्याहोरात्रसंख्येयावात्पक्षस्त्रयोदश्यादिनः
पक्षस्त्वेनुगतेल्लक्षणं किंयेतनाविद्याप्तिरित्यस्यतिदोषवेता यत्तत्वतुर्दशादिनात्मकः
पक्षहतिप्रसिद्धेस्तत्रपंचदशाविधीनां त्रयोदशाहोरात्रसंख्येयात्पक्षस्य त्रयोदशादिना
त्मकपक्षतेनात्यैवेतिसिद्धांतः अतएव भीष्मपर्वणि कुरुपांडवसैन्यक्षयनिमित्तभूतस्यो
त्पाते महाकृर्थीधनेपृतिभीष्मः चतुर्दशीं पंचदशीं भूतपूर्वां च षोडशीं इमांतु नाभिजानेऽहम
मावस्यां त्रयोदशीमिति अस्यार्थः पूर्वं द्वियेवारायणेनयात्प्रतिपदारभ्यामावस्यांतिथिष्वनुत
र्दशीं चतुर्दश्याहोरात्रे र्लिंगपक्षो भूतपूर्वां पूर्वं भूतामहमभिजाने पक्षस्यैकतिथिक्षयसंभ
वात् तथामावस्यापिं चतुर्दशीपंचदश्याहोरात्रेपूर्वं नालामहमभिमाने पक्षस्यैव तिथिद्वयक्षय
नात् पक्षस्य मध्ये तिथिद्वयस्य हि लावृत्ततल्पेव भूतपूर्वां भिन्यनेन गणितसाध्यायेयोगे
सेनेकपेक्षात्स्यहाम्नाश्रुर्यंभावोभिहितः अतः फलसमयस्य वरादेशासामान्यउक्तं श्लोक

नामता । तथुग्मतस्यैवमवेयतोपरयामिमतत्यामिथीनोमध्येयक्रमपवमिश्रोऽन्त्यपरः स्यात्।
न द्वयोर्विश्लेष्यात्करणवत्स्ववतदर्शादिनात्मकमासंभवति पदस्यमध्येद्वितिथीविनेष्टतदभ
वेदैरवकालयोगः पदेविनेष्टमकलेविनष्टमितामहूराबोद्भवाः समस्ताः इतिवाकाहूयो
मिथ्योरेवपदे यत्तस्यत्रयोदशादिनात्मकतासंभवेत्साबाल्याचपिशाश्रमिपमसंभवएवभव
दितिनिष्कृष्टार्थः अत्रैवविषयग्रन्थरपुरादाहरणंविपात्युत्तरपंचदशाशती १४ २ मितेषमेके
कालेकार्तिकशुक्लपदेमानमंप्रितेदवेविधं एवंवयत्साकद्वितप्राककालेपंचदशी
तिथिर्गुरुवारेघटिकैका १ पुनस्तत्रैवारेमिश्रवारप्रतिपत्तद्घ ५४ ततस्तस्मिन्नेववारेपु
नर्द्वितीयापूर्णाभूत्पुनः सप्तमेलग्नापुनः शनिवारेमध्यशुक्लवारसंबन्धेयेन द्वितीयासंपूर्णाभूत्पु
त्पुनः कदापिमासवनातिथीनां तदेश्यपंचदश्यः वा तपः मुहूर्तस्तत्र पंचदशीतिथिर्गुरुवा
रेपवसमभूत्तदावत्तदेशादिनेपलात्मकोपिनाभुक्तिवारोणैव न तु पदस्यमध्येद्वितिथीय
तेतासितिलक्षणयोर्दशादिनात्मकः पदेभविष्यतीतिचेत्र यतोऽत्रमध्येप्राहः पध्यते स
यद्यष्टमीतिथिस्तत्पश्चाद्वितिथिपंचकात्मकविभागमारितयति तथाद्वितिथीपतेतामि
तिवाकार्थिसमभवएवमासेभवसत्ववाकार्योपलक्षणयोपपुरुषेतेप्रतोयन्दिपदेशइति स ३९
म्भंतपदेवक्रमेमध्यपदेष्वारणासामर्थ्यादाहिसयोवाघ्रेतयालिथौनियममाहसइति

तदंशपि त्वयं मतात्वं मास्या शुक्रवारे च ततः शनिवारे पूर्णिमात्ययेन्मलीवतद्देशीतृत्यावा
यत्ताहप्रा यतः त्रयोदशादिनात्मकः संभवति यद्यपि त्वयरि ग्रहः त्वस्माहातोः पंचाहत्रितिय
स्पाहो निमित्तोनर्थ प्राप्ति नत्वपि ज्योतिषपारे प्रति पंचाह्न पमारभ्य पंचहपंचितिमत्यणः
पर्यंते पंचदशतिथ्यात्मके काले हाः नोपि शपरिमहीनताहू एते दिनपादेष्ण दयदसमभिव्य
वहारादेहो राजवावको क्षपादेमात्वमभेवोवेस पितृ श्विधीयत इ माहावहः पाद्वत तत्रदिव
मस्त यत्प्रपेक्षमतकादि विकिलितवासरायेतत्सावनसूच विकादिकमादेमानादितिभा
स्करोक्तेः सावनवारवाक्यात् सवतत्र्योदशमारभ्यायरशपादये यावत तावत्कालोरविवारा
द्यपरपर्यायः सकलपसिद्धेप्रमाते तत्रत्रयोदशदिनेपदे नूने संहरेतं ज्यादितिवत्रमाहेताहः
पास्य त्रयोदशादिनात्मकेतिथ्यात्मकस्य त्रयोदशादिनात्मकेउवेन त्रयोदशदिनानि सत्त्वा
कोनि सत्रयोदशादिना ताहश्यापत्त इतिपुण्याद्यपत्तस्य अन्यपदार्थकत्वात्तस्य पंचदशादिना
त्मके तिथ्यात्मकस्य त्रयोदशाहो राजसंबंधो मिलितो भवति एवमेवोदाहरणेत्तावत्त्वानियदे
तिमहतीसंक्षेपः प्रातःकालेसोमवारस्यमानः ततो द्वितीयादिनि सिसंक्षेपः सोमवारा एव
जातास्ततः क्रमेणापंचदशपक्षः शनिवारसंबंधो भूदितियत्नस्त्रयोदशादिनात्मकत्वमजनिष्ट
यदिवागस्त्यालक्षितस्य पक्षस्य त्रयोदशाहोराजसंबंधो विवक्षितस्तदापक्षस्य त्रयोदशादि

पक्षार्थमेः ननु गुरोर्बाल्यवृद्धत्वास्तमयमापोस्ययुगुक्षेयोनहेतुकः गुर्वादित्यनिषेधेनैव सिद्धत्वा
दितिचेन्मैवंवाच्यः राश्यादौ सर्वस्य द्वादशे वा मेः शालिशालेर्योगः मत्वाश्वालिंगालिरेखानाथवत्
धानानावक्रोरस्ताभावः कालोत्पन्नगुरोरेकादश तदेतदेहत्वमत्वोक्तेः सप्तादशोपपत्तिरि
त्यतास्तुवार्धकमपिनास्ति यतोबाल्यवार्धकं चापरमेपदत्वाय मार्गेनारदादिभिरुक्तं तत्र
दिनद्वयमधिकमुपदिश्यते येषामपि सप्तवादिना निबाल्यवार्धके चतिपत्रस्तेषामपि स
प्तवादशावादि नानिबाल्यवार्धकरहितत्वानिरूपविशिष्यते तत्र गुर्वादित्यप्रयुक्तोपि दोषोय
थास्यादितिवक्तमारंभः एवंबाल्येपि द्रष्टव्यं नन्वेवं गुर्वादित्यपदवत् दिवक्रत्वेगुरोर्बाल्य
वार्धकास्तमयानामपार्थक्ये दोषाभिधानमनर्थकमितिचेन्न यदाप्यत्रराशौ सूर्यास्ततः ज्ञा
प्राप्तोगुरोरुदयस्तत्र बाल्यदोषः सावकाशः यतो नत्वराप्तो गुरुस्तदा वार्धकदोषः सावकाशः)
बहेषाः तरदादश्यातमस्तं भवोपिनास्तितत्र गुर्वादित्योदोषेण बालवार्धकास्तमयदोषाः
णांसंभवस्तदा दोषस्यापि न्यूनतालत्वभावो धेयः तथाहि ब्रह्मस्पतेः खल्वर्केणावृत्याभव
वेति एवं गुर्वादित्यसंज्ञामायाव्योहयुद्देशः सोत्यन्तदृष्टफलः ततः पुनरपि कालोल्लातिक्रमे
णरविविप्रकर्षाउदयेवातिबाल्यत्वव्यपदेशः सोपक्तालो किंचिन्न्यूनदोषकरः ततः पुनरर
विसान्निध्येगुर्वादित्यव्यपदेशः सोल्पदोष इति एवं गुरोर्बाल्यवार्धके दिनानामपि बहुतास्य

श्री.
मु. वि.
टी.
३४

योऽपि च क्षयाख्यो तथाहि यदा मेषाद्यासु प्रोक्तसुधावाकेवारोऽवपक्षमभिहितं तद्यापः
देवतिसदिनपंचकदोषम् यदा तद्दशाहिनालीमितमलमदातमहादोषपंच एवं धीमद्भिरन्य
त्रापि च क्षयाविरोधे सति महादोषात्पदोषजनिकाः वपुषकानावश्यक विषयिणीरेवेत्यल
मतिप्रसंगेन यत्र केचिद्विषक्ष्येपि पक्षे श्वोदशादिने पक्षेपस्मिन्वक्षेतिथिद्वयह्रासस्तु योद
शदिनात्मकः पक्षो तिनिंद्यः यत्र के त्वां तिथिविवर्धे यदा तत्पक्षस्य हितिथी पक्षे तदा भेदो र
वकालपोराः पक्षे विनिश्चित ततो विनश्यत्यपि त्वाहुस्याच्यपि वराः समस्ताः तथा च त्रयोदशदिने प
क्षेतत्संहरते जगत् अपि वर्षसहस्रेण कालयोगः शकीर्तितः एवं विधेकाले समवै गुर्वीयलोक
क्षुभक भवत्यपीक्षु ॐ कंवव्यवहारं वदेद्यपि त्रयोदशादिने पक्षे विवाहादिन कारयेत् गर्गादि
मुनयः शङ्काः हौमोरस्थलदा भवेत् विवादेष्वम्यतो ग्रौलोयमनयनादौ वा शिशोमस्तु विस्तुशिपा.
तवसंस्कार्येत्यथप्राधान्यात् ज्योतिर्निर्णयेऽपि उपनयनेपरिणयने च समाश्रमादिकमाणि प
जादिः लयपक्षेऽपिन नितीविषुः पुरुषः इति प्रसंगात् यत्र त्रयोदशदिनात्मकः पक्षः कथं से
भवति कथं वनसंभवति इति विचारः प्रस्तूयते कस्मिंश्चित् पंचक काले कस्मिंश्चिन्न देवप ति
पक्षेसमवाप्नोति कास्पायलकाधिकाबद्दी १ पल १९ ततो द्वितीयापत्पोसुव्यवनावदस्यमो
मवारवेनाहिं तवा १४ मा ख्यातमदी ५७ पले ८ तत्पुनरपि वयक्रमेण तिथीनांच. ३५

श्री.
मु. चिं.
टी.
३४

रवीरेवापवादः अतिचारेस्तत्रगुरोर्भवमाह्वनोपनयनंयदायाति अस्यविषयमाहिविसान्वर्जयेत्वरि
णोपप्रयत्नेन परिणयत्रमुपलक्षणम् अस्यापवादोदीपिकायां त्रिकोणजायाधनलाभरा
शौवक्रातिचारेणगुरुःप्रयातः यदातदाप्राहस्तमेवलिलेहितायपाणिग्रहणेवसिष्ठः अत
एवलल्लः अतिविहानेहाहोवकिणीभीवितयालिचारगते गावरवलेशपानेलक्षयपराशरः
प्रोक्तमि सामर्थ्योक्तेः सर्वस्याधिकमीलोपवादस्तत्र्ये विशेषमाहलल्लः यद्यप्यनुपवयस्था
जीवः कन्याभवतिकालमावदति गुणवद्दोषलेतयाविपाणिग्रहःकार्यइति अस्यकेचिद्
वीदित्येगुरुसदितेवादित्येसूर्ये एकराशिगतोगुरुःसूर्योस्तिविततयावत् गुर्वादित्यस्त्वमिअपि
सर्वसमस्तोक्तशुभकर्मवर्ज्यं यदाहयौनकः एकराशिगतौसूर्यजीवौस्यातांतदापुनः व्रतबं
धविवाहादिशुभकर्माविलग्नेन अत्रगुरुवचने गुरुक्षेत्रगतोभानुर्भानुक्षेत्रगतोगुरुः गु
र्वादित्यःसविज्ञेयोगर्हितःसर्वकर्मसु तदविवाहेनरमणीयं तथाहि गुरुक्षेत्रेधनुर्मीनेतत्र
भानुःसूर्योगुर्वादित्यसज्ञकम् धनुरर्कस्यदितासयनतादेवनिषेधःसिद्धः मीनार्कस्यतयंतो
पवीतव्यतिरिक्त कार्यमात्रनिषेधःसिद्धः तथा भानुक्षेत्रेसिंहे राशौगतोगुरुर्गुर्वादित्यइति
चेत् तत्रसिंहस्थगुरुत्वादेवनिषेधःसिद्धः अस्यगोणितवचोनयस्मिन्नेवगुरुक्षेत्रभानुस्तस्मि ३४
न्नेवराशौगुरुः सगुर्वादित्यइतितत्र सम्भवत्येकवाक्यतांकरोतिपित्रवाक्यतांकरणस्यैव

नियतकालविहितानोनभवति उक्तंच पातृीये सीमंतमाककर्माणि प्राक्तनानामनियामिवे:।
कृतेष्वानिनदोषोपिपवाननयतेगुरो उक्तं लल्लमतेन यंत्रमकरस्थेपिकार्याणिशुभानि
कविदशर्वतीर्थयात्रायांगुरुमौढ्यादिदोषप्रभावविहितः त्रिस्थलीसेतौ गोदावर्यांगयायांच
श्रीशैलमहणहये सुरासुरगुरूणांवमौढ्यादोषोनविद्यते वायुपुराणे गयायांसर्वका-
लेषुपिंडंदद्याद्विपानतः अधिमासेजन्मदिनेहस्तेवगुरुशुक्रयोः तीर्थयात्रानकर्तव्यागयां
गोदावरीविनेति ब्रह्मा अधिमासेजन्मर्क्षेइतिपठंति तत्रयात्रायोजकभवत्वस्यानिषिद्धत्वं
गोदावरीगयायात्रयोरपवादो यइक्रमेव तथागृहणायोदयकपिलषष्ठीसेतौपुदर्श-
ना पूर्वेतीर्थयात्रायांकर्तव्यायांगुरुमौढ्यादिमहादोषामालीनुके त्रिस्थलीसेतौ [illegible]
उपप्लवेपीतलभासु भाम्बोरयोदयेवाकपिलाषष्ठ्यां [illegible]
विधि: सकर्माणिप्रशस्तइति मलमिथंतया [illegible] गुरौ।
अथाद्विनिवारगोगुणोवर्ज्य यदाह वत्सः पातेइास्वनिशेवपरहस्तु [illegible] लादिकम् वर्ज्य
यद्ययपक्षेवजीववक्रातिचारगे कीर्तिभंगः प्रतिष्ठायांवोरभीतिर्भिवाहने तथाहादे
भेवनमृत्युविते हानिर्भयंगृहे क्वचित्स्यापवादोहि: भिद्दितः राजमार्तंडे [illegible] वक्रातिचारगो
जीवेवतेयंतदनेतरम् ब्रतोद्वाहादिचूडायांयप्रष्ठाविंशतिवासरान् गुरावल्पातिचारा

पी.
मु. चि.
टी.
३३

दिक्षु सत्स्वपि गौणकाले कार्यं उक्तं वसिष्ठेन सदम्महत्त्वे पि लग्नो बहुदिवसगुणास न्मुहूर्ते पि लग्नद्विदिवोपि
ता गौणकालस्य निर्बलत्वात् उक्तं च वसिष्ठेन अतीतकालान्यपि विलग्नानि तानि कार्याणि सौ
म्यायनगे दिनेशे सिते गुरौ चाप्युदयस्थमानेन तत्कृतं पर्वाग दिने प्यक्षेत्रे इति अत्र पञ्चोक्तं अतिप
त्रपाप्तसंस्काराः इति ४७ अथ सिंहस्थगुर्वादिदोषापवादमाह अस्ते वर्ज्ये सिंहनक्रस्य नीचे ।
वर्ज्यं केचिद्वक्रगे वातिचारे गुर्वादित्ये विश्वघस्रे पि पक्षे शेषं तु स्यादृक्षदन्तर्वर्जिस्यमाम् ४७ यदस्ते
गुर्वो यस्ते वर्ज्यमुक्तं न सिंहनक्रस्ये जीवे सिंहस्थगुरौ मकरस्य गुरौ च वर्ज्यं निषिद्धं यदा दक्षाहः
उद्यानवृक्षाव्रतवृषदीक्षा विवाहयात्रादिक्षु प्रवेशः तडागकूपविदृष्ट्यास्तिप्राह्रदस्यतो पि सिं
हगते न कुर्यात् देवीपुराणे पि सिंहस्थे गुरौ यत्नात्सर्वारम्भं विवर्जयेत् प्रारब्धं न च सिद्ध्ये
त महाभयकरं भवेत् पुत्रभ्रातृकलत्राणि हन्यात्कीर्त्तिनसंशयः कारकोव्रजते नाशं सन्तानो म्रि
यते ध्रुवम् देवरामनराकस्थप्रयोपाधानमदृशपि च विवाहयुक्तोपनयने चूडाकर्मनुवसिद्ध्यति यः
पाणिंहस्थे गुरौ जीवमन्येवमकरस्थितः त्रिस्थलीमणौ गुर्वादित्ये गुरौ सिंहे चूडाकर्मावसथपाग
ते व्रतेयाने महादाने व्रतं देवविलोकनमिति लग्नेपि नीचस्ने वक्रस्थे स्थपतिवानुगतेवा
लवदान्तगेवा संन्यासे देवयात्रागन्तनियमविधिः कर्णावेधस्तदीक्षा मौञ्जीवधेगनानापरि
णायनविधिर्वासदेवप्रतिष्ठावर्ज्याः सद्भिः प्रयत्नात्रिदशपतिगुरौ सिंहराशिस्थितेवा अथमपि ३३

नानीर्थयात्रायां परित्यजेत् अनाश्रितनीर्थयात्रायां पूर्वतीर्थयात्राम् दीपिका नोष्णकाले ऽप्यर्के
गुरुसहिते रवौ जन्ममासाष्टमे चन्द्रे विशेषमासे मलमासे कृत्तिकादिदिवसे जन्ममासे तारासु तथा नाडी
नक्षत्रहीने सगुरु रजनीनाथ ताराविशुद्धौ बाल: कार्या परीक्षा दिव्यं च वृद्धे इत्यादि को ऽध्येद:
मलभ्रेश्रेति गुरुसहिते रवौ गुर्वादित्य इत्यर्थः इदं सिंहस्थितमकरस्थितगुरुणामुपल-
क्षणम् उक्तं च व्यवहारसमुच्चये सिंहस्थे मकरस्थे च जीवे चास्तं गते तथा मलमासे न कर्तव्या
परीक्षा जयकांक्षिणा इति मलमासग्रहणं लुप्तमासस्याप्युपलक्षणं नाडीनक्षत्रशुद्धिं विना
शिशुकन्त्रश्राणि परीक्षादिव्यं अयमत्रान्यथार्थः अनियता कालविहितानि तुरगकरणादि
तारामाहिषमहिमानि गुर्वादेरस्तादिषु सर्वथा न कार्याणि यानि तु नियतकालानि सीमन्ता
मकरवासी नित्यानि गुरोरस्तादिषु अपि कर्तव्यानि भवन्ति चतुर्थे गर्भमासे स्यात् सीमन्तोन्न-
यनक्रिया षष्ठे वाष्टमे वापि कुर्वीत सूतोत्तरविधानतः इति शौनकादिवचनेभ्यः कालस्यापि निया-
मकत्वावगतेः अत एवाह बृहस्पतिः मासप्रयुक्तकार्येषु मूढत्वं गुरुशुक्रयोः न दोषकृन्म-
लमासो गुर्वादित्यादिकं तथा यमोऽपि चैत्रसद्गृहे स्नानं श्राद्धदानजपादिकम् कार्याणि म-
लमासेऽपि नित्यनैमित्तिकं तथेति अन्यत्रापि सीमन्तजातकादीनि प्राप्तान्यानियानि वै । न
दोषो मलमासस्य मौढ्यस्य गुरुशुक्रयोः एवं सति प्रबंधवशादनिक्रांतेकालेषु जातकर्मादि

श्री· मु·विं· टी· ३२

त्येवेवकन्यको चेदेनदेशुभोदन्यात्तस्माद्गोविवर्जयेत विवाहइतिप्रोक्तः बालभावेस्त्रियेहत्वा
वृद्धभावेवरंतथा तस्माद्बाल्येवार्धकेच विवाहंनैवकारयेत उपलक्षणमेतत् एवंज्ञातव्या
दिक्षुपिकर्मसरणेनेयं प्रकरनिर्णीतः प्राक्षोक्तंपरत्रापिविनियुज्यतेइतिन्यायात उक्तंचवि
वाहप्रारब्धीयपटले विवाहव्रतबंधेवयात्रायांग्रहकर्मसु गुरावस्तमितेशुक्रेफलंवस्यंसुविनिर्दि
शेत अथाधिमासक्षयमासवर्ज्यानि तत्ररत्नापरिशिष्टे सोमयागादिकर्माणिनित्यान्यपिम
लिम्लुचे तथैवाग्न्याधानमनातर्मीमासिकान्यपि महालयाष्टकाश्चोदापाकर्माद्यपिकर्मयत
स्पाहमासविपाकाख्यादिविदितंवर्जयेन्मले गर्गोप्यहस्पतिरपि अग्न्याधानंप्रतिष्ठांचयज्ञदान
व्रतानिच वेदव्रतवृषोत्सर्गचूडाकरणमेखलाः मांगल्यमभिषेकंचमलमासेविवर्जयेत।
मरीचिः गृहप्रवेशगोदानस्नानाशुभमहोत्सवान् नकुर्यान्मलमासेतुसंसर्पेहस्पतौतथा।
वसिष्ठः वापीकूपतडागादिप्रतिष्ठायज्ञकर्मच नकुर्यान्मलमासेतुसंसर्पेहस्पतौतथा य
दात्ययमासोभवतितदापूर्वोत्तरावधिमासौभवतः तत्रपूर्वःसंसर्पः द्वितीयोंहस्पतिः एता
न्यधिकमासक्षयमाससंसर्पमासानिवर्ज्यानि गुरुशुक्रयोरस्तादावपिवर्ज्यानि यदाहहग
र्गः बाल्येवायदिवावृद्धेशुक्रेवास्तंगतेगुरौ मलमासइवेतानिवर्जयेद्देवदर्शनम अत्रदेवद ३२
र्शनमपूर्वंविवक्षितम यदाहगर्गः अपूर्वदेवतादृष्टाश्चवःस्नानेहभार्गवे मलमासेप्यनाहे

स्याच्च संपातः प्रसिद्धः श्रुतिपरिग्रहोऽग्निहोत्रं राजदर्शनं राज्याभिषेकं च गमे गमनपूर्वकं।
चातुर्मास्यं चातुर्मास्याख्यो योगः समावर्तनं सोमीमोक्षः [illegible] कर्णवेधः परीक्षा
तप्तगोलादिरूपा दिव्यमिति यावत् काम्यानि कर्माणि नामतः सर्वाणि व्रतानि सर्वाणि कर्मा-
णि मलेन त्यजेत् बुधः कदा रव्यमिनयोर्हे स्पतिगुरुयोर्हे बाल्ये वृद्धत्वे बाल्ये च।
तथा न्यूनाधिमासे क्षयमासे अधिकमासे च न कुर्यात् अथैव निषिद्धः श्यमोपाकर्म [illegible]ल्पेषु
नित्यकादारे नैमित्तिकाधिकम्मादौ अत्र मूलवचनानि लिख्यन्ते [illegible] सारमाया
दे [illegible] वापीकूपतडागयानगमने लोरप्रतिष्ठाव्रतं विद्यारंभे दिवकर्णवेधनमहा
दाने वनसेवने तीर्थस्नानविवाहे देवभवने मंत्रादिदेवेक्षणे हरेणैव तिजीविषुः परिहर
त्स्वगते भार्गवे बालेगुरौ [illegible] जीवे बालेमध्ये सिंहस्थिते जीवादिके
नष्टजीवे तथा मलिम्लुचमासि स्त्राचार्ययात्रा वापीकूपतडागादि क्रियाः आरामा
तामुत्सेदिति वनमारामादिसेवने रामादीनां नष्टेजीवे नेष्टबलेनीचस्थिते गुरौ विद्य
ये [illegible] उपनयने गोदाने [illegible] प्रवेशागमनानि [illegible] मितेषु न कुर्यात्
रविगुरूभ्यस्तयुक्तं चेदेव यातानयः [illegible] गते गुरौ [illegible] बाले [illegible] मलिम्लुचे उपायनमुपा
दे भेषजानां नैव कारयेत् [illegible] फलमाह वायवायः गुरोरस्त [illegible]

श्री. मु. चिं. टी. अ.

गदूषणान्युक्ता ॥ पूनाकालशुद्धो निषिध्यमस्तनिषाहूल विक्रीशितामाद वाप्यारम्भतडाके
कूपभवनारंभप्रतिष्ठव्रतारंभोत्सर्गवधूनवप्रवेशानमहादानानि सोमाष्टके गोदानाग्रय
णाप्रपाश्रयमकोपाकर्मवेदव्रतनीलोद्वाहमपातिपत्रशिशुसंस्कारः सुरस्थापनम् ॥ अथ
दीक्षामौंजिविवाहमुंडनमपूर्वदेवतीर्थेक्षणमप्यासाग्निपरिग्रहान्नृपाभिषेकोपा
मस यानमासमाश्रवणाबेदेयपरिप्लोत्रंनेहद्दनात्सुविशुभवत्नमितयोन्नाधि
मासेतथा ४८ वापीदीर्घिकाआरामप्रपवने तडागाः पुष्करिणी कूपः प्रतिष्ठु भवनं गृहं प
तेषामारंभप्रतिष्ठे आरम्भो निर्माणं प्रतिष्ठा उत्सर्गः तत्रगृहप्रतिष्ठा गृहप्रवेशो ज्ञेयः व्रतारं
भोत्सर्गौ व्रतानामनंतशिवरात्रिव्रतादीनि षोडशमहादानानि सोमः सोमयागः अष्टका
अष्टकाश्राद्धे गोदानं केशांतसंस्कारकर्म आग्रायणं नवान्नेष्टिः प्रपा जलशाला प्रपापानी
यशालिकेत्यभिधानात् महासूर्पके इति पाठे पहूपाठंतिकान्यकेंताः प्रथमकोपाकर्म
प्रथमारभ्यमाणश्रवणीकर्म वेदव्रतं महानाम्न्यादित्रयं उपनिषद्व्रतं महानाम्नी व्रतं वेदव्रतं
च नीलोद्वाहः नीलशाखावाच्यः काम्यवृषोत्सर्गः मन्वंकादश्यादौ क्रियमाणः तस्यक्तदेववि
हितमान्महूर्तविचारान्न्येषः प्रतिपत्रशिशुसंस्कारः प्रतिपत्रा प्रतिकांतामानकसेनासक ३१
सीरस्य शिशूनां बालानां संस्कारः दीक्षामंत्रग्रहणादिका मुंडनं चौलं अपूर्वदेवदर्शनं तीर्थे

ते। इत्येवाक्रमायातमिति स्वनेनापकसक्रार्थस्य अन्यथा सामान्यतो महादाइ हेमन्ते विविधाम
ड्यादोषवैमसिद्धेरनर्थकमिदं स्यात् तस्मात्कुंभकार्याणां भद्राजपदिशादिनहतिरिक्ताका
लशतीदायोगपतेन देवकार्यं नडष्टदिने प्रवादेनोपपंनो वादेन न्यायइति न्यायात् वचनस्य
निषेधेपवलात्पर्याप्य अवपयकतेव्यसात पुंभकर्मणः कालोनरप्रतीत्याममदमानस्यैवमा
दिपरिहारमाश्रित्य उष्टदिने लानिरूविनेव विशिष्टगरकक्षेवेत्यपि परिहारणतत्परएवेत्यल
म्। पल्लवितेन ४२ अथ भद्रानिवासेन फलं वा तु कुंभादि कुंभकर्कहृदये मस्येहितु स्वर्गे नाग
पेलिगो स्त्रीधनुर्मीकन्यकायो भद्रा तत्रैव तत्फलम् ४४ मत्स्येदमपि कुंभहृदये कुंभमीन
स्य कर्कहृदये कर्कसिंहराशिस्थे भद्रा मन्ये मनुष्यलोके तिष्ठति अथ मेषाद्यये मेषवृषमि
थुनस्थिते ः लिंगोहृश्चिकस्थेवे हस्वर्गलोके भद्रा तिष्ठति अथ भद्रा तत्रैव मत्स्य स्वर्गपाताले
शुभफलशुभंकौ शुभात्युभमफले ददातीत्यपवादहारप्रयोजनमुक्तं भवति उक्तंच मेषोदकीर
मिथुनेन्चराः सिंहमीनकोर्के धुवापमहातो लिंगतासवेदे स्वर्गेल्पनागानगरीः कुमषाः
प्रयाति विशिष्टफलान्यपि ददाति हितं देवेश इति भूपालवल्लभेपि कन्यातुलामकरधन
न्विधुनागालोके मेलालिवेणीकमहा पेचमहालयेस्मात् पाथीनसिंहवटकर्कटके धुवेदेम
मत्स्यवदेषि मनुजयास्त्रिवियोहिविष्टिम इति पाथीनो मीनः ४४ एवंमहत्तायुर्धमंदमेगणपंवा

म॰
नि॰सी॰
१०५

न्तु स्त्रियोऽर्कसंक्रान्तिसंज्ञो विषुवः परा हृदयं षडशीतिमिति विष्णोर्विमवावपावाद्यु नलापवाजयोऽथ
यविषुवन्त्ये संक्रमः संज्ञाप्रयोजनेन यामाय नेति स्पष्टेवायामथा तत्तान्नजपो षडशीत्यानेन
सोमेषवसाग्रीति पुराणदा इति अथनत्सु संक्रान्तौ यानि दानानि होवकव्यानि तान्नृभिः नानिनिमंदद्या
मर्कः पुनर्जन्मनि जन्मनि रविसंक्रमणे पुण्ये न स्नायाद्यदि मानवः सप्तजन्मसु रोगी स्यात् दुःखभागि
त्वमायते इति पाद्मात् ये तु मेषे स्नानदानं ग्रासादि कल्पस्य संक्रान्तिकालत्वरूपकर्तव्यता प्रतीयते तत्र
पादे गोकल्पतामध्यवाहनत्वानलतामाप्रमाणमायादयेन संक्रान्तिकालत्वाभिप्रायात्
वदेवीपुराणे सूर्यं नेमं रवासीनं यावत्संस्पृशति तावत् तस्य मंडिमभागस्तत्परः पोक्ता
मात एतत्क्षमोभागमत्वेऽतिविमभिधीयते तटस्थस्तन्मभागो यः स कालान्तरे तिसंक्रम इति
संक्रान्तिसमयः सूक्ष्मो दुर्ज्ञेयः पिशितेक्षणैः तद्योगादप्यधश्चोर्ध्वं त्रिंशन्नाड्यः
पवित्रिताः काले पि कथं वचन प्राप्त मत्सु सर्वे गोपाकाले निरवधि स्थितोऽत एव तत्का
लेदः पूर्वार्धेनाह संक्रान्तिकालादुभयतो नाडिकाः पुण्यदाः मताः षडशीत्यो स्तथा
तायुत स्वगेः सूर्यसंक्रान्तिकालत्वागतत्वात्स्यादुभयत्र एवंतः परतश्चापि तथा
सैषपादकलात्पुण्याः मताः सूर्यसंक्रान्तिसमये पूर्वेषां रश्मयः सर्वे निषोडश
नामिलितता दिशा द्वितीयाः भवन्तीत्यर्थः नदास्तवम्पिः दिनयतिसंक्रमा

यदि निकरत्रेषु संक्रमति ... विध ... पीडा अथ मेषसंक्रान्तौ विशेषमाह
नः एवीभरणादि ... ततो भवेत्तनच्छिद्रो ... मेष ... सन्नाहि
... भवेच प्रस्थार्थे: यदि सन्निनमेष संक्रमकाले ... भरणादि ...
... सुभिक्ष: ... मेषमकुम्भाथे ... अमावास्यामेषसंक्रान्तिफले ...
... संक्रमणाभवेत ... तस्य ... इति तत्र
... न यासाराकृत्यत्रे रजनीमिश्रा ... स्नानमनन्तरं वृषसंक्रमो
... मिति प्रथमसंक्रान्तिपुष्ट ... फलमतो ... अथ कन्याकमकरकिसंक्रान्तो
... सामयनमरभू ... ... मकरे ... मात्सक्रमेस
... मयनस्करपोत्र ... भयमिति अथ ... मकरकर्कटयोः संक्रा
... अयनानि ... मकरे ... कर्कटे ...
यदा ... मूर्ते ... क्रान्तोकीर्तिता ... संक्रान्ती ...
मात: मेत: ... भवेत ...
हानिर्जायते । ... मिथुनकन्यामीनेषु संक्रान्ति ... मासीसंक्रान्ति: त
... संक्रान्ति ... सिंहवृश्चिकवृषकुम्भेषु संक्रान्ति ...

श्री. मु. चिं. टी. ३.

टिकात्रयेपुष्के तत्रोष्टमोद्वितीयप्रहरे तेन प्रकारेणाश्लेषाद्युपभिमतेषु त्वाष्ट्रादपुष्केर
ति प्रथमप्रहरोत्तरपदपुष्के प्रहरेषु शिवादिकं त्रयेष्वेव सर्वोत्स्वपि भद्रा तिथि पूर्वगतत्वं प्रयोजन
मपितत्रैव सूत्रुवसमृतितिथियुगदशशिवगुणसंख्यास्तितिथिपूर्वविस्मा मायातिविष्टि
रेषा दृष्टेष्भद्रा परतस्तत्पुभद्रा तदेतन्मध्याधिककार्यसमावेशतिमुखादिकंतसुखयाश्चा
निषेधकमवधेये ग्रंथांतरे प्रत्यद पुष्के प्रसितेसर्पिणीज्ञेयासिते विष्टिस्तहश्चिकी स
र्पिणाम्नमुखत्वात्पंटश्चिकाः पुष्कमेवत्व अथपरिहारमाह अथेति विष्टिरियमपराह्ने
जा तिथ्युत्तरार्धसंभूतावासरे दिवसेयदि स्यात्तदाशुभकरी तथातेनेवमात् उक्तंच रा
त्रिभद्रायदाद्विस्याद्दिवाभद्रायदानिशि नतत्रभद्रादोषः स्यात्साभद्राभद्रदायिनीति रात्रिभ
द्रा तिथ्युत्तरार्धोद्भवाभद्रा तिथिपूर्वार्धोद्भवा अत्र मुहूर्तक संग्रहमाह गुरुः तिथिपूर्वार्धजाविष्टि
र्दिवाचापरतः शुभा क्रमागतायाविष्टिः सैवहालाहलोपमा लल्लोपि दिवापरार्धजाविष्टि
र्निशिरेवदिवानिशोः सात्याज्यानन्यथाविष्टिः सर्वकर्मसु भद्रा ननु यत्तनारदकश्यपादि
भिरुक्तं करणानिवहादीनि [illegible] नियमे क्रमायातादिवारात्रौ विष्टिर्नेष्टात मंगला
तत्रक्रमायाता दिवारात्रिक्रमविभागाता अत्रक्रमायाता दिवाभद्रा रात्रौ रात्रिभद्रावदिवे ३
त्यर्थः एवं सति द्विविधायाअपि भद्राया दोषवत्ताकैः पूर्वोक्तपरिहाराभिधानमपिश्रपुष्के उक्त

राणि निवृत्तानि तत्र भद्राश्वमाह वसिष्ठः स्वयंथविभागज्ञस्त्वंकेरतो[illegible]दनादिकम् । तत
रेण महिषाद्यादिकं सविभागविस्तारात् निवृत्तिः न ऊर्ध्वानां गते विद्यां श्रीवनाधीवदावन कुवेत्रमा
स्तस्थादि पंतसर्वमाप्राप्तो[illegible]दिमि तत्रोगविभागः फलेच कपाय संहिताया । मूलेपंच
गलेन कावत्यायकादपा स्मृताः नाभिस्थानस्तः सर्ध्ककंतिस्तः पुष्केत नाडिकाः कार्यदीनि
मुखेस्मृतु गलेवस्तु सिनिः स्मृताः कदाप्रभृत तामाभे पूर्व पिपुष्कक्ष वेजयः सर्वयंचभद्रा
विभागो नाभी नो त्रिधा तो[illegible]ः त्रिधा तो न्यूनाधिकमेन वैराधिकेनभुखादीनाम सन्नादिभा
गत्तान्येया यदिनाभी त्रिधा ता उद्भवत्मे गपरिमाणे तदेहपरिमाणेन किमिति वैराशि
कम विधा तिउक्तोग परिमाणं भद्रा मे गमितं वदामि सं गुण्य त्रिधा ता भाज्ये लब्धं तते गवि
भागः वैराशिकस्वरूपं त लीलावत्यामुक्तं प्रमाणमिच्छा च समानजाती आद्यंतयो नत्फलं
मन्यजाति मध्ये तदिच्छाहतमाद्यहृत् स्यादिच्छाफलं व्यस्तविधिर्विलोमे इति अत्र मुखादि
कालोरस्त्रमालायां तलपिंडिविधाभिर दः सर्वकीनाप्रावायुविदशायतिक क्रमशोक्रमात्
संदिविष्टः नियतं स्वविभिरापां संख्यायां क्रमेणा स्फुटमिदमपरिहार्यं मे गलेषितेदेव न
तेवक्रूण कोनायोयमः पुत्रावनयो उत्तरार्धे पश्चिमदिशि भद्राखं तत्रासां संख्या
सक्रमेण पंचमेश्वरे भवति सर्वादेवभद्रायाः शहरवतद्याधिकस्थित्यभावादेतेपवस्

श्री·
मु·बि·
ही·
२४

मोमहस्यांशस्यमहदिकार्यवशहरेहरियुः सप्तम्यांहिस्त्राघटिकोनेषिघटिके तृतीयाराकायांः
लयमहदिकाद्याः परभवेष्णुभविष्टेः पुष्के षिावनिथिचतर्थ्याम्लविरसेरति हरियुरेकादश्यां
राकापूर्णिमा ननुभद्रादेवनेत्यभिधीयतेतमाः पुष्कं कथमतास्यपुत्रमिदिहं दृष्यते देवमाघ
कृष्णपक्षे विवितमेहतिसत्य देवेदेवेष्णुपराजितेपुरुकृद्रसभानालामालाकुलिमेनचालोकित
पुरीराद्देवीमहासेनामनुस्वपुष्कादिमस्तुत्यत्रासतीदैत्यानज्ञान पउकंसीपतिना देवैर्दैः स
मेरमेवपुविजितेषीषाः कृथास्तस्त्रवान्दूकार्यकिलनिर्गतात्पुरमुखीलोगृस्लिनीवक्रमात् वि
ष्टिः सप्तभज्ञामदगेड्रगलकाल्पमोदुरीभेतपादेनत्द्योमृष्टिनेः मरेसाकुसालार्णेनिषुक्रासदेति।
करणाम्यादगणेः बंधवबालवंधवकौलवतैतिलगरम् वणिजविष्टिमित्याद्यन्करणानि
चराणितत् विष्टिभेद्रः शंषेष्कसचतदंषयाः प्राकनिर्देवभागयोः भवेस्थुतष्वटमोगोकिंस्तघ्नं
प्रतिपदलेश्वतस्त्रिष्यर्धभोगाः करणाश्रमुके: प्रतिपत्पूर्वार्धेस्थिरकरणंकिंस्तघ्नं ततोवबवकर
णाश्रतिपद्द्वितीयार्धे बालवकौलवकरणेद्वितीयायाः पूर्वोत्तरार्धयोः तैतिलगरकरणेततृतीया
र्धयोः चतुर्थीपूर्वार्धेवणिक्र अपरार्धेभद्रा एवंपंचमीषष्ठीसप्तमीषु बवबालवतैतिलकौ
लवगरवणिक्करणानिभवंति ततोष्टमायेर्धेभद्राभवति एवंपुनरावृत्त्याकृतिथिषुभद्रास्तेया
श्चतुर्दश्यां शुक्लेपूर्वार्धेष्टमीति एवंचतुर्दश्याः पूर्वार्धे अपरार्धाद्यारभ्यशकुनादीनिस्थिरक २४

महास्वरूपं रत्नमालायां . गहहोऽद्य तरपिंडकानि हसदेशोयापशुद्दनुगोऽस्दीर्त्तं नाम्ना कार्यश्री
कृतघदलद्लमुक्तिरिती विद्वांनः एतत्रिसमंत्रो३विशिरिति ४र. ग्रथमवनपी दिनिविथुभद्राया
मुखपुच्छविभाभागादिके बार्दूलविक्रीडितेनाह पंचद्विकनाष्टरामरसभूयामादिवसः
शाताविष्टरामसमस्ज्ञेन्नुरसराममाद्यदिवाणादिषु यामेषुभद्रकीवयपुभकेरपुच्छंमथा:
वासरे विधिविज्ञिष्ययसार्थं जापुभकरीराजोमपूर्वार्थेन. ४५. वतुर्थ्यादितिथी मोक्रमशः पंचा
ष्टिहेवसुवाराः पंचनायः सामिमाविष्टभद्रायायास्य मुखेयथावतुर्थ्याः पंचमप्रहरादिमुखाः पं
वघटीभद्रामुखमष्टम्यादितीयप्रहरे. एकादश्याः सप्तमप्रहरे पौर्णिमास्यायां वतुर्थप्रहरे तृ
तीयायां मष्टमप्रहरे वतुर्दश्याः प्रथमप्रहरे भद्रामुखमित्यर्थः तद्वद्भ्यामुखमसत्सुभमित्य
र्थः प्रथमपुनस्त्रुतत्यादितिथीमोक्रमेणगजादिप्रहरेषु शुक्ले पतेभवमसं दिवादिमेय
विविधात् घटीत्रयेपुच्छं पुच्छसंसेतत्पुच्छं भकरं समस्तकार्येषु विन्यर्थः यथा वतुर्थ्याः पष्टम
प्रहरस्यांतेघटीत्रयं भद्रापुच्छं एवमष्टम्याः प्रथमप्रहरस्य एकादश्याः षष्टप्रहरस्य पूर्णि
मायां तृतीयप्रहरस्य तृतीयायां सप्तमप्रहरस्य सप्तम्या द्वितीयप्रहरस्य दशम्याः पंचमप्र
हरस्य चतुर्दश्यां चतुर्थप्रहरस्यांते घटीत्रयं भद्रापुच्छमित्यर्थः यथाहगुरुः भृतदेसेवा
मोपिचसर्वदुर्गारूपकः यामेषुशुक्लमादासुंभवेद्विपूर्वविष्टिरिति व्यवहारसमुच्चये दशा

क्रमात् अथ भद्रानिषिद्धेति ॥ ४१ ॥ पूर्वमुक्तं अधुना तस्या वासि सिद्धकालेशालिनीछंदसाह ।
शुक्ले पूर्णिमायां चतुर्थी भद्रैकादश्याश्च तत्परार्धे कृष्णे तार्थेस्यात् तृतीया दशम्योः पूर्वभा
गे सप्तमी चतुर्दश्योः ॥ ४२ ॥ शुक्लपक्षे अष्टम्यां पूर्णिमायां च पूर्वार्धे भद्रा भवति एकादश्यां
चतुर्थ्यां च तत्परार्धे भद्रा अथ कृष्णपक्षे तृतीयायां दशम्यां चोत्तरार्धे उत्तरार्धे भद्रा स्यात् ।
सप्तम्यां चतुर्दश्यां च तद्दशम्यां च पूर्वभागे पूर्वार्धे भद्रा स्यात् पूर्वेति पूर्वादिभ्योनवभ्यो वे
ति स्मिन्नभावपक्षे रूपं अष्टम्यादीनां तिथीनां गतभोग्यघटिका योगार्धं भद्राप्रमाणमिति
यावत् तिथ्यर्धे तैषां करणेन तन्मानं करणं भवेदिति तिथ्युपदेशे उक्तेः तिथ्यर्धभोगः सर्वेषां करणानां
कल्पयेत् इति सूर्यसिद्धान्तोक्तेश्च उक्तं चदीपिकायां तृतीयादशम्योरुत्तरार्धे सप्तम्यां पूर्वेणः
कृष्णे विष्टिः सितेतद्दशम्यां परतिथिवत् षु पि इत्यनेनात्र अष्टम्युक्तं सितवत्यां पूर्वार्धे अष्ट
म्यादर्धमेवच एकादश्यां परार्धे तत् पूर्वार्धे मूलपातिगो कृष्णे तृतीयायां परार्धे दिसप्तम्यां पूर्वमेव
च दशम्यामुत्तरार्धे च चतुर्दश्यां च मादितः विष्ट्याख्यो महादोषः कथितोऽयं समंततः इत्यादौ
कृत्यसत्कर्मैका त्रासह विनश्यतीति इति पूर्णोमीनगोः पूर्णिमायां च लग्ने च प्रत्येकं भद्रा नाम ।
यथा हंसीनन्दिनी त्रिशिराः सुमुखी कराली कालिका वैव वैमहती रौद्री शाकिनी चतुर्मुखी विष्टयः ।
क्रमशः चतुर्थ्यादितिथिसम्बन्धिभद्राणां नामानि मया सह यानि फलानि तानि तस्य समार्थं ।

सीनिकुर्वीत गर्गः दीनामिदेवचः यावत्तिथियोगे शुनिंद्यो विमिश्रेषः ४॰ अयोगे सुयोगोपि
चेत्स्यादिदानीमयोगे निंद्यत्वपक्षसिद्धिं तनोति परेलग्नग्रहा अयोगादिनाशादिना वा न रेविशि
पूर्वेषु पामलम् ४१ अयोगे सुयोगोपि चेत्स्यात्तदापेष सिद्धयोगः क्रकचादिफले अयोगक्रक
चादियोगसति चेत्तयोगः सिद्धयोगपक्षोपि निंद्यपक्षसिद्धिं कर्तुं सिद्धिं तनोति निषादयति।
यद्वा हराजमार्तंडः अयोगः सिद्धयोगाख्यो द्वावेतौ भवतो यदि अयोगो हन्यते तत्र सिद्धयोगः
प्रवर्तते अन्यच्च हंत्यस्तमाद्योयोगः सर्वाशुभप्रणाशिनी लपानुते नभवति पुनरिद्याततो
वैधृतिविष्टिव्यतीपाताः यत्त्वदीपिकाकारवचनं यदि विष्टिव्यतीपातौ दिनं वापूशुभं भवेत्
हस्तेनमस्तुयोगलभास्करेण तमोपयेति तदस्तु योगमातिशास्त्रस्य सूचनार्थं मतभद्रा
व्यतीपातादिदोषायवादक्रेदे स्यस्तवाख्यो योगः प्रैपिकवाक्यतात्कलात् अत्रापरे आचार्याः ल
ग्नशुद्धा समीचीनलग्ने बलेन कुयोगानां स्प्रकचादीनां नाशं वदंति तिप्रोष्य: यदाह सप्त
यत्रलग्ने विनाकर्मक्रियते शुभसंज्ञकम् तत्र तेषामयोगानां प्रभावो नाशते फले अथावश्य
शुभकृत्ये कालस्यावारयत्वादाय योगयनाप्याः परिहारमाह विष्टिपूर्वे विष्टिभेदास्तत्पूर्वेनतदा
दिव्यतीपातादिकं दिनार्धीतरे मध्याह्नादने पुनस्तुमाहुः अर्थान्मध्याह्नेयावत्कालो निषिद्धः।
विष्टिरगारकश्चैव व्यतीपातश्च वैधृतिः प्रत्यरेजन्मनक्षत्रे मध्याह्नात्परतः शुभमिति तेनेवो

यथासंभवं ज्ञमुहूर्तादयो दोषा ज्ञातव्याः तथाहि रवौ चन्द्रे शासौम्ये मुहूर्तकः कुलिकश्च ग
हः कंटकसंज्ञः सप्तमाष्टमावर्धयामयोस्तत्राष्टमः कालवेलाख्यस्तु देशभेदेन मतं दोषाख्यः।
एवं सोमवारादिष्वपि ज्ञेयं तत्र कुलिककंटककालवेलायमघंटा नेष्टा वङ्गाके मध्या
दि ज्ञमुहूर्तो वामाने विवाहप्रकरणे वारवर्ज्यमेवादिना वक्ष्यति . तत्र ज्ञमुहूर्ते कुलिकादि
कार्यं निकार्यमसर्त्येषदुत्तरेत्वादि लघुप्रकारेणाभिधानात्पूर्वं पुनरुक्त्या पुनरग्रेऽर्थोपका
राभिधानमयुक्तं प्रतिभाति नैषदोषः द्वितीयार्थमभिधाने तथाहि द्वितीयार्थे ज्ञमुहूर्तकुलिक
कंटककालवेलायामयमघंटानां श्लोकसंबद्धाभिधानाद्याख्यानगम्यार्थता स्फुटेति गौ
रवं अत्र तत्सर्वं सपद्यर्थे प्राहुतः संक्षिप्य श्लोकद्वयेन व्याख्यानान्ने पदसमभिधानमिति लाघव
मिति दृष्टान्तदर्शनं दृष्टान्तं सर्वत्र लाघवप्रकरणे सवनार्थे पौष्णाणं मेत्रश्रेष्ठपदनाडा त्रि
प्रायमार्थोऽपुनरुक्तिः ३८ अथ विवाहादिषु भक्तसे दोलिका निषेधमनुष्टुभाह विपा
शैरावतीतीरे ग्रामहर्षाश्च त्रिपुष्करे विवाहादिषु भंगेऽह्नि होलिका प्राग्दिनाष्टकम् ३९ वि
पाशानदी इरावतीदेशेषु तथा यैतेतयोः पश्चिमदेशेषु मिदे एतयोर्नद्योस्तीरे तीरवर्त्तिदे
शेषु यथापाशानदी नदी सा पितृदेवश्च सिहा तस्या अपि तीरवर्त्तिदेशेषु तथा त्रिपुष्कराख्ये दे
शे च होलिकायाः फाल्गुनपौर्णिमास्याः प्राग्दिवसाष्टकं आरभ्य ताद्दिनाष्टकं विवाहादिषु भक्तात्येने

हेमि विहमित्यर्थः अत्रत्वमावहो लिकाष्टकनिषेधः शीत्रबोधे अष्टमी समारभ्य फाल्गु
णस्य दिनाष्टकम् पूर्णिमासवधिर्ज्ञेयो दोलाष्टकमिदं शुभे अस्यापवादमाहैव शतद्रु
व विपाशा यामैरावत्यां त्रिपुष्करे होलाष्टके विवाहादौ त्याज्यमेतच्चतो भव मुच्यते अथ
शुभस्तत्र भूतीनां उभयोगामोपविहार स्तत्र शुभाद् स्वस्नु क्रकचदग्धादौ निंदो पालेषु
भाज्यगुः केचिद्यामोत्तरवात्स्ययात्रायामेव निंदितान् ४. स्वस्नुयोगस्तयोगानंदादिषु
प्रांति यातियोगे शुक्ललादर्कं शत्रादिनाञ्च गुणाः ककचः षष्ठादितिथ्यापामेदाद्विलोमचि
तिउक्तादग्धयोगाः सर्वगुणिपनाश्चिरसाष्टवेदाश्रत्र्याद्याश्चिदिवाहेन चित्योगाः दुत्सान
योगाष्ठुगस्ते चेद्देष्योक्तसमीचीनेमतिसमीचीनवेगोत्र्यक्रकरणोवव्यते स्वस्नु क्रक
चदग्धादीकुभान् अनिष्टफलमप्यन्यपुभफलदानुगुणेश्चः यदाहराजमार्तंडः क्रक
चोस्नुयोगाश्चदिने दग्धतपेच चेहेषुभत्तपसोनिहंतावत्सहताइव अन्नके विदावा
धाः येषामेत्तरेषुहोत्तरेस्नु क्रकचदग्धादीकुभोज्जगुः तथा च दीपिकायां राजमार्तंडः
उत्पातेय सर्वदेय्यक्ते चक्रकचेतथा तिथ्यौदग्धवकालेवशभपामात्वरतः शुभमिति अथया
मेत्राचार्याः स्वस्नु क्रकचदग्धादीन्यात्रायामेव निंदितामुगुः विवाहादीनितत्प्रतिषेधा
भावात्स्वस्यकार्याणि यदाहल्लः वारदेतिथियोगयात्रामेव विवर्जयेत् विवाहा २७

श्री. मु. चिं. टी. २८ ऊजन्मस्तत्ताने सर्वत्र निंद्योबुधवारदोषः इति ज्योतिर्निबंधुक्तकृतिः सेगाथ्केते अथशुभ
कृत्याय पृथक् देशभेदेन यमघंटकादिदोषपरिहारमाह रागैः विंध्यस्योत्तरकूलेतुयाव
दानद्दिनाबले यमघंटकदोषोपरिहारमाह तिमान्यदेशेषु विद्यते मद्ययोगमराधान्येषु
यमघंटास्तदोषभाक् काश्मीरेकुलिकेउक्तेसर्वयामस्मसर्वतइति २८ अथसूर्यादिवा
रेषुशिष्याणांमध्यवदोषुज्ञानार्थेउक्तमुहूर्तादिनामकान्मुहूर्तेदोषंकाद्देलविशोदितव
सेततिलकाभ्यामाह सूर्येपद्मसरनागेंदिद्र मनुमिताः क्षुद्रंद्विषकेजरोकको विसूवेद
गः क्षितिसुतेयुगषुवितकौविध्रुः सोम्यहुयिगनोकदिमनुमिताजोवेद्विषकृभास्करा
याकाख्यातिथ्यः कलाभ्रसंगुणावेदेषुतकेयदाः ३० दिग्भास्करामनुमिताश्रुशमीश्र
यिद्दिनागादिशोभवदिवाकरसेमितायु इत्युक्ताः कुलिककंटककालवेलाः स्युपर्शी
वयामयमघंटकगताकलोपाः ३८ रविवारेषमसप्तमाष्टदशामचतुर्दशासंख्यामुहूर्ता
निंद्याः सूर्येद्विघातराहनवदशावनदेशासंख्याकामुहूर्तानिंद्याः एवमुहूर्तेषुविदृशलाकेउ
मुहूर्तास्तेया केषुचित्कुलिककंटककालवेलास्यु केषुचिद्दवेयामयघंटाः स्युस्तमाह
एमाद कर्मोशाइति कुलिकाः षोडशोषाः दिनसेतिप्रोषः यस्मिन्दिने कुलकादिनिमा
मानदिनेयद्दिनमानेतत्वोऽस्याभिभोज्यो यद्वटीपलात्मकं तन्मुहूर्तपरिमाणतेषुमुहूर्तेषु २८

विरोधाभावस्यापि किमत्र प्रमाणमिति चेत्कामरूपपादिवाक्यमत्रस्मात् यदाह कश्यपः।
विष्कुंभवज्रयोरन्त्यः षट्च गंडातिगंडयोः व्याघाते नवशूलेन पंचनाड्यस्तुगादिमाः इति मा
रुद्रोप्येवमेवाह अनेन विष्कुंभाद्यवटीत्रयं च नव के व्याघाते नवको द्वयमिति च दशकेष्वरः
प्रत्यपवादो भवति एवं च विष्कुंभादि त्रिनाडीः शुभकर्म्मसु वर्जयेत् गंडयोः पंचशूले व्याघाते नवकं
च त्रिदश नाडिकाः सन्ति गणेशप्रीतिविरुद्धसिद्धिवैधृतिसप्त अपि रूप अध्यपदरेषु तिथ्येरावपणकमसत्य निषेव
धवृद्धीषान्नभाह वेदोगाद् नवार्का दाः पदरेषु तिथ्यापंगत वृसंहरमहत नाशागता
नाडीः परिताः शुभाः इदं चतुर्थीषष्ठीअष्टमी नवमीद्वादशीचतुर्दशी तिथिः पदरेषु संज्ञका
लिखयोरेतयोः आसन्नभक्तासावपणकमसतिकमादादिमाः मेषकर्कतुलामकराः प्रा
नुत्युनेन यथा चतुर्थी आदिमाः षष्ठिघटिकाः सहेनेव अष्टम्यां चतुर्दशी नवम्यां
विंशतिः द्वादश्यां दश चतुर्दश्यां पंच घटिकास्त्याज्याः इत्यर्थः अध्यपराउपरितनानारोधेन
निःस्वनेयमश्चटके कलिके सर्वनाशः स्याद्धात्रावेमोन्नदोषदः केटकंकालवेलयोर
यर्ध्येहादशफलेनोक्तेः राज्ञावेनेनदोषदा इत्यपाम्पीवादो गलकोषे समस्विनीगंधसुवेत्य
वावदोषस्त्यपात्रिमनाभुवेतः अधंसमासाय विलासिनीनां कदापि वा गोइवनिष्फ
लाः स्युः नथाच नवारदोषा अभवेति राज्ञोदेवे यदि सेत्यादि वाक्यगणाम् दिवापापाके

श्री.
मु.चिं.
टी.
२१

गंडांताः स्वदिनेस्मदिन भौमार्कसार्कि कालक्रमेण प्रभवंति यमघंटाः कंटकाः का
लवेलाकुलिक रसि विरुद्धलत्पातार्धे निषिद्धम् गंडयोगार्धप्रहरः एतेमुहूर्तदोषादिनशेष शोभ
कर्मेनेत्याः गंडांतशूलपूर्वानामपरार्धे निषिद्धं रमूर्तेदोषफलमा च नियमेनपूर्वदिनःस्या
भतिसूत्रमस्य तस्थितिकालज्ञानाद्विवाहप्रकरणेपंचमपादविवित्समाणगीत्यामहापा
तकसंभावनयापनदिवदिवसमिणियेपूर्वापरवतमामदिनानोत्पातपरिमितेपूनिभाति य
स्मिन्दिने महापातस्तदिने वर्ज्ये नारदमते एवमेवव्याख्येये यदात्तमहापातस्यस्थिति
रूपसूक्ष्मकालज्ञानंस्यात्तदास्थूलसूक्ष्मपात्यामितिन्यायेनसपदपातमध्यकालोमंगलकृत्ये
षुत्याज्यो न्यूनाधिकपात्ग्रहेपुपातस्थितिकालानयनस्यैववेयजकप्रसंगाद्गतिनिष्कृष्टोर्थः वि
ष्कुंभेति विष्कुंभवज्रयोर्योगयोः प्रथमातिक्रमेकारणाभावादिसंघटिकाज्यमेववज्रं तथाप
रिघस्यपरिवार्द्धयोगस्यघटिकानामायुमर्धं त्याज्यं शूलेयंचादिमाश्चदोवर्ज्याः गंडातिगंडयो
गयोराद्यमाःषट्घटिदोवर्ज्याः व्याघातयोगेनवादिमानोध्यावर्ज्याः यदाहश्रीपतिः परिघस्यार्ध
तिस्तुस्त्वयोगेपरिवेसवज्रेव्याघातसंज्ञेनव्यशूले गंडेतिगंडेचषडेवनाड्यः शुभेषुकार्येषु
विवर्जनीयाः ननुसवज्रेइतिकस्यविशेषणं प्रथमयोगस्यवाभिमतघटिकानिर्देशाद्रमयोरुता
वद्विशेषणमयुक्तं अत्रश्रूमः प्रथमस्यैवविशेषणं वज्रयोगस्यादिनेप्रथमयोगेविष्कुंभयोगे २५

सर्वदान्यामाम्नेहिदशनाडिकाः यतस्मैवतिथिवारनक्षत्रयोगकरणानामेकस्यैकांशशुद्धिः
पंचांगशुद्धिमिश्रकेनारदेन तिथिवारर्क्षयोगानांकरणस्यचमेलनं पंचांगमस्यशुद्धिःस्यात्
नपंचांगशुद्धिराहृता। यस्मिन्पंचांगदोषोक्तिनिमित्तंलिख्यतेक्रमइति। अथ यथाकुलिक
कालवेलायमघंटाकण्टकदोषाननुष्टुभाह कुलिकः कालवेलाथयमघंटाश्चकण्टकः।
वाराद्द्विघ्नेक्रमान्मेषद्युपमौचेक्रतेऽस्तगाः एव वाराद्धितमानवाराङ्केनैषमिश्रिगुणितम
तियोद्वाभवतितस्मिन्द्विगुणितोद्वाद्शः ततोस्य तत्तन्मुहूर्तःकुलिकोभवति एवंवर्तमान
वाराद्धनीविकृतेगणितेततोद्विगुणितेसतिपादः सक्रमात्कालवेलायमघंटकण्टकाः
स्तत्काऽऽउइष्टमुहूर्तेस्युः यथारविमूर्तिः सप्तसंख्यकः संद्विगुणितसप्तदशानामादृतसत्त्व
श्यकोमुहूर्तः कुलिकसंज्ञरविवारेभवति एवंरवावष्टमोमुहूर्तःकालवेला तथारवौद
शमोमुहूर्तोयमघंटाः तथारवौषष्ठोमुहूर्तःकंटकसंज्ञस्त्याज्यः एवंसोमवारादावपि।
कुलिककालवेलायमघंटाकंटकाःस्युरिपष्ठे यदाहकश्यपः सौम्यादवेदा सप्ताद्रि
नागाः पंचाग्निवाहवः वेदाग्निवाणाः लोकेकैभास्वल्लिपिरिवह्नयः वेदाह्णतर्काः कुलि
कयमघंटावैयामकाः शहरार्धप्रमाणाणिभानुवारादितःक्रमात् अशार्धयामःसंज्ञितःस्या
स्पष्टार्थमात् कुलिकयमघंटायोस्तराधेत्याज्यो अकंचेदेवलाभमनोहरे शहनिनिषि

श्री. मु. चिं. टी. ४५

सिद्धिसिन्धावुक्तमहापातस्थितिकालानयनमप्युक्तं तत्रैवतत्प्रयोजनेसर्वेमिहोक्ते शुद्ध्यंतकाल
योर्मध्यकालोतयोर्निराकृतः प्रज्वलज्ज्वलनाकारः सर्वकर्मसुगर्हितः स्नानदानजपश्राद्ध
व्रतहोमादिकर्मसु प्राप्यतेसुमहच्छ्रेयस्तत्कालज्ञानतस्तथेति आद्यंतकालोसवेभोदर
स्थितिरूपो सिद्धांतशिरोमणावप्युक्तं पातस्थितिकालानुमंगलकृत्यनशोकालोतज्ज्ञैः स्ना
नजपहोमसुदानादिकमाशेपितिलसहितमिति येनवसिष्ठेनोक्तं महापातोवैधृतिसुहृः
परागसमस्तदा तस्माद्दिनत्रयंत्याज्यंमध्यपूर्वापराभिधामिति वसिष्ठेनापिचदयाजायामुं
क्तम वैधृतेव्यतिपातयोगोतस्तुदद्यातिनवरादपिवर्तमानः सैतायत्रोकरा
दविघ्नभयान्यतीतस्तस्माद्दिनत्रयमपिप्रजहीतविद्वानिति तदेतद्वचनद्वयमपिमहा
पातोपयोगरणिमाशुक्त्वाकर्मसहापात्यःप्रभकृत्येषुभाजेयाः यदाहदोषनिरूपणाध्या
येवसिष्ठः वर्तदृष्टीवतर्थीचअष्टमीनवमीतथा षष्ठीद्वादश्योवपक्षच्छिद्राह्वयाक्रमी।
तस्मादेतास्तिथिस्तुवर्जनीयाश्चनाडिकाः भूताष्टमनुनेत्राकदशषोडशसंमिताः दो
षनाडीषुयात्कर्मभुभंसर्वविनश्यति विवाहेविधवानारीव्रतोःस्नानोपनायने सीमंतेग
र्भनाशःस्यात्प्रतिष्ठायांविशेषतः किमत्रबहुनोक्तेनकृतंकर्मविनश्यति कश्यपस्तुसर्व
साधारणेनदशैवघटिकास्त्याज्याइत्याह अष्टमीद्वादशीषष्ठीपक्षरंध्रासुताश्च मेराले ४५

इति द्वयोरपि लग्नयोः सिद्धान्तशिरोमणावभिहितं युक्तकदपि संक्रान्तिप्रकरणे स्पष्टार्कसंक्रां
तिविहीनश्चान्द्रमासोऽधिमासः त्वयमासकस्त द्विसंक्रमइतिवदन्ति एतत्पातेत्रैवसमयस्या
ख्यायते यदुक्तं वसिष्ठसंहितायां यस्मिन्दर्शान्ते दर्शादेवापरेदर्शे उक्तश्चभवति भानोः
संक्रान्तिः सोऽधिमासः स्यात् अत्रोच्यते तदर्थायोमेषभानुरेवाज्ञयोयदा संक्रान्ति द्विनयं चेत्स्यात्
न्यूनमासः स उच्यते मासश्च धनादिलग्नमेवकर्म संक्रान्तिलग्नमेणकार्यमत्र यत्तोपवासश्च
तत्तीर्थयात्राविवाहकर्मादिविनाशोमतिरिति अथ कुलिका वारसम्बन्धेन मुहूर्तदोषो वर्ज्यः
तथाशुद्धार्थे वारसम्बन्धे नाधियामावर्ज्यः यदाहवसिष्ठः निधनेशुद्धार्थेतन्निधनेयमः
घंटके कुलिके सर्वनाशः साहाशावेतेनदोषभाक् कुलिकान्दोषान्यूर्ध्वेदोसर्ववदन्ति।
अथपातो महापातो महागणितसाध्यो व्यतीपातनामको वैधृतिनामकश्च वर्ज्यः यदाहना
रदः यस्मिन्दिने महापातस्तद्दिनं वर्जयेच्छुभे अपिसर्वगुणोपेतं दम्पत्योर्मरणप्रदमिति।
कश्यपोऽपि महावैधृतिपाताभ्यां दूषितेलग्नसत्तमम् रात्रावपृथुतेप्रकृत्य हृतं तस्मानित्य
जेदिति पातोह्यतीपातः महापाते प्रत्येकमभिसेवनं महावैधृतिर्महाहानीपातश्च
ताभ्यामित्युक्तः महापातो नामरवीन्दोः क्रान्तिसाम्यं तदानयने तद्गणितयत्नैर्भः सर्वसिद्धा
न्तादिभ्योज्ञेयं ततो महापातकाले निर्णीय तत्कालस्थानिसूक्ष्मकाकस्मिन्काले मंगलकर्म

तत्रतिथिद्वयतटलक्षणं यत्रयोवारस्तिथिद्वयान्तस्पृष्टास्तलीयतिथेः केचिदपिभागंस्पृ
शति तत्रवारेमध्यमातिथिस्तिथिक्षयसंज्ञा यथानवमीरवौघटिकाद्वयंपुनर्दशमी
रवौघट्यःपंचाशद्घटिकाः एकादश्यपिघटिकाचतुष्टयंरविवारेणासहसम्बंधमितिदश
मीतिथिःक्षयसंज्ञा यानदि २ घदि ४ आवमसंज्ञाऽव्यपिवाहुः अथतिथिवृद्धिः
लक्षणम् यत्रयातिथिर्वारद्वयान्तस्पृष्टास्तलीयेवारस्यादि केचिद्भागंस्पृशतितत्रसाति
थिस्तिथिवृद्धिसंज्ञात्र्यहःस्पृगित्यपिचेत्याहुः यथातृतीयारवौअष्टपंचाशद्घटिकाः पर
चतुर्थीसोमेचषष्टिकाः ६० ततोभौमवारेचतुर्थीघटिकात्रयं ३ अतश्चतुर्थीवारत्रयसं
बंधातिथिवृद्धिसंज्ञा यदाहवसिष्ठः सुतिस्तुतिथयोवारेएकस्मिन्नवमातिथिः ति
थिवात्रयंचेकात्रिद्युस्पृग्वृतिनिंदिते कृतेतन्मंगलेतत्रत्रिद्युस्पृग्वासरेदिने भस्मीभ
वतितन्द्विशमग्नेसम्यगपिधनमिति इतिनिंदितेप्यत्रसंधिस्त्वाघः यतश्चन्द्रावच
नमिति तिथिक्षयतिथिवृद्धिपरिहारमहादोषापवादाध्यायेवसिष्ठः अवमास्थितिथिदो
षंकेंद्रगोदेवपूजितः हन्तिपदसप्तवयंतद्वत्तदेवार्धिकेमपा त्रिद्युस्पृगाह्वयंदोषंसोमः
केंद्रगतःसदा हन्तिपदसप्तवयमध्यन्यथायनेअतमइति अथन्यूनाधिमासोक्षयमासा
धिकमासोवर्ज्यो असंक्रांतिमासोधिमासःस्फुटःस्याद्विसंक्रांतिमासःक्षयाख्यःकदाचित

तिथिवारेणाचेयम् अन्यथा जन्मवारेण्य तिथिसंशः स्यात् । अथ व्यतीपातो वर्ज्यः सप्तविंशति
योगेषु व्यतीपातो नाम योगः स च सूर्याचंद्रयोगजन्मा सप्तदशसंख्यको निन्द्यः उक्तं च
मिहिरेण सवैधृतो योगो व्यतीपातयोगः सर्वोपनिष्टः परिवर्ज्य माद्य मइति । नक्षत्रयोगोले वि
ष्णुजीवितार्थिकदाचन । कर्तव्यं ज्ञानात्यथा दिवं न सर्वनाशं नोत्प्रद्यते इति अथ विष्टिः सा ना
रत्नाकरे वधबंधविषाग्निशस्त्रभेदनोच्चाटनादिकम् । तुरंगमहिषोष्ट्रादिकर्म विष्टौ वसि
ष्ठ इति तथा वैधृतिः पूर्णचंद्रमालिनः सप्तविंशतिसंख्यको योगो निन्द्यः उक्तं स्मृ
तिपूर्वेषु तूक्तः महोपग्रहाग्निमेषा विभागकल्पनेव विशेषतो ये वदंति अथ मन्वादिकं दे
शानामग्रहणमिति न्यायमनुस्तुभीमो भीमसेनः इत्यादि -------- मावस्यानि
त्या सदैव दर्शपितृकर्मविवेकेनान्यद्दियेषु शुभपोष्टिकायुम मुद्भिः कर्मतत्र शुभमितः
वाचे विनाशमायात्यचिराद्भ्रातन्दिति वसिष्ठोक्तेः अथ पितृदिने मातापितामहपितः
रौ मुमानः क्षियेत्येकसोधः पित्रोर्दिने मातापित्रोर्मरणदिने श्राद्धदिनमिति यावत् न
ह्यपि निषिद्धे यदाहकालप्रदीपः महार्घ्यामुक्तलिंके च तिथ्यातेचवैधृतिं च परिवार्यं कोति
सामेकहा संक्रांतिक्षयदिने पित्रोरिति अथ तिथिक्षये हीवर्ज्यो तयस्य वृद्धिषु तयेद्दी
निकोः क्षयेद्वी तिथिः क्षयति थिरह द्विष्पृतेव में अनयोः प्रसिद्ध तात्खलक्षणेनोक्तं तत्र

श्री
मु. चिं.
टी.
२२

मेववन्नम ३४ परिवार्यपंचमूलेषट्टूगंडानिगोऽश्यो आज्ञातेनयन्नाभ्य स्ववृर्न्नो सर्वेषु कर्मसु अ
वर्ज्या इति द्वितीयश्लोकेनान्वयः नाम्नदाष्टीनाह जन्मर्क्षेति यस्मिन् दत्ते जन्म भवितन्नन्मन
क्षत्रं यस्मिन्मासे जन्म भवेत् स जन्ममासः यस्यां तिथौ जन्म भवेत्सा जन्मतिथिः एते वर्ज्याः यदाह
वसिष्ठः स्वजन्ममासर्क्षतिथिलग्नेषु वैनाशिकाद्येषु शुभेषु [illegible] सोमाहमासाभयथाभिता
पीनेवाद्यगर्भे हितयंकदाचित अथ जन्मनक्षत्रमासतिथीनि विशेषवादिगर्भेष्वेव यदाह नार
दः न जन्ममासे जन्मर्क्षे न जन्मदिवसेपिवा आद्यगर्भसुतस्याथ दुहितुर्वाकरग्रहः इति अनेना
द्यगर्भव्यतिरिक्तस्यापि स्यात् [illegible] मासतिथिषु शुभफलत्वमुक्तं भवति अतएव
[illegible] जन्मर्क्षे जन्ममासे [illegible] सम्मलं भवेद् [illegible] शुभा।
[illegible] जन्ममासलग्नायां [illegible] जन्मदिवसे [illegible] भवेत् जन्ममा
सः [illegible] सर्वकर्मसु [illegible] पूर्वे वाक्यैः
[illegible] वस्तुतस्तु [illegible]
[illegible] इति [illegible]
[illegible] इति [illegible]
[illegible]
[illegible] दिनपदं २२

पुनर्भवे निमित्तान् यथा सत्त्वमवाह्य यत्र हातेभि कि इ वैश्यपाता मासमासमन्तक्षयाधिमासेषु द्विवेध यथ
गोपनिमितीयश्लोकेना भययापि पल्लावेशाथ हरणाद् यत्र यदा मासाधिशुद्धिमिथभगात पद्वानिषु इ भव
ति द्वितीयपाणि पाद्देशुद्धा विशेषा मह्रदि लमलमासिपु मेगेन ३२ पूर्वपासभेदेन किंयुमासयकेष
मासेषु शुद्ध मीय नहावनिषेधं शायादिविशेषेण पितृदानिहवव्यकेद साद नव यत्र सकल
धर्मादयः कमानेक गुणाइ मासान् पूर्वे पर काउ भेय स्थिवस्तायसे सगत्वमुदिते चालइ ३३
यह दौ युहनक्षत्र कमान्त मुलाधंचन यो वा मासा मे सति यद् इकमासान् मध्य यथा यहणमसवेयाम
मास यद्यु शुधे यामे मास त्रयेन तत्र यो मासम मासेषु केन्द्र द्विस्पर्श यथादगुरुः सर्वथा संतृप
एमासे द्वौ मासे शुद्ध रायदे आपाद शहता शिधिमुमासम केविवर्जयोत अथवाधितसाधिय
सुवन ते श्रवाधुपत्नीक लोकानां लावा पूर्वेक्षसि दिमनेषु अर्धक्षयगोत मा निश्चिनानि समग्नी नानि
तथा पुत्रे भुदिनेश्चित्तो दयेपर नालयुक्ता तिदिनानि पीयस ममसेव ति का यत्पापि पुत्रोदयेय
गृह दोषे सम्ताके संक्रमणे नयो स्युनि पात्रो भूभय मासि इव्य ब्रवद्यत्यादिति न विशेषि य
लोप्य दोषे वा भुंजनि मेदाय मल मासमाने परमान वृद्ध मद्रति ज्योतिः सिद्ध यद्वादि संज्ञो वियतोदय
यस्त्रा सद्भावात्पूर्वेण पक्षो क्षवि नाविवनीनि इ ति मवेच विषय विवेक ३४ अथ मासमान्य तो
यूपवर्षादि पंचांगादि निवसंतति लक्ष्यामहभाद्र समादेमासनिषेधो वा विवाह भद्रादे
स्तमापित्तिदिनानि तिथ्य द्वयेहीन्यूनाधिमास कलेक पदार्थ मासावि धेभवन्त्र विद्धिकाय

श्री॰ मु॰ चिं॰ टी॰ ३१

मध्ययुग्रहयोगेनयद्उक्तंदोषसंभवं तद्दिनंसर्वकार्येषुशुभेषुपरिवर्जयेत् इति ग्रहयुद्धभेदाश्च
तारः केदत्तस्त्वेवः ग्रंथुविमर्दनेअपसव्यंचेति तथावराहः असव्यक्रमयोगान्नुलिभिरुक्तं
स्त्वत्तएंनिरूपणंसिद्धांते उल्लेखलारकस्यपर्णाड्रेद्याभेदः प्रकीर्तितः युद्धंसंधुविमर्दाख्यंसंयुग
योगेपरस्परम् अंशाद्दूनेपयाहसायुद्धमेकोचेद्वरतुइति नमुग्रहयुद्धादिकंसिद्धांतविरुद्धं य
तःकृत्तासपृणीअपिदिविपदावकलितानिकिमास्ताहतयोलद्युनिमद्दतिस्युन्मद्दतिप्युलिप्ताः त
स्मादेतेषांभिन्नभगणादितिभेसेन्यसदामंदाक्रांताउत्तरपार्थगद्धालिप्तालाःक्रमेणातिभास्कु
राचार्योक्तेर्मद्दांतेरानाधेभावेनावस्थितानांग्रहाणांयुद्धसंभवएवलोकेद्विसमीपवर्तिनोःपु
भोयुद्धादिकल्पनेतत्त्वनियमेनपामेग्रहयुद्धोक्तिःसत्य अत्रयुक्तिप्रयः सर्वग्रहएवसमादः
पातिस्म विषमिन्नरतोऽग्रहाणामुपर्यधोभागेसंस्थानाम् अतिदूरत्वात्विषयसमितिमिव।
संप्रयातानाम् आसन्नाःस्मयोगाद्दृष्टोल्लोकोस्मदृशांसर्वैः युद्धवल्लोकात्मारा शरादिमुनिभि
रुक्तमइति तेनभवतिनाराज्ञामन्योपायांश्चभ्याप्भफलसूचनार्थंयुद्धसमागमयुक्तिः उक्तंच सू
र्यसिद्धांते भावाभावायलोकानांकल्पनेयंप्रदर्शिता स्वमार्गगाःप्रयांत्येतेदूरमन्योन्यमाश्रिताः
इति ननुयथायद्ग्रहणेतिथिसंधौभवतियथानक्षत्रग्रहयुसंधौन्यायमानेकिंनेनत्रेद्वयपतिकिं
परेकिंपूर्वेकिमुभयमिति अविपूर्वाङभयमिति वयंक्रूमः यद्उक्तंशार्ङ्गीयविवादेपटले य
स्मिन्विधुराङ्क्षिणिंचधिसंगग्रहाणांतिनमान्यमस्तुइयेस्मात् याम्याग्रेहर्षमरणंविधनंभवेवेद ३१

घावलेनतेनेस्मगणविलाम रवौ यत्ताद्दिसमानोदर्शनेबगमानुषी द्विशेधुमाम्बुकारसमनोः
भवतीयवतः अंशेः सूर्योदयोसन्निवेहमजेशोभनः स्मृतः द्विमपातानिलोत्पाताविरूपाद्दनद
पीने हस्ताजनाभमाकम्पोत्तारोल्कापातपिंजरम् विवेगभोइवः सौम्यगोतासिम्दापोद्दिष्ठ
पर्वाकरलतान्नोविविक्तरःश्रीपिरस्युभः यतस्वभावनाहोतेदृष्टास्तेतोपुमशदाः क्रतोरन्य
नवोत्पाताद्प्रालेभरपादाफलाइति अथयद्भिज्ञभे ग्रहैर्भेसादिभिः पंचभिर्भिन्नसिद्धांतोक्ता
रोम्पाभेद्योगेप्राप्तेपताहृशोभनत्वेतरम् तथापिऽयेनन्त्वेभौमादिपंचग्रहयुद्दमपपतिते
सन्दर्शनेनाम तत्रफनरयोगोद्दयुद्धेतत्तत्पवदोषः अत्रकेचित् युक्तिन्दिनेनत्वेभौमादी
नायुद्धानेनमन्दत्वेतन्मपत्विनाहतत्वप्रमाणाभावात् मबोत्पातेदिवाभौमान्त्ररितेर्दद्विषिभे
भत्वान्यश्रप्यमथ्युः भौमान्तरित्वेसत्वातयोगोदृश्ययुक्कवेम्नुत्पत्तदृशानन्तत्राभावात् दिनन
तत्रमेवत्वान्य पवनतत्त्वचतत्वयघटमासोकालोधनेोत्पत्तसंयोगग्रुतिद्वितीयघराभाससमभि
व्याप्यत्जेत्मकः यहकेस्याद्रीयदिवाइपटले क्रुरेर्ग्रहैर्युक्तेभौमपंचतत्वेवविदायुद्धगतेयहभि
भकेनदन्तभेन्नमहोत्पातदृष्ट्यात् यद्धाद्दृसन्दर्शनद्द्रष्टस्तेषांतांप्युक्तेचविवाहलग्नेया
मासधृद्विविद्धीतत्तस्मिन्विवाहेयात्राद्दिषुभनचैव नारदोपि ग्रहणेत्पातभन्यान्यमंगलेषुस्त
नत्रयमिति मंगलेषुत्रत्रयमित्यत्रस्वप्नतन्प्रकृतिभावः गुरुरपि उत्पातैःपीडितंमारास्य
एमासैःशकुनियघु गृहकेतविशुद्धत्वयदत्वबकेनिपीडिते वत्सरार्धनशुद्धेनग्रहयुद्धगतेषुभं

पी. मु. चिं. टी. २

रवीहेरवलिप्रकेपेकेऽकुमोल्कापतनादिदोषे ग्रसेटष्टाहानिवर्द्दतितेन्ज्ञास्तृयोदशाहानिव
र्द्देतिकेचिदिति यद्धाहाणककायुस्थावत्मकतविशेषेपरिहारउक्तो ज्योतिर्निबंधेपंचदिनानिव
मिश्रत्रिदिनेगर्गास्तुकौशिकस्तके यवनाचार्यस्थमतेपंचमुहूर्त्तोऽसृक्षपाति राहुरिति अथ
चग्रहणौचानिषेधोनित्यनैमित्तिककाम्येजपहोमक्रियासुच उपाकर्मणिचोत्सर्गेग्रहवेधोन
विद्यतइति ग्रहोग्रहणं अथअशुभसंज्ञातेषुइष्टदिनत्यजन्शुभंकल्याणंस्यादितिलोकेप्यइति।
शुभस्यापतातृष्णायेउत्पातावसंतादिपतनपुरस्कारेणउत्पातविप्रोवः शुभउक्तः तादृशोऽत्पा
तेऽष्टैष्टदिनतेदिनेदिनातिरिक्तविशेषानवगमादेकत्वशीतिरेकदिनत्याज्यत्वमुक्तः अथदेवः
शुभदेषुत्पातानाम शुभदत्पातानाह ऋषिपुत्रकृतेश्लोकेवराहः बन्धूकनिभदीकृपाःखे
ध्यानिर्वीतनिःस्वनाः परिवेषोऽरमोधूमरक्तार्ककलमनोद्भयः धूमभोत्तरसंध्यमधुपुष्पफ
लोद्गमः गावत्समद्दर्दिक्षुप्रीविायमधुमाधवे नारोल्कापातकलषकपिलाकेंदुमंडलम्।
अनग्निज्वलनस्फोटधूमरेणुनिलाकुलं रक्तपद्मारुणासंध्यानभःक्षोभाणिवोपमम् सरिता
मंबुसंशोषंदृष्ट्वावीर्ष्णभवदेत माकायुपंपरिवेषीविद्युत्कम्पाविरोहणम् कंपादूहनवे
कृत्यंरमणंरूदितंति नपुदपानसरसांवृद्धयुत्तरणाप्लवैः सरिणांचादिगादांत्रवधीतन
भयावहम् दिव्यस्त्रीभूतगंधर्वविमानाद्भुतदर्शनं ग्रहनक्षत्रताराणांदर्शनंचनवांबरे। ९२
गीतवादित्रनिर्घोषावनपर्वतसानुषु सस्यवृद्धिःरसाहानिरपायःशारदिस्मृतः शीतानिल

तिथिवारोत्थः कुयोगाद्दृष्टयोगाः क्रकचाद्या विधिमोक्ताः अमृताद्या द्वितीयाद्याः स्यायः भवारजाः
पापेष्वेतेषु सत्स्वपि शुभकार्यं न कुर्यात्। तथा जितगुणाः तिथिवारनक्षत्रजाः वर्ज्या इति सर्वकार्येषु हस्ताः
केषांचिन्मते इत्येवमादयः सर्वे दृग्योगा हुताशनयोगा यमघण्टाद्याः हुताशनयोगादेश
उत्तरस्यादि सिद्धसिद्धस्तेषु न वर्ज्याः अन्यदेशेषु निषिद्धा न भवन्ति तथा ततः सिद्धमेव उक्तं च नार
देन तिथिवारोद्भवानेतान् योगाच्चारदोषसंभवाः हुताशनयोगादेशे न्यदेशे तेषु न दोषदाः अथ
तिथिवारयोर्वै परयोर्युते रूपलक्षणात् अन्यथा तत्र प्रतिसिद्धोऽज्ञेयः ३१ अथ समस्त
भक्ष्यापेयवस्तुपदार्थानां हलविक्रोदितेनाह सर्वेषु निषुणापापयुक्तेन्दुलवार्वर्धे निषान्हो
है तीक्ष्णे वक्र न वा पाके ग्रहणतः पूर्वदिनानां च यम उत्पातग्रहनाशदाने शुभद्योत्यानेषु
षट्दिने षण्मासं ग्रहभेदभेन त्वशुभयोद्दृष्टोत्पातभम ३२ दैवोत्पातेन सर्वे शुभं कार्यम्
तानि वस्तूनि वैनिषुणेन ज्ञानपरिहरेत्याद्यैः कान्तीपत्रमाह विधिना विपुत्रैः पापाली
ग्रहसंयुभे मत्स्यनयन्ती गोदृक्काके तनयाः पापाः बुधस्तेषु युताः शनिवक्रदोषैः राहुस्थके
पापिने केचित् दीपिकायाम् अर्थदृक्के सौराः पापास्तामेयुताः परेशुभाः पापोपान्तकेक्रू
विशुधर्मोनेत्यादितोऽइति वसिष्ठेनापि सूर्यभौमशनिराहुकेतवः पापसत्तावशुराज्ञीणा
वेदश्च पूर्णचन्द्रगुरुशुक्रसौम्या सर्वकर्मसुहितोत्पा विवरा इति तत्र विधुनापापेन वा पा
पैर्वायुक्तो न तनुलवो लग्नवोत्पन्नः पूर्णादीनि पिवाचेदोल्लग्ने सर्वे ग्राह्वितीनाइति कपापैः

श्री. मु. चिं. टी. १८

शेविशाखाउत्पातः ज्येष्ठामूलंसिद्धिः पवंसोमेपूर्वाषाढाउत्पातः उत्तराषाढामृत्युः अभिजित्का
ऽः श्रवणसिद्धिः भौमेधनिष्ठोत्पातः शतभिषङ्मृत्युः पूर्वाभाद्रपदाकाऽः उत्तरभाद्रपदासि
द्धिः बुधेरेवतीउत्पातः अश्विनीमृत्युः भरणीकाऽः कृत्तिकासिद्धिः गुरोरोहिणीउत्पातः मृगोमृ
त्युः आर्द्राकाऽः पुनर्वसुःसिद्धिः शुक्रेपुष्य उत्पातः आश्लेषामृत्युः मघाकाऽः पूर्वाफाल्गुणीसि
द्धिः शनौउत्तराफाल्गुणीउत्पातः हस्तोमृत्युः चित्राकाऽः स्वातीसिद्धयोग इत्यर्थः उक्तंचनारदेन।
विशाखादिचतुर्वर्गेमर्कवारादिषुक्रमात् उत्पातमृत्युकाणाख्ययोगाश्चास्तसेपुनः अमृतं
सिद्धिः ननुवाक्यपुनरुक्तःप्रेकार्थे आदित्यवारादिष्वहस्तादर्कभमृगादिशुचित्रादिश्रुकाऽ
णानंदादियोगगणनयाउत्पातमृत्युकाणसिद्धयोगाएवसंभवंति नानिकिंच सूर्येकेमूल
ति मूलादीनामेतेसिद्धयोग[illegible] उक्तिश्चउच्यते बालानांप्रीत्यावबोधार्थंतथोक्तिः अ
प्यवाश्यकवर्ज्यः एतेउत्पातमृत्युकाणसिद्धयोगाव्यतिप्रसक्ताश्चेत्तदुक्तं तथोक्तिः मनुनाहि
देवाभेदेनपरिहारोवदृश्यमानोनुपपन्नः सत्यकार्यावश्यकत्वेतत्समीचीनदिनेलाभाभावा
दवहेतिरिद्ध्युक्तमनुष्यामः तत्फलमिति तेषामुत्पातमृत्युकाणसिद्धयोगानांफलं नामस
दृशस्ययोगस्ययादृशंनाम उयोगस्तेषांस्वकार्यफलमपितादृशमेवेत्यर्थः उक्तंचनारदे
न योगाहृत्तः फलदाःस्वस्वाभिधसदृशाःसंज्ञकाः इति ॥ अथदुष्टयोगानांदेशभेदेनपरिहारमनु
ष्टुभाह कुयोगास्तिथिवारोत्थास्तिथिभोत्थाभवारजाः हूणवंगखशेष्वेववर्ज्यास्त्रितयजास्तथा।

ऽस्रुषेऽनुराधाहस्तकृत्तिकास्तथा: गुरौ रेवत्यनुराधाश्विनीपुनर्वसुपुष्या: शुक्रे रेवतीपूर्वफा
ल्गुन्य: श्विनीपुनर्वसुश्रवणा: शनौ स्वातीरोहिणीस्वातीनक्षत्राणि सर्वार्थसिद्धाः सप्तसु वारेषु सि
द्धाः पूर्वाचार्यैः कथितान्युक्तानि. अमृतसिद्धयोगाः हस्तार्के मृगादिद्वीरत्यादिवारेण नेतर
दिसमीचीनानि योगा सम्बन्धनक्षत्रैकरूपनिबद्धाः अतएवानयोः पद्ययोर्मूलाभावः श्रवणे
वाश्यां मनस्यभिधाय जगन्मोहन ज्योतिःसारसागरादिनिबद्धेषु स्वेच्छया न्यूनाधिकानि तत्र
सिद्धयोगा उक्ताः तत्र भीमपराक्रमः मूलरवौ पुष्यकरौ नराणां वेधास्तोकः श्रवणं सोमे कु
जाश्विनी तरभानि भौमे बुधेऽनुराधा वरुणः कृशानुः इहस्पतौ पुष्यपुनर्वसू च भार्गवेऽश्विनी च
श्रवणाश्च मन्दे सौने स्वातिरपि तासदोषयोगाः किलैते सुभदायिनः स्युरिति दीपिकायां
च ध्रुवगुरुकरमूलाः पौष्णभान्यकेवारे स्यादिनक्षत्रैः सिद्धयोगाभिधाने युक्तमेव हस्तादेम
कें वेदोत चन्दुर्भश्च सप्तमे क्रमे सोमेमित्रभमाचार्ये पुष्यं पौष्णं भृगोः सुते रोहिणी मन्दवारे सि
द्धयोगाह्वयाः श्रमी नारदोक्तवचनार्थाः स्मिन्पद्ये उक्त एव तिस्रश्च यन्तु ननोक्तः २५ अथान्यानम
न्युक्तान् सिद्धयोगान् कालिन्याह हीशान्तोयाहाः सवातीमृ भाश्वज्ञाहान्पुष्यादयो मन्दाद्गार्देः।
उत्पातानेषेकृतकार्ये च सिद्धिर्वारे कादेश्यफलेनामतल्पम् २ आदित्यवारादिषु क्रमात् हीर
घाद्विषणावात तोयभास्वेषाषाढातः वासवाहनिषातः ब्राह्मरोहिणीतः पुष्यात् ऊर्ध्वमन्दाड
तराफाल्गुणीतः आरभ्य युगादेषु नभिर्नक्षत्रैः क्रमाड्म्यात मनुक्तोऽपि सिद्धयोगाः स्युः यथा र

श्री. मु. चिं. टी. १८

मुनांत्य पंचघटीवर्ज्याः पद्मलंबयोगयोर्वेदाश्च तस्रोनुघटिकावर्ज्याः एवंगदेसाः समघटिकाः धूम्रेऽरे
केवलघटिकाः कौटेभ्यघटिकाद्वयं मुसलयोगेघटिकाद्वयं दासमृत्युप्राणकालाः षष्टिघटिकात्मकाः
सर्वे विवर्ज्याः अत्रश्लोकेनुक्तोपि चरयोगे घटिकात्रयं वर्ज्यं उक्तं च ज्योतिर्विद्वसारसागरे ध्वांक्षे ध्वजे धूम्र
मुद्गरेषु घटिकास्त्यास्यास्त्यपदं त्वदिनाः यमलंबकयोस्तत्रअष्टिताधूम्रे सदेका पुनः द्वे कौटे मुसला
ख्येयपिचरगे तिस्रः सर्वेवसरेऽस्त्यपाततवरसंादिनगमाकालदंडैस्तथा अत्रदिनप्रान्ते माहोरात्र
मध्याने पद्मलंम्बाकयोरित्याह मुक्तं चक्रेणेतिरोधार्थः २६ अथदोषापवादमेतानपियोगानमुह
माह सर्वे भानुदगोतर्कादिपि बवालसोमेन चंद्रेन्दरविपोगास्युर्दोषसंगविनाशकाः २७ सर्वी
यस्मिन्नस्तेप्रतिमनक्षत्रेदिन्नस्त्रभमित्यर्थः तस्मिन्नेव यह्याजयोर्वापाविशाति सत्यके स
तिरवियोगाः स्युः कीदृशाः दोषाणांसंगः सम्हस्तस्यविनाशकाः हन्तोरमित्यर्थः उक्तं च वसिष्ठेन स
माप्तत्येवपोमवषविषदोकेविशालिकेनुवदे भवेत्सिषुशुभमत्स्ययोगः तयोगविद्धसकरम
भविष्यति २७ अथसर्वार्थसिद्धिवारेणनक्षत्रविशेषयुसिद्धयोगानिन्द्रवज्रापञ्चानिभ्यामाह सूर्येऽर्कमूलो
त्तरपुष्यदास्रं चंद्रेश्रुतिब्राह्मशशीज्यमैत्रं भौमेऽश्व्यहिर्बुध्न्यकृशानुसार्पं ज्ञेब्राह्ममैत्रार्ककृशानुचांद्र
म् २८ जीवेंत्यमैत्राश्व्यदितीज्यधिष्ण्यं शुक्रेंत्यमैत्राश्व्यदितिश्रवोभम् शनौ श्रुतिब्राह्मसमीरभानि स
र्वार्थसिद्ध्यै कथितानि पूर्वैः २९ रविवारे हस्तमूलम्युत्तरात्रयपुष्याश्विनीनक्षत्राणि सिद्धयोगाः स्युः
चंद्रेश्रवणरोहिणीमृगपुष्यानुराधाः सिद्धयोगाः स्युः एवं भौमे अश्विन्युत्तराभाद्रपदा ललिकाश्लेषाः १८

केमुहूर्त्तस्य चक्रे मितिमानसे च यालेपो उत्पातमस्य किंबकृताण सिद्धी शुभे मता योगस्य लेपादश्च । मासे
गास्त्रसुरसस्थि रावाः सर्वधमानाः कलहाः स्वनामा । २४ । स्वशार्थ्य यहद्य यदाहनारदः । वानेदः
कालदंडोपधूम्राधाताधूमावदः । ध्वोदोध्वजाख्यं श्रीवत्सवज्रमुद्गरच्छत्रकाः । मित्रमानसपद्माख्या
लंबकोत्पातमृत्यु । कोणः सिद्धि शुभामृतमुसलांतकुंजराः । राक्षसाख्यचरः स्थिर वर्धमानाः
क्रमात्स्मी । योगाः स्वसंज्ञाफलदाश्च सप्तविंशति संख्यकाः । इति २४ रखादर्कस्य गादिदोषाप्रोम
कराद्युधे । मैत्राद्ध्रौ भृगोर्वैश्वत्कुंभं मन्देच वारुणात् । २५ चन्द्रनक्षत्रात्साभिजितगणनाका
र्या । अयोगा विपरीते योगाः सवेति । तथाहमस्य केचोरदस्याद्विनीनक्षत्राणामभिजिदिननक्ष
त्रेगणनीये तद्यन्नंसाख्याकेच्चारलनाम्न्याकोयोगपानदोभवति । यथादिननक्षत्रेष्वयणावत्सदृषि
नीनः सार्भजिद्गुणनयात्रयो विंशति संख्या भवति । तथा सप्तानक्षत्रादिरोपात्रयो विंशाभिः संख्ये गा
गायोगो मानः । पूर्वमिदोरावसकाराख्यराजावीनमूर्वेव नृगुणनयाज्ञानदादिपाप्रारत्नमर्याः । एवमवेत्र
व्याख्येयम् । सार्थमसूत्रयाकरोहस्तानन्दाजेमैत्रमनूराधा वैष्णदेव मूलमाघापौवकर्णां पालनार
काः । यदाहनारदः । रविवारेकमाद्देतेदस्त्रभादिमृभाद्दिधौ । सार्पाद्रौ मसुधेहस्तामैत्रभाद्देवमे
शिशिः । विश्वदेवाभ्रगुस्तेवं कुगाद्यास्करात्मजे इति । २५ । यथानन्दादिद्वेषोद्ध्रयो गास्तेषु गा
क्रियते सप्तावपूर्वकतेषु रिक्तारंभागतिथ्याह । धोदेवचन्द्रभद्रेवेषनोमावक्त्रावेदाः स्वयंलंबा
गदेषाः । धूम्रकाणेमोसलेभूद्वयं छेरमोस्मृत्यातकालस्थमेवं । २८ । धोदेवचन्द्रभद्रेषुर

पी॰
मु॰ चिं॰
टी॰
१८

नीयाते श्राद्धं गृहे पुंसां विवर्जयेत् ॥ २२ ॥ ननु भौमाश्विनीत्युक्ते शेति विष्णुमास्ति कथं शुक्रवारे
तिथिषु रिक्तामावसितासु च दिवा वा यदि वा रात्रौ शेश्रवेषु मगलसूत्रः शुभ नारदोक्तेर्भौमाश्विनिषिद्धः
भाश्विनी क्षिप्रसंज्ञेनानुक्तेन तेन दिने ध्रुवे स्यात्पुनर्नवयात्राशतिफले ततः साश्विनिषिद्धा एवेरा
हिणी याम्यामभिहितापश्चिमायां वाति प्रायेण निषिद्धैव एवं पुनर्विवाहेपि साम्यमन्यमानं च स्यादि
योगे सतरो निषिद्ध एव एवं पुंसोपि विवाहे निषिद्धः गुरुवारस्तु तमप एव श्नयो योगस्तु वायु
श्रिवक्तारो निषिद्धस्तत्कथमिदमपवादवचनेष्वपि पूर्वकत्वात्प्रतिषेधस्येति उच्यते इत्याक्ति
सर्केवारादिवचनात् भौमाश्विनीत्यादौ रेवत्यश्विन्युत्तरापुनर्वसुश्रवणमृगशिरःपुष्याहस्ताः यत्राहः
रामस्मातेऽह्नः यदि विष्टितीपातेऽपि दिनवाप्यशुभं भवेत् हन्यते स्पर्शयोगेन भास्करेणात्मीय
था इत्यस्मदुत्क्षियोगः सर्वोऽप्यशुभानि लीलया नियतेन भवति पुनरिदं शास्त्रोक्तं धृतिविष्टि
हतीपातेष्वविशमान्यतः कार्यमात्रविशेषशास्त्रबलावापवादवचनेषु कर्मभेव सूत्रपितृश्वरणाः ३
यंचपर्शसाः अत एव योगकारकं चनक्षत्रवारोक्त कर्म विधिप्रयुक्तविधिसिद्धफलाभिधायकत्वाद्गत्व्या
नतनिषिद्धकर्मोच्चविधायिनी शुभत्वप्रपेति भौमाश्विनीप्रवेशोत्सवप्रयाणेशनिरोहिणी गुरुपु
ष्यविवाहेषु सर्वेषां परिवर्जयेत् इत्याहुः अत्र समाधिरन्यच्च भदिवसास्तस्य देशस्य सर्वत्र पृथक्
सेभौमाश्विन्यादौ निषिद्धेपि कार्येकार्ये मन्यथाऽनेन ॥ २२ ॥ अथ नष्टादीन् नष्टाविंशतियोगा याँ चालि
न्युपनाभिधामाह ग्रानंदाख्यः कालदंडश्च धूम्रो धाता सौम्यो ध्वांक्षकेतू क्रमेण श्रीवत्साख्योवञ्च १८

केंद्रियोगस्तिथिविशेषणानुष्ठभेनाह वर्ज्येदितिवपाद्यः समस्तशुभकार्येषु हस्तार्कोपि पंचमीति
भौ भौमाश्विनीवसप्तम्यां बुधचैत्र्येन्द्वयेन तथा बुधानुराधमष्टम्यां गुरोरेवतीनवम्यां गुरुपुष्ये च
कादश्यां शनिरोहिणी २१ समस्तशुभकार्येषु हस्तार्कोपि पंचमीतिथौ पत्र भौमो हस्तनन्दाश्च त्र्यथ
रेवयुगापत् पवसप्तम्यां भौमाश्विनीमपिपत्र्यासोमस्तनन्दाश्चाष्टम्यां बुधानुराधाद्याभ्याम्भवः
गुरेवती नवम्यां गुरुपुष्ये वैकादश्यां शनिरोहिणी वर्ज्येदित्यर्थः हस्तार्कोति सिद्धयोगा नाम्ना
रदा हस्तार्के सूर्यवारे दानिन्मभेत्र्यष्टमे क्रमे सोमपित्र्यम माचार्यपुष्ये पोमारे रोगः स्मृतं रोहिः
णीमेदवारेत सिद्धयोगाह्वयाश्चमीति नत्रविनयनिषेधाद्देवसमनाहरे इदिन्येपंचमीहस्तो सा
मेषष्ठीवचेद्भमम भौमाश्विनोवसप्तम्यां अनुराधाबुधेष्टमीम गुरुपुष्योनुचम्यां भद्रयाम्याभरगुरे
वती पकादश्यां शनिद्रोहिविषयोगाः प्रकीर्तिताः इति अर्केदत्यपंचमीचरेमासेषष्टीबुचेद्भे अ
श्विनीसप्तमीभौमबुधेमैत्रनथाष्टमी गुरुपुष्येनवम्यां दशमीरेवतीभगाः एकादशीशनौब्रा
ह्मवर्ज्येयत्नवेदानुधेरिति वसिष्ठेनत्वमुदेवविनयनिषिद्धमुक्तम अर्कवाराश्विपंचम्यासोम
स्त्रिद्वितीयायार्के भूर्णांईशांहिएपः सप्तमीयाम्यायां बुधे गुरुहिमिश्रत्रयोदश्यः षष्ठीमवार्णोपाः सि
ते प्रभाष्टमीशनावेतेयोगाहालाहलाह्वयाः येषुयोगेषु कर्मेषु प्राप्तुमुत्पादनमारणम विवाह
हादिशुकार्येषुनियतेनिधनप्रदम प्रथितिकाः प्रसिद्धः पूर्णिमा भौमाश्विनीत्यादिकानिस
द्धयोगान्कार्येषुविधिनिन्द्यमुसुभाह गरदश्वबौद्याययायांविवादेवयशारकमम भौमेभ्यि

श्री.
मु. चिं.
टी.
१४

फकृपचमाधारणपचमेगीकृत्यगेनतिथौविधुमनिथिशुभ्रनिपतत्तनीयादिशुवद्दलनायणोम
करइत्यादीनिलग्नानिक्रमेणादिनदग्धानिज्ञेयानि यथा प्रतिपदितुलामकरौद्वितीयायांसिहम
करौपंचम्यांमिथुनकन्येसप्तम्यांधनुकर्कौ नवम्यांककर्किसिंहौएकादश्यांधनुर्मीनौत्रयोदश्यांवृष
मीनौतस्यांतस्यांतिथौपतेपतेनलग्नेनशेषभ्रनिष्टंश्यार्थः उक्तंचवसिष्ठसंहितायां स्तगसिंहौद्वती
यायांषष्ठमायांतुलाघटौ पंचम्यांवृषराशीतौसप्तम्यांचापकेझषे नवम्यांमिथुनकीटाख्यापकाद
श्यांगुरोघटे इषसीनोत्रयोदश्यांदग्धसंज्ञालग्नाराशयः दग्धसंज्ञलिग्नकर्मकृत्तमर्वविनश्यति
तस्माद्दग्धलग्नानांशोभनेषुविवर्जयेदिति १७ अथवीद्वयोगतनांश्रभाकृत्यावृषपकर्म
सतिपीडाद्वारेणारदवचनेनाह निश्चयेमासशून्यालग्नाःशून्यलंग्नाश्रवणान्यपि मध्यदेशेविवर्जयेत्
निनदृष्याणीतरेषुच १८ यद्गुन्यकालेलग्नानिमासशून्यानुरात्मघाय गौडमालवयोस्त्याज्या
अन्यदेशेनगर्हिताः १९ स्पष्टा थमिदेषमिह्यमिति चद्गुन्यकाललाख्यानिलग्नानिवक्ष्ये मः
ध्यदेशोवसिष्ठसंहितायामुक्तः सद्गलिमेदमांउवाससान्नीप्रोक्तानिदानसंख्यानः स्तुवत्सेषाघ
यामुत्तमारस्वतमत्स्यमाध्यमिकाः माथुरकोपज्योतिषधर्मारण्यानिश्चशेनाश्च गौरोग्रवेदहि
कपश्चायगश्चाप्युपांचलाः साकेतकोशलकरककौदिगज्ञराश्चपरियात्रकाःनराः भेडेश्वरका
पिष्टकगजाह्वयश्रुतिमध्यमिदमः मगन्सोदनेपि केदेचेवत्रिकोणवममोहूयचयेपिवाःयका
पिवलवीश्वाप्यपिशून्याराश्यकनाशकाः इदेदेशाचारमनुस्त्यव्यवहारःकर्तव्यः २१ अथदग्ध्ला १५

तिथयस्तत्रादिनिषेधश्च वादीतिश्चकुलिभावेन संध्यभावः मार्गशीर्षे विवादी यो विशाखा वा
पौषे शिवाय कर्कः आश्विनी हस्ताः माघे कृत्तिमूले श्रवणासंज्ञे फाल्गुनमासे शून्यसंज्ञा
नेयाः फलमाह कीर्त्यादिनाशाद्वित्तविनाशादाः धनेनाशाकरा इत्युक्तं उक्तं च वसिष्ठसंहितायां
अश्विनी रोहिणी चैव पुष्यमघपरिकीर्तितं चित्राश्वनीवैशाखे ज्येष्ठे विस्मृतास्के भगवाश्च
वमाषाढे श्रवणे दशिविशभे नभस्येव कृष्णान्पद्यं मनपादाश्वयुज्यपि कार्तिके पितृवर्गे
हैमे चित्रा दितिदेवाः पौषादेशकरोद्रा मूलचविसवं नपस्येशाक्रभरणीपून्
मास्यादस्यताः पक्षयचक्तं कर्मयत्नैः सदविनश्यतीति २७ अथ चैत्रादिमासेषु शून्य
राशीनत्तुइभाह चैत्रे घटोमाधवेमेषो मिथुनेमेषकन्यालिलिवलिनः धनुः कर्कोस्त्याः सिंहः चैत्रा
दौ शून्यराशयः १८ चैत्रे घटः कुंभः वैशाखे मीनः ज्येष्ठे वृषः आषाढे मिथुनः श्रा
वणे मेषः भाद्रपदे कन्या आश्वयुजे वृश्चिकः कार्तिके तुलः मार्गशीर्षे धनुः पौ
षे कर्कः माघे मृगो मकरः फाल्गुने सिंहः एता राशयः क्रमेण चैत्रादिमासेषु शून्यसंज्ञा
कास्पर्थः उक्तं च वसिष्ठेन चैत्रे मधे मेषककन्या वृश्चिकाः तुलाचापकुलीराश्च
सुराः सिंहाः शून्यराशयः चैत्रादौमासि शून्याख्याः वित्तविनाशदाः जन्मासेन भेका
रेषक्तशीति १८ अथ विषमतिथिशुद्धद्विरक्ताराणीदग्धवद्वाह यस्मादिन तिथोपदेः
तो वैचाप्यनक्रौमिथुनागनेच चापेत्तभकर्कहरीहरयौगोनीत्रच्चनेसेतिथिशून्यलग्नं १७॥

श्री.
मु.चिं.
टी.
१४

मघां वैशाखादिके ब्रह्मराधाद्वितीयायां पंचम्यां पित्र्यभं तथा उत्तराषाढा तृतीयायां एकादश्यां च रोहि-
णी स्वातिचित्रे त्रयोदश्यां सप्तम्यां हस्तराद्धे नवम्यां कृत्तिका अष्टम्यां पूर्वाभाद्रपदा च रोहिणी १३।
पूर्वभं कल्पे च द्वादश्यां सार्पं श्रेष्ठान्येव आद्यमितियो प्रतिपदि वैशाखे उत्तराषाढा द्वितीया
नीयायामनुराधा पंचम्यां पित्र्यभं मघा तृतीयायां उत्तरा उत्तरात्रयो मिथः एकादश्यां रोहि-
णी त्रयोदश्यां स्वातिचित्रे सप्तम्यां हस्तरादसे हस्तमूले नवम्यां कृत्तिका अष्टम्यां पूर्वभाद्रप
देत्यर्थः षष्ठ्यां रोहिणी निषेधार्थः यदाह च तत्र भं नमिस्व नितं प वेलस्य द्वितीयया वा ज्येष्ठया ऽ
नुराधावत् तृतीयया पंचम्यां वा मघा सु कृत्तिका चित्रा स्वाति त्रयोदश्यां एवमुक्तार्थे कृतं चेत्स्यात्तदा सात्म
रोधकं वम प्रतिपद्युत्तराषाढान्नवम्यां कृत्तिकाष्टदि पूर्वभाद्रपदोष्टम्यां एकादश्यां च रोहिणी।
द्वादश्यां चपृथ्यात्र्यां त्रयोदश्यां प्रमवाच्यदीति १३ अथ वैशाखादिमासेषु क्रमात् शून्यनक्षत्राणि
अनुष्टुब्वृत्तेनाह ॥ कदस्रभेमाघ्रवायु विश्वे ज्येष्ठमघा वासवा विशाखा तीयो निपो अजपा
दग्निपित्र्यभे १४ चित्राद्वीशशिवाश्चार्के कृत्तिमूलेश्मेदृभे वैशाखादिमासेषु शून्यसंज्ञानि
विनाशदाः १४ चैत्रमासे कदा ह्रभे रोहिण्यश्विन्यौ वैशाखे नाप्राध्वायुर्वित्रस्वाती ज्येष्ठमासे विश्वे ज्यो
उत्तराषाढापुष्यौ आषाढमासे भरणीवासवौ पूर्वफाल्गुनीधनिष्ठे श्रावणे विशाखा कृत्ती उत्तराषाढा
श्रवणौ भाद्रपदे पाशिपौ आश्विने वरुणः शततारका रेवत्यौ आश्विने अजैकपात् पूर्वभाद्रप
दा कार्तिके अग्निपित्र्यभे कृत्तिकामघा अजपाशिपौ अजपादिभ्यां इत्युदने द्विवचने शभ्यमि १४

यद्वितीयेति शीघ्रम्येति दिने तथा नभे शिमासेभावपिमासे अनल्पेनेऽल्तीप्याद्वितीये उभयपद
केपूर्ने माधवेवशाखीहादशोनिशिः पूर्ना योषवेदष्टाग वतर्थीपंचमीपूर्ने मयोवेत्रे गो
सोनवमपंचमीपूर्ने पशुमासेश्चतिशिबयपदाद्वयराः पूर्नाश्रुपेः श्रीतिनाः अथाश्रुक्रमासामे
कर्जेषाढतपस्यणुक्लतपसोकार्तिकाषाढफाल्गुनाश्वेश्वमावामेकामेपदेणधारेण यःश्रा
काःपवतिथयः पूर्नामाः यथा कार्तिकरूसपदेपंचमीपूर्नाचेतेशः फाल्गुणकृसपदेच
तर्थीपूर्नाः माघकृसपदेपंचमीपूर्ना अथैषामेवमासानामपितेपशुक्लपदेषाकाशुग्रिविसर
सः क्रमात् यथाकार्तिकशुक्लपदेवतदेशीपूर्ना आषाढशुक्ले समीपूर्ना फाल्गुणशुक्ल
तृतीयापूर्नाः ज्येष्ठशुक्लेजयोदशीपूर्ना माघशुक्लेषष्ठीपूर्नेत्यर्थः पदादवृसिहःशुक्ली
नवमेद्वेपंक्तापोरुभयोरपि माधवहादशीतान्यापदयोरुभयोरपि ज्येष्ठचयोदशीनियामि
तेकृसिचनंदशीः आषाढेकृसपदेपंचेशुक्लेचसप्तमी द्वितीयावन्दतीयावश्रावणेसितेक
सयोः श्रावणाद्वितीयाश्रनभस्यमाप्तिनिदिते दशाश्वकादशीनियामासेचेशुक्लकृसयोः
कृंजेवतदेशीशुक्लेकृसपदेतपंचमी सप्तमीवाष्टमीसोम्येपदयोरुभयोरपि पावेपत्तद
येचैववतर्थीपंचमीतथा माघेतपंचमीषष्ठीकृसशुक्लेपथाक्रमम् तृतीयाचवतर्थीचफा
ल्गुणेसितकृसयोः तिथयोमासपूर्नारुयावेधाद्विनिवादाः श्रामषाढ्यशकेषीतमेरालेन
समावेशतइति अथतिथिनतन्नमेवधीदोयानत्रुष्कायेनाह तथान्यन्योपभसादीहादः

पी॰
मु॰ चिं॰
टी॰
१३

जामित्रकोः सूर्यादिवारेषु यमघंटाः । यथा रवौ मघा यमघंटो सोमे विशाखा भौमे आर्द्रा बुधे मू-
ले गुरौ कृत्तिका शुक्रपादोत्तरे सूर्यादिवारे तिथ्यो द्विगुणितहीनो भान्मूलाग्निविरिंचिहस्ताः भवंतिमि
र्थाऽयमघंटकाख्यशुभेषु विवर्ज्यो गमनेन विशेषतः अथैतदपवादमाह । पादाग्रे द्विकतिथिसत्त्वात्
तिथिपूर्वार्धे हेऽत्ररार्धे इत्यसमं नरममः एतद्यथादियोगाः शुभेषु सकार्येषु विवर्ज्यास्त्याज्याः तु विशेषे ।
गमनेन याञ्यो यत्र वर्ष प्रवज्ये विवाहमगवन्मार्तोऽः नाऽयदायाऽशुकतथ्याकार्यांतरमथापि वा यम
घंटादियोगे यमनहेतुः सर्वकर्मसु इत्यावश्यकतेयमघंटापरिहारमाह गर्गः विन्ध्यस्योत्तरकूले
लेतयावह्यनहिनावलम यमघंटाकदोषोऽनिनान्यदेशेषु कदाचनेति अन्यच्च लग्नकुंभग्रहः
केंद्रे त्रिकोणे वाशिनो यदि वेदोवाधिलदोषः स्यात् यमघंटाकसंभवः इति केचित्तु दोषविकारत्या-
ज्यत्वमुक्तं उक्तं च दीपिकायां यमघंटेत्यत्ते दोषस्तो हास्यात्राधिकाः इति सर्वथा पापयोगानाम-
पवादो वसिष्ठेनोक्तः दिवा सत्पुष्यदा पापादोषसंतेनेन रात्रिषु शुभकार्येषु सर्वेषु च सर्वदापुनि
वर्जयेत्तु इति ४९ अथ चैत्रादिमासेषु शून्यतिथीः शार्दूलविक्रीडितेनाह भाद्रे चं-
द्रदृशौ नभस्यनलनेत्रे माधवीद्वादशी पौषे वेदशरा इषे दशमाशिवाऽमी गोदिनागा मधौ रोषे रु-
द्रो मधु पत्राशुचिशिषु श्रुत्यानुषेः कीर्तिताकर्तीका फाल्गुन पक्षयज्ञानपौषे कसमारोगेषयः र-
साकाः पंचशिते साकांहुरिश्विवरमाः क्रमात् ॥ भाद्रपदमाभे भाद्रपदमासेत्वे स्मृतेः भस्यपौषे पदमा
दशमीद्वयपदाः समाः इत्यर्थः भाद्रे भाद्रपदेमासे उभयपक्षेणपक्षकसमासायारोवेदैकोऽपीत॰ १३

हीशहस्पतिवीरे रत्तीया बुधवासरे षष्ठमीशुक्रवारे नवमीशनिवासरे पंचमी भौमवारे वस्यथः
येगाः प्रकीर्तिताः वसिष्ठोपि द्वादशीकादशीमाराशौ गौरीस्कंदवस्तथापि नवम्यादग्धयोगाश्च भानु-
वारादिक्रमात् अथ विषयोगः वेदाग्नि वेदाश्वनथी ३गनिषष्ठी सप्तसप्तमीपतन्विषयः
सूर्यादिवारेषु विषाख्या भवेत् यथा रवौ चतुर्थी विषाख्या चंद्रे षष्ठी भौमे सप्तमी बुधे द्वितीयागु
धभद्रस्पः सिद्धयोगस्तु सप्तमी द्वादशी षष्ठी नथ्यः गुरावष्टमी शुक्रे नवमी शनौ सप्तमी यदाह बृ-
हस्पतिः षष्ठी सूर्यांके नवमी शुक्रे बुधे द्वितीया तपने चतुर्थी जीवे अष्टमी भौमे कुजे तृहि सप्तमी योगा
विषाख्याः कालनाशनाः स्मृः ऊनाख्यौ सप्तमी षष्ठी चंद्रे भानौ च तथ्यै वल द्वितीयातया अष्टमी जीवे
नवमी शुक्रवासरे अपि कित्याग्नादायोगामंगलेष्विति निर्दिताः अथ हुताशनयोगः सूर्येति स-
प्ति द्वादशी अंगनिषष्ठी सप्तसप्तमी ३कगाष्टमी गावौनवमी दिशोदशमी ३श्यायकादशी पता-
त्तिथयो विवारादि हुताशनाख्या ज्ञेयाः यथा रवौ द्वादशी सोमे षष्ठी भौमे सप्तमी बुधे अष्टमी गु-
रौ नवमी शुक्रे दशमी शनौ एकादशी हुताशनः यथा हुताशनो निर्दिष्टवस्त्रदहति तथायमु-
क्तावारयोगोपीत्यर्थः उत्तरं चैव देवत्नमेना द्दशगौणा मघा विशाखा आर्द्रा च मूलं हस्तं चैकनिका।
रोहिणीदस्त्रमैत्रेयसनेत्राः क्रमाद्रवेः इति शुक्रे रोहिणी प्रानोदस्तः यदाह गुरुः सप्ताहिति
थयः सप्तचंद्रवारादिभियुक्ताः अग्निजिह्वाः सप्तयोगा मंगलेकालनाशनाइति अथ यमघंटाः म-
घाविशाखार्द्रामूलं वह्निकृत्तिकासमाहारहेतुः ब्राह्मीरोहिणीकरीहस्तः पत्तानिनक्ष-

निषिद्धः यत्तु नारदः तृतीयानवमीसंक्रांतावेकादश्यां च पर्वसु अष्टम्यां मन्वादिने विद्वान् नाभ्यंगं वै [illegible]
तपिति पर्वाणि तत्र विशिष्टानि कानि चतुर्दश्यष्टमी कृष्णा अमावास्या च पूर्णिमा पुण्यानि पंच पर्वाणि
णि संक्रांतिरिति नपसंघेपि अत्र निषिद्धकर्मसत्ता कालिकातिथ्योर्ग्राह्याः तथा च स्मृतिः स
मेघाभ्यंजने वैदे तथा वनमेषुने तिथिस्तात्कालिकी ग्राह्या नष्पारणा न कर्मनोरिति अ
पविषये त्वाह्निके तिथ्योर्द्वयोर्दशम्योरेकादश्यां द्वितीयायां भ्यंजने मेलाभ्यंगो न कार्य इत्युक्तः उक्तं च
रत्नमालायां स्नानमामुन्यदृष्टमी तत्र यो द्वयोर्दशपर्वणि निषेधमयमेतदपि द्वितीयेति अपव
र्णायां मलनिराकरणार्थमनिषेधानित्यनैमित्तिकार्थकस्यानुतिरिक्तविषयः तिथ्यायास्ते द्वितीया
तिथिर्निर्णये कमलाभास्कर इत्युक्ताः पूर्वेति स्नानस्त्वन्मादशमीत्रयोदशीद्वितीयासु तथैव निषे
ति मलापहस्नाननिषेधपर्वणनित्यने मित्तिकस्नानबाधेति एतादृशोपि मलापहस्नाननिषेधो
ब्राह्मणव्यतिरिक्तवर्णत्रयस्यैव उक्तं च मदनभास्करेण स्मृतिचंद्रिका विषये स्नाने मार्कण्डेयः कार्यं च ने
ति अथ शाह्मणस्याप्यनिषेध इत्यर्थः अथ धात्रीफलैरिति धात्रीफलैरिति धात्रीफलैरामलकैः
स्नानसमाहिणोषु अमावास्यासप्तमीनवमीषु सततं निषिद्धमित्युक्तः उक्तं च रत्नमालायां सप्तम्यं
निदूनवमीषु च समपदित्यक्तः स्नायाद्यः कदाचिदपि नामलकैर्मनुष्यः अथ केचिदामलकैः स्नानदेशा
मी तन यान्निर्हन्ति एवं सर्वे व्याख्येयम् एवं सनिदप्रामी द्वितीयात्रयोदशीसप्तमीदुर्नवमीष्वाम
लकस्नाननिषेधोक्तिः तत्कथं भिन्नवाक्यतामादाय सर्वपदे संधेव भिन्नवाक्यतादृष्टत्वाशङ्क्यास्ता

प्रा॰
मु॰ वि॰
टी॰
१२

तस्मान्नृभ्यादशमीमिश्रवनात्मरात्मरोधाद्विमवाक्यतास्यैव. तथाच आमलकस्नाननिषेधदीपि
कार्टीकायां सप्तवृषभभास्करः सप्तम्यां चेद्दामनवमीषु देहस्त्री सप्तमीरामलकैर्नरसां स्नाने निह
न्यन्ति नेष्टुयते तिलम्भिश्रये पुत्रकरं सदैवत्याद्दसा त्यपरेभ्रनराह सर्वासु पित्तिथिषामलकस्ना
नं सैव वर्णिवेषयोनाभ्यंरामा यदाह च सिंहः कामसंयोगनक्तविधिर्जेष्ठे सर्कदिनेषुकः सक्रदामलर
कैः स्नाने सम्पत्तुश्च विनाशनम् कामाश्चयोदश्यां शुभगोनवमी अंतक्रोद्धामी विधिर्हि तैर्यालस्विम्नु
रमावस्याः कैर्दिने सप्तमीकपयपो मृत्युधीज्वरः पुत्रनाशो भवेत्तस्य त्रयोदश्यां दिनत्रयः सम्यतुत्र
त्ययस्तस्य द्वितीयायामसेत्थायम् सप्तम्यां नवम्यां च अमायां जलनाशनम् इतिदर्शना प्रतिपद्वि
प्रतिपक्षक्ष्मानिपदित्यर्थो ७ अथ सूर्यादिवारे शुद्धयादियोगा वक्तव्या भिद्धवक्राप्रजातिकाभ्या
माह ॥ ॐ सर्वेषां येभ्यो भिरसाद्दनेवावेदागसप्ताश्विराजार्केषोन्ताः सूर्याग्निसप्तमा सर्वेदिग्नादः
गधाविषाख्या सुकुला नाम्नु ७ सूर्यादिवारे तिथयो भवंतिमघा विषाखा कृशिवमूलवह्नी ब्राह्मंसु
रैकेयमचेन्द्रकाश्रुणमे चिवर्ज्यगामनेनत्वसुगम ८ सूर्यो द्वादशालत्वी पातलोमाद्दशो लभ्यते
एकमी पादिवाद्विषपिकाख्ययम् तत्र सूर्येद्वादश्यां इत्यादकादश्यां चैवपवश्री सप्तयस्तमोपारमः य
वीमच्छष्टमी नेष्टा नवमी सर्वादिवारेषु पताक्रिययोदश्या भवति यथा सोमे द्वादश्यां दश्या सोमप
कादश्यां दश्या भौमे पंचमी बुधे तृतीया गुरौ षष्ठी शुक्रेऽष्टमी नवमी शनौ मार्गनिवास्तिद्ध योगानु
नवमीस्तदपेक्षा अत्यर्थः उक्तं च नारदेनो पयद्वादाथ्याय एकादश्यां चैव च द्वादश्यां चार्कवासरे य १२

श्री.
मु. चिं.
टी.
९९

दिभिर्दंतमलानिराकरणीयं प्रथमा निषिद्धास्तु उक्तं च रत्नमालायां नष्टेंदुषष्ठीप्रतिपत्त्वथीमा त्रता
तर्दनीस्कंधपर्णविदध्यात् ज्ञविनवाप्नोति तदापनूने लक्ष्मीकुलत्तानि मनोपवानामइति कविंन्न
वमीरविवासरापि निषिद्धः उक्तं च कापमीरलेरे चविपादव्यायें प्रतिपत्षष्ठीनवम्यारविवा
रेव दत्तानां काष्ठसंयोगाद्दहेदासप्तमे कुलम् अ प्रथमक्षत्रविशेषेषु निषिद्धतिथीरिहवन्नके
दसाह ॥ अभ्यष्टमीभूतविषुवत्पर्वणोत्सवे नैतना तैलपलेत्वरेरतम् नाभ्यंगने विषदमाहिः
केतिथौ धात्रीफलैः स्नानममाद्रिगोषु मत् ८ षष्ठ्यष्टमीचपसिद्धाभूतेचचतुर्दशीविषुवत्पर्णमासः
तु प्रापतासुतिथिषु क्रमेण नाष्टरूपः तैलपलेमांसेक्षुरेमैथुने यथाक्रमेन सेवेत षष्ठ्याष्टम्यो
तैले अष्टम्यां मांसे चतुर्दश्यां क्षौरे अमावास्यायां मैथुनेन सेवेत्यर्थः षेद्दसेवेन सामनेप
दी न्यपाहोमनुष्यत्वात्पुपलक्षकत्वेन स्त्रीणामप्ययं निषेधः उक्तं च नारदेन षष्ठ्यां तैलं तथा
ष्टम्यां मांसं क्षौरं तिथौ कलेः पूर्णिमादर्शयोर्नारी सेवनं परिवर्जयेत् कलेस्तिथौ चतुर्दश्यां
रत्नमालायां षष्ठीषु तैलपलमष्टमीषु क्षौरक्रियां चैव चतुर्दशीषु स्त्रीसेवने नष्टकलासु पुंसा
मायुःक्षयाय मनयो वदंति अत्र वचनेन एकस्मा स्थिति वचनमाश्रित्य विधुक्तयुक्तपुंसा वचन
विपुरुषपक्षः पर्वपतपतकर्मनियाकर्मः तथा सतिपर्वपर्वसु मैथुनेन कार्यमित्युक्तः उक्तं
च वसिष्ठसंहितायां स्त्रीसेवनं पर्वसु पदमध्ये पलं च षष्ठीषु च सर्वमेतम् स्नानं विनाशाय च
तुर्दशीषु क्षौरक्रियासादसद्रक्तदा विधिं पदमध्यमष्टम्यां कथितो ज्ञानसाधपितेताभ्देगा

येपादः आदित्यभौमयोर्मंदा मंदाशुक्रशशांकयोः जयासौम्ये गुरौ रिक्ता पूर्णा कविश्च शनावुभेति यावौ
ग्भौ यथैसस्यपि भृगुभते त्रिपादा वारेणावस्थाभेदा यथोत्तरधिभिर्मिनर्क्षत्राणायुत्त्युयामिति।
रविवारादिषु यामेषु भरणी तथादीनि नक्षत्राणि यथाक्रमेण द्ग्धनक्षत्राणि सूर्ये यथा स्वी भरणी द
ग्धा सोमे चित्रा भौमे उत्तराषाढा बुधे धनिष्ठा गुरौ उत्तराफाल्गुनी भृगौ ज्येष्ठा शनौ रेवती यदाह
नारदः यमकं मघा रविवारे चित्रा भौमे विष्कुंभ बुधे धनिष्ठा मृगा गुरौ ज्येष्ठा शनिदिने रेव
ती भानिवारे तद्दग्धयोगा भवंत्यमी इति लग्नः यास्पैविशेषराषाढ्य पूर्वा फाल्गुनी ज्येष्ठा
रेवती चैव जन्मर्क्षं भानुनाक्रमात् जन्मर्क्षे ग्रहसंयोगेन ज्वालाको भवेन्नरः पाणिग्रहणयात्रादि
विनाशामृत्युप्राप्नुत इति अथ ककचादि निन्द्ययोगान्मुहूर्त्ताह शस्यादितिथयो भेदाहिला
मे प्रतिपद्धये सप्तम्यर्क पंचमाः षष्ठी याम्या सुरद्धयावन्येऽभ षष्ठी सप्तम्यष्टमी नवमी दशम्येकाद
शी द्वादश्यो तिथयो भेदात् शनेश्चराद्विलोमं विपरीतवारगणनयाऽयमाः स्पष्टः यथा शनौ षष्ठ्य
मावस्या सप्तमी गुरौ अष्टमी बुधे नवमी भौमे नवमी सोमे एकादशी रवौ द्वादशी एते योगाः क
कचाख्याः तथाह नारदः अयोऽपास्यु मिलनकृतमितिसंख्यायोस्तिथिवारयोः ककचोना
मयोगोऽयं मंगलेषुतिगर्हितः इति अथ बुधे प्रतिपत्तिथिस्तथासप्तवारसप्तमी संवर्त्तयोगाख्याध
मः उक्तं च नारदेन सप्तम्यामर्कवारेप्रतिपत्तौ सौम्यवासरे संवर्त्तयोगो विज्ञेयः शुभकर्मविनाश
कृत् अथ षष्ठीश्चापाप्रतिपत् अमावस्यापौर्णमास्योर्यथायोर्दग्धावनेदम्भबुधार्कैर्निम्बकाष्ठ

श्री.
मु. वि.
टी.
९

बुधे जयाभौमे रिक्तासौरौ पूर्णागुरौ यथाहकश्यपः नंदातिथिः शुक्रवारे सोमे भद्रा भयाजभे ।
रिक्ता मंदे गुरौ वारे पूर्णा सिद्धाह्वया तिथिरिति वसिष्ठोपि शुक्रकुजमन्देज्यावारेनंदादिसुक्रमा
त् सिद्धातिथिः सिद्धिदा स्यात्सर्वकार्येषु सर्वदेति अस्याः फलश्रुतिमाह वसिष्ठ एव सिद्धातिथिर्हि
निःसमस्तदोषाप्यास्मासमूल्यापि मासदग्धाम् दिनप्रदग्धानपि चान्यदोषानेकात्ससीयहदपो
घपायानिति ३ अथ रव्यादिवारेषु यथाक्रमे निषिद्धतिथिनिषि नक्षत्राणि सालिन्याह ॥ ओ
नंदाभद्रानंदिका आजयाच रिक्ता भद्राचैव पूर्णा मता कौत याम्ये विशाखेश्वदेवधनिष्ठा पौष्णे प
वा स्यरेवेदं गयाभे स्यात् ४ यथाक्रममर्कात् स्पष्टोपेपंचमी अर्कमारभ्यवारेषु नंदादिकाति
थिस्पेताशुभफला स्यात् यथा सूर्ये नंदास्तता तस्या सोमेभद्रा भौमेनंदा बुधेजयागुरौरिक्ताशु
क्रे भद्रा शनौ पूर्णा स्तिथिरिति अथ वृहस्पतिनारदसंहितायुक्ते शुक्तिस्प्रदेतपादमासित्यम् तेः
तिपदेसप्तयोनिग्रहं कृतात्तथैवाः सा भिक्षोक्ततच सकलेदपीय पि सप्तभजनात् यापमरेनथैव
व्यवहारदर्शनस्य वस्तनस्तपूर्णिमता अमृतफलदा स्यात् यथानंदारवावस्ता एवं सोमवारा
दिषु पिक्तालेयम पूर्वतुत अत्र समति रूपजीवी शुक्लकस्य नारदवाक्य पानो पूर्णिमता हृयेतिश्र
कादिरकारा मृत्या चैव साधीयान् अस्तेत्याहृयेनासपस्या समता हृयेत्यर्थः ३ ममस्थैसफल
माह वसिष्ठः नंदाभौमार्कयोर्भद्राशुक्रेन्दोश्च जयाबुधे शुभयोभागुरौ रिक्ता शनौ पूर्णामताहृये
ति. ३ देवचनेवसिष्ठेनगणनिरूपणाध्यायेनिरूपितं ३ पक्षेऽपिण्प्रमसशनिपादके कपपयोपिन. ९

गाऽक्ष्रदोषाश्रयेगाः ननु यदुपपदेवमेवसमासादि तेन योपिकसेनुतममध्यादीनाऽस्ति चतुर्थचरणेक
थ्येसमाधिः श्रुतिमूलपदार्थत्वात् हेतुगर्भबहुव्रीहिभावात् षष्ठीहेतुपदसमासः सर्वोपदेश
समभिव्याहृतनिमित्ताव्यापि स्त्री लिंगपदोक्तो दोषावसरयिनः उच्यते यथा हेतुपदोद्दिष्टवचनेकवच
नेऽस्तिधातोर्निसूत्रस्ये हेतुकर्तृविनिर्दिष्टत्वाविनोद्भूकशाह्योहेतुबहुवचनप्रसंगेनाभावः
षष्ठीनानिर्देशाऽस्तिनियुक्तस्वरागाद्बहुपाकाव्यवृहत्नाष्टापदमसध्यमानाऽप्युपदमादीनांप्राप्त
नाभावप्रधानहादपीष्टमसध्यत्वसामानाधिकरण्यात् नादृष्टानाप्राप्तानोहेतुविधापामसध्यत्र
स्तानिर्दिष्टेनपाशोनाऽस्ति बहुव्रीहीणांसिद्धमिदंबहुव्रीहिप्रागताद्यमानमुपुनर्भवति उ
क्तार्थानामप्रयोग इत्युक्तेः चतुर्थवाऽऽनेनुऽस्ति नन्वामाश्रित्यमन्तुपोभाष्यशिकः स्वार्थिकत्वेऽपि
त्वऽस्यथ्वापेक्षाः स्वाकृतिगणामानुवर्थकार्यः एतत्सुसमासानसामसमाधः स्वाद्युत्पत्तिर्द्धह
थे एवंचसति हलंसभवेनतमसमध्यवीनाऽस्त्यपिसिद्धे अतएवनेषयोपसमासेशे योयभवद्धा
विग्रहस्थितिस्थितिरितिप्रयुक्तेः इतमध्यविलेखितास्तहतिष्ठितिमहाभाष्यकोजगाद् यनेनेवाः
प्रोयनं उभयेऽधममध्यमहूतिनादेक्त्वाणोष्वरभेषुवोत्क्रमात् यथाभेदसमाः थिरकुमाहारा
थिः यदिकल्पितादयोऽति वेशेहमिहिष्णोपिप्रायुक्त तथास्त्रयमस्तुदिवसेष्विरपदमिस्तथो विव
क्षितत्स्यपलसंतिप्रयोगेन अथवतुर्थचरणेनसिद्धयोगानाह स्थितत्वेति ताः छन्तसत्तानेदादि
तिथ्यः प्रकृत्युपपानिसंगलग्रुवारेषुमिद्धाः सिद्धिकराः स्युः यथा नंदाषुक्रेसिद्धयोगः भद्रा

श्री. मु. वि. टी. ५

कर्मोऽत्र प्रासत्र कर्मणो विहितत्वान्मुहूर्ते विवाहोस्त्वेवमतो कथ्यते संवत्सरप्रकरणस्य प्राग्भुक्त्वाभि
प्रायेमनस्यभिसंधाय मुहूर्तप्रयोधे परिगणनप्रलम्बे गृहकृत्यादि कथितं नफलमुक्तम् ॥ अथ ति
थीनां नंदादिकसंज्ञाः सफलाः प्रशस्तानि कथ्याह नंदा च भद्रा च जया च रिक्ता पूर्णेति तिथ्योऽशुभमध्य
पूर्णाः सितेऽसिते शस्तसमाधमाः स्युः सितत्भौमार्किगुरौ च सिद्धाः ॥ ४ ॥ नंदा भद्रा जया रिक्ता पू
र्णा संज्ञाः प्रतिपदादितिथयः स्वनामसदृशफलदाः स्युः प्रतिपदेवं प्रकरणे सर्वत्रापि ज्ञातव्यः एकाद
श्याद्यश्च तिथयो तिथाः ताः सिते शुक्लपक्षे विलेपाने शुभमध्यप्रदाः सिते कृष्णपक्षे शुभमध्यनेष्ट
दाः क्रमशः स्युः ततो इति प्रतिष्ठितं विवक्ष्य नेष्टत्र तिथयो गोनिषेधवाचके नक्षत्रमाश्रित्य मेकमे
ताव्यापाद्यः प्रथमले अशुभमध्यमफल इति कथं प्रयोगः यावतां तिथयोद्वयोरिषु पिधानात् ।
स्त्रीपुंसयोरति तिथिः शाहृत्स्यापि तिथ्य इति कृत्यकाण्डे न इति सजीवः तिथी शाहृस्य
स्त्रीलिंगपदत्वं नैः तत तिथय इति बहुवचनस्यान्मशुभमध्यफला इति विशेषेण शुभमध्या
शुभपूर्णा इति सिद्धे हे स्त्रियाः पूर्वदिति वा पुंवत्कर्मधारये तिसमानाधिकरणे नरपदाभावात्पुंवद्भा
वाभावो विचिंतायसंके एवं वेत्यभ्यंतरे रत्नमालायां कनिष्ठमध्येष्टफलाः शुभस्कंदे इति यावता
कनिष्ठमध्याश्चेष्टफलाश्चेति द्वंद्वोऽपि नंदा च भद्रा च जया च रिक्ता पूर्णेति सर्वा तिथयः क्रमात्तु
इति सर्वेः पदविशेषणानामकृतस्त्रीलिंगपदस्य समासोपेत्रसंगः नैवं वोचः चाद्वंद्वः किंतर्हि
कनिष्ठमध्यश्चेष्टकनिष्ठमध्येष्टानि मानयानि फलानि यासां ता इति देहूगर्भबहुव्रीह्याश्रय ५

गयात्रापि स्वकर्मेदन्तं काष्ठे विनायौ पौष्टिकमंगलानि षष्ठ्योविधेयानि शोपयोपंशिल्पानि सस्तेवरः
भूषणानि ८ द्वितीयायांतृतीयायांपंचम्यांकथितान्यपि तानिसिद्धानिकार्याणिसप्तम्यांनिखि
लान्यपि सेयामयोगाखिलवास्तुशिल्पस्तंभसौराखिललेखनानि स्त्रीरत्नकार्याखिलभूषणा
निकार्याणिकार्याणिमदेष्वातिथ्याम ७ द्वितीयायांतृतीयायांपंचम्यांकथितान्यपि सप्तमी
तिथ्यांवुक्तानिसिद्धांतिदशम्यांतानिसर्वदा त्रयोदश्यांवासाखिलकल्पकर्मस्वरोमवायागविलवा
स्तुकर्म सेयामयोगाखिलवास्तुकर्मविशेषतिर्योसिद्धानिशिल्पकल्प ८ एकादश्यांयानिकर्मा
णिपुंसवनपुत्रभानिच चरस्थिराणिहादश्यांयात्रामंगलंविना विधातर्योरीभुजगभानुर्मं
करदिनेपुच उक्तानितानिसिद्धंतिमयोदशीविशेषतः यत्किंचित्पौष्टिकमंगलानिसेयामयो
गाखिलवास्तुकर्म उद्वाहशिल्पाखिलभूषणाद्यकार्यंप्रतिष्ठाखिलयोसिमासाम ९ सदैवर्द्धि
पित्कर्मम्क्नानादिप्रेयंशुभयोष्टिकाद्याम सू० कातेत्रशुभेपक्षवाद्येविनाशामायाच्चवि
राष्ट्रांतत्त १० नसुरत्वमात्यादिप्रजेष्याद्रोमेवक्सरप्रकरणेमुक्तातदत्रकिमिस्युपेक्षितमिति
चेत् उच्यते मुहूर्तेविनामशिरितिनामधेयान्मुहूर्तोत्रवाच्योपते तेनप्रतिलग्नविचाराहि अ
त्रसेवतामाणांबहुत्वापिलोत्तरदसत्फलोक्तावपिसंतानिमवंत्येवकतः सिद्धांशिपितरुक्त
कालादिष्विववाहादिविशेषकनानौप्रतिषेधसंज्ञानामुच्यासेवक्सरसदसत्फलेषुनेति किंच
सिद्धान्तग्रंथेषुकालादावपिनिषानोवमपरिधानादीनांमिश्रिकानांचपुंसवनमानकर्मनाम

श्री. मु. चिं. टी. ८

तिथिव्रतकार्यकरणमुहूर्तेषुपितिथिरुक्तादेवतामावेतिनारदोपि यद्दिनेयस्यदेवस्यतद्दिनः
तस्यसैवतिथिरिति वसिष्ठपुराणेपिशनिपर्युषितज्ञास्याद्विमीयायांतवेयमः दशम्यामेतकस्यापि
यद्देवापूजागृहस्थ वतृतीयगणनाथस्यगौर्याश्चतुर्थ्यांवासरे सूरस्थस्याननवमीवसप्तम्यांभास्कर
स्थ अष्टमीवत्तदेयायंकादशोपिविष्णव द्वादशीचत्रयोदश्योदरेपुमदनस्य योगादी
नांफलाभिधानेपंचम्यांपूजनंभवेत् पक्षेषणीदोषितिथिहासपत्तहयपामास्वपिशनि अथामरस्या
पुनसुतरायणोद्भवेदवुवारदोतिपित्तसादिशेति अथशुभकर्मतिथिकमानिप्रक्षकद्रत्नतानपि
श्रुस्माभिर्लिख्यतेलोकोपयोगस्तात् मान्याहवसिष्ठः नोहासदयावोपनयप्रतिष्ठासीमंतचौला
तिलवास्तुकर्म गृहप्रवेशादिलमंगलार्थंकार्यंदिशामाम्पनितीकदाचित् २ सामान्यतिथौ
पक्षकपदन्तमतिपदिशमयवक्रतत्रपदन्तशतिपदिनानिलमीमित्तमन्योनभवेत्कश्चिद्ये अरहसमि
प्रायोसमसः स्यातसायदायतिथौ शनिश्रुयात पामोमविद्धानिसपसवाभवश्रेनश्मिशसवीखिल
मंगलानि पाशाविवाहाखिलभूषणाद्यंकार्यंविलेयपविवर्सदेव २ संगीतविद्याखिलशिल्प
कर्मसीमंतचौलान्नमहप्रवेशाम् कार्यद्वितीयादिवसेयुक्तसत्तारतीयादिवसेपिकार्ये ३ रि
क्तासविद्विषयसेयुपासविषाग्निघातादिवपादिमिदिहमः यकंगलोसाममतेवमर्के विनाशा
सायातिमदाणनृनमः ४ रिक्तासघमथीनवमीचतुर्दशीषु भोनिकाद्यान्निचरास्थराणीवा
थांन्यमुक्तान्यपियानितानि सिद्धिश्रयोनाणुपालश्रदाजंविमासदानाशतिवोविधेयमा ५ अशये

सुनाशुद्ध तस्या शोषो वर्तिष्यमाणौ यौ न मासो दोषो तिष्यो यथा व्यवसायो लोकप्रसिद्ध वादेवनं तस्य मायां
भिद्यायातनत्वामिन यवमसु सुपुकं चसामिदधाति ॥ तिथी शा वह्नि वेधा गौरी गणपोऽहिगुहो रविः शि
वो दुर्गान्तको विश्वे हरिः कामः शिवः शशी ३ ॥ एते पंचदश तिथीनां क्रमेणेशाः स्वामिनः ज्ञातव्याः ।
वह्निकाग्निति वह्निः शुक्रस्य वह्निकोविह्निरग्निः को ब्रह्मा मनुदेवमादेदेवेन्यानेन मनस्तंतमि. एकैकं वि.
भेर तेन प्रसिद्धे साह वर्षाभावात मन्त्रव सन्ततरमपि हृदेकथा तस्य पूर्वेनियमात. हस्त्रिया: स्मा
त्तिमोऽस्मिन्नायकेन पूर्वे नियामप्रकरणासक्तिनिमित्तनियमात. वक्तव्य पिबुद्धितमात्पुनभवति ।
एवं स्मृतिश्रुतिपदिक्षिहि हितीयायो ब्रह्मा स्वामीत्यर्थः सिद्धो भवति यथातिथी श्रोति विधि गौ
रीति मन्त्रदार्थमेव प्रतिलक्ष्मः ईशोऽपि पर्यायैः निपातः कक्ष्यान्ति धेतत्वस्मात् कृष्णे वने मम. ईशो
इति ईशः तिथीनामीशा तिथिस्वामिनः तत्र वह्निरग्निः तिथेः प्रतिपदा प्रथमतिथिः तत्रापि गौरीतिथौ तृतीयायां पञ्चमी
ये ईशा दोषादिकः यमाह सेनानी गुहः स्यात् रः मावके नामिलायां विनिविष्टः इषुकलिनले
सर्वेऽत्वकाद्देवनित्तेन रोधि विधिर्ब्रह्मा गौरी पार्वती गणेशः प्रसिद्धः अहिः सर्पः गुहः स्वामिकार्त्ति
केयः रविः सूर्यः शिवो महादेवः दुर्गा कराद्देवाऽन्तको यमः विश्वे विश्वेदेवाः हरिर्विष्णुः कामो म
दनः शिवः सदाशिवः पार्वतीशः तथा हवशिष्टः वह्निर्विधाता हि हिमांशु रोहिणीशः सर्वो विशालो दिन
चोम हेशः दुर्गाद्यमो विश्वहरिः पुकामः सर्वो निशीथाश्च पुराणदृष्टा इति स्वामिन इति शेषः स
योजनेन तत्तत् देवताश्रित्तिथिपूजाधि कश्यपादि वराहमिहिरायां कृते यत्कार्ये न देवतादेवाय

श्री. मु. वि. टी. ८

पातस्य विविनोदरूपेणफलेसर्वेषपिग्रासंमुनल्पम उक्तंच अन्यानिशास्त्राणिविनोदमात्रंनकिंचिदे
षांतविद्यमस्ति चिकित्सतज्योतिषमंत्रवादाः पदेपदे प्रत्ययमावहंति इत्ययविसंवादरूपे नन्व
मिंकाप्रिकेवाप्रत्ययाइतिचेत् उच्यते हिंस्रा सर्वंचद्र्यो ग्रहाणांगतिनलंबावालहदेमहान्प्र
त्ययः उक्तंच अप्रत्यक्षाणिशास्त्राणिविवादस्तेषुकेवलम् प्रत्यक्षंज्योतिषंशास्त्रंचंद्रार्कौयत्रसाक्षिणौ
अथान्योपिप्रत्ययः वेदरचक्रेगोचतिग्रहयुतिप्रमर्पादीनां ग्रहाणांकायागणितागता अथवो
मादीनांकायाद्वक्रोगवगतां तिं तथापिनालिकायंत्रवेधेनयस्मिन्समयेसंधिस्तथैवप्रत्ययः
स्फोतितत्समयेसंवादस्थानेप्रतिग्रमाणांसिद्धस्फायापिप्रत्ययः स्फुरस्पतमहामंडलेनैकायादकौ
संनापिभवति ग्रहाणांचंद्रादीनांद्विविधा अस्तोदयाः एकेसर्पासन्निवेशेन अपरेरश्मदेवीनि.
नसंवादवशात् तत्रापिसर्पासन्निवेशानांभौमगुरुस्थानीनांशास्त्रायामेवोदयः सतीनामेवास्तः बुध
प्रचारपुर्वाप्रयोगमाचायोगशुभशाक्रनेनशुभफले अशुभशाक्रनेनाशुभफले यतोग्रवीमवि
साहादिशुभस्तोपुशुभस्यानुष्ठितेशुभफलावाप्तिः पत्रक विद्युभिचारः सतन्नाकालीनसह
सकुद्वशात् एवमाद्योन्योपिप्रत्ययाऊह्याः सर्वेषामपिशास्त्राणांमध्येनेमोत्ताथैरहरूपेफल
तत्वादनिकमेवा तदर्थमपिशास्त्रतत्पमिताःलमतिप्रसेनेनेतिशिवम् तत्रमुहूर्ते विनामनि
नामथर्थोकरणात्रतितासमभिधायेदानीसामान्यतामुहूर्तविचारार्थंतत्सर्गोपवादरूपागुणादोषा ८

द्विनामदत्तभाद्येनसंवत्सरिकोऽपार्थेयःस्यात्। महाभारतेपि किमतोहमहायस्मीत्यादिपाद्यवत्
भूमध्ये ज्योतिषोदेवलकोनस्यैवैवयनीचकिः एतानीहविज्ञानीयाद्ब्राह्मणानपेक्तिहृवकान् इत्युक्ते
सांवत्सरकेवतिविद्विषयम् यदाहकश्यपः ज्योतिःशास्त्रमहतस्मृतेणात्रदेवसंवत्सरकान्वेत
यद्ब्राह्मणानाम्नामवैकर्मसंवदत्र इति। नवसंवत्सरकेषुवपंचकारप्रगीहितेनइति ब्रह्मपुराणे
प्युक्तेःबृहस्पतिव्याकरणोक्तोधर्मार्थः अतएवमनुः तिथिप्रदस्यनक्षत्रंयस्याजीवनमिति निर्दिशेत्सदहः
सयमोपि नक्षत्रेतिथिपुण्याहान्मुहूर्तानोग्रहान्निव नर्निर्दिशेज्यविप्रप्रतिभेजनेहतरयमवेदिनि
यशिष्वाक्येनयागभिहितम् महाश्वयोननेतनक्षत्रसमसमापणक्रमात् ब्रह्मसायुज्यमिति उ
क्तंवरोयोज्योतिषुकेनलोकस्यसर्वस्योक्तेशुभाशुभे ज्योतिज्ञानेनयोवेदसयातिपरमांगतिम् प
रमांगतिब्रह्मसायुज्यमिति। सयमिद्राग्नेपिदिव्येवल्पहृत्यार्णदर्शानेतानमुत्तमम् विज्ञायाकी
र्तिलोकेषुस्थानेप्राप्नोतिशाश्वतम् वराहसंहितामपि नसंवत्सरपाठीचनरकेपरिपच्यते ब्रह्म
लोकप्रतिष्ठांवलभतेदैवचिंतकइति संवत्सरेवर्षमधिकृत्यकृतोग्रंथः संवत्सरः अधिकृत्यकृते
ग्रंथेतथा अधिरुद्धिरेहि तेषदितेषीलमस्यसंवत्सरपाठीज्योतिर्विद्धाते वसिष्ठेन पैत्रिका
मुष्मिकरूपफलद्वयमप्युक्तंप्राक् एतहक्तुसस्यगाज्ञोतिनन्नेधर्मसमर्थोमात्मग्रंथवाक्येति तस्मा
ज्योतिःशास्त्रमवश्यमध्येतव्यंइतिसिद्धे ननुज्योतिःशास्त्रेअयनेन्यायपाठादिवत्किंवादृष्टमात्रफले
उतचिकित्साशास्त्रवत्दृष्टफले उच्यते दृष्टंसंभवति अदृष्टकल्पनानाय्येति दृष्टार्थमाध्यस्य

श्री:
मु. चि.
टी.
९

ताश्चभोपतितोविप्रोस्वाध्यायकयविक्रयात इति सामान्यतोहेमाद्रौ देवलस्मरणाच्च अथैवंविध
स्य पातित्यं शास्त्रस्याध्येतृमाहात्म्यमाह मोऽपवाद: एवंविधस्पष्टतिनेतत्शास्त्रं स्वल्पमतःस्वल्प
मानेवे निहत्य पीपेक लक्षणं तन्नानोपदेशत्तं धर्मसाधासपदेशम् अनृतान विप्रोधर्मान्नोति विद
शून्यतारतम्यमीतिरभ्यर्थायि दशादिनक्षत्रपापंदह्येत् सिद्धांतवेत्ता विदिनजनितदोषनेत्र विद्वत्
एव करणभगणवेत्ता दैवज्ञो राजज्ञातेजनपतिवनमेव तज्जनस्तत्र सर्वो नक्षत्रस्तसौदैवज्ञोव
नमेह पापं जनयति तत्तल्लक्षणवराणसंहितायां कविदितेवय: शास्त्रं वेदलाजेशपद्यते स
पङ्क्तिदूषकः पापोस्तेयोनक्षत्रसूचकः अन्यच्च तिथ्युत्पत्तिं न जानाति ग्रहाणां नैव साधनम्।
परवाक्येनवर्त्तेत तेनेव नक्षत्रसूचकाः स्मृत्यन्तरे [illegible] गताः [illegible] अश्विन्यादी
निष्वभाष्वभफलसूचकानि [illegible] कथयन्तिइति नक्षत्रसूची वराहः नक्षत्रसूचकोदिष्ट
मुपवासंकरोतियः सश्चज्यन्नरकाभिस्त्रसाधेमनुविशेषिना नक्षत्रसूचकं पापेभिषसेपुरुकमी
वनम् तास्तोराशिकादीश्चवादादौ [illegible] एवंवक्रवित: विस्फोटकारगमएवत्रुक्तः
चाहेमदाभृस्वरहन्मध्ये नक्षत्रसूचीतत्पापतयोदय:सदामर्वसर्वधर्मकृत्वे वराहोपि यथा
तत्प्राकीत्त्यवकृत्तं नामानि [illegible] अयमु सभेवेश्याहेतु [illegible] पेगिपावकः नासेवस्तानिके
देशेत्वस्तके भूतिमिष्कृता वस्तुभंतोहिय शेषतत्रपापेनचियते मुहुर्तेनिचिनदत्तस्तस्वभाव:
नानित्व सर्वाण्येवाकुलानिस्पुष्टस्त्वत्तावस्तोयदि [illegible] नक्षत्रकितेवसा ९

नेष्ठुनतोऽकृताः श्रोत्रियैस्तैरन्यैः परिभूतास्मृतिस्वल्पविहीनः प्रत्यवायकश्चित् नास्माकमौपयिक
तादवयमयेन संयोगिः पापे तत्राध्यापने समीचीनशिक्षायवाध्यापकाः नकतमाद्यः न
इकं उक्तं फलतो विद्याहवे ब्राह्मणमात्रगामस्योपायमावधिलेहस्य वासत्यकायान्तरा
वेष्टितायनसंभूयावीर्यवतीतथास्याम् समरसारेऽपि नेतदेवेद विनीताय मात्रतामंगलेम
हिसम्यगफलाय यस्यनिहितस्याप्यनिवाचोदेवीकोपाजिदेहेऽविराय विनयावनताय
दीयमानाप्रसवेत्कल्पनतेवसफलाय उपकल्पनन्यस्तिकानिशास्त्राप्युपकारस्ययदेहिसाधु
रेवेति सिद्धान्तशिरोमणौ अपि द्विजातीनमतोद्विर्यग्रहस्थिमिर्वेहामसिहादिभिः पारेपर्यवशा
दृष्टस्यमवनीनीतप्रकाशितातः नेतत्शुचिकृतदृङ्गनङ्गाचाराचासिनास्यादपुः शकुनस्यो
सुनिकृतोसीमामिमामनुज्ञातः इति एवं सत्यमिन्योतिशास्त्रे सर्वथा शूद्राणामनधिकारः उक्तं
चमनिना एवमेवतत् शूद्रस्यप्रभुक्तकर्मसमादिशेत् पंतशोमेवर्णानां शुश्रूषामनसूयया इति ।
नारदवाक्यं तु प्रागेवाभिहितम् तत्र यद्विवाह्यणःशूद्रलोकादिनाध्यापयति तस्माच्छूद्रपस्यति
तदाहमहाद्योगः यदाहगर्गः स्नेहान्मोहाच्छूद्रायज्योतिर्विद्यांनानालापिवा शूद्राणामुपदेशो
तस्याशिनरकं व्रजेत् नत्वेवदानियम्कृद्भः सकृत्पोरपाकर्मणाम् यमोयुगसहस्रान्तजाय
तेषान्योनिषु सम्यगाचारयुक्तोपियःशूद्रः सर्वशास्त्रवित् वर्जयेद्वचनेनस्य कपालस्योद
कंपयेति कपालेमनुष्यशिरास्थमयजानिरिप भूतकाध्यापकोयश्च भूतकाध्यापितश्चयः ।

सो.
ऋ. विं.
टी.
५

णायोगनेश्वयोजनेविनैवज्योतिःशास्त्राध्ययनस्यावश्यकत्वंप्रतीयते द्विजैरेवेतिव्याख्यानेद्विजशब्देनत्रि
वर्णाध्ययमिति च प्रतीयते यावत्द्वयमपिपुक्तमेव द्विजाब्राह्मणक्षत्रियवैश्याः उक्तंचकारीखे।
ब्राह्मणक्षत्रियावैश्यास्त्रयोवर्णाद्विजःस्मृताः प्रथमंमातृतोजन्मद्वितीयंमौञ्जिबन्धनात् इति पुरुष
मिश्रवचनम् अध्येतव्यंब्राह्मणैरेवतस्माज्ज्योतिःशास्त्रमप्यमेतद्रहस्यम् एतद्बुद्ध्वासम्प्रणश्यति
नुमेयमेचास्त्रमेतमप्रत्ययस्त्राक्षेति एतावधि ब्राह्मणेननिष्कारणोधर्मःषडङ्गोवेदोध्येयोज्ञेयः
इति ब्राह्मणग्रहणमध्यापनेऽप्यावश्यकत्वसूचनार्थं अतएवमहाभारते यजनेयाजनेचैवतथा
दानप्रतिग्रहौ अध्यापनमध्ययनंषट्कर्माब्राह्मणःस्मृतः इति क्षत्रियविशोरध्ययनेएवाधिकारोन
ध्यापने उक्तंचमनुना प्रमाणारत्नाणामभिज्ञाध्ययनमेवच वाणिज्यपशुकुसीदंचवैश्यस्यकृषिमेव
नृपितिं अत्रशूद्रारत्नाणांपुंसांनाध्यापनाधिकारः ननुकथंज्योतिषेऽत्रसामान्यैकंभीप्यिकमिति वेत
उच्यते अष्टवर्षंब्राह्मणमुपनयेत्तमध्यापयेत तथाच यसमैब्राह्मणेनाध्यापयीतदर्शपौर्णमा
साध्यायनेतस्याविकृतयःसन्ति तेचवपितानमाक्षिप्यादियद्रवावाहर्योरेक्कदसभ्ये तस्यवसन्तादिय
नावदर्शपौर्णमासेयाग्ताज्ज्योतिषंविनामवेधैवमन्निवेहत्तीप्वयपेभमथेतदंज्योतिषशास्त्रं उ
क्तंचवेदांगज्योतिषे वेदाहियज्ञार्थमभिप्रवृत्ताःकालानुपूर्वाविहिताश्चयज्ञाः तस्मादिदंकालवि
धानशास्त्रंयोज्योतिषंवेदसवेदवेदान् अतएववेदस्यमालमिदम्ऋक्षवदत्ररूपङ्गांत तदप्युक्तंशिक्षा
यां शिक्षाघ्राणंतुवेदस्यमुखंव्याकरणंस्मृतं ज्योतिषामयनंचक्षुर्निरुक्तंश्रोत्रमुच्यते छंदःपादौतु
वेदस्यहस्तौकल्पोऽथपठ्यते तथाचयथाशिखामयूराणांनागानांमणयोयथा तद्वद्वेदांगशास्त्राणांगणि
तंतेमूर्धनिस्थिते एवंमुख्यत्वेनयोसर्वोहस्तोवशिष्टम्बिहोते वेदस्यचक्षुःखल्वप्यमुसेतम्प्रयानमो

पुसंदिग्धमसारार्थैविलासगर्भेसन्निमित्तकर्मधारयः यद्वा पीदानीं तु नयैशेषु सपावला चवेनार्थेषु हल्पमः
लि. तथापि प्राचानां तु वचसो धार्यमाहु कर्मणाद्यपि अथवा पमेतितिपदहीतिमनसविषा प्रकृ रणा घृतानुप
देयमे अत्र तत्र चाज्ञातोपिलानु वेतत्रापि निकृष्टस्याप्यर्थस्य ता हसुपात्रानि रूपणा हत्वा अकृमु खेविवे नेषु.
षितान्ने सयो समने क्षिप्रारागितरा इत्युलपर्ण मुपादेयत्न मस्यार्थस्य नन्तु किमभियुक्त प्राधिकारितदृशास्य
योकानस्यपि किं नहि यथोक्तमस्तु दिपुपन्न मदोपिपुस्तमितेइतिम्नायम् उक्तंच सर्वस्यैव हि शास्त्रस्यच
भेणोपाधिकस्यचित् यावत्प्रयोजनं नेनो क्तं तावत्तत्केन गृह्यते अथप्रस्तु ज्ञातार्थे ज्ञातसम्बंधे श्रोतुं श्रोतृप्रवृ
ताश्रवर्तते शुक्रादीनां मवसत्वः सम्बंधः प्रयोजनं च उच्यते सुहृत्तेहि विना सोपिमित्येननैव पदेन सर्वे
सूचिते यथाहि शुभाशुभप्रकरणे संस्कारप्रकरणे विवाहवधूप्रवेशप्रयाणराज्याभि
षेकयात्राप्रकरणम्हारंभगृहप्रवेशमुहूर्तसमुदायः संहितायामन्नार्थः प्रतिपाद्यत्वेन विषयभूतेः
युग्मपर्वसिद्धांतदिभिः सर्वधारायुपातादिकमपि संहितापदार्थे सुरुभिः आपि तथाप्यत्रसमुहूर्तेनि
वारेःस्तुपयोगात्कृत्यकर्माभाव्यमितिमात्रमुहूर्तानामभिलक्षणोपिलाकिकविचारार्थेसुतदभिधाना
त् अत्राभिधेयविषयार्थानां मुहूर्तविज्ञानस्य प्रतिपाद्यप्रतिपादकभावः संबंधः प्रयोजनं
नेन्दु भाशुभकथनेविवाहादिकालनिर्णयश्च यथाहनारदः प्रयोजनेनतज्ञानं शुभाशुभनिरूपणं
णं कथ्यते ग्रहणग्रहसंक्रांतियज्ञाध्ययनकर्मणाम् प्रयोजनज्ञतोक्ताह्यकार्यकालनिर्णयः प
तजिज्ञासुरधिकारी सद्विजयवनान्यः उक्तंचनारदेनैव सिद्धांतसंहिताहोरारूपस्कंधत्रयात्मकम्
वेदस्य निर्मलंचक्षुः ज्योतिःशास्त्रमकल्मषम् विनैतदखिलंश्रौतस्मार्तंकर्मनसिध्यति तस्माज्जगत्
द्धितायेदंब्रह्मणानिर्मितंपुरा अतएवद्विजैरेतदध्येतव्यंप्रयत्नतः इति अथैवंकारस्यप्रयोजकमेः

श्री. मु. चिं. टी. ४

यस्मिन्दिने संक्लिष्टसाराथविलासगर्भे वर्णेनदेवजनतः सरामो मुहूर्तचिंतामणिमातनोति २ यः प्रसिद्धो
जगतिलोके अनंताचार्यदैवज्ञोऽस्ति विदितस्य सुतः सुधीरामो रामज्योतिर्वित् मुहूर्तचिंतामणिं मुहूर्ता
नां दिनमुहूर्तविशिष्टाणां अथवा मुहूर्तशब्देन दिनस्य रात्रेर्वा पंचदशभागा उच्यंते उक्तं च रत्नमालायाम्
दिनस्य यः पंचदशो विभागो रात्रेस्तथा तद्धि मुहूर्तमानमिति तेनैव लक्षणया मुहूर्तोपलक्षितः तत्काल
मणिर्हीरकादिः समस्तकामीनामाधारः तद्वायमपि ग्रंथो निखिलमुहूर्तमानमिति लक्षणया मु
हूर्तचिंतामणिर्ज्ञानविषयक्रमात मोऽस्ति निषेधविध्यादिसंनिवेशविशेषेण निरूपयतीत्यर्थः ननु ज्यो
तिःशास्त्रे मुहूर्तग्रंथाः संति तैरेव निखिलमुहूर्तविचारसिद्धेः किमनेन नवीनेन मुहूर्तेनुवादभूतेनेत्यत
आह कीदृशं मुहूर्तचिंतामणिं क्रियाकलापप्रतिपत्तिहेतुं क्रियाजातकर्मनामकर्मादिका तासां
कलापः समूहस्तस्य अमुकं कर्म अमुकदिने कार्यम् एतस्मिन्नशुभदिने न कार्यमित्येवं रूपा प्रतिपत्तिः
सम्यग्ज्ञानं तस्या हेतुं कारणं अयमर्थः अन्येषु मुहूर्तग्रंथेषु तिथिप्रकरणे कर्मविशेषेषु शुभाशुभ
तिथयो निरूपिताः एवं वारप्रकरणे वारा एव नक्षत्रप्रकरणे नक्षत्राण्येव योगप्रकरणे योगा
एव लग्नप्रकरणे लग्नान्येव विहितानि एवं समस्तप्रकरणानि पुनः पुनरालोच्य मुहूर्तविचारः
सिद्धो दृष्टिगौरवमपि अत्र त्वेकस्मिन्नेव प्रदेशे येषां मुहूर्तानां विचार्यते तस्य तस्यैव निर्णय इति लाघ
वम् यथा नवान्नभक्षणे चरस्थिरमृदुक्षिप्रभेषु शुभम् विना नंदा विषघटीमधुपौषांकिं सुमितिनाम इत्या
दि केचित्तु क्रियाकलापप्रतिपत्तिहेतुमिति पंचमस्य विशेषणमाहुः ननु मुहूर्तेष्वादावेव किं विशेषविधि
मुहूर्तविरूपणाद्यायेयमस्त्यत आह कीदृशं मुहूर्तचिंतामणिं संक्लिष्टसाराथविलासगर्भे असंक्लि
ष्टः स्पष्टः सारार्थो निष्कृष्टार्थस्तस्य विलासः प्रकाशो गर्भे यस्य सोऽसंक्लिष्टसारार्थविलासगर्भ ४

श्रमगणमयनस्य सालंब्धमधुरं दोष: सौमित्रेन: सत्वभयमरणकेशाड त्वान्वयी सोलत्वीरणुदाके
यमनमध्यलवाण सालिद्यविदस सौभिद्यलेद्यसेनमध्यवकु: त: समाहिकरोति संयुक्तवेदनेस्वा
त्वापरणपदवेणविन्यासयोग: पथादिगणपदवर्णनचमिचसकलपाहतत्वदोषमोपतृति तेननायका
दे: सर्वभवति बदरयामुदनमयिकाभूतिमक्रुतिइमिवचनात् प्रशस्तमर्थकतरेथ्यतरथापकस्प
वासलेवाख्य यथागणभृहि: तत्त्वामिन्युपदेइवन्नाल्कट: उत्तमलाणिश्वरवाकरणम् स्यादिदवन्ना
यदि तोमयोगः इति गणलत्नमपितेनवोक्त सर्वेगुसीमतामुलीयरावलतालोसमो मध्याप्रोग्ने
त्रिलमोयोभवेत्पद्मगणम्त्रिका: तस्यलत्तणमपितेनेवोक्त यथोगणनाफलान्यन्यरम्पथाधि: सकोश्री
ये यो तिरहि वर्णन सकार मृदेणाद्नेइवदानिम तकोभेतकारो कत्रे भयकीर्ति मथाधु: श्रयपकत्पका
त्तेजनानामिमिवचनादिह फलेषु ध्यापकाध्येत्समभनीनोत्तेयम एवं मतिइवदानि कूपफलेदस्यार
गणस्यादोप्रयोगाद्दष्टमिदध्येपभिनिवलमतो उमाकात्यायनी गौरीवच्चुनाहेरी पाशीदेवतावाचकुतुल
स्यादोप्रयोगाद्दष्टफलमेनास्तीतिसमापि: यथोक्तेदेवतावाचक: शब्द: स्वभद्रादिवाचका: तेसर्वेन:
वलिन्द्रा: स्युलिपिता गणोतापिवेति नन्वेवमर्थे इदवन्नालत्तणस्य: सेहतिः पदाम्नायानंतरस्यदृश्वि
त्युक्तिलच्चुसेत्ताकतात् मयोगेगुरुदीर्घवेतिविशेषलत्तणमेमाकोत्तिनेनगुरुतायोगास्तु उक्तं
पादयात्मस्थलत्तोरपिविकल्पिक गुरुतात्तेरदोष: यथोक्तं वृत्तरत्नाकरे सानुस्वारोविसर्गान्तोदीर्घोयुक्त
परश्चय: वायदान्तेभ्यसौगथक्रोतेयोन्यसाविकोत्यनुइतिपूले स्रतिप्रसंगेनेतिशिवम् १ एवमादि
मपदेनेहदेवतावाचीवोदरूपमेगात्वमभिधायेत्सामोज्योतिषो ग्रंथमारभमाणोगमस्योगतिर्विहिषयस्
योजनसंबंधयाभिधेयपधिकारिण: सवयत्कृतेवमुपजातिकयाशप्तिजानीते १ क्रियाकलापप्रमि

सा.
मं. वि.
टी.
१

नावधीयते तत्र वाक्यदोषस्य सावकाशत्वाकाङ्क्षादोषोऽप्यासे कुप्रपदेऽनतिकल्पयुक्तस्वत्वप्रयुक्तः
समर्थम् निहतार्थमनुचितार्थं निरर्थकमवाचकं विधान्यीलं सन्दिग्धमप्रतीतं ग्राम्यं नेयार्थं मथ भ
वेत् क्लिष्टं अविमृष्टविधेयांशं विरुद्धमतिकृत्समासगतमेवेति पदस्य दोषाः स्मृताः तत्र भङ्गः श्रुतिकटुर्नाम
अध्यामुखकत्वादश्लीलादिदोषाभिहितो भवति तत्सञ्ज्ञावासनेनोक्तम् असमर्थं नाम दोषोऽभिहि
तः समर्थार्थकः यथा वचनविशेषे तेन पुरीषेण येन पदमेकदेशे हेयता समर्थ्यमापद्यते तद्यथा
अपनिहतः पद्यमककरिकेति एवं प्रसिद्धेनापि नानार्थः परोऽयं वचनापाकलपरा नयमानाद्दीनाम
धीनो प्रकरणं विना सङ्कोचात्सत्याप्यांतरस्मानादस्य प्रतीतिरश्लीलत्वम् काव्यप्रकाशे यश्लीलोदाहरणं
पिशुचमतिमहं प्रजामिनाम दृष्टिवारणेनेन यदृशे भवति मदयदि यावत्कान्तयदृश्यं संप्राप्तिर्नशोकः
मुल्यकमः अत्र पित्रन्तु समित्राहितेनु पितरिहतिति विवदिते तत्र पताव्यं स्यामिवतीतरश्लीलहाद
मङ्गलार्थकः कण्ठे तर्हि भूदेहो यथापतारमाघस्य मितिकालिदासेन अशुभप्रासेन यमराजयोर्विवादि
मेतस्याद्यिलनमिति चेत् सत्योत्तरेहि पुरुषत्वादेवसरूपामवाख्यानाद्दोषः अतस्तेषु धीरं भेषकरेण
मोपनाति अतो मेरुपाद्यपादौ ऽनुचितः तस्माच्छ्रीरोरिरवः के मकवाल्पतु भिनिपादः साधुपानक
त्पः केचिद्रपादेवस्तरोपविज्ञेनभयाच्छ्रीरोरिरवः केन कपतु भगवानिति पुष्टेति तेदन सर्वे मनार
वहितैः सर्वैरभिविवेचनीयम् अथ काव्यमादेवप्रसङ्गात्वाणी प्रहिणाणमुद्दीविवापदे तत्र सोकादो
वमेषु कष्टभक्त्याकारप्रकोपादकितवाणी प्रहि उत्कंभामदन कः योगोदस्नूलस्त्री वितरति
दिग्घनोमाखण्डाचः सविपक्षः प्रीतिमिति ग्राम्यं लाभे भयमरणाकरौधादवतो विदश्च ३ कृतो भाजो विशेषभे १

प्रयोगः ब्रह्मविष्णुशिवाः गणेशः सर्वदेवानामादौ पूज्यः सदैव हि । सर्वैरपि महाविघ्नैर्नाशको येन विधीयतेऽर
ति । शिवावोरपि तन्मूलकमेवं यथा । सुमुखश्चैकदन्तश्च कपिलो गजकर्णकः । लम्बोदरश्च विकटो वि
घ्ननाशो गणाधिपः । धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचन्द्रो गजाननः । द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि ।
विद्यारम्भे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा । संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते इति ॥ गौरीति
[illegible] इति तीयः सोऽतकः । के [illegible] पुष्पसत्त्वे वयवार्थे वृषवत्सपाणावासमभिव्यक्ते भ्रमरः स्यादिति पुष्प
मूले पुष्पफले इति तस्य सूत्रकः । दन्तदन्तानि दन्त प्राकृतनपदात्तादौ त्यादि कृत्यादि कर्णसंज्ञाये [illegible]
सनि सुधा वातिहि वचने । उभे अभ्यस्तमित्यभ्याससंज्ञा [illegible] । प्रागभ्यस्ते यावान्तरिण्याकारलोपः । ततः इति
गां सर्वनामास्थाने धातोरिति प्राप्तस्यनाभ्यस्तात् एकतरस्मिन्समासे भाव । चाकलितेति । निष्ठेति बहुव्रीहि
शस्य सपूर्वनिपातः । द्विपाद्य इति द्वाभ्यां पादाभ्यां मूलाभ्यां जलं पिबतीति द्विपः । कालो नु पस्तोकः । आ
तोलोप इति चेत्याकारलोपः । द्विपास्यमिवास्यं यस्य सोऽसौ द्विपास्यः । सप्तम्युपमानपूर्वपदस्य बहुव्रीहिरुत्तरलोप
पदेति बहुव्रीहिः समासः उत्तरपदलोपश्च । हस्तीत्याणिनन्दत्र इति हस्तः प्राहः पाणि नस्तु वाचकः । न
प्राप्युपधायाः हस्वस्तु प्रयास मिवतेति । अमरस्तु हस्तान्नातामिति वदन्या निरिमङ्कुलः । सौरमाम्यपि
लिपि लिपिदन्ताशावः करात् न्यस्य व्याख्याने हस्तिपदेऽपि करतलपदाद [illegible] यावद्वोध्यः तद्धस्तयुक्तत्वेऽपि ह
स्तिनत्वभेदेऽस्मात्करेभकरयोरपि इति । विघ्नप्रकाशादृष्टिस्तृतयावाचकान् समृपृहे हस्तशालस्य प्रथानक
विशेषप्रासत्वानुविनस्तथाहि लोको न रवधानानि पुनः का विकर्मकाव्यमिति कालेलेदलणश्च सक
विशेसनात्र यस्मिन्कस्मिन्पदेऽभ्रंशाशाहोपादानमाक्रमं विशेषेतोऽप्यकारम्भ्रूतेकतः तददोषेपा
पाहार्थ्यां सगुणावनलङ्कृती पुनः क्वापि इति काव्यप्रकाशकारकोक्तेदोषरहितयोः शब्दार्थयोः काव्य

नत्वा नेत्रलाय ग्रंथे नानाप्रकारे रतिकविमतराग्रंथिन के विशाले ज्योतिःशास्त्रार्णवे द्राग्दहनराम
तले सेगवेधचकार ॥ ११ ॥ इति स्फुटतिथ्योक्तसमस्तकर्मयथुक्तमानैदिनशिष्टलोकम् ॥ मुहूर्तचिंताम
णिनामकं सयस्त्यैधापूर्वकंपुरेक्षपदैः ॥ १० ॥ श्रीनीलकंठस्यतनूभवसाद्धांतवृद्धिकाश्लोमयवंश
भूषा ॥ नारायणः स्वविमलकत्याद्यविसागरीवविराजतेयः ॥ ११ ॥ तस्मादैवविदग्रगण्यतिलकः श्री
नीलकंठवल्लकाशोविद्वावसतोत्तनिसगुरुतः सम्याप्तविद्यागणः ॥ यः शास्त्राम्बरसिंधुवेधुरववे
२१ वीक्ष्यनिशाकत्तोसामेदसमवाप्यभूरिकनवानृत्ये स्वामस्तेतिथि ॥ १२ ॥ अनेकवुधमंडलैर्विरचिता
ष्टिटीकाकृतोनिधायहृदयेथमथिमहूर्तचिंतामणेः ॥ निगूढनरतत्त्वतत्त्वुरभावमात्रेणाक्षिभि
वुधाविवरणीकरामलकमा ॥ कीर्त्यते ॥ १३ ॥ मुहूर्तचिंतामणिगूढमधरियुषामकृयुक्तिजजमंद
देशः ॥ गोविंदसंज्ञमपूतेसत्प्रापुषीयूषधारोऽस्तु विभूसुराणाम् ॥ १४ ॥ तत्रादितोगमत्पशप्रणम्या
दाज्ञापुगमेविदर्भासमसो ॥ पुभार्युभीव्याप्यभवादिदीकागोविदैदेवततउमोकरोति ॥ १५ ॥ अथग्रंथा
दौग्रंथमध्येग्रंथांतेचमंगलमाचरणीयमितिशिष्टाचारः ॥ अतोचमिहाभाष्ये मंगलादीनिमंगलम
ध्यानिमंगलांतानिचशास्त्राणिप्रथयंतेवीरपुरुषाणिभवंत्यायुष्मत्पुरुषकाणिचेतितस्मंमंगलंत्रिविध
माशीरूपंनमस्काररूपंवस्तुनिर्देशमात्रंचेति ॥ अथवस्तुनिर्देशोत्पादकंचेदात्रसंगमतिपाद्यवस्तुनिर्देशा
यापितमंगलं ॥ इतिवस्तुनिर्देशेनसादेशैदराजस्थिहाविदशास्त्रमोचाग्रंथीदोकयनी ॥ तत्रतावत्
ग्रंथमुनिवरवपूर्णमिलत्कमैत्रावरुणएवस्तेकारोदिगोतगीतमात्मापूवनिवासिसकलमोतिर्विभुकिट
रत्नचिंतामणिज्योतिर्विभूषाननयोरतिविंतुनीलकंठज्योतिर्विदुत्तमोरामज्योतिर्विदिशकेश्वरः
चिंताशास्त्रसरोजनिचयभास्करोग्रंथंकनमुहूर्तचिंतामणिनामकंशातसम्याग्यनेककर्मोपयिके

श्री. गु. शि. टी. २

सहितास्तस्यास्तु गतमानो मुहूर्ते संप्रदश्रूपंपोतिषय सर्वाविद्धी सुनेकुज मोपार्जितहरितसमस्तविघ्नध्वंस-
कामो निर्विघ्नग्रस्यो समस्तश्रवयगमनार्थविशिष्टशिक्षावाग्नुभिः । ग्रस्मिबोधितकुतस्तमाप्तभिमतग
णेश्रादिवताः श्रीबोधरूपमेगलमिद्धवन्दनं एकदशोपनिषद्मा हविद्यानिधि ॥ ॐ श्रीगणेशाय नमः
श्रीगौरीपुत्रः केतकपत्रभरामाकमरुदेनदद्वेकगोय ॥ विघ्नमुहूर्तास्मितद्वितीयदन्तवर्गोदान्त-
द्विपास्यः १ द्विपाक्षोविनिर्दन्तिस्पर्धयः सुप्रालोभित्यभ्यरः । द्विपमदमित्तिश्रमपद्मास्यमुखियस्य
मदद्विपास्येषोक्ते पुष्पाक विघ्नदन्तनिराकरोतु । आपिपिलिट् लोटाविति लोट् । कीदृशेन द्विपास्यः गौ-
रीपुत्रः केतकेति गौरी पार्वती तस्याः पुत्रो गणेशस्तयोः स्थितेय्यकेतकपत्रकेतकीदलस्य सपत्रकेतः
केतनस्य पत्रं तस्य भंगो मुक्तं ह स्तेन पुष्पदेन हस्ता ग्रस्मद्वन गृहीनामुद्वापि गोविंदस्यानिभद
णार्थी तन्मुपनयतीति दस्तु श्रनेन बालत्लीलायां गोपाप्रसचिताश्वालोऽभिमासस्मयवलियन्ति किंचि
नित्रे वस्तु बलात्करेण गृहीतामुपेनिनिद्यापि श्रनयवक्तीश्योगणेश: सहनेकस्तिनुद्वितीयदन्त
प्रसादः मद्दत्तेनलोकेनाकलितोधातेनामनेकार्थहादनुक्तोद्वितीयदन्तमादप्रवापितेद्वितीयद
न्तरो हस्तपङ्क्मोध्यनमः श्रनेनातात्पर्यमुक्तिमवति तथादिहकिंमाहयुपमानामित्वदन्तापव गण
पालुपकदन्तपवेतिपुराणप्रसिद्धकेतकपत्रस्यमुलस्यापनसमेयमावहितवारणोकरोति तावद्गण
पेगाहितमयवालोकिलोके: श्रङ्गस्यमार्गोलङ्कार: उक्तंचदण्डिनाकाव्यादर्शे यथाकथंचित्सादृश्यं
यत्रोद्भूतं प्रतीयते उपमानाम सातस्याः प्रपंचोऽयं प्रदर्श्यते यत्किंचिद्वत्वे तत्संप्रभुविभ्रातलोचनम
तत्नेमस्तादृशं यात्मितिसाद्दृशमेवमेति इतिमोकाव्यार्थाख्यान: श्रयगणेशमस्मेनमादिह्रूपापूजा
ब्रह्माद्यैवैरपिहिता हुण्डिराजः प्रियः सुजाभवान्याः पाकारस्य च तस्य सुमनमाजाणत्रयोपिवरदाः सदा । २

श्री
मु. वि.
टी.
१

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॐ नमो विघ्नहर्त्रे ॐ श्रीगुरुदेनमः ॐ वाग्देव्यै नमः ॐ शुभमस्तु सर्वजगतः ॐ दक्षाने
मन्नाली मुनिश्री लेगरएयुगले स्वान्तर्वर्त्या जिनवरगणेवासकृतिने दयाधारासारेविधिवल्ल
निगमानामनुदिन गजासंयमेसस्पृतिमहकलये चित्रनिलये १ निपीतयुगान्नाय यशस्मरकरमो
गुमहदसे निकामकामवान्वितरणविनोदव्यसनिने समस्तप्रज्ञूर्द्ध्वस्वमनकृतश्रीदिनकलेन मस्त
श्रीयशोमेरुदयनिसमस्तास्तु जयवमी २ लसज्जस्मीनालावणितरनिसंवेदविहितस्फुरद्ध मोधारः
श्रितमुखपयोदः प्रतिदिनम् यशीवश्यामः सकलपतिगुणानोजननम् विद्भाभ्योदेश्योदधिविवस
दामेदजनकः ३ तस्मिन्विदर्भविषये विषये विलासत्रिसागणसुगणीरेवलवस्यर मुनेः माध्य
सर्वज्ञवतमुखपाशिविद्यामा (प्रवर्तेयतमत्रपवित्रकीर्तिः ४ श्रिपेर्विनिजित मणीतलमास्य
द्रमवित्रिहलकेष्वावाकेशाबुद्धिसिद्धेः बलारऊर्जितसमर्जितकीर्तिदमालमादिशासरस्निम्सक
लास्येन ५ ज्योतिर्विडम्बलयचाहरणाय किंवा वादाननिर्मलकलानरुणाय किंवा विद्यासमोह
दमुषः कारणाय किंवा श्रीमाननमइतिततनयोजनिष्ट ६ तस्मात्स्य याख्यपल्लुमनिविमलमती
वादतीदिलोतीनामधणकामारजातस्फुरदधिकयशोराशिभिर्योम्या (भौता) शोभूमानोतनुजोकृति
रागराहितावारवारायविद्यो येसः श्रीनीलकण्ठलसदनुगुणागालेक्षमेवाभमनामा ७ सीमामीमां
सकलमांकृतस्वकृतत्रय कर्कशास्त्रकैकपाद्वं ज्योतिर्मात्रेचरमोः फणिपति शितिकोकृतोप्रेमनारः
पद्मश्रीशाकमारस्यस्फुरदतलसभासण्डनं पण्डितेन्द्रः साक्षाच्छ्रीनीलकंठः समजनिजगतीमेडलेमी
लकेवः ८ रामोदेरस्य मन्त्रेरधिगतविशदानेकविद्योनवद्यो बुद्धिश्रयोममानोवाणितपूणवंतोमा